

2026 M. LIEPOS 29 D.

BENDRUOMENĖS INICIJUOTOS VIETOS PLĖTROS METODO TAIKymo TARPINIS (PAŽANGOS) VERTINIMAS

GALUTINĖ VERTINIMO ATASKAITA

**Finansuoja
Europos Sąjunga**

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

Paslaugų sutartis finansuojama
Europos Sąjungos lėšomis,
paslaugos teikiamos LR vidaus
reikalų ministerijos užsakymu.

Sutarties informacija:

Paslaugų pirkimo–pardavimo sutartis Nr. 1S–25,
sudaryta 2026 m. sausio 20 d. ir įsigaliojusi 2026 m. sausio 28 d.
tarp Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir UAB „BGI Consulting“

Perkančioji organizacija:

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija

Paslaugų teikėjas:

UAB „BGI Consulting“

Paslaugas teikė „BGI Consulting“ ekspertai:
Jonas Jatkauskas (projekto vadovas), Gintarė Vikmonaitė, Inga Bartkevičiūtė,
Aušra Šilinskienė, Kasparas Vasiliauskas
(papildomi ekspertai: Marijonas Mikaitis, Libertas Aleksandravičius)

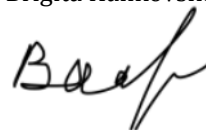
Vertinimo veiklos vykdytos: 2026 m. sausio–liepos mėn.

Dėl detalesnės informacijos kreiptis:

Jonas Jatkauskas
UAB „BGI Consulting“ direktorius
Aukštaičių g. 7, LT-11341, Vilnius
Tel. +370 696 79 852
El. p. jonas@bgiconsulting.lt
www.bgiconsulting.lt

Vertinimo ataskaitą redagavo:

Brigita Kulikovskė

TURINYS

Turinys	3
Lentelių ir paveikslų sąrašas	4
Naudojamos santrumpos	7
Išvadas	8
1. Pagrindinės vertinimo išvados	9
2. Vertinimo pagrindas	17
2.1 Vertinimo tikslas, uždaviniai ir pagrindas	17
3. Vertinimo požiūris	19
3.1 Vertinimo objekto apibrėžimas	19
3.2 Teorinė prieiga	22
3.3 Vertinimo metu taikyti metodai	25
4. Aktualūs socioekonominiai pokyčiai	29
5. Vertinimo rezultatai	37
5.1 PŽP Nr.01-004-08-04-01 „Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą“	37
5.2 PŽP veiklų analizė: VPS rengimas	43
5.3 PŽP veiklų analizė: VPS įgyvendinimas	53
5.4 PŽP veiklų analizė: VPS administravimas	71
5.5 BIVP sąveika su kitomis viešosiomis intervencijomis bei integracija į nacionalinę viešojo valdymo sistemą	82
5.6 Galimos naujos ES investicijų kryptys	88
5.7 BIVP ir LEADER sąveikos galimybės būsimuoju investiciniu laikotarpiu	90
6. Vertinimo rekomendacijos ir strateginiai siūlymai	103
7. Atvejo studijos	113
7.1 Užsienio valstybės atvejo studija: Nyderlandai	113
7.2 Užsienio valstybės atvejo studija: Čekija	118
7.3 Užsienio valstybės atvejo studija: Slovėnija	124
8. Priedai	127
Priedas Nr. 1. Renginio protokolas	127

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 LENTELĖ. ANKETINIŲ APKLAUSŲ INFORMACIJA APIE DUOMENŲ PATIKIMUMĄ	27
2 LENTELĖ. PGI SUDEDAMOJO INDEKSO „PILietINIS AKTYVUMAS“ BENDRUOMENINIO DALYVAVIMO DEDAMOSIOS KAITA 2022–2025 M.	30
3 LENTELĖ. PGI SUDEDAMOJO INDEKSO „PILietINIS AKTYVUMAS“ POLITINIO DALYVAVIMO DEDAMOSIOS KAITA 2022–2025 M.	30
4 LENTELĖ. PGI SUDEDAMOJO INDEKSO „PILietINIS AKTYVUMAS“ VIEŠINIMO VEIKLŲ DEDAMOSIOS KAITA 2022–2025 M.	31
5 LENTELĖ. PGI SUDEDAMOJO INDEKSO „PILietINIS AKTYVUMAS“ AUKOJIMO VEIKLŲ DEDAMOSIOS KAITA 2022–2025 M.	31
6 LENTELĖ. GYVENTOJŲ INFORMACIJOS APIE VALSTYBĖS AR SAVIVALDYBES TEIKIAMAS PASLAUGAS ŠALTINIŲ VARTOJIMAS 2022–2025 M.	32
7 LENTELĖ. GYVENTOJŲ INFORMACIJOS POREIKIS APIE GALIMYBES DALYVAUTI SPRENDŽIANT VIEŠUOSIUS VIETOS REIKALUS 2022–2025 M., PROC.	32
8 LENTELĖ. GYVENTOJŲ DALYVAVIMAS VIETOS SAVIVALDOJE (PASISKIRSTYMAS PAGAL DALYVAVIMO FORMAS), PROC.	33
9 LENTELĖ. GYVENTOJŲ NEDALYVAVIMO SPRENDŽIANT VIETOS REIKALUS PRIEŽASTYS, PROC.	33
10 LENTELĖ. BIVP PROJEKTŲ PIP IR SUTARČIŲ VERTĖ, EUR	53
11 LENTELĖ. BIVP PROJEKTŲ (PAGAL SRITIS) PRISIDĖJIMAS PRIE BENDRUOMENĖS STIPRINIMO KAPITALŲ	56
12 LENTELĖ. VVG, CPVA IR VRM FUNKCIJOS SKIRTINGUOSE VPS ĮGYVENDINIMO ETAPUOSE	58
13 LENTELĖ. PŽP STEBĖSENOS RODIKLIŲ PAŽANGA (IKI 2025 12 31)	60
14 LENTELĖ. SAVIVALDYBIŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL VVG TIPĄ, PLOTĄ IR GYVENTOJŲ SKAIČIŲ	91
15 LENTELĖ. BIVP IR LEADER INTERVENCIJŲ PALYGINIMAS	94
16 LENTELĖ. VPS PLANAVIMO ALTERNATYVOS	97
17 LENTELĖ. VPS ADMINISTRAVIMO ALTERNATYVOS	99
18 LENTELĖ. BIVP METODO KOORDINAVIMO ALTERNATYVOS	101
1 PAVEIKSLAS. VERTINIMO OBJEKTAS IR POŽIŪRIS	19
2 PAVEIKSLAS. BENDRUOMENIŲ KAPITALO SISTEMOS MODELIS	23
3 PAVEIKSLAS. PGI IR VIENOS IŠ SUDEDAMŲJŲ (PILietINIS AKTYVUMAS) KAITA 2020–2025 M.	29
4 PAVEIKSLAS. GYVENTOJŲ PASISKIRSTYMAS ATSAKANT Į KLAUSIMĄ „AR JŪS SUTINKATE SU TEIGINIU, KAD TOKIE ŽMONĖS KAIP JŪS GALI DALYVAUTI PRIIMANT VIETOS VALDŽIOS SPRENDIMUS?“, 2024–2025 M.	34
5 PAVEIKSLAS. GYVENTOJŲ PASISKIRSTYMAS ATSAKANT Į KLAUSIMĄ „AR JŪS SUTINKATE SU TEIGINIU, KAD TOKIE ŽMONĖS KAIP JŪS TURI GALIMYBĘ REIKŠTI NUOMONĘ VALSTYBEI SVARBIAIS KLAUSIMAIS?“, 2024–2025 M.	34
6 PAVEIKSLAS. GYVENTOJŲ PASISKIRSTYMAS ATSAKANT Į KLAUSIMĄ „VERTINANT APSKRITAI, AR JŪS VISIŠKAI PASITIKITE, GREIČIAU PASITIKITE, GREIČIAU NEPASITIKITE AR VISIŠKAI NEPASITIKITE VALSTYBĖS ĮSTAIGOMIS?“, 2022–2025 M.	34
7 PAVEIKSLAS. VERTINIME TAIKOMA KAITOS TEORIJOS SCHEMA	38

8 PAVEIKSLAS. VVG ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VIETOS GYVENTOJŲ, BENDRUOMENIŲ, NVO IR KITŲ VEIKĖJŲ ĮSITRAUKIMAS Į VPS RENGIMĄ	44
9 PAVEIKSLAS. VVG ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VEIKSNIAI, TRUKDANTYS VIETOS GYVENTOJAMS, BENDRUOMENĖMS, NVO IR KITIEMS VEIKĖJAMS ĮSITRAUKTI Į VPS RENGIMĄ	45
10 PAVEIKSLAS. VVG ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VIETOS GYVENTOJŲ IR KITŲ VEIKĖJŲ ĮTRAUKIMO BŪDAI Į VPS RENGIMĄ	45
11 PAVEIKSLAS. VVG ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VIETOS GYVENTOJŲ IR KITŲ VEIKĖJŲ PASIŪLYMŲ INDĖLIS Į VPS RENGIMĄ.....	46
12 PAVEIKSLAS. VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ ĮSITRAUKIMO BŪDAI Į VPS RENGIMĄ	46
13 PAVEIKSLAS. VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VEIKSNIAI, TRUKDĘ VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJAMS AKTYVIAI ĮSITRAUKTI Į VPS RENGIMĄ	47
14 PAVEIKSLAS. SOCIALINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMO APRIBOJIMO ĮTAKA VPS INVESTICIJŲ TURINIUI ..	48
15 PAVEIKSLAS. VPS RENGIMO PROCESĄ APSUNKINĘ VEIKSNIAI	49
16 PAVEIKSLAS. PAPILDOMOS PAGALBOS POREIKIS ATNAUJINANT VPS	52
17 PAVEIKSLAS. BIVP PROJEKTŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL TEMATINES SRITIS	54
18 PAVEIKSLAS. BIVP PROJEKTUOSE VYKDOMŲ VEIKLŲ PASISKIRSTYMAS	54
19 PAVEIKSLAS. BIVP PROJEKTUOSE VYKDOMŲ VEIKLŲ PASISKIRSTYMAS TARP SKIRTINGŲ SRIČIŲ	55
20 PAVEIKSLAS. BENDRUOMENĖS STIPRINIMO KAPITALŲ PASISKIRSTYMAS BIVP PROJEKTUOSE	56
21 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINTŲ VEIKLŲ POVEIKIS TIKSLINĖMS GRUPĖMS	61
22 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINTŲ VEIKLŲ POVEIKIS TIKSLINĖMS GRUPĖMS	62
23 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINTŲ VEIKLŲ POVEIKIO TVARUMAS	64
24 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINTŲ VEIKLŲ POVEIKIO TVARUMAS	65
25 PAVEIKSLAS. BENDRUOMENIŲ IR VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ GEBĖJIMŲ TRŪKUMAS SAVARANKIŠKAI TĖSTI VEIKLAS.....	66
26 PAVEIKSLAS. VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ GEBĖJIMŲ TRŪKUMAS SAVARANKIŠKAI TĖSTI VEIKLAS	66
27 PAVEIKSLAS. BIVP PRINCIPO TAIKymo NAUDOS.....	67
28 PAVEIKSLAS. ĮGYVENDINAMŲ VPS VEIKLŲ INDĖLIS Į GYVENTOJŲ PASITIKĖJIMĄ VIETOS INSTITUCIJOMIS.....	68
29 PAVEIKSLAS. BIVP PRINCIPO TAIKymo NAUDOS.....	69
30 PAVEIKSLAS. PROJEKTŲ ATRANKOS PLANAVIMO DOKUMENTŲ RENGIMO BŪDAI.....	71
31 PAVEIKSLAS. 2014–2020 M. PATIRTIES INDĖLIS RENGIANČIAMS VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ ATRANKOS PLANAVIMO DOKUMENTUS.....	72
32 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, LĖMUSIOS VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ ATRANKOS PLANAVIMO DOKUMENTŲ RENGIMO TRUKDŽIUS	72
33 PAVEIKSLAS. VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ ATRANKOS PLANAVIMO IR DOKUMENTŲ SUDĖTINGUMO VERTINIMAS.....	73
34 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, KODĖL VIETOS PLĖTROS PROJEKTO VYKDYTOJO ORGANIZACIJA NEDALYVAVO VVG ORGANIZUOJAMUOSE MOKYMUOSE, KONSULTACIJOSE, SKIRTOSE PASIRENGTI PIP TEIKIMUI	74
35 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, LĖMUSIOS VPS STEBĖSENOS TRUKDŽIUS.....	74
36 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, LĖMUSIOS TRUKDŽIUS KVIETIMŲ TEIKTI PROJEKTINIUS PASIŪLYMUS SKELBIMO METU	75
37 PAVEIKSLAS. VIETOS PLĖTROS PROJEKTO VYKDYTOJŲ ĮVERTINIMAS, KAIP SEKĖSI TEIKTI PIP	76

38 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, LĖMUSIOS, KAD VIETOS PLĖTROS PROJEKTO VYKDYTOJAI SUSIDŪRĖ SU TRUKDŽIAIS TEIKIANT PĮP	76
39 PAVEIKSLAS. PĮP TEIKIANČIŲ ORGANIZACIJŲ PASISKIRSTYMAS	77
40 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINIMO SKLANDUMAS	77
41 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINIMO SKLANDUMAS	78
42 PAVEIKSLAS. SKIRTINGŲ VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ PLANAVIMO IR ĮGYVENDINIMO ETAPŲ SUNKUMŲ VERTINIMAS.....	79
43 PAVEIKSLAS. VVG GEBĖJIMŲ VERTINIMAS PAGAL VPS RENGIMO IR ĮGYVENDINIMO ETAPUS	80
44 PAVEIKSLAS. VVG GEBĖJIMŲ TRŪKUMAS	81
45 PAVEIKSLAS. VPS SUDERINAMUMAS SU SAVIVALDYBĖS STRATEGINIŲ PLĖTROS PLANU	82
46 PAVEIKSLAS. VPS PRISIDĖJIMAS PRIE SAVIVALDYBĖS STRATEGINIAME PLANE NUMATYTŲ TIKSLŲ PASIEKIMO (SAVIVALDYBIŲ ATSTOVŲ POZICIJA).....	83
47 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, KODĖL VPS PRISIDĖJIMAS PRIE SAVIVALDYBIŲ STRATEGINIŲ TIKSLŲ UŽIMTUMO, SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES DIDINIMO IR (AR) PILIE TINIO AKTYVUMO STIPRINIMO SRITYSE YRA RIBOTAS (SAVIVALDYBIŲ ATSTOVŲ POZICIJA)	83
48 PAVEIKSLAS. VVG PARTNERYSTĖS SU KITOMIS ORGANIZACIJOMIS VERTINIMAS.....	84
49 PAVEIKSLAS. SAVIVALDYBĖS IR VVG PARTNERYSTĖS VERTINIMAS (SAVIVALDYBIŲ ATSTOVŲ POZICIJA).....	85
50 PAVEIKSLAS. ADVENTO KALENDORIUS VIENIŠIEMS SENYVO AMŽIAUS GYVENTOJAMS ŠEVENINGENE	115
51 PAVEIKSLAS. DVIRAČIŲ TAISYKLA ŠEVENINGENE	115
52 PAVEIKSLAS. ŠEVENINGENE NAUDOJAMOS GELBĖJIMO VALTYS	116
53 PAVEIKSLAS. POVANDENINĖS TALPYKLOS ŠEVENINGENO UOSTE	116
54 PAVEIKSLAS. KNYGOS APIE ŠEVENINGENO GYVENTOJŲ KARO ATSIMINIMUS VIRŠELIS	116
55 PAVEIKSLAS. ČEKIJOS VPS FINANSAVIMO MODELIS	118
56 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: VVG KVIETIMAS TEIKTI PĮP PROJEKTŲ VYKDYTOJAMS	120
57 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: VVG KVIETIME PATEIKIAMAI PARAIŠKOS PRIEDAI	120
58 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: PĮP FORMA (KAIRĖJE – BENDROJI INFORMACIJA, DEŠINĖJE –PASIŽADĖJIMAS ĮTRAUKTI PROJEKTĄ Į VPS)	121
59 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: PĮP FORMA (PROJEKTO TERMINAI BEI FINANSAVIMO IŠKLOTINĖ)	121
60 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: PĮP FORMA (PROJEKTO RODIKLIAI IR PĮP PRIEDAI)	122
61 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: PĮP PATEIKIMAS.....	122
62 PAVEIKSLAS. VVG „MIESTUI IR KAIMUI“ SAVIVALDYBIŲ GEOGRAFINĖ PADĖTIS LIUBLIANOS URBANISTINIAME REGIONE.....	124

NAUDOJAMOS SANTRUMPOS

BIVP	Bendruomenės inicijuota vietos plėtra
CPVA	VŠĮ Centrinė projektų valdymo agentūra
EK	Europos Komisija
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ES	Europos Sąjunga
ESF+	Europos socialinis fondas+
Europos fondas	Fondas, skirtas ekonominei, socialinei ir teritorinei sanglaudai, žemės ūkiui, kaimo plėtrai bei žuvininkystės ir akvakultūros sritims 2028–2034 m.
EŽŪFKP	Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai
FM	Lietuvos Respublikos finansų ministerija
INVESTIS	Europos Sąjungos investicijų administravimo informacinė sistema
IP	2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programa
LEADER	Europos Sąjungos kaimo plėtros metodas, pagrįstas vietos bendruomenių inicijuota vietos plėtra
LR	Lietuvos Respublika
NMA	Nacionalinė mokėjimo agentūra prie LR žemės ūkio ministerijos
NPP	2021–2030 metų Nacionalinis pažangos planas
NRPP	Nacionalinis ir regioninis partnerystės planas
NVO	Nevyriausybinių organizacija
PFSA	Projektų finansavimo sąlygų aprašas
PIP	Projekto įgyvendinimo planas
PO	Perkančioji organizacija
PžP	Pažangos priemonė Nr. 01-004-08-04-01 „Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą“
RPT	Regiono plėtros taryba
SADM	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija
TS	Techninė specifikacija
VDA	Valstybės duomenų agentūra
VP	2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa
VPS	Vietos plėtros strategija
VRM	Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija
VVG	Vietos veiklos grupė
VVL regionas	Vidurio ir Vakarų Lietuvos regionas
VVPP	2022–2030 metų Viešojo valdymo plėtros programa
ŽŪM	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija

IVADAS

Remiantis 2026 m. sausio 20 d. sudaryta ir 2026 m. sausio 28 d. įsigaliojusia sutartimi Nr. 1S-25 „Paslaugų pirkimo–pardavimo sutartis“ tarp Perkančiosios organizacijos (*toliau – PO*) – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (*toliau – VRM*) – ir paslaugų teikėjo UAB „BGI Consulting“, **teikiama Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodo taikymo tarpinio (pažangos) vertinimo galutinė ataskaita.**

Remiantis įvadinėje vertinimo ataskaitoje pateikta informacija ir technine specifikacija (*toliau – TS*), **rengiant galutinę vertinimo ataskaitą** buvo atlikta pirminių, antrinių šaltinių (teisės aktų, anksčiau atliktų vertinimų, dokumentų ir kt.), statistinių ir stebėsenos duomenų, intervencijų logikos analizė, įvykdytos anketinės apklausos, pusiau struktūruoti interviu, fokusuotos grupinės diskusijos, parengtos atvejo studijos bei atliktos kitos vertinimo veiklos.

Galutinę vertinimo ataskaitą sudaro 7 skyriai. 1 skyriuje pateikiamos pagrindinės vertinimo išvados (dėl didelės vertinimo klausimų apimties pateikiamos vertinimo uždavinio lygiu). 2 skyriuje pristatomas vertinimo tikslas, uždaviniai ir pagrindas. 3 skyriuje pateikiamas vertinimo objekto apibrėžimas, taikoma teorinė prieiga ir vertinimo metu taikyti metodai. 4 skyriuje pristatomi aktualūs socioekonominiai pokyčiai. 5 skyriuje pateikiami pagrindiniai vertinimo rezultatai (TS reikalavimų ir vertinimo ataskaitos susietumas pateikiamas kiekvieno poskyrio pradžioje). Vertinimo rekomendacijos ir strateginiai siūlymai pristatomi 6 skyriuje. 7 skyriuje pateikiamos atliktos užsienio valstybių gerosios praktikos atvejo studijos. Atskirai pateikiami šie priedai:

- Priedas Nr. 1. Vertinimo metodika (anketinių apklausų klausimynai, į vertinimo veiklas įsitraukusių respondentų sąrašas);
- Priedas Nr. 2. Miestų ir kaimo vietos veiklos grupių (*toliau – VVG*) anketinės apklausos rezultatai;
- Priedas Nr. 3. 2026 m. liepos 15 d. vertinimo rezultatų pristatymo renginio medžiaga (renginio programa, dalyvių sąrašas, pristatymo medžiaga, protokolas, nuotraukos).

1. PAGRINDINĖS VERTINIMO IŠVADOS

Vertinimo uždavinys: 4.1. Įvertinti PŽP tinkamumą, pakankamumą, rezultatyvumą, siekiant NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių.

Pagrindinės PŽP Nr. 01-004-08-04-01 „Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą“ (toliau – PŽP) numatytos intervencijos orientuotos į užimtumo didinimą, socialinės įtraukties stiprinimą, pilietinės visuomenės ir pilietinio aktyvumo didinimą bei tarpsektorinio bendradarbiavimo plėtrą.

PŽP siekia spręsti nepakankamą visuomenės dalyvavimą viešojo valdymo procesuose ir žemą pilietinio aktyvumo lygį. **Numatoma atliepti poreikį** stiprinti gyventojų motyvaciją dalyvauti sprendžiant vietos problemas, plėtoti patrauklias įtraukimo formas bei ugdyti pilietinio bendradarbiavimo kompetencijas. PŽP veiklos grindžiamos bendruomenės inicijuotos vietos plėtros (toliau – BIVP) principu, kai vietos bendruomenės pačios identifikuoja aktualias problemas ir siūlo jų sprendimo būdus. **Atitinkamai suformuotos PŽP veiklos** orientuotos į bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO), verslo ir vietos valdžios bendradarbiavimo stiprinimą – jos apima vietos plėtros strategijų (toliau – VPS) rengimą, įgyvendinimą, administravimą bei VVG kompetencijų ugdymą.

Remiantis intervencijų logika, tikimasi, kad dalyvavimas BIVP veiklose paskatins ilgalaikį gyventojų pilietinį aktyvumą ir nuolatinį įsitraukimą į viešųjų vietos reikalų sprendimą, o bendruomeninis veikimas ir partnerystės stiprins socialinį kapitalą, tarpusavio pasitikėjimą bei bendruomeniškumą. Taip pat daroma prielaida, kad dalis projektų dalyvių išlaikys aktyvumą po projektų pabaigos ir toliau dalyvaus darbo rinkoje arba socialinės integracijos veiklose. Tokiu būdu **siekama prisidėti prie 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano (toliau – NPP) 8.4 uždavinio** „Stiprinti bendruomeniškumą ir įtraukti“ įgyvendinimo bei ilgalaikio pilietinio aktyvumo rodiklių gerėjimo – iki 2030 m. pasiekti, kad 45 proc. gyventojų dalyvautų sprendžiant viešuosius vietos reikalus ir didėtų pilietinė galia. Laikytina, kad **BIVP metodas yra tinkamas instrumentas prisidėti prie NPP 8.4 uždavinio** įgyvendinimo, nes jo esmė grindžiama vietos bendruomenių įgalinimu, dalyvaujamojo valdymo ir tarpsektoriniu bendradarbiavimu. Tinkamai įgyvendinamas BIVP principas leidžia vietos subjektams identifikuoti aktualias problemas ir aktyviai dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose. Kartu tikimasi, kad sukurtos darbo vietos, socialinio verslo iniciatyvos ir socialinės integracijos veiklos prisidės prie geresnės pažeidžiamų grupių integracijos į darbo rinką ir visuomeninį gyvenimą. Vis dėlto, atsižvelgiant į numatomą ribotą pažeidžiamų grupių aprėptį, šis prisidėjimas numatomas ribotos apimtys. Todėl **PŽP ir paties BIVP metodo indėlis įgyvendinant NPP 2.7 uždavinį „Mažinti pajamų nelygybę ir skurdą“ vertintinas kaip netiesioginis** – jis grindžiamas socialinės integracijos, užimtumo ir bendruomeninio aktyvumo stiprinimu.

Vertinant BIVP numatytų veiklų pakankamumą NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių įgyvendinimo požiūriu, **tikslinga atskirti planuojamų veiklų turinį, jų faktinį įgyvendinimą ir kiekybinę aprėptį**. Numatytų finansuojamų veiklų spektras iš esmės atitinka abiejų NPP uždavinių tematinę orientaciją. NPP 8.4 uždavinio „Stiprinti bendruomeniškumą ir įtraukti“ kontekste tiesiogiai aktualios veiklos apima socialinių paslaugų teikimą, informavimą, tarpininkavimą ir socialinių ryšių stiprinimą, kurie prisideda prie socialinės atskirties mažinimo. NPP 2.7 uždavinio „Mažinti pajamų nelygybę ir skurdą“ kontekste aktualios veiklos orientuotos į bedarbių ir ekonomiškai neaktyvių asmenų įgūdžių ugdymą, verslumo skatinimą bei socialinio verslo kūrimą ir plėtrą. Tinklų kūrimas ir savanorystės skatinimas veikia kaip horizontalaus pobūdžio priemonės, stiprinančios kitų veiklų įgyvendinimo institucinį pagrindą. Vis dėlto veiklų sąrašas daugiausia orientuotas į procesines priemones – mokymą, konsultavimą, informavimą ir tarpininkavimą, kurių poveikis priklauso nuo dalyvių aktyvaus įsitraukimo ir gebėjimo panaudoti įgytas kompetencijas.

Atsižvelgiant į planuojamų veiklų rodiklius ir jų siekiamas reikšmes (pavyzdžiui, numatomą įtraukti gyventojų ir įmonių skaičių), galima teigti, kad **intervencijos mastas vietos lygmeniu yra reikšmingas.**

Išskirtina, kad nors PŽP poveikio logika remiasi prielaida, kad socialinės atskirties mažinimas ir pilietinio aktyvumo augimas yra tarpusavyje susiję procesai, praktikoje šis poveikis priklauso nuo daugelio veiksnių – socialinę atskirtį, užimtumo galimybes ir gyventojų įsitraukimą lemia platesnė socialinės apsaugos, švietimo, užimtumo, savivaldos ir regioninės politikos aplinka. Todėl socialinės atskirties ir skurdo problemos PŽP sprendžiamos daugiausia netiesiogiai – plėtojant socialinę įtrauktį, bendruomenines paslaugas, užimtumo iniciatyvas ir socialinį verslą. Tai reiškia, kad **PŽP didžiausią pridėtinę vertę kuria ne kaip finansinė socialinės paramos priemonė, o kaip bendruomeninio valdymo modelis, stiprinantis vietos organizacijų, gyventojų ir savivaldybių gebėjimą kartu identifikuoti problemas bei ieškoti tinkamiausių sprendimų.** Todėl PŽP indėlis vertintinas kaip svarbus, tačiau papildantis kitų viešųjų intervencijų poveikį, o ne pakankamas savarankiškai pasiekti reikšmingus nacionalinio lygmens pokyčius (NPP uždavinių įgyvendinimą).

Pažymėtina, kad vertinamuoju finansavimo laikotarpiu socialinės atskirties mažinimas buvo dažnai įvardijamas tiek miestų VVG, tiek vietos plėtros projektų vykdytojų lygmeniu kaip vienas pagrindinių siekių. Vis dėlto tyrimo rezultatai (žr. poskyrį „VPS tikėtinas poveikis“) leidžia daryti prielaidą, kad **tarp pagrindinių BIVP įgyvendinime dalyvaujančių subjektų nėra susiformavęs vieningas supratimas dėl esminio miestų VVG veiklos ir VPS įgyvendinimo tikslo.** Nors numatytų veiklų spektras ir apimtis vertintini kaip pakankami, nevienodas BIVP strateginio tikslo suvokimas silpnina intervencijų kryptingumą ir jų potencialų poveikį. Atsižvelgiant į tai, tikslinga stiprinti strateginį dialogą tarp visų BIVP įgyvendinime dalyvaujančių subjektų siekiant aiškesnio bendro sutarimo dėl BIVP strateginio tikslo. Aiškesnis strateginis kryptingumas sudarytų prielaidas nuoseklesniam intervencijų planavimui, tikslesniam rezultatų vertinimui, stipresnei sąveikai su kitomis viešosios politikos priemonėmis bei efektyvesniam sinergių su socialinės, švietimo, kultūros ir regioninės politikos intervencijomis išnaudojimui.

Taikomi PŽP stebėsenos rodikliai leidžia stebėti pagrindinius PŽP įgyvendinimo procesus. Pasirinktas rodiklių rinkinys yra tinkamas vertinti PŽP pažangą pilietinio aktyvumo, bendruomeninio įsitraukimo ir projektinių veiklų masto požiūriu. Vis dėlto ši **rodiklių sistema geriau atspindi įgyvendinimo apimtį nei ilgalaikį intervencijų poveikį:** ji daugiausia orientuota į kiekybinius dalyvavimo ir veiklų įgyvendinimo aspektus, tačiau nepakankamai leidžia vertinti socialinės atskirties mažėjimą, konkrečių pažeidžiamų grupių socialinės ir ekonominės padėties pokyčius bei partnerystės kokybę. **Ateityje tikslinga stebėsenos sistemoje numatyti rodiklius, orientuotus į konkrečių pažeidžiamų grupių socialinės ir ekonominės situacijos pokyčių vertinimą, partnerystės kokybę.**

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 5.1 poskyryje.

Vertinimo uždavinys: 4.2. Įvertinti PŽP veiklų tinkamumą, pakankamumą, rezultatyvumą, suderinamumą, siekiant NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių.

PŽP numatytos veiklos sudaro nuoseklią ir tarpusavyje papildančią intervencijų sistemą, apimančią visą BIVP įgyvendinimo ciklą – VPS rengimą, jų administravimą, projektų įgyvendinimą bei miestų VVG institucinių gebėjimų stiprinimą. Tokia veiklų seka atitinka BIVP metodo logiką ir sudaro prielaidas ne tik finansuoti pavienės iniciatyvas, bet ir stiprinti vietos partnerystes, bendruomenių įgalinimą bei dalyvaujamąjį valdymą. Vertinimas rodo, kad veiklų visuma yra tinkama prisidėti prie NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių įgyvendinimo. Tačiau svarbu pažymėti, kad faktinį jų rezultatyvumą lemia ne vien suplanuotų veiklų turinys, bet ir VVG instituciniai pajėgumai, bendruomenių aktyvumas, VPS administravimo procedūros ir kt.

Vertinimo metu atlikta analizė rodo, kad **VPS rengimas daugeliu atvejų buvo grindžiamas teritorijų socialinės ir ekonominės situacijos analize bei gyventojų ir kitų suinteresuotų šalių įtraukimu.** VPS rengimo procesas prisidėjo prie vietos partnerystės stiprinimo – į strategijų rengimą buvo įtraukti

savivaldybių atstovai, NVO, vietos bendruomenės, socialiniai partneriai ir verslo atstovai, o konsultacijos, vieši renginiai bei diskusijos sudarė galimybes identifikuoti aktualiausias vietos problemas. Peržiūrėjus parengtas VPS nustatyta, kad įvairiais strategijų rengimo formatais (anketinėse apklausose, fokusuotose grupinėse diskusijose, susitikimuose ir kt.) **dalyvavo daugiau kaip 3 064 asmenys**. Vis dėlto **gyventojų įsitraukimo intensyvumas tarp teritorijų reikšmingai skyrėsi**. Aktyvesnį dalyvavimą dažniausiai demonstravo jau veikiančios bendruomeninės organizacijos, tuo tarpu socialiai pažeidžiamos ar mažiau organizuotos gyventojų grupės į strategijų rengimą įsitraukė gerokai rečiau. **Aktyvesnį jų dalyvavimą riboja laiko, informacijos ir kompetencijų stoka bei nepakankamas susidomėjimas vietos plėtros klausimais**. Tai rodo, kad nors dalyvavimo principas buvo įgyvendintas ir iš esmės atitiko BIVP metodo reikalavimus, praktikoje išlieka iššūkis pasiekti tas gyventojų grupes, kurioms BIVP intervencijos pirmiausia ir yra skirtos. Taip pat pažymėtina, kad **nors VPS dokumentuose fiksuojamas bendruomenės įtraukimas**, dalyje VPS bendruomenės įtraukimas labiau atliko procedūrinio reikalavimo įgyvendinimo funkciją, o jo įtaka strateginių prioritetų formavimui ne visuomet buvo pakankamai aiškiai pagrįsta.

Identifikuotos pagrindinės vietos problemos sudarė prielaidas planuoti intervencijas, orientuotas į konkrečius vietos poreikius, o ne vien formaliai atitikti finansavimo reikalavimus. Vis dėlto **VPS kokybė ir analitinio pagrindimo lygis išliko nevienodi**. Atlikta VPS analizė parodė, kad jų **analitinė vertė dažnu atveju yra ribota** – pateikiami rodikliai daugiausia aprašo esamą situaciją, tačiau ryšys tarp nustatytų problemų, pasirinktų intervencijų ir laukiamų rezultatų ne visuomet pakankamai aiškiai pagrindžiamas. Tai leidžia daryti išvadą, kad vienodas metodinis reglamentavimas savaime neužtikrina vienodos strateginio planavimo kokybės, kuri ir toliau priklauso nuo miestų VVG analitinių gebėjimų ir turimų išteklių. Be to, VPS situacijos analizė dažnai yra perteklinė – joje gausu kontekstinių rodiklių, tačiau nepakankamai išryškinami strategiškai svarbiausi konkrečios teritorijos poreikiai.

VPS suplanuotų veiklų spektras yra pakankamai platus ir atitinka įvairialypį socialinės atskirties pobūdį: numatytos veiklos apima socialinių paslaugų plėtrą, užimtumo skatinimą, socialinio verslo iniciatyvas, bendruomeninių veiklų organizavimą, savanorystės skatinimą, socialinių įgūdžių ugdymą bei įvairias pažeidžiamų gyventojų grupių integracijos priemones. Toks veiklų kompleksiskumas leidžia lanksčiau reaguoti į skirtingų teritorijų poreikius.

Vertinimo metu analizuoti 262 BIVP projektai, kurių sutartys buvo sudarytos iki 2025 m. gruodžio 31 d. (imtinai). Šie projektai **daugiausia orientuoti į sociokultūrinį užimtumą** (meniniai užsiėmimai, kultūriniai renginiai, stovyklos, edukacinės ekskursijos, daugiaviečių jaunimo centrų veiklos), sveikatingumo stiprinimą (įvairios terapijos, sveikos gyvensenos mokymai, sporto renginiai) bei gyventojų įgūdžių ugdymą. Projektų **veiklos skirtingose teritorijose išlieka gana panašios** – 80 proc. projektų organizuojamos praktinės veiklos ir dirbtuvės, 61 proc. projektų skatinama savanorystė, 44 proc. organizuojamos išvykos ar stovyklos, o 41 proc. projektų vykdomi mokymai, kursai ar seminarai.

Analizė rodo, kad BIVP projektai reikšmingiausiai prisideda prie žmogiškojo ir socialinio bendruomenės kapitalo stiprinimo, tačiau gerokai mažiau orientuojasi į organizacinio, kultūrinio ar finansinio kapitalo plėtrą. Gamtinio ir politinio kapitalo stiprinimas praktiškai nėra numatytas. Nors BIVP metodas gali būti sėkmingai įgyvendinamas, siekiant vieno ar kito kapitalo stiprinimo, norint tolygaus ir tvaraus vietos bendruomenių vystymosi, turėtų būti atsižvelgiama į visas bendruomenių kapitalo sistemos dalis.

Išskirtina, kad PŽP veiklų bendras rezultatyvumas yra žemas, kadangi absoliuti dauguma vietos plėtros projektų vis dar yra įgyvendinimo stadijoje, o dalis kvietimų teikti vietos plėtros projektų PĮP dar nėra paskelbti (šiuo vertinimo etapu galima vertinti tik pirmuosius įgyvendinimo rezultatus).

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 5.2 ir 5.3 poskyriuose.

Vertinimo uždavinys: 4.3. Įvertinti BIVP metodo tinkamumą, efektyvumą ir tvarumą siekiant NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių bei atliepian vietos bendruomenių poreikius, taip pat pateikiant siūlymus dėl metodo taikymo tobulinimo.

BIVP metodas pasižymi lankstumu ir potencialu atliepti vietos bendruomenių poreikių įvairovę. VPS rengimo procesas sudarė galimybes kiekvienai teritorijai identifikuoti specifines socialines problemas ir pasirinkti vietos situacijai tinkamiausias intervencijas. Toks principas leidžia išvengti vienodų sprendimų taikymo skirtingose teritorijose, kurių socialinė, ekonominė ir institucinė situacija skirtinga. Vis dėlto vertinimas rodo, kad **praktikoje šis potencialas realizuojamas tik iš dalies**. Teritorijose, kuriose bendruomeninės organizacijos yra silpnesnės arba partnerystės kultūra mažiau išplėtotą, BIVP teikiamos galimybės išnaudojamos ribotai. VPS analizė leidžia daryti prielaidą, kad dalyje strategijų tikslinės grupės ir planuojamos veiklos buvo formuojamos ne remiantis vietos poreikių analize, bet suformuotais 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programos (*toliau – IP*) prioritetais ir numatytomis remtinomis veiklomis. Tai reiškia, kad vienas pagrindinių BIVP principų – intervencijų planavimas remiantis vietos poreikiais – praktikoje buvo įgyvendinamas nevienodu mastu.

Remiantis anketinių apklausų rezultatais, **didžiausias vietos plėtros projektų poveikis šiuo metu siejamas su sociokultūrinėmis, bendruomeniškumo stiprinimo ir laisvalaikio veiklomis, kurios sudaro didžiausią projektų dalį**. Tuo tarpu profesinių įgūdžių ugdymo, integracijos į darbo rinką, socialinių inovacijų ir kitų struktūrinius pokyčius galinčių skatinti veiklų dalis yra mažesnė, nors būtent šios intervencijos turi didžiausią potencialą prisidėti prie ilgalaikių socialinių ir ekonominių pokyčių. Tai leidžia daryti išvadą, kad dabartinis projektų portfelis labiau orientuotas į socialinės įtraukties ir bendruomeninio aktyvumo stiprinimą nei į ilgalaikę socialinę ir ekonominę transformaciją.

Remiantis VVG atstovų vertinimu, **skirtingų tipų vietos plėtros projektų rezultatų tvarumas reikšmingai skiriasi**. Ilgiausio poveikio tikimasi iš socialinių inovacijų diegimo bei infrastruktūros kūrimo ir plėtros veiklų: daugiau kaip 80 proc. VVG mano, kad šių veiklų poveikis bendruomenėms bus ilgalaikis. Nors tokios veiklos sudaro santykinai nedidelę visų projektų dalį, jos vertintinos kaip reikšmingiausios tvarumo požiūriu. Tuo tarpu kultūrinių, edukacinių, sveikatinimo, laisvalaikio ir socialinės integracijos veiklų poveikis dažniau vertinamas kaip trumpalaikis arba vidutinės trukmės. Daugumos veiklų atveju dominuoja 2–5 metų poveikio vertinimas, o tai rodo, kad ilgalaikis poveikis pirmiausia priklauso nuo to, ar projektai sukuria ilgalaikius struktūrinius **pokyčius – infrastruktūrą, socialinio verslo modelius, bendradarbiavimo tinklus ar kitus išliekamąją vertę turinčius sprendimus**. Šiuo požiūriu bendradarbiavimo tinklų kūrimas išsiskiria kaip viena tvariausių „minkštųjų“ intervencijų – 60 proc. VVG jų poveikį vertina kaip vidutinės trukmės arba ilgalaikį.

Atlikta analizė atskleidžia vieną svarbiausių sisteminių BIVP įgyvendinimo iššūkių – **veiklų tęstinumas pasibaigus finansavimui nėra pakankamai užtikrinamas**. Nors projektų metu sukuriama gebėjimai, partnerystės ir infrastruktūra turi ilgalaikio poveikio potencialą, jų išlaikymą riboja trijų veiksnių sąveika: **riboti projektų vykdytojų finansiniai ir žmogiškieji ištekliai, nesisteminis požiūris į veiklų perdavimą bei nepakankamai aiški nacionalinio ir savivaldybių lygmens institucijų vizija dėl sukurtų socialinių paslaugų ir iniciatyvų tęstinumo**. Fiksuojama, kad vietos plėtros projektų tęstinumo problema pirmiausia susijusi ne su kompetencijų stoka, o su išteklių trūkumu. Dauguma organizacijų įgyja reikiamų žinių ir patirties projektams įgyvendinti, tačiau pasibaigus finansavimui dažnai neturi pakankamų finansinių, materialinių ir žmogiškųjų išteklių veikloms tęsti.

Vertinimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad ateityje didžiausią dėmesį tikslinga skirti ne pačio BIVP metodo keitimui, o jo įgyvendinimo sąlygų stiprinimui. Visų pirma, svarbu užtikrinti intervencijų planavimą pagal konkrečius vietos poreikius, stiprinti VVG analitinius ir institucinius gebėjimus bei sudaryti prielaidas aktyvesniam socialiai pažeidžiamų gyventojų grupių įtraukimui į VPS rengimą. Taip pat tikslinga didesnę dėmesį skirti ilgalaikį poveikį kuriančioms intervencijoms – socialinėms inovacijoms, bendradarbiavimo tinklams, socialinio verslo modeliams ir infrastruktūros plėtrai – bei numatyti aiškesnius veiklų tęstinumo

mechanizmus pasibaigus ES finansavimui. Tai sustiprintų BIVP metodo indėlį ne tik į trumpalaikį vietos bendruomenių aktyvinimą, bet ir į ilgalaikius socialinius bei ekonominius pokyčius.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 5.2 ir 5.3 poskyriuose.

Vertinimo uždavinys: 4.4. Įvertinti miestų VVG VPS (ir joms įgyvendinti atrinktų projektų) tinkamumą, efektyvumą ir rezultatyvumą siekiant gyventojų skurdo mažinimo bei sprendžiant atskirties problemas per didesnę visuomenės įsitraukimą.

Vertinimo metu **atlikta VPS finansavimo paskirstymo analizė rodo, kad šiuo metu taikomas VPS finansavimo modelis nėra nuosekliai susietas su teritorijų gyventojų skaičiumi, socialinių problemų mastu.** Fiksuojama, kad finansavimo struktūroje dominuoja panašaus dydžio finansavimo sumos daugumai VPS (apie 850 tūkst. Eur), todėl mažesnės teritorijos gauna sąlyginai didesnę finansavimą vienam gyventojui nei didesnės teritorijos. Taip pat nenustatyta aiškaus ryšio tarp socialinių problemų masto (konkrečiai, aukštesnio skurdo lygio) ir didesnio finansavimo intensyvumo. Tai leidžia daryti išvadą, kad dabartinis finansavimo paskirstymo modelis labiau grindžiamas administracine nei teritorijų poreikiais paremta logika. Ateityje tikslinga svarstyti poreikiais labiau grįstus finansavimo paskirstymo kriterijus, atsižvelgiant gyventojų skaičių, socialinio ir ekonominio pažeidžiamumo rodiklius, specifinius teritorinius veiksnius, lemiančius didesnę intervencijos poreikį bei prioritetinėms teminėms sritims aktualius rodiklius.

Vertinant vietos plėtros projektų rezultatyvumą pažymėtina, kad analizuojami projektai ir stebėsenos rodikliai šioje vertinimo ataskaitoje apima laikotarpį iki 2025 m. gruodžio 31 d., kai didžioji dalis projektų vis dar buvo įgyvendinimo stadijoje. Iki šio laikotarpio pabaigos buvo pradėtos įgyvendinti visos VPS, o veiklos vykdytos pagal 66 proc. jose numatytų uždavinių. Pažymėtina, kad faktinis rezultatų pasiekimas vertinamuoju laikotarpiu išliko ribotas dėl užsitęsusio kvietimų organizavimo, projektų vertinimo procedūrų, derinimo su savivaldybių administracijomis ir kitų administracinių iššūkių. Todėl šiuo vertinimo etapu galima konstatuoti tik pirmuosius VPS įgyvendinimo rezultatus, o galutinis jų rezultatyvumas galės būti įvertintas užbaigus didžiąją dalį projektų.

VVG atstovų vertinimu, didžiausia BIVP nauda siejama su NVO aktyvumu, bendruomeninių iniciatyvų ir tarpsektorinio bendradarbiavimo stiprinimu. Tuo tarpu gerokai rečiau BIVP siejamas su vietos valdymo kokybės gerinimu, demokratinio dalyvavimo stiprinimu, inovacijų skatinimu ar pasitikėjimo viešuoju valdymu didinimu. Tai leidžia daryti išvadą, kad **praktikoje BIVP pirmiausia suvokiamas kaip bendruomeninio aktyvumo ir projekcinio bendradarbiavimo priemonė, o ne kaip platesnis vietos valdymo transformacijos instrumentas.** Savivaldybių administracijų atstovų vertinimai iš esmės patvirtina šią tendenciją, tačiau jie dažniau nei VVG atstovai akcentuoja BIVP indėlį į gyventojų pasitikėjimo vietos institucijomis stiprinimą. Savivaldybių atstovų nuomone, **didžiausią poveikį pasitikėjimui kuria matomi projektų rezultatai, aktyvus bendruomenių ir institucijų bendradarbiavimas, didesnis sprendimų priėmimo proceso atvirumas ir gyventojų įtraukimas. Vis dėlto ir savivaldybių administracijų požiūriu BIVP potencialas keisti vietos valdymo kultūrą ar gerinti strateginių sprendimų kokybę išlieka mažiau akcentuojamas.**

Tiek VVG, tiek savivaldybių administracijų vertinimai leidžia daryti prielaidą, kad tarp **pagrindinių BIVP įgyvendinimo veikėjų nėra susiformavęs vieningas supratimas apie strateginį BIVP tikslą ir jo vaidmenį vietos valdymo sistemoje.** Praktikoje BIVP dažniau suvokiamas kaip projektų administravimo ir bendruomeninių iniciatyvų finansavimo mechanizmas, o ne kaip dalyvaujamojo valdymo ir vietos demokratijos stiprinimo priemonė. Tikėtina, kad tokią situaciją iš dalies lėmė tai, jog ankstesniu finansavimo laikotarpiu didžiausias dėmesys buvo skiriamas pačiam instrumento diegimui, administravimo procedūrų sukūrimui ir projektų įgyvendinimui. Todėl ateityje tikslinga stiprinti ne tik projektų administravimo efektyvumą, bet ir aiškiau apibrėžti strateginį BIVP vaidmenį vietos valdyme, siekiant didesnio metodo poveikio gyventojų įtraukčiai, socialinei sanglaudai ir vietos demokratijos stiprinimui.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 5.2 ir 5.3 poskyriuose.

Vertinimo uždavinys: 4.5. Išskirti esamas ir pateikti siūlymus dėl galimų naujų ES investicijų kryptių ir veiklų, kurias būtų tikslinga įgyvendinti ateityje (po 2027 m. laikotarpio), siekiant spręsti gyventojų skurdo ir atskirties problemas.

Ankstesnio finansavimo laikotarpio patirtis reikšmingai palengvino pasirengimą VPS įgyvendinimui, tačiau VVG ir toliau susiduria su sisteminiiais iššūkiais: žmogiškųjų išteklių stoka, nepakankamai aiškiu teisiniu reglamentavimu ir nepakankamais pasirengimo terminais. Nors VVG teigiamai vertina mokymų ir konsultacijų sistemą, stebėsenos organizavimas bei administravimo procesai tarp organizacijų tebėra nevienodi. Tai rodo poreikį toliau stiprinti metodinę pagalbą, ypač mažesnių administracinių pajėgumų VVG.

VPS rengimo procesą dauguma VVG vertino kaip vidutiniškai sudėtingą arba sudėtingą, o pagrindiniais iššūkiais įvardijo neaiškų teisinį reglamentavimą, ribotus žmogiškuosius išteklius ir trumpą pasirengimo laiką. Šie veiksniai turėjo įtakos tiek strategijų kokybei, tiek pasirengimui juos įgyvendinti. Papildomų iššūkių kilo organizuojant pirmąjį VPS atrankos etapą. Maksimalios finansavimo sumos vienai VPS nenustačius iki pirmojo kvietimo paskelbimo, susidarė situacija, kai pateiktų strategijų finansinis poreikis viršijo turimą biudžetą. Finansavimo ribos buvo nustatytos tik jau vykstant atrankos procesui, todėl ateityje tikslinga visas esmines finansavimo sąlygas nustatyti iki kvietimų paskelbimo, užtikrinant didesnę teisinį aiškumą ir vienodas sąlygas pareiškėjams.

VPS atrankos kriterijų analizė taip pat atskleidė metodologinio nuoseklumo trūkumą. Dalis kriterijų dubliuoja vieni kitus arba suteikia neproporcingai didelį svorį procedūriniais aspektams, palyginti su strateginio turinio kokybe. Be to, kai kurie kriterijai suformuluoti pernelyg abstrakčiai, todėl didėja subjektyvaus vertinimo rizika. Ateityje tikslinga peržiūrėti kriterijų sistemą, siekiant didesnio jų aiškumo, nuoseklumo ir proporcingumo.

Vertinimas rodo, kad **vietos plėtros projektų atrankos ir vertinimo procedūros yra pakankamai aiškos ir skaidrios, tačiau jų efektyvumą mažina informacijos pateikimo savalaikiškumo problemos, techniniai informacinių sistemų trūkumai, teisės aktų pakeitimai įgyvendinimo metu.** Šie veiksniai kartu su nepakankamu pareiškėjų aktyvumu ir savivaldybių finansinio prisidėjimo neapibrėžtumu lėmė lėtesnius nei planuota projektų įgyvendinimo tempus. Tai leidžia daryti išvadą, kad didžiausias dėmesys ateityje turėtų būti skiriamas administracinių procedūrų supaprastinimui.

Vertinimas taip pat atskleidžia, kad **VVG kompetencijos ne visuomet yra pakankamos užtikrinti nuoseklų ir kokybišką VPS įgyvendinimą. Nors pačios organizacijos savo gebėjimus vertina palankiai, analizė rodo, kad didžiausi iššūkiai išlieka žmogiškųjų išteklių, finansų administravimo ir projektų valdymo srityse, tad ateityje tikslinga sistemingai stiprinti VVG institucinius pajėgumus.**

Remiantis vertinimo metu surinkta medžiaga, **dabartinis BIVP modelis prisideda prie socialinės įtraukties ir bendruomeninio aktyvumo stiprinimo, tačiau jo poveikį riboja keli sisteminiai veiksniai:** nepakankamai aiškiai apibrėžtas strateginis BIVP tikslas, į kiekybinius rodiklius orientuota stebėsenos sistema ir ribotos projektų tęstinumo galimybės pasibaigus finansavimui. Dėl to esamas modelis dažniau kuria trumpalaikę socialinę naudą nei ilgalaikius struktūrinius pokyčius mažinant skurdą ir socialinę atskirtį.

Ateinančiu programavimo laikotarpiu tikslinga išlaikyti BIVP metodo lankstumą, tačiau aiškiau orientuoti investicijas ir į naujus iššūkius, su kuriais susiduriama vietos lygmeniu. Svarstant, kokios galimos naujos investicijų kryptys įgyvendinant BIVP, išskirtinos tokios tematinės sritys kaip Rytų pasienio teritorijų stiprinimas, ekologinė ir aplinkosauginė kompetencija, skaitmeninė įtrauktis ir dirbtinis intelektas, bendruomeninis atsparumas ir civilinė sauga, kultūra kaip socialinės integracijos priemonė, vietos vykdytojų ir pareiškėjų institucinių gebėjimų stiprinimas.

Atitinkamai, šias investicijų kryptis galėtų atliepti naujos veiklos / veiklų tipai. Vis dėl to, ateinančiame finansiniame periode konkretus veiklų apibrėžimas turėtų remtis atvirumu teritoriškai specifiniams

poreikiams (nenustačius baigtinio sąrašo), ir teminiu kryptingumu prioritetinėse srityse. Tad aktualu **lanksčiau apibrėžti tikslinę geografinę aprėptį, sudarant galimybes į BIVP veiklas** įtraukti ir funkcinio požiūriu susijusių, tačiau administraciškai kitose teritorijose gyvenančius asmenis. Tokie pokyčiai geriau atitiktų BIVP principą – sprendimus grįsti realiais vietos poreikiais, o ne administracinėmis ribomis.

Išskirtina, kad **dabartinis institucinis BIVP administravimo modelis užtikrina aiškų funkcijų pasiskirstymą tarp atsakingų institucijų, tačiau praktikoje administravimo procesai išlieka sudėtingi ir reikalauja didelių administracinių išteklių**. Reikšminga VVG pajėgumų dalis skiriama procedūriniais reikalavimams įgyvendinti, todėl mažiau dėmesio lieka strateginiam vietos plėtros valdymui ir bendruomenių aktyvinimui. Ateityje tikslinga siekti geresnės pusiausvyros tarp BIVP administravimo mechanizmų ir lankstaus vietos iniciatyvų įgyvendinimo.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 5.4 ir 5.6 poskyriuose.

Vertinimo uždavinys: 4.6. Įvertinti BIVP sąveiką su kitomis viešosiomis intervencijomis bei integraciją į nacionalinę viešojo valdymo sistemą.

VPS ir kitų strateginių dokumentų suderinamumas yra svarbi prielaida užtikrinti, kad vietos lygmens iniciatyvos ne tik atlieptų konkrečių bendruomenių poreikius, bet ir prisidėtų prie savivaldybių, regionų bei nacionalinių politikos prioritetų įgyvendinimo. Atlikta analizė rodo, kad VPS iš esmės yra suderintos su savivaldybių strateginiais plėtros dokumentais, tačiau šio suderinamumo apimtis ir praktinis nuoseklumas skirtingose srityse nėra vienodi. **Stipriausias suderinamumas nustatytas socialinės įtraukties srityje**, kur VPS tikslai ir veiklos daugeliu atvejų papildė savivaldybių strateginiuose dokumentuose numatytas priemones. **Tuo tarpu ekonominio aktyvumo skatinimo ir pilietinio dalyvavimo srityse sąsajos yra silpnesnės**. Tai daugiausia lemia ribota VPS teritorinė aprėptis, santykinai nedidelis finansuojamų veiklų mastas, nepakankamas koordinavimas su kitomis viešosios politikos priemonėmis ir ribota integracija su sektorių planavimo dokumentais. Todėl VPS suderinamumas vertintinas kaip pakankamas, tačiau dar nepakankamai sistemiškas.

Partnerystė yra vienas pagrindinių BIVP metodo principų, todėl miestų VVG veiksmingumas didele dalimi priklauso nuo jų gebėjimo telkti savivaldybes, NVO, verslo subjektus ir kitus vietos partnerius. Vertinimas rodo, kad **miestų VVG partnerystės tinklas yra susiformavęs, tačiau jo brandos lygis ir veiksmingumas tarp skirtingų partnerių grupių išlieka nevienodas**. Stipriausia partnerystė susiformavusi su NVO sektoriumi, kuris yra pagrindinis BIVP veiklų įgyvendinimo partneris. Taip pat pakankamai palankiai vertinamas bendradarbiavimas tarp pačių miestų VVG. Tuo tarpu bendradarbiavimas su verslo sektoriumi išlieka ribotas, o jo įsitraukimą, tikėtina, mažina santykinai nedidelė BIVP projektų finansinė apimtis ir nepakankamai aiški verslui kuriama pridėtinė vertė. Bendradarbiavimas tarp miestų ir kaimo VVG taip pat nėra plačiai išplėtotas – jis dažniausiai apsiriboja konsultacijomis ir retai perauga į bendras strategines iniciatyvas. **Partnerystė su savivaldybių administracijomis vertintina nevienareikšmiškai**. Planavimo, konsultacijų ir informacijos mainų etapuose bendradarbiavimas dažniausiai vyksta sklandžiai, tačiau įgyvendinimo metu dažniau išryškėja sunkumai, susiję su finansinio prisidėjimo neapibrėžtumu, atsakomybės pasidalijimu ir skirtingais institucijų veiklos prioritetais. Tai leidžia daryti išvadą, kad **partnerystė stipresnė strateginio planavimo nei praktinio įgyvendinimo lygmeniu**.

Vertinimas rodo, kad **VVG veiklos tęstinumas tarp finansavimo laikotarpių išlieka viena didžiausių sistemos pažeidžiamumo vietų**. Nors VVG yra sukaupusios reikšmingą administracinę, projektų valdymo ir bendruomeninio darbo patirtį, jų veikla iš esmės priklauso nuo ES investicijų. Dėl finansavimo ciklų pertrūkių kyla rizika prarasti kvalifikuotus darbuotojus, sukaupias kompetencijas ir bendruomenių pasitikėjimą. **VVG pačios mato potencialą prisiimti platesnį vaidmenį vietos valdyme**: koordinuoti vietos iniciatyvas, stiprinti nevyriausybinių sektorių, skatinti bendradarbiavimo tinklus ir atstovauti bendruomenių interesams. Tačiau tokio vaidmens plėtra praktiškai sunkiai įgyvendinama nesant VVG finansavimo šaltinių diversifikavimo, pajėgumų ir kompetencijų stiprinimo. Siekiant užtikrinti veiklos

tęstinumą tarp finansavimo laikotarpių, tikslinga skatinti didesnę finansavimo šaltinių diversifikaciją, sudaryti galimybes VVG teikti platesnio spektro viešąsias paslaugas bei svarstyti nacionalinio pereinamojo finansavimo mechanizmo sukūrimą, analogišką LEADER instrumento praktikai.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 5.5 poskyryje.

Vertinimo uždavinys: 4.7. Išanalizuoti paskelbtus dokumentus dėl naujos finansinės perspektyvos ir pateikti išvadas, kokie galimi ar negalimi sąlyčio taškai tarp kaimuose įgyvendinamos LEADER priemonės ir miestuose įgyvendinamos BIVP iniciatyvos.

2021–2027 m. laikotarpiu LEADER ir BIVP iniciatyvos grindžiamos tais pačiais bendruomenės iniciuotos vietos plėtros principais – vietos partneryste, dalyvaujamuoju valdymu ir teritoriniu požiūriu į plėtrą. Vis dėlto šių iniciatyvų tikslai, finansuojamų veiklų pobūdis, tikslinės grupės, finansavimo šaltiniai, administravimo modeliai ir taikymo teritorijos reikšmingai skiriasi. LEADER daugiausia orientuota į kaimo teritorijų plėtrą, o VRM administruojama BIVP priemonė – į miestų teritorijas ir socialinės įtraukties bei užimtumo tikslus. Todėl, išskyrus pavienius atvejus mažesnėse savivaldybėse, šios **iniciatyvos viena kitą papildo, o ne dubliuoja.**

Europos Komisija (toliau – EK) siūlomi 2028–2034 m. daugiametės finansinės programos pokyčiai sudarytų palankesnes prielaidas glaudesnei LEADER ir BIVP sąveikai. Didesnė valstybių narių diskrecija planuojant intervencijas bei galimas skirtingų ES fondų planavimo ir administravimo taisyklių suvienodinimas sudarytų galimybes nacionaliniu lygmeniu labiau koordinuoti šių metodų įgyvendinimą, derinti intervencijų kryptis ir stebėsenos sistemas.

Vertinimo metu išanalizuotos galimos LEADER ir BIVP integracijos alternatyvos apima po tris potencialias LEADER ir BIVP integracijos alternatyvas VPS planavimo, VPS administravimo bei BIVP metodo koordinavimo lygmenimis. Šios alternatyvos nėra tarpusavyje nesuderinamos ir ateityje galėtų būti taikomos tiek savarankiškai, tiek įvairiais deriniais, atsižvelgiant į pasirinktą BIVP vystymo modelį Lietuvoje.

Vis dėlto vertinimas rodo, kad **šiuo metu nei nacionaliniu, nei vietos lygmeniu nėra susiformavęs bendras požiūris dėl didesnės LEADER ir BIVP integracijos poreikio ar jos įgyvendinimo modelio.** Fokusuotų grupinių diskusijų ir interviu rezultatai neatskleidė aiškaus palaikymo platesnei šių metodų integracijai nei tarp bendruomenių, nei tarp atsakingų institucijų. Viena svarbiausių to priežasčių – iki šiol nepakankamai aiškiai apibrėžtas strateginis BIVP metodo tikslas nacionaliniu lygmeniu.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 5.7 poskyryje.

2. VERTINIMO PAGRINDAS

2.1 VERTINIMO TIKSLAS, UŽDAVINIAI IR PAGRINDAS

Pagrindinis šio vertinimo tikslas – nustatyti 2022–2030 metų Viešojo valdymo plėtros programos (*toliau* – VVPP) pažangos priemonės Nr. 01-004-08-04-01 „Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą“ (PŽP) ir jos veiklų bei įgyvendinimo būdo tinkamumą, suderinamumą, rezultatyvumą, efektyvumą ir tvarumą, siekiant NPP 8.4 uždavinio „Tobulinti viešojo valdymo sistemą, didinti jos efektyvumą ir atvirumą“ ir 2.7 uždavinio „Stiprinti socialinio aktyvumo ir socialinės atsakomybės nuostatas visuomenėje bei bendruomeniškumą“.

Siekiant pagrindinio vertinimo tikslo, keliami 7 vertinimo uždaviniai:

1. įvertinti **PŽP tinkamumą, pakankamumą, rezultatyvumą**, siekiant NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių;
2. įvertinti **PŽP veiklų tinkamumą, pakankamumą, rezultatyvumą, suderinamumą**, siekiant NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių;
3. įvertinti **BIVP metodo tinkamumą, efektyvumą ir tvarumą** siekiant NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių bei **atliepiant** vietos bendruomenių **poreikius**, taip pat **pateikiant siūlymus** dėl metodo taikymo tobulinimo;
4. įvertinti miestų VVG VPS (ir joms įgyvendinti atrinktų **projektų**) **tinkamumą, efektyvumą ir rezultatyvumą** siekiant **gyventojų skurdo mažinimo** bei **sprendžiant atskirties problemas** per didesnę visuomenės įsitraukimą;
- 4.5. išskirti **esamas** ir pateikti **siūlymus** dėl **galimų naujų Europos Sąjungos (*toliau* – ES) investicijų kryptių ir veiklų**, kurias būtų tikslinga **įgyvendinti ateityje** (po 2027 m. laikotarpio), siekiant **spręsti gyventojų skurdo ir atskirties problemas**;
- 4.6. įvertinti **BIVP sąveiką su kitomis** viešosiomis **intervencijomis** bei **integraciją į nacionalinę viešojo valdymo sistemą**;
- 4.7. išanalizuoti paskelbtus dokumentus dėl naujos finansinės perspektyvos ir **pateikti išvadas**, kokie galimi ar negalimi **sąlyčio taškai tarp** kaimuose įgyvendinamos **LEADER priemonės** ir miestuose įgyvendinamos **BIVP iniciatyvos**.

Pažymėtina, kad 1-uoju vertinimo uždaviniu numatoma atlikti bendrą **PŽP vertinimą** – įvertinti, ar pati **PŽP**, kaip planavimo dokumentas, **atitinka keliamus tikslus**, joje numatytų **intervencijų rinkinio pakanka** pasiekti NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių tikslus ir yra **rezultatyvi** (t. y. joje numatyta struktūra, tikslai, **rodikliai**, kryptys iš esmės prisideda prie norimo pokyčio ir pan.). Savo ruožtu, 2-uoju vertinimo uždaviniu numatoma atlikti **PŽP numatytų veiklų vertinimą** – įvertinti esamų ir suplanuotų **PŽP veiklų** tinkamumą uždaviniams pasiekti, taip pat veiklų pakankamumą ir rezultatyvumą.

Remiantis TS, **vertinimo pagrindas ir poreikis** formuojamas tiek 2021–2027 m. finansinio laikotarpio kontekste, tiek rengiantis vėlesniam nei 2027 m. laikotarpiui, konkrečiai:

- **praktiniai BIVP įgyvendinimo iššūkiai, išryškėję 2021–2027 m. laikotarpiu.** Konkursinė vietos plėtros strategijų atranka, nors ir sudarė prielaidas didesniai objektyvumui bei palyginamumui, atskleidė sisteminės problemas: nevienodą strategijų kokybę, ribotą jų orientaciją į ilgalaikį socialinį poveikį, nepakankamą miestų VVG administracinį ir analitinį pasirengimą bei aiškiai neapibrėžtus finansavimo paskirstymo kriterijus. Kartu BIVP metodas yra tiesiogiai susijęs su NPP uždaviniais, orientuotais į viešojo valdymo atvirumą, bendruomenių įgalinimą, socialinio

aktyvumo ir atsakomybės stiprinimą. Šios aplinkybės pagrindžia poreikį vertinti ne tik pasiektus rezultatus, bet ir patį BIVP metodo taikymo modelį – jo tinkamumą, efektyvumą ir administracinį racionalumą;

- **intervencijų, orientuotų į skurdo mažinimą ir socialinės atskirties problemų sprendimą per aktyvesnį gyventojų įsitraukimą, tobulinimas;**
- ES¹ ir nacionalinis² **reglamentavimas;**
- **ateities politikos formavimo poreikis.** Tarpinis BIVP vertinimas sudaro prielaidas įvertinti esamos sistemos pasirengimą EK komunikate dėl 2028–2034 m. daugiametės finansinės programos ir rengiamų sanglaudos politikos reglamentų projektuose nurodomiems pokyčiams ir pateikti įrodymais grįstas rekomendacijas dėl BIVP metodo tobulinimo po 2027 m.

Šiuo vertinimu siekiama nuosekliai sustiprinti BIVP planavimo, įgyvendinimo ir vertinimo sistemą, užtikrinant jos darnų išsiejimą į nacionalines plėtros programas ir sudarant prielaidas veiksmingesniam šio metodo taikymui ateityje, remiantis duomenimis pagrįstais sprendimais ir vietos potencialo įgalinimu.

¹ 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/1060, kuriuo nustatomos bendros Europos regioninės plėtros fondo, „Europos socialinio fondo +“, Sanglaudos fondo, Teisingos pertvarkos fondo ir Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo nuostatos ir šių fondų bei Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo, Vidaus saugumo fondo ir Sienų valdymo ir vizų politikos finansinės paramos priemonės taisyklės, 44 straipsnis. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R1060>.

² Strateginio valdymo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 292 „Dėl Strateginio valdymo metodikos patvirtinimo“, taip pat 2024–2027 m. vertinimo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos finansų ministro 2021 m. birželio 28 d. Nr. įsakymu 1K-227 „Dėl Strateginio valdymo metodikos taikymo“.

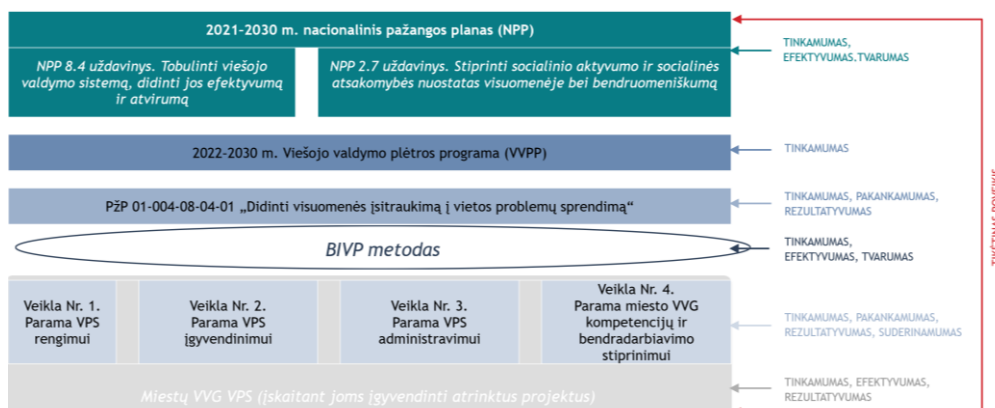
3. VERTINIMO POŽIŪRIS

3.1 VERTINIMO OBJEKTO APIBRĖŽIMAS

Pagrindinis vertinimo objektas – miestų VVG parengtos ir įgyvendinamos VPS, kurių tikslas – mažinti socialinę atskirtį, stiprinti bendruomeniškumą ir pilietinį aktyvumą, skatinti užimtumą, bendruomenėse socialinį verslą, padedantį vietoje spręsti pažeidžiamų grupių atskirties problemas, bei didinti miestų bendruomenių socialinę integraciją, verslumą ir pagerinti šių bendruomenių narių padėtį darbo rinkoje.

Šiame vertinime miesto **VVG**, galinčiomis rengti ir įgyvendinti VPS, yra laikomos atitinkančios Vietos plėtros strategijų rengimo ir atrankos taisyklėse įvardintus miestų VVG požymius³. 2021–2027 m. laikotarpiu miestų VVG VPS įgyvendinamos pagal 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programos, patvirtintos EK 2022 m. rugpjūčio 3 d. sprendimu Nr. C(2022) 5742 (IP), 4 prioriteto „Socialiai atsakingesnė Lietuva“ 4.7 konkretų uždavinį „Skatinti aktyvią įtrauktį, siekiant propaguoti lygias galimybes ir aktyvų dalyvavimą ir gerinti įsidarbinamumą“ ir 4.9 konkretų uždavinį „Didinant socialinę ir ekonominę marginalizuotų bendruomenių, migrantų ir nepalankias sąlygas turinčių grupių integraciją įgyvendinant integruotas priemones, įskaitant aprūpinimą būstu ir socialinių paslaugų teikimą“.

2021–2027 m. laikotarpiu **BIVP** metodas įgyvendinamas per miestų **VVG** parengtas **VPS**. Šis metodas veikia kaip reikšminga viešosios politikos priemonė, sudaranti prielaidas vietos gyventojams įsitraukti į socialinių problemų sprendimą, vietos plėtros kryptį formavimą ir viešųjų sprendimų priėmimą. Minėtu laikotarpiu miestų **VVG VPS** ir jų **įgyvendinimą užtikrinantys projektai** rengiami, įgyvendinami ir administruojami vykdant **PŽP veiklas**. Įgyvendinant šias veiklas ne tik **prisidedama prie PŽP nustatytų rodiklių siekimo**, bet ir prisidedama prie **VVPP** bei **NPP 8.4** ir **2.7** uždavinių **įgyvendinimo**. Atsižvelgiant į tai, vertinimo metu visi minėti aspektai analizuojami kompleksiskai (žr. 1 pav.).

1 PAVEIKSLAS. VERTINIMO OBJEKTAS IR POŽIŪRIS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

³ „Dėl Vietos plėtros strategijų rengimo ir atrankos taisyklių patvirtinimo“, patvirtinta Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. spalio 28 d. įsakymu Nr. 1V-672.

Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a492ff10569b11edbc04912defe897d1>.

VVPP numatoma, kad, siekiant **NPP 8.4 uždavinio** „Tobulinti viešojo valdymo sistemą, didinti jos efektyvumą ir atvirumą“ įgyvendinimo, būtina spręsti esamą nepakankamai įtraukų teisėkūros procesą, orientuotą į visuomenės dalyvavimą viešojo valdymo sprendimų rengimo ir priėmimo procesuose. Svarbia šios problemos priežastimi VVPP nurodoma mažas visuomenės informuotumas ir nepakankami gebėjimai dalyvauti viešojo valdymo sprendimų rengimo ir priėmimo procese. Šių iššūkių sprendimui numatomos konkrečios **PŽP veiklos**, kurios tikslingiau išnaudotų esamą pilietinio aktyvumo vietos problemų sprendime potencialą, imantis visuomenės įsitraukimui į vietinės reikšmės problemų sprendimą paskatinti skirtų veiksmų. Ši PŽP taip pat prisidės įgyvendinant **NPP 2.7 uždavinį** „Stiprinti socialinio aktyvumo ir socialinės atsakomybės nuostatas visuomenėje bei bendruomeniškumą“.

Suformuotos ir įgyvendinamos PŽP veiklos:

- **veikla Nr. 1 „Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodo (BIVP) taikymas: parama vietos plėtros strategijų rengimui“** (įskaitant poveikles 1.1. „Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodo (BIVP) taikymas: parama vietos plėtros strategijų rengimui“ Sostinės regione“; 1.2. „Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodo (BIVP) taikymas: parama vietos plėtros strategijų rengimui“ Vidurio ir vakarų Lietuvos regione“).
- **veikla Nr. 2 „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“** (įskaitant poveikles 2.1. „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“ Sostinės regione (ESF+)“; 2.2. „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“ Sostinės regione (ERPF)“; 2.3. „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“ Vidurio ir vakarų Lietuvos regione (ESF+)“; 2.4. „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“ Vidurio ir vakarų Lietuvos regione (ERPF)“).
- **veikla Nr. 3 „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų administravimui“** (įskaitant poveikles 3.1. „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų administravimui“ Sostinės regione“, 3.2. „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų administravimui“ Vidurio ir vakarų Lietuvos regione“).
- **veikla Nr. 4 „Parama vietos veiklos grupių kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimui“** (įskaitant poveikles 4.1. „Parama vietos veiklos grupių kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimui“ Sostinės regione“ ir 4.2. „Parama vietos veiklos grupių kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimui“ Vidurio ir vakarų Lietuvos regione“).

Šios **PŽP veiklos atspindi bendrą kelis etapus apimančią intervencijų logiką**: VPS rengimą, jų įgyvendinimą per konkrečius projektus, strategijų administravimą ir miestų VVG kompetencijų stiprinimą. **Teoriniu lygmeniu, tokia prieiga leidžia užtikrinti nuoseklų BIVP metodo taikymą** – nuo vietos poreikių identifikavimo ir strateginio planavimo iki konkrečių socialinių ir ekonominių intervencijų įgyvendinimo bei institucinių gebėjimų stiprinimo.

VPS PLANAVIMO IR ĮGYVENDINIMO CIKLAS

VPS planavimo ir įgyvendinimo ciklas apima tris pagrindinius etapus – **VPS rengimo, VPS įgyvendinimo administravimo ir vietos plėtros projektų vykdymo**.

Rengimo etapas⁴ yra kertinis, sudarant pačias VPS, ir apima daugiausia veikėjų. Teisiškai⁵ VVG steigimą (ir, atitinkamai, iš jo kylantį VPS rengimo poreikį) gali inicijuoti ne tik **bendruomenė**, bet ir **savivaldybės**

⁴ Remiantis visų miestų VPS analize ir esinvesticijos.lt viešai skelbiama informacija.

Prieiga internete: <https://esinvesticijos.lt/mokymu-medziaga/bendruomenes-inicijuotos-vietos-pletros-metodo-bivp-taikymas-parama-vietos-pletros-strategiju-rengimui>.

⁵ Remiantis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-672 „Dėl vietos plėtros strategijų rengimo ir atrankos taisyklių patvirtinimo“, 2022 m. spalio 28 d.

Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a492ff10569b11edbc04912defe897d1/asr>

taryba. Pastaroji atsakinga už VVG konsultavimą jas steigiant, užtikrinant, jog laikomasi lygių galimybių principų ir kt. taisyklių. Savivaldybės taryba taip pat priima sprendimus dėl finansinio savivaldybės indėlio į VPS veiksmų įgyvendinimą, tam esant poreikiui. VPS rengimo etape **miestų VVG** yra atsakingos už savo miesto situacijos ir gyventojų poreikių įvertinimą (pasitelkiant įvairius analizės būdus, tokius kaip internetinės apklausos, susitikimai, pristatymai, socialiniai tinklai ir kt.), renka projektų idėjas ir siūlymus iš gyventojų ar kitų interesų grupių, vykdo konsultacijas su potencialiais vietos plėtros projektų vykdytojais. Dėl to šiame etape aktyviai įtraukiami **miesto gyventojai, vietos verslas, bendruomenės ir NVO, vietos valdžios atstovai**. Miestų VVG taip pat yra atsakingos už VPS rengimą ir tvirtinimą, konkrečiai – projektų skaičiaus, tikslo(-ų) ir uždavinių formuluočių, finansavimo apimčių atskiroms veikloms ir pan. nustatymą. Galiausiai, VPS rengimo etapas apima VPS projekto viešinimą, gyventojų ir kitų interesų grupių pastabų atliepimą ir VPS projekto pristatymą **regiono plėtros tarybai** ir, esant savivaldybės finansiniam indėliui, **savivaldybei**, siekiant įvertinti projekto atitiktį regiono plėtros plano ar savivaldybės strateginiams tikslams. Galutinę VPS versiją priima ir vertina **VRM**, o siūlomų atrinkti ir finansuoti VPS sąrašą ir rezervinį VPS sąrašą sudaro **jungtinis vietos plėtros strategijų atrankos komitetas**. Atrinktos ir finansuotos VPS yra pristatomos miestų VVG savo gyventojams. Pažymėtina, jog kai kuriais atvejais VPS rengimo procesą atlieka ne pati VVG, bet samdomas konsultantas ar tyrimų įmonė⁶.

Administravimo etapas⁷ yra vykdomas horizontaliai VPS įgyvendinimo etapo metu ir įtraukia tik **miesto VVG** organus, **valdžios institucijas** (savivaldybes ir VRM) bei **CPVA**. Šiame etape kvietimų planus rengia VVG ir derina juos su VRM, kuri, savo ruožtu, planus derina su CPVA. Tuomet skelbiami kvietimai teikti PĮP⁸, kuriuos CPVA registruoja ir perduoda miesto VVG atlikti PĮP naudos ir kokybės vertinimą. CPVA taip pat vertina projektų tinkamumą finansuoti, informuoja VVG apie projektų vertinimo eigą ir sprendimus (jei VVG to prašo). Miesto **VVG administracija** yra atsakinga už VPS administravimą, prieš skelbiant kvietimus – už susijusių dokumentų rengimą, vėliau už gautų projektų vertinimą pagal VVG nustatytus atrankos kriterijus, siūlomų finansuoti vietos plėtros PĮP sąrašo sudarymą ir perdavimą CPVA tinkamumo finansuoti vertinimui, projektų rengėjų ir vykdytojų konsultavimą bei kompetencijų stiprinimą. VVG administracija taip pat atsakinga už kasmetinių ir galutinių VPS ataskaitų rengimą (pildymą). Siekiant sėkmingo VPS įgyvendinimo, **VVG nariai** (visuotinių susirinkimų metu) ir kolegialus valdymo organas (**VVG valdyba**) peržiūri ir tvirtina tiek kasmetines, tiek galutinę VPS ataskaitą, kuri teikiama **VRM**. VPS administravimo etape pastaroji ne tik analizuoja miestų VVG teikiamą informaciją ir stebi strategijų įgyvendinimą, bet ir derina miesto VVG kvietimų planus, priima sprendimus dėl projektų finansavimo, bei nagrinėja kylančius skundus⁹. Priklausomai nuo pasidalintų atsakomybių, miesto VVG organai keičiasi informacija ir pasiūlymais esant poreikiui keisti, tobulinti VPS ar siekiant sklandesnio jos įgyvendinimo proceso. Pavyzdžiui, kai kuriuose miestuose VVG valdybos nariai lanko projektus vykdymo vietose ir atlieka rekomendacinio pobūdžio vertinimą, kuris teikiamas VVG administracijai.

Įgyvendinimo etapas¹⁰ susideda iš projektinių veiklų vykdymo – PŽP Nr. 01-004-08-04-01 veiklos Nr. 2 „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“ lėšos yra skiriamos finansuoti

⁶ Pavyzdžiui, Pasvalio miesto 2023–2027 m. vietos plėtros strategija buvo rengiama įmonės UAB „Eurointegracijos projektai“.

⁷ Remiantis Pažangos priemonės Nr. 01-004-08-04-01 „Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą“ veiklos „Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodo (BIVP) taikymas: parama vietos plėtros strategijų administravimui“ projektų finansavimo sąlygų aprašo projektu. Prieiga internete: <https://www.esinvesticijos.lt/dokumentai/pazangos-priemones-nr-01-004-08-04-01-didinti-visuomenes-istrakima-i-vietos-problemu-sprendima-veiklos-bendruomenes-inicijuotos-vietos-pletros-metodo-bivp-taikymas-parama-vietos-pletros-strategiju-administravimui-projektu-finansavimo-salygu-apraso-projektas>.

⁸ Kvietimai teikti PĮP skelbiami pagal VVG pateikiamą informaciją, kaip tai numatyta LR finansų ministro įsakymo Nr. 1K-237 „Dėl 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programos ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano „Naujos kartos Lietuva“ įgyvendinimo“ 139 p.

⁹ VRM tenka ir platesnės BIVP metodo taikymo šalyje funkcijos, įskaitant BIVP reglamentuojančių teisės aktų rengimą ir tvirtinimą, kaip tai numatyta LR finansų ministro įsakyme Nr. 1K-237 „Dėl funkcijų paskirstymo įgyvendinant 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programą“.

¹⁰ Remiantis visų miestų VPS analize ir veiklos „Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodo (BIVP) taikymas: parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“ projektų finansavimo sąlygų aprašu (ERPF). Prieiga internete:

būtent atrinktų projektų įgyvendinimą. Nors šis etapas aktyviai įtraukia tik vietos plėtros **projektų vykdytojus** (NVO, vietos verslą, bendruomenes, savivaldybės administraciją ar biudžetines įstaigas) ir **miesto VVG administraciją**, prie sėkmingo VPS įgyvendinimo prisideda ir **CPVA** (vykdant projektų priežiūrą, patikras, atliekant mokėjimų vertinimą ir kt.) bei **VRM** (vykdant projektų stebėseną ir mokėjimus, rengiant projektų pažangos ketvirtines ataskaitas ir kt.). Šių veikėjų bendradarbiavimas apibrėžiamas administravimo etape.

Siekiant efektyvaus visų etapų įgyvendinimo bei **VVG kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimo**, **CPVA** įgyvendina projektą „Miestų vietos veiklos grupių kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimas“¹¹, kurio metu teikiami mokymai ir konsultacijos miesto VVG atstovams apie sėkmingą projektų atrankos vykdymą, PĮP vertinimą ir kt. administracinius procesus, taip pat užmezgami ryšiai tarp skirtingų miestų VVG¹². Pažymėtina, jog CPVA funkcijos, įgyvendinant šį projektą, yra atsietos nuo projektų administravimo atsakomybių, t. y. procesus atlieka skirtingi darbuotojai.

3.2 TEORINĖ PRIEIGA

Vertinimo metu didelis dėmesys skiriamas miestų VVG VPS ir jas įgyvendinančių projektų poveikiui konkrečios vietovės ir šalies socialinei ir ekonominei plėtrai, todėl aktualu pasiremti akademiniame literatūroje siūlomu **bendruomenių kapitalo sistemos** (angl. *Community Capitals Framework*) modeliu. Šis modelis remiasi vietos bendruomenių išitraukimu, todėl yra tinkamas analizuojant BIVP metodą – įgyvendinant VPS projektus gali būti stiprinamos skirtingos bendruomenės kapitalo formos.

Šis vertinimas remiasi M. Roseland et al¹³ pasiūlyta bendruomenių kapitalo sistemos modelio interpretacija, kurioje išskiriamos **8 bendruomenės kapitalo formos** (žr. 3 pav.). Akcentuotina, kad ši interpretacija išplečia klasikinį bendruomenių kapitalo modelį ir leidžia detaliau analizuoti skirtingas vietos plėtros dimensijas. Išskirti **8 kapitalai** bendrai atlieka keletą **funkcijų**:

- kaip elementai yra būtini tolygiam ir tvariam bendruomenės vystymuisi;
- kartu su papildomais rodikliais gali būti naudojami įvertinti *status quo*, identifikuoti struktūrinius iššūkius vietos lygmeniu ir naudojami duomenims grįstiems sprendimams priimti, palengvinant vietos plėtros planavimą ir bendrakūrą;
- kartu su įgyvendinamomis intervencijomis skatina ilgalaikį tvarumą, nes pabrėžia kapitalų tarpusavio priklausomybę ir būtinybę stiprinti juos tolygiai, neaukojant vieno kito sąskaita, ir taip užtikrinti tvarų bendruomenių vystymąsi.

Visų 8 kapitalų augimas vyksta per aktyvius **bendruomenės veiksmus** (šio vertinimo metu šiais veiksmais laikomi vietos plėtros projektai), o šių **veiksmų kryptys** nustatomos formuojant strategines gaires, rengiant susijusius dokumentus (šio vertinimo metu – PŽP, VPS), grindžiant jas bendruomenės vertybėmis, poreikiais, ilgalaikę viziją ir konkrečiais rodikliais, užtikrinant bendruomenei tinkamų **instrumentų** (šio vertinimo metu – BIVP) prieinamumą. Akcentuotina, kad visų kapitalų vystymas turėtų būti nuoseklus, – pavyzdžiui,

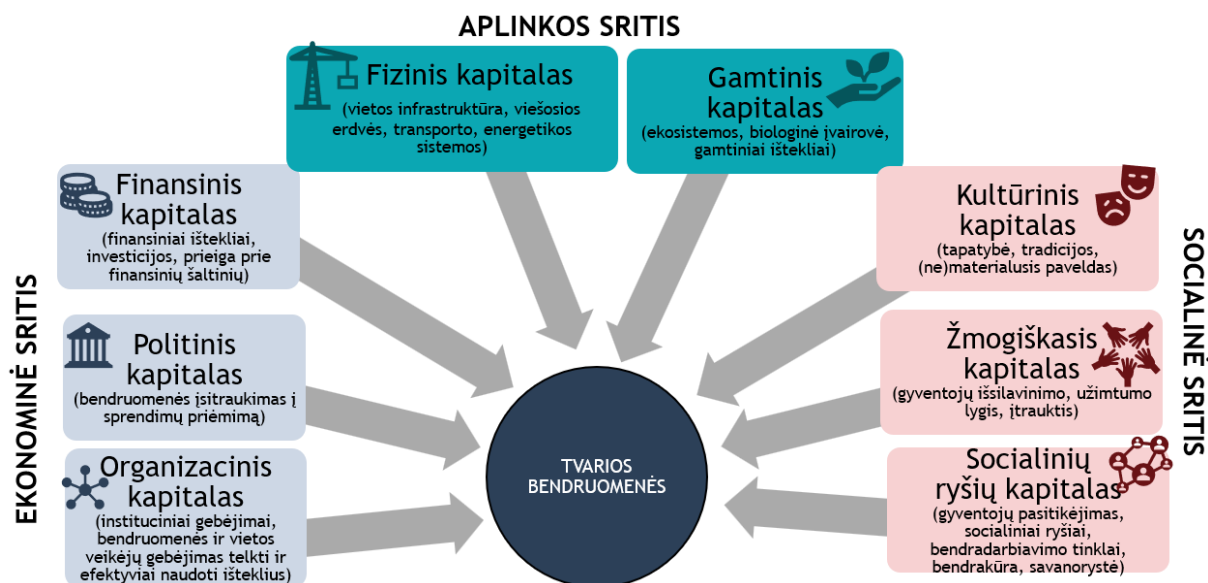
<https://esinvesticijos.lt/dokumentai/veiklos-bendruomenes-inicijuotos-vietos-pletros-metodo-bivp-taikymas-parama-vietos-pletros-strategiju-igvyvendinimui-projektu-finansavimo-salygu-aprasas-erp>.

¹¹ Projektas Nr. 11-005-P-0001. Prieiga internete: <https://esinvesticijos.lt/sutartys/miestu-vietos-veiklos-grupu-kompetenciju-ir-bendradarbiavimo-stiprinimas>.

¹² Remiantis CPVA viešai skelbiama informacija. Prieiga internete: <https://cpva.lt/renginiai/miestu-vietos-veiklos-grupu-vvg-bendradarbiavimo-stiprinimo-renginys>; <https://cpva.lt/naujienos/stiprejancios-miestu-vvg-kokie-issukiai-ir-sprendimai-laukia-norint-sekmingai-dirti-kartu>.

¹³ *Toward Sustainable Communities: Solutions for Citizens and Their Governments, Fifth Edition: Solutions for Citizens and Their Governments*, Mark Roseland, Margaret Stout, Maria Spiliotopoulou, 2023.

per didelis dėmesys vien finansiniam ar fiziniam kapitalui silpnina bendruomenės tvarumą, jei neinvestuojama į socialinių ryšių, žmogiškąjį ir (ar) gamtinį kapitalus.

2 PAVEIKSLAS. BENDRUOMENIŲ KAPITALO SISTEMOS MODELIS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi M. Roseland

8 bendruomenių kapitalai gali būti suskirstyti į tris sritis: aplinkos, ekonomikos ir socialinę. Aplinkos sritis apima tiek gamtinį, tiek fizinį kapitalą. **Gamtinis kapitalas** apibrėžia ekosistemas ir jų teikiamas paslaugas, biologinę įvairovę bei vandens, oro ir kitų gamtinių išteklių būklę ir kt. Gamtinio kapitalo stiprinimo **intervencijos** gali apimti žaliųjų erdvių atkūrimą, gamtai palankios infrastruktūros plėtrą bei klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo priemonių diegimą. Savo ruožtu, **fizinis kapitalas** apima vietos infrastruktūrą, būsto prieinamumą, viešąsias erdves, taip pat – transporto ir energetikos sistemas ir pan. Gerinant fizinį kapitalą **intervencijos** gali būti nukreiptos į viešųjų erdvių atnaujinimą, tvarios infrastruktūros plėtrą ar prieinamo būsto sprendimų įgyvendinimą.

Socialinę sritį sudaro žmogiškasis, socialinių ryšių ir kultūrinis kapitalai. **Žmogiškasis kapitalas** priklauso nuo bendruomenės demografinės situacijos, gyventojų išsilavinimo ir užimtumo lygio, sveikatos būklės, skirtingų socialinių grupių įtraukties lygio ir kt. Šio kapitalo stiprinimo **intervencijos** gali apimti mokymų ir kvalifikacijos kėlimo programas, sveikatos stiprinimo iniciatyvas bei vietos lyderystės ugdymą. **Socialinių ryšių kapitalą** kuria gyventojų tarpusavio pasitikėjimas, socialiniai ryšiai, bendradarbiavimo tinklai, pilietinio aktyvumo lygis ir pan. Galimos šio kapitalo stiprinimo intervencijos gali apimti bendruomenių stiprinimo iniciatyvas, bendrakūros (angl. *co-creation*) procesų plėtrą ar savanorystės skatinimą. **Kultūrinį kapitalą** sudaro bendruomenėje vyraujančios vertybės, tapatybė, tradicijos, materialusis ir nematerialusis paveldas, taip pat – bendruomenės pasakojimai ir simboliai, formuojantys jos savivoką ir vystymosi kryptį, bei kt. Prie šio kapitalo stiprinimo gali prisidėti tokios intervencijos kaip kultūros paveldo išsaugojimas, vietos tradicijų puoselėjimas, kultūros ar meno iniciatyvų įgyvendinimas.

Ekonominę sritį sudaro finansinis, organizacinis ir politinis kapitalai. **Finansinis kapitalas** apima bendruomenės turimus finansinius išteklius, investicijų apimtį, pajamų lygį, prieigą prie įvairių finansavimo šaltinių ir pan. Šio kapitalo stiprinimo intervencijos gali apimti įvairias finansinės paramos schemas, socialinio verslo plėtrą bei vietos ekonomikos stiprinimo priemones. **Organizacinį kapitalą** sudaro vietos institucijų valdymo kokybė, instituciniai gebėjimai, bendruomenės ir vietos veikėjų gebėjimas telkti ir efektyviai naudoti turimus išteklius ir kt. **Politinis kapitalas** priklauso nuo bendruomenės įsitraukimo į sprendimų priėmimo procesus lygio, dalyvaujamojo sprendimų priėmimo mechanizmų veiksmingumo, viešųjų institucijų skaidrumo ir atskaitomybės ir pan. Organizacinio ir politinio kapitalo stiprinimo

intervencijos gali apimti dalyvaujamojo biudžeto taikymą, viešų konsultacijų plėtrą, tvarių tarpsektorinių partnerystės stiprinimą.

Bendruomenių kapitalo sistemos modelis vertinime leidžia sisteminti ir interpretuoti VPS numatytų intervencijų rezultatus. Vertinimo metu VPS įgyvendinantys projektai ir jų rezultatai analizuojami atsižvelgiant į tai, kokias bendruomenės kapitalo formas jos stiprina, kokią poveikį sukuria. Vertinimo metu atsižvelgiama ne tik į konkrečių vietos plėtros projektų įtaką skirtingų kapitalų augimui, bet ir į tai, kad pats BIVP metodo taikymas tam tikrais aspektais stiprina bendruomenes – VPS rengimo ir įgyvendinimo procesai gali prisidėti prie socialinių ryšių, žmogiškojo, organizacinio ir politinio kapitalo stiprinimo per bendruomenių įtraukimą į sprendimų priėmimą, vietos iniciatyvų skatinimą ir tarpsektorinių partnerystės plėtrą. Toks požiūris sudaro prielaidas kompleksiskai vertinti ne tik atskirų projektų rezultatus, bet ir platesnį visos iniciatyvos indėlį į vietos bendruomenių gebėjimų stiprinimą ir tvarią teritorijų plėtrą.

Pažymėtina, kad **bendruomenių kapitalo sistemos modelio taikymas turi tam tikrų metodologinių ribotumų.** Bendruomenių kapitalai dažnai pasižymi **tarpusavio persidengimu** ir jų **ribos** praktikoje **nėra** griežtai **apibrėžtos**, todėl konkrečių intervencijų poveikio priskyrimas vienam kapitalui gali būti sąlyginis. Taip pat dalies kapitalų – ypač socialinių ryšių, kultūrinio ar politinio kapitalo – **pokyčius sudėtinga įvertinti kiekybiniais rodikliais**, jų vertinimas dažnai remiasi tik kokybiniais duomenimis ir interpretacine analize. Šis modelis yra orientuotas į vietos bendruomenių vystymosi procesų analizę, todėl vertinant VPS poveikį svarbu atsižvelgti ir į platesnius socioekonominius bei institucinės aplinkos veiksnus. Atsižvelgiant į šiuos ribotumus, vertinimo metu bendruomenių kapitalo sistemos modelis taikomas kaip analitinė interpretavimo sistema, derinama su kitais duomenų šaltiniais ir vertinimo metodais.

TEORIJA GRĮSTAS VERTINIMO POŽIŪRIS

Viso vertinimo metu taikomas **teorija grįstas požiūris**. PžP veiklų įgyvendinimas turi prisidėti prie VVPP tikslų bei NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių pasiekimo. Atsižvelgiant į PžP įgyvendinamų veiklų pobūdį ir atnaujintame NPP¹⁴ bei VVPP pateikiamus rodiklius, išskiriami pagrindiniai vertinimui aktualūs rodikliai:

- Pilietinės galios indeksas, balai (įtvirtinta NPP);
- Pilietinės visuomenės ir privačiojo sektoriaus subjektai, dalyvavę rengiant ir (ar) įgyvendinant VPS, vnt. (įtvirtinta VVPP);
- BIVP projektų veiklų dalyviai, kurie po dalyvavimo veiklose toliau dalyvauja socialinei integracijai skirtose veiklose ir (ar) darbo rinkoje, vnt. (įtvirtinta VVPP);
- Paramą gavusiuose subjektuose sukurtos darbo vietos, vnt. (įtvirtinta VVPP).

Atsižvelgiant į tai, laikoma, kad PžP įgyvendinamos veiklos orientuotos į:

- ekonomikos augimo didinimą, skatinant užimtumą ir darbo vietų kūrimą;
- socialinio verslo kūrimą;
- socialinės įtraukties stiprinimą, didinant piliečių, mažesnes galimybes turinčių visuomenės grupių įsitraukimą į socialinės integracijos veiklas;
- pilietinės visuomenės ir pilietinio aktyvumo stiprinimą, didinant gyventojų dalyvavimą viešuosiuose sprendimuose;

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. spalio 30 d. Nr. 938 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimo Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ pakeitimo“. Pažymėtina, kad rengiant PžP galiojusioje NPP redakcijoje buvo nustatyti kiti poveikio rodikliai, tačiau jie nebėra renkami (stebimi) nacionaliniu mastu.

- tarpsektorinio bendradarbiavimo plėtrą.

Norint detaliau įvertinti siekiamų tikslų įgyvendinimo prielaidas, analizuojamas konkrečių intervencijų potencialas prisidėti prie identifikuočių problemų priežasčių sprendimo ir problemų mažinimo. Ši analizė atliekama taikant **kaitos teorijos požiūrį**. Pagrindiniai kaitos teorijos elementai apima galutinį tikslą (pagrindinį pokytį, kurio siekiama ir į kurį yra orientuoti tarpiniai pokyčiai), pokyčių **strategiją** (tarpinių pokyčių, reikalingų įvykti, kad būtų pasiektas galutinis tikslas, seka) ir **prielaidas** (teorija ar įrodymais paremtą interpretaciją, apibūdinančią būtinas sąlygas, kad pokyčiai įvyktų).

Remiantis anksčiau atliktų ES fondų lėšomis finansuojamų programų vertinimo patirtimi, vertinime taikoma standartizuota kaitos teorijos schema, kurioje analizuojami atskiri intervencijų įgyvendinimo elementai, būtini pasiekti nustatytus **tikslus**: pasirinktos intervencijos, joms įgyvendinti skirti finansiniai ištekliai, už šiuos finansinius išteklius sukurti produktai, sukūrus šiuos produktus pasiekti rezultatai. Šių įprastinių intervencijų logikos elementų analizė, taikant kaitos teoriją, papildoma tarpinių pokyčių (sąlygų) analize, t. y. analizuojama, kokios sąlygos reikalingos, kad sukurti produktai atneštų pageidaujamą rezultatą, o rezultatas kurtų ilgalaikį poveikį. Analizuojant intervencijas programos lygiu viena iš pagrindinių sąlygų sukurti platesnį poveikį – intervencijomis pasiekiamos tikslinės grupės (-ių) aprėptis. Jau sukurto rezultato potencialas sukurti ilgalaikį poveikį labai priklauso nuo jo tvarumo, t. y. nuo to, ar ir kiek pasiektas rezultatas yra nevienkartinis bei kiek jis bus naudojamas (reprodukuojamas) ateityje.

3.3 VERTINIMO METU TAIKYTI METODAI

Tyrimo metu buvo atlikta pirminių, antrinių šaltinių (teisės aktų, anksčiau atliktų vertinimų, dokumentų ir kt.), statistinių ir stebėsenos duomenų, intervencijų logikos analizė, įvykdytos anketinės apklausos, pusiau struktūruoti interviu, fokusuotos grupinės diskusijos, parengtos atvejo studijos, taikytas ekspertinis vertinimas, metaanalizė. Toliau plačiau pristatomi vertinimo metu taikyti vertinimo metodai.

PIRMINIŲ, ANTRINIŲ ŠALTINIŲ ANALIZĖ

Vertinimo metu atliekama pirminių (VPS¹⁵, įgyvendinamų VPS projektų¹⁶, teisės aktų ir kt.) bei antrinių (anksčiau atliktų tyrimų, studijų ir kt.) šaltinių analizė.

STATISTIKOS DUOMENYS

Statistikos duomenys renkami siekiant nustatyti 52 miestų, kuriuose įgyvendinamos VPS, ekonominę–socialinę situaciją. Pagrindinis duomenų šaltinis: VDA, papildomas duomenų šaltinis – miestų VVG VPS.

STEBĖSENOS DUOMENYS

Įvadinės ataskaitos rengimo metu buvo suderintas Vertintojų prisijungimas prie INVESTIS duomenų bazės. Vertinimui pasitelkiami duomenys (tiek PŽP (įskaitant veiklas, poveikles), tiek miestų VVG VPS įgyvendinamų projektų lygmeniu):

- planiniai ir faktiniai finansavimo duomenys;
- planiniai ir faktiniai stebėsenos rodiklių duomenys;
- projektų įgyvendinimo planai (PIP);

¹⁵ Remiantis viešai prieinama informacija, VPS yra viešai prieinami dokumentai.

¹⁶ Remiantis viešai prieinama informacija (www.esinvesticijos.lt), taip pat INVESTIS duomenimis.

- sudarytos finansuojamų projektų sutartys.

Nustatytas vertinimo laikotarpis: 2021–2027 m. finansavimo laikotarpio planiniai ir 2025 m. gruodžio 31 d. faktiniai duomenys.

Tyrimo metu identifikuoti vietos plėtros projektai buvo susieti su konkrečių miestų VPS ir jų uždaviniais, siekiant įvertinti VPS įgyvendinimo lygį ir projektų indėlį į skirtingas bendruomenių kapitalo formas.

Analizės metu detalai vertintos planuojamos projektų veiklos ir tikslinės grupės, o projektai, remiantis jų turiniu, vertintojų buvo priskirti atitinkamiems bendruomenių modelio kapitalams. Konkrečiai žmogiškajam kapitalui priskirti projektai, susiję su sveikatingumo, verslumo, darbo rinkos, socialinių paslaugų ir švietimo veiklomis, taip pat sociokultūrinio užimtumo iniciatyvos, apimančios mokymus bei menines ir kultūrinės veiklas. Socialinių ryšių kapitalui priskirti projektai, skatinantys savanorystę, sociokultūrinį užimtumą ir socialinį verslą. Fiziniam kapitalui priskirtos veiklos, orientuotos į infrastruktūros atnaujinimą ir įrangos įsigijimą. Organizacinis kapitalas apėmė projektus, skatinančius institucijų, organizacijų ir kitų subjektų bendradarbiavimą bei tinklaveiką. Kultūriniam kapitalui priskirtos iniciatyvos, stiprinančios vietos tradicijas, paveldą ir bendruomeninę tapatybę, o finansiniam kapitalui – socialinio verslo projektai.

ANKETINĖS APKLAUSOS

Anketinių apklausų metodas pasitelktas atliekant miestų VVG, vietos plėtros projektų vykdytojų, savivaldybių administracijų atstovų apklausas. Konkrečiai 2026 m. kovo mėn. 31 d. – balandžio mėn. 16 d. vykdyta savivaldybių atstovų anketinė apklausa, 2026 m. kovo mėn. 31 d. – balandžio mėn. 24 d. vykdyta VVG atstovų anketinė apklausa, 2026 m. kovo mėn. 31 d. – balandžio mėn. 20 d. vykdyta vietos plėtros projektų vykdytojų atstovų anketinė apklausa. Anketinių apklausų klausimynų projektai buvo suderinti su PO įvadinės ataskaitos metu, anketinių apklausų respondentų sąrašas pateikiamas prieduose (žr. Priedas Nr. 1).

Anketinės apklausos vykdytos naudojant automatizuotą internetinę apklausų vykdymo sistemą „Survey Monkey“. Savivaldybių administracijos bei miestų VVG atstovų kontaktai buvo surinkti vertintojų remiantis viešai prieinama informacija, o vietos plėtros projektų vykdytojų kontaktus vertintojai surinko iš INVESTIS. Svarbu paminėti, kad reprezentatyvios apklausos įvykdymo galimybę mažino faktas, jog dalies respondentų elektroniniai paštai buvo negaliojantys apklausų siuntimo metu.

Nepaisant to, vertintojai vis tiek siekė užtikrinti maksimalų respondentų dalyvavimą, kuris maksimaliai atitiktų reprezentatyvų atsakymų pasiskirstymą. Kiekvienai respondentų grupei priminimai apie vykdomą apklausą buvo siunčiami 2 kartus, taip pat susisiekti ir telefonu informuojant apie įgyvendinamą vertinimą ir kvietimą prisidėti prie vertinimo veiklų atlikimo. Pažymėtina, kad visose respondentų grupėse surinktų atsakymų skaičius viršija minimalų atsakomumo lygį, reikalingą siekiant apklausos rezultatus taikyti visai tyrimo populiacijai su ne mažiau kaip 90 proc. patikimumu ir ne didesne nei 10 proc. paklaida (žr. 1 lentelę).

Vertinimo metu papildomai buvo atlikta miestų ir kaimo VVG atstovų anketinė apklausa, kurios tikslas – pasirengti bendruomenių stiprinimo ir plėtros veiksams po 2027 m. bei įvertinti, ar bendras miestų ir kaimo VVG veikimas, taikant LEADER ir BIVP bendradarbiavimo mechanizmus, galėtų sukurti didesnę pridėtinę vertę vietos bendruomenėms. Anketinė apklausa buvo vykdoma 2026 m. birželio 17–29 d., naudojant automatizuotą internetinę apklausų platformą „Survey Monkey“. Klausimyno projektas buvo suderintas su PO 2026 m. birželio mėn. Miestų ir kaimo VVG atstovų kontaktiniai duomenys buvo surinkti vertintojų, remiantis viešai prieinama informacija. Siekdami užtikrinti kuo didesnę respondentų aktyvumą ir reprezentatyvesnį atsakymų pasiskirstymą, vertintojai apklausos laikotarpiu respondentams siuntė priminimus apie vykdomą apklausą.

Šioje apklausoje dalyvavo 80 respondentų. Surinktų atsakymų skaičius viršija minimalią imtį, reikalingą apklausos rezultatus ekstrapoliuoti visai tiriamajai populiacijai, užtikrinant ne mažesnę kaip 90 proc. statistinį patikimumą ir ne didesnę kaip 10 proc. paklaidą (žr. 1 lentelę). Šios apklausos rezultatai detaliai pristatomi vertinimo ataskaitos prieduose (žr. Priedas Nr. 2).

1 LENTELĖ. ANKETINIŲ APKLAUSŲ INFORMACIJA APIE DUOMENŲ PATIKIMUMĄ

RESPONDENTŲ GRUPĖ	IMTIES, KURIEMS IŠSIŪSTA APKLAUSA, SKAIČIUS	IMTIS, KURI LIKO ATMETUS NEGALIOJANČIOS EL. PAŠTUS	REIKALINGA POPULIACIJOS IMTIS 90 PROC. PATIKIMUMUI IR 10 PROC. PAKLAIDAI	PILNAI ATSAKIŲ SIŲ RESPONDENTŲ SKAIČIUS	IŠ DALIES ATSAKIŲ SIŲ RESPONDENTŲ SKAIČIUS	BENDRAS ATSAKYMŲ SKAIČIUS
Savivaldybių administracijos atstovai	52	0	30	31	2	33
Miestų VVG atstovai	52	0	30	42	1	43
Vietos plėtros projektų vykdytojų atstovai	241	4	54	97	14	111
Miestų ir kaimo VVG atstovai	101	101	41	80	0	80

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

PUSIAU STRUKTŪRUOTI INTERVIU

Tyrimo metu atlikti **pusiau struktūruoti interviu** su miestų VVG, vietos plėtros projektų vykdytojų, miestų VVG tinklo, VR, kaimo VVG, CPVA, LR žemės ūkio ministerijos (*toliau – ŽŪM*) atstovais. Pagrindinis interviu tikslas – gauti papildomų įžvalgų, informacijos, leidžiančios patvirtinti ir (ar) paneigti taikant kitus metodus gautas vertinimo išvadas.

APSKRITOJO STALO DISKUSIJOS

Vertinimo laikotarpiu vykusio Nr. 11-005-P-0001 „Vietos veiklos grupių kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimas“ miestų vietos veiklos grupių bendradarbiavimo stiprinimo renginio metu įgyvendintos **apskritojų stalo diskusijos (6 atskiros grupės)**. Diskusijoje dalyvavo miestų VVG, CPVA ir VRM atstovai. Pagrindinis diskusijos tikslas – aptarti BIVP metodo taikymo Lietuvoje patirtį, tobulinimo galimybes bei miesto BIVP ir kaimo LEADER sąsajas. Apskritojų stalo diskusijų metodas leido skirtingų suinteresuotų šalių atstovams pasidalinti įžvalgomis, fiksuojant tiek nuomonių sutapimus, tiek prieštaravimus BIVP įgyvendinimo klausimais. Šios dokumento prieduose (žr. Priedas Nr. 1) pateikiamas diskusijų protokolas.

FOKUSUOTOS GRUPINĖS DISKUSIJOS

Tyrimo metu atliktos **fokusuotos grupinės diskusijos su skirtingų miestų VVG, bendruomenių atstovais** (įtraukiant vietos valdžios, VVG narių, VVG valdybos narių, vietos plėtros projektų vykdytojų, gyventojų atstovus) siekiant surinkti įžvalgas dėl miestų VVG VPS rengimo, įgyvendinimo, joms įgyvendinti atrinktų projektų tinkamumo, efektyvumo, taip pat BIVP metodo tinkamumo, pakankamumo, efektyvumo, tvarumo.

ATVEJO STUDIJS

Kaip numatyta TS 11.2.1.4. p., įvadinėje vertinimo ataskaitoje buvo suderintos atvejo studijų temos. Siekiant atrinkti Lietuvai aktualius ES valstybių atvejus, remtasi analogiškų iššūkių sprendimu bei įvertintu BIVP metodo naudojimo veiksmingumu kitose šalyse. Šis kriterijus pasirinktas atsižvelgiant į tai, jog formaliai

miesto VVG naudoja vos 5 kitos ES valstybės narės, 2 iš kurių tai pradėjo taikyti tik 2021–2027 m. laikotarpiu¹⁷. Be to, tarp valstybių narių egzistuoja tam tikri VPS rengimo taisyklių (pavyzdžiui, kokios teritorijos gali rengti VPS) ir projektinių lėšų valdymo bei administravimo skirtumai – kitaip nei Lietuva, didžioji dalis ES valstybių BIVP metodą įgyvendina tik per LEADER programą. Dėl šių priežasčių nuspręsta rinktis ne administraciniu požiūriu identiškus, bet faktiniu miesto ir kaimo teritorijų bendradarbiavimu, projektų administravimo paprastumu bei sėkmingu bendruomenės įtraukimu grindžiamus geruosius pavyzdžius. Atvejų atranka apėmė ir 2014–2020 m. laikotarpį, kadangi pilnai įgyvendintas BIVP metodo taikymas laikytinas aktualesniu ir išsamesniu pavyzdžiu nei tebevykstančios iniciatyvos.

Pasirinktų atvejo **studijų analizė nukreipta į:**

- **sėkmingą kaimo ir miesto teritorijų sąveiką.** Analizuojamas Slovėnijos sostinės (Liubianos) ir aplinkinių kaimiškų teritorijų VVG bendradarbiavimas, pasitelkiant bendrą VPS¹⁸;
- **mažą administracinę naštą.** Analizuojamas Čekijos atvejis, kur yra aiški VPS rengimo tvarka, leidžianti išnaudoti įvairių fondų finansavimo galimybes¹⁹;
- **aktyvaus bendruomenių įsitraukimo į vietos plėtros procesus užtikrinimą.** Analizuojamas Nyderlandų aktyvus Hagos (Ševeningeno) bendruomenės įtraukimas, užtikrinęs virš 30-ies projektų įgyvendinimą²⁰.

Atliekant atvejo studijas remiamasi viešai prieinamos informacijos (pirminių ir antrinių šaltinių) analize. Atsižvelgiant į tai, jog atvejai apima konkrečias įvairių ES valstybių bendruomenes, dalis informacijos renkama ne tik anglų, bet ir kt. šaltinių originalo kalbomis, naudojant mašininio vertimo priemones. Siekiant gauti tiesioginių papildomų įžvalgų iš konkrečių VVG atstovų, suinteresuotų grupių ar su tam tikrų procesų įgyvendinimu dirbusių ar šiuo metu dirbančių asmenų, bandyta suorganizuoti interviu, tačiau nesėkmingai.

METAANALIZĖ IR EKSPERTINIS VERTINIMAS

Metaanalizė apima vertinimo metu taikant kitus vertinimo metodus surinktos informacijos analizę ir apibendrinimą, o ekspertinis vertinimas – atsakymų į visus vertinimo klausimus, išvadų ir rekomendacijų formulavimą, remiantis apibendrinta informacija ir ekspertine patirtimi.

¹⁷ European Urban Initiative, *Delivering High Quality CLLD in Urban Areas*, 2023 m. Prieiga internete: <https://www.urban-initiative.eu/sites/default/files/2024-01/EUI-Timisoara-final-report.pdf>.

¹⁸ Regional Development Agency of Ljubljana Urban Region (RRA LUR), *Local Action Group (LAG) The Capital and Countryside Hand in Hand*. Prieiga internete: <https://rralur.si/en/projects/local-action-group-lag-the-capital-and-countryside-hand-in-hand/>.

¹⁹ EU CAP Network, *Integrated for impact: Czechia's multi-fund CLLD model shows the way*, 2025 m. birželio 20 d. Prieiga internete: https://eu-cap-network.ec.europa.eu/news/integrated-impact-czechias-multi-fund-clld-model-shows-way_en.

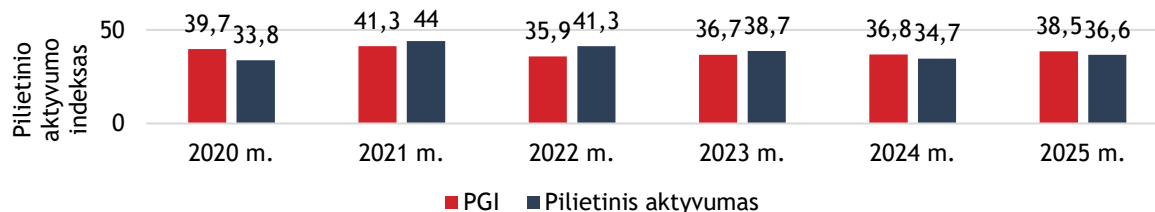
²⁰ Arvind Matai, Vincent Hillen ir Loris Servillo, *Stichting initiatief op Scheveningen – The Netherlands*, 2019 m. balandžio 21 d. Prieiga internete: https://iris.polito.it/retrieve/e384c430-6a55-d4b2-e053-9f05fe0a1d67/NL-CLLD-SIOS_edited.pdf.

4. AKTUALŪS SOCIOEKONOMINIAI POKYČIAI

PILIE TINĖS GALIOS POKYČIAI

Nuo 2007 m. Lietuvoje atliekamas Pilietinės galios indekso (*toliau – PGI*) tyrimas parodo, koks ir kaip kinta visuomenės domėjimasis viešaisiais reikalais, pilietinis dalyvavimas bei pilietinio dalyvavimo potencialas, gyventojų požiūris į turimas pilietines galias bei socialinės aplinkos palankumas pilietinei veiklai. Kasmet taikomas vienodas tyrimo atlikimo metodas leidžia stebėti raidą ir tendencijas, įvertinti visuomenei svarbių įvykių ar vykdomų programų poveikį. PGI apskaičiuojamas remiantis keturiais komponentais: esamo ir potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo rodikliais, kurių pagrindu nustatomas bendras pilietinės galios lygis²¹.

Pastarųjų metų **PGI tendencijos yra pozityvios** (žr. 3 pav.). **2025 m. Lietuvos visuomenėje išaugo politinis angažuotumas ir protesto aktyvumas, taip pat geriau vertinamas pilietinės įtakos visuomenėje vertinimas; bendras indekso reikšmės padidėjimas daugiausia sietinas su atsistatančiu aukštesniu jaučiamos pilietinės įtakos vertinimu bei pilietinės veiklos potencialu, t. y. nusiteikimu, esant poreikiui, veikti pilietiškai.** PGI autoriai pastebi 2025 m. išaugusį jaunimo (18–24 metų) pilietinį aktyvumą, įsitraukimą į protestus, pilietines veiklas. Pastebimas ir **išaugęs NVO pilietinės įtakos suvokimas** – NVO pilietinės įtakos suvokimas pasiekė prieš pandemiją buvusį lygmenį.

3 PAVEIKSLAS. PGI IR VIENOS IŠ SUDEDAMŲJŲ (PILIE TINIS AKTYVUMAS) KAITA 2020–2025 M.

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi Pilietinės galios indekso 2025 m. tyrimo duomenimis

Siekiant nustatyti **VVG veiklų poveikį visuomenės įsitraukimui, pasitelkiamas vienas iš keturių PGI sudedamųjų indeksų – esamas pilietinis aktyvumas.** Jis skirstomas į: 1) politinio dalyvavimo (*dalyvavimas partijose, demonstracijose, darbo grupėse ir pan.*) ir 2) bendruomeninio veikimo ar socialinio solidarumo (*talka, labdara ir pan.*) formas²². Nors šis sudedamasis indeksas nustatomas panaudojant visus respondentų atsakymus, tačiau pilietinis aktyvumas šiame indekse apima daug formų. Anketoje pateiktą pilietinių veiklų sąrašą galima suskirstyti į 4 aktyvumo formas: bendruomeninis dalyvavimas (bendruomeninio veikimo ar socialinio solidarumo forma), politinis dalyvavimas, viešinimas ir aukojimas. Šis skirstymas leis pažvelgti ne tik į bendrą pilietinį įsitraukimą į konkrečias veiklas, bet ir kurios pilietinio aktyvumo formos sulaukia didesnio palaikymo bei kaip jis keičiasi.

²¹ Parengta remiantis viešai skelbiama Pilietinės visuomenės instituto informacija. Prieiga internete: <https://www.civitas.lt>.

²² Tiriant esamą gyventojų pilietinį aktyvumą apklausoje respondentams pateikiamas įvairių pilietinių veiklų sąrašas ir paprašyta nurodyti, kurioje ar kuriose iš veiklų jie dalyvavo per pastaruosius metus. Atlikus apklausą suskaičiuojamas esamo politinio aktyvumo indeksas, jis skaičiuojamas skalėje nuo 0 iki 100 balų (0 – gyventojai visiškai neaktyvūs, 100 – labai aktyvi visuomenė). Parengta remiantis viešai skelbiama Pilietinės visuomenės instituto informacija. Prieiga internete: <https://www.civitas.lt>.

Bendruomeninis dalyvavimas apima žmogaus įsitraukimą į nepolitinio dalyvavimo veiklas – tai talkos, vietos bendruomenės veiklos, visuomeninių organizacijų bei religinių organizacijų veiklos. Šios veiklos (tiesiogiai) nesusijusios su politine darbotvarka, sprendimais bei politiniais procesais, tačiau parodo žmonių bendruomeniškumą ir įsitraukimą į bendras veiklas. **Bendruomeninio dalyvavimo duomenys atskleidžia aktyvumo mažėjimą labiausiai paplitusiose nepolitinio įsitraukimo formose** – ypač aplinkos tvarkymo talkose. Pastaraisiais metais mažėjęs įsitraukimas į vietos bendruomenės veiklas, kurios tradiciškai laikomos socialinio kapitalo ir tarpusavio pasitikėjimo formavimo pagrindu, 2025 m. padidėjo. **Visuomeninių organizacijų ir religinės veiklos rodikliai išlieka žemi**, tačiau santykinai stabilūs, atspindint, kad struktūrizuotos pilietinės organizacijos išlaiko nuolatinį dalyvių branduolį (žr. 2 lentelę).

2 LENTELĖ. PGI SUDEDAMOJO INDEKSO „PILIETINIS AKTYVUMAS“ BENDRUOMENINIO DALYVAVIMO DEDAMOSIOS KAITA 2022–2025 M.

VEIKLA	2022 M.	2023 M.	2024 M.	2025 M.	POKYČIO KRYPTIS
Dalyvavo aplinkos tvarkymo talkose, proc.	38,6	36,5	32,1	28,2	▼
Dalyvavo vietos bendruomenės veikloje, proc.	30,7	25,1	22,9	25,8	▲
Dalyvavo visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje, proc.	13,6	9,6	9,5	10,0	▲
Dalyvavo religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje, proc.	7,1	7,5	6,0	8,4	▲

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi Pilietinės galios indekso 2022–2025 m. tyrimų duomenimis

PGI tyrime **politinis dalyvavimas apima žmogaus įsitraukimą į politinio dalyvavimo veiklas** – peticijų pasirašymą, dalyvavimą streikuose, demonstracijose, mitinguose, darbo grupėse, konsultacijose su valstybinėmis institucijomis, dalyvavimą visuomeninėse ar pilietinėse kampanijose, partijos, profsąjungos veiklose, kolektyvinio intereso gynimą teismuose. Šios veiklos tiesiogiai susijusios su politiniais sprendimais. Stebint PGI sudedamojo indekso „Pilietinis aktyvumas“ politinio dalyvavimo dedamosios kaitą 2022–2025 m. išskirtina, kad **dauguma formų svyruoja siaurame žemų reikšmių intervale**, be didesnių pokyčių (žr. 3 lentelę). Peticijų pasirašymas internetu išlieka populiariausia politinio dalyvavimo forma, tačiau jos dominavimas kitų formų atžvilgiu iš dalies atspindi, kad gyventojai renkasi mažiausiai pastangų reikalaujančias dalyvavimo formas – tai gali būti sietina ne su pilietinio aktyvumo augimu, bet su jo paviršutiniškėjimu.

3 LENTELĖ. PGI SUDEDAMOJO INDEKSO „PILIETINIS AKTYVUMAS“ POLITINIO DALYVAVIMO DEDAMOSIOS KAITA 2022–2025 M.

VEIKLA	2022 M.	2023 M.	2024 M.	2025 M.	POKYČIO KRYPTIS
Pasirašėte peticiją (internetu), proc.	23,6	22,3	21,6	25,6	▲
Pasirašėte peticiją (ne internetu), proc.	12,4	9,1	7,7	8,7	■
Dalyvavote demonstracijoje, palaikymo akcijoje, mitinge ar pikete, proc.	13	10	6,6	12,4	▲
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu), proc.	9,9	5,9	7,2	7,0	▼
Kreipėtės į politiką, proc.	7,4	5,2	7,0	5,1	▼
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje, proc.	7,1	7,4	5,9	6,4	■
Dalyvavote profsąjungos veikloje, proc.	4,6	3,5	3,1	3,2	■
Dalyvavote streike, proc.	3,7	4,2	1,9	3,2	▲
Dalyvavote viešojoje konsultacijoje, darbo grupėje, dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvoje ar panašioje veikloje, kurią inicijavo valstybės institucijos, proc.	3,2	2,4	-	-	▼
Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu, proc.	2,2	1,8	1,6	2,1	■

VEIKLA	2022 M.	2023 M.	2024 M.	2025 M.	POKYČIO KRYPTIS
Dalyvavote viešojoje konsultacijoje, darbo grupėje ar panašioje veikloje, kurią inicijavo valstybės ar savivaldybių institucijos, proc.	n.d.	n.d.	4,9	2,5	▼
Dalyvavote savivaldybės dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvoje, kur bendruomenė kviečiama nuspręsti, kaip panaudoti dalį savivaldybės lėšų (balsavote už pasiūlytas idėjas ar patys teikėte pasiūlymus), proc.	n.d.	n.d.	4,3	2,8	▼

n.d. – nėra duomenų, kadangi šios veiklos buvo įtrauktos tik 2024 m. Šis tyrėjų sprendimas nulemtas Lietuvoje vis labiau ir plačiau taikomos dalyvaujamosios ir svarstomosios demokratijos, piliečių įsitraukimo į sprendimų priėmimą praktikos.

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi Pilietinės galios indekso 2022–2025 m. tyrimų duomenimis

Viešinimo veiklos apima bendravimą su žiniasklaida, diskusijas viešojoje erdvėje; šios veiklos susijusios su politinės ir ne tik politinės diskusijos ir nuomonės formavimu viešojoje erdvėje. Nors PGI tyrime viešinimo veiklų dedamosios kaitos analizė yra ribota dėl 2025 m. trūkstamų duomenų, 2022–2024 m. tendencijos rodo, kad dalyvavimas virtualioje pilietinėje diskusijoje išliko santykinai stabilus, o bendravimas su žiniasklaida ir nuomonės formuotojais svyravo ir išliko žemesnio lygio (žr. 4 lentelę). Išskirtina, kad virtualios diskusijos stabilumas išsiskiria palyginti su kitų aktyvesnių dalyvavimo formų nuosmikiu, o tai gali reikšti, jog piliečiai renkasi mažiausiai įpareigojančias viešojo reiškimosi formas – stebėtojo ar komentatoriaus, o ne aktyvaus dalyvio vaidmenį.

4 LENTELĖ. PGI SUDEDAMOJO INDEKSO „PILIETINIS AKTYVUMAS“ VIEŠINIMO VEIKLŲ DEDAMOSIOS KAITA 2022–2025 M.

VEIKLA	2022 M.	2023 M.	2024 M.	2025 M.	POKYČIO KRYPTIS
Socialiniuose tinkluose („Facebook“ ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbėte, siuntėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavote virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje	15,1	15,6	14,9	-	■
Bendravote su žurnalistais ir kitais nuomonės formuotojais ar pats (pati) rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje, internetinėje žiniasklaidoje	7,6	4,5	6,4	-	▲

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi Pilietinės galios indekso 2022–2025 m. tyrimų duomenimis

Aukojimo veiklos apima žmonių paramą labdaros organizacijoms, asmenims ar pilietinėms iniciatyvoms. Šios veiklos PGI tyrime išlieka aukščiausio lygio pilietinio aktyvumo forma per visą stebimą laikotarpį. Pažymėtina, kad aukojimo dominavimas kitų dalyvavimo formų atžvilgiu gali atspindėti gyventojų polinkį į pasyvesnes, individualias ir mažiau įpareigojančias pilietinio reiškimosi formas, nereikalaujančias tiesioginio įsitraukimo į sprendimų priėmimo procesus. Šis kontrastas tarp aukšto aukojimo lygio ir žemo politinio bei bendruomeninio dalyvavimo rodo struktūrinį Lietuvos pilietinės visuomenės disbalansą – solidarumas reiškiamas finansiškai, tačiau nevirsta aktyviu politiniu ar bendruomeniniu įsitraukimu.

5 LENTELĖ. PGI SUDEDAMOJO INDEKSO „PILIETINIS AKTYVUMAS“ AUKOJIMO VEIKLŲ DEDAMOSIOS KAITA 2022–2025 M.

VEIKLA	2022 M.	2023 M.	2024 M.	2025 M.	POKYČIO KRYPTIS
Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis, visuomenines organizacijas ar pilietines iniciatyvas	46,3	52,0	45,4	48,6	▲

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi Pilietinės galios indekso 2022–2025 m. tyrimų duomenimis

Apibendrinant PGI pilietinio aktyvumo dedamųjų tendencijas, 2022–2025 m. stebimas visuomenės **pilietinio įsitraukimo disbalansas**: aukojimas išlieka dominuojančia aktyvumo forma, tuo tarpu **bendruomeninis dalyvavimas** (pavyzdžiui, tautos tvarkant aplinką, vietos bendruomenės veikla) **nuosekliai mažėja**. Politinio dalyvavimo srityje dominuoja mažiausiai pastangų reikalaujančios formos –

internetinės peticijos. Galima teigti, kad **virtualios pilietinės diskusijos stabilumas ir aukojimo aukštas lygis sukuria klaidinančio pilietinio aktyvumo išpūdį** – gyventojai pasirenka būti aktyvūs individualiai ir mažai įpareigojančiais būdais, tačiau vengia tiesioginio, struktūrizuoto įsitraukimo į sprendimų priėmimo procesus.

GYVENTOJŲ PASITIKĖJIMAS VALSTYBĖS INSTITUCIJOMIS

Šio vertinimo metu taip pat svarbu **išanalizuoti ir šalies gyventojų pasitikėjimą valstybės ir savivaldybių įstaigomis**. VRM kasmet atlieka pasitikėjimo valstybės ir savivaldybių įstaigomis ir aptarnavimo kokybės vertinimą, pasitelkiant VRM iniciuoto Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimo duomenis. Šio vertinimo apimtyje, siekiant geriau išanalizuoti galimą BIVP poveikį pasitikėjimui valstybės institucijomis, pasitelkiamos kelios tyrimo dedamosios: gyventojų informacijos naudojimo bei gyventojų dalyvavimo.

Pastebima tendencija, kad **šalies gyventojai vis dažniau informacijos apie valstybės ar savivaldybės teikiamas paslaugas ieško skaitmeninėje erdvėje** (žr. 6 lentelę). Reikšmingas augimas fiksuojamas įstaigų interneto svetainių ir elektroninių valdžios vartų vartojimo srityje, stabilus išlieka interneto paieškos sistemų naudojimas. Tuo tarpu tradiciniai šaltiniai, tokie kaip informacijos gavimas pačioje įstaigoje ar kreipimasis į seniūnus bei savivaldybių atstovus, praranda populiarumą.

6 LENTELĖ. GYVENTOJŲ INFORMACIJOS APIE VALSTYBĖS AR SAVIVALDYBES TEIKIAMAS PASLAUGAS ŠALTINIŲ VARTOJIMAS 2022–2025 M.

INFORMACIJOS ŠALTINIS	2022 M.	2023 M.	2024 M.	2025 M.	POKYČIO KRYPTIS
Įstaigos interneto svetainė	54 proc.	50 proc.	60 proc.	65 proc.	▲
Interneto paieškos sistemoje	38 proc.	24 proc.	45 proc.	45 proc.	■
Pačioje įstaigoje	49 proc.	49 proc.	46 proc.	40 proc.	▼
Elektroniniuose valdžios vartuose	22 proc.	16 proc.	27 proc.	31 proc.	▲
Klaustų patarimo draugų, pažįstamų	26 proc.	21 proc.	27 proc.	29 proc.	▲
Socialiniuose tinkluose	6 proc.	6 proc.	7 proc.	9 proc.	▲
Kreiptųsi į savo seniūną, savivaldybę, merą	9 proc.	8 proc.	8 proc.	6 proc.	▼
Tokia informacija nedomina (neieškotų)	4 proc.	2 proc.	3 proc.	3 proc.	■

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VRM tyrimų duomenimis

Analizuotas ir **gyventojų informacijos poreikis apie galimybes dalyvauti sprendžiant viešuosius vietos reikalus**. 2022–2025 m. fiksuojamas nedidelis informacijos pakankamumo vertinimo sumažėjimas, o informacijos stoką nurodančių respondentų dalis išliko gana stabili (žr. 7 lentelę). Išskirtina, kad neturinčiųjų nuomonės dalis per stebimą laikotarpį ženkliai išaugo, ir tai gali būti siejama su didėjančiu pilietiniu atsietumu, gyventojų atskirtimi nuo vietos valdysenos, o ne informacinės aplinkos pagerėjimu.

7 LENTELĖ. GYVENTOJŲ INFORMACIJOS POREIKIS APIE GALIMYBES DALYVAUTI SPRENDŽIANT VIEŠUOSIUS VIETOS REIKALUS 2022–2025 M., PROC.

POŽYMIS	2022 M.	2023 M.	2024 M.	2025 M.	POKYČIO KRYPTIS
Informacijos pakanka	46 proc.	n.d.	48 proc.	42 proc.	▼
Informacijos nepakanka	43 proc.	n.d.	40 proc.	40 proc.	■
Neturi nuomonės	11 proc.	n.d.	12 proc.	18 proc.	▲

n.d. – nėra duomenų. 2023 m. VRM duomenų apie informacijos poreikį nepateikė.

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VRM tyrimų duomenimis

VRM atliekamo tyrimo metu stebimas ir **gyventojų įsitraukimas į bendruomeninę veiklą, vietos problemų sprendimą ir būdus arba nedalyvavimą ir jo priežastis**. 2022–2025 m. stebima nuosekli, tačiau lėta gyventojų dalyvavimo vietos savivaldoje didėjimo tendencija – nedalyvaujančiųjų dalis sumažėjo

nuo 63 proc. 2022 m. iki 55 proc. 2025 m. (žr. 8 lentelę). Prie augimo prisidėjo tiek dalyvavimas savanoriškoje veikloje, tiek dažnesnis nuomonės išsakymas (socialiniuose tinkluose, apklausose ir kt.). Išskirtina, kad tiesioginės dalyvavimo formos – susitikimai su savivaldybės atstovais, nuomonės reiškimas seniūnaičiui – išliko stagnuojančios arba net sumažėjo. Galima teigti, kad pasikeitęs informacijos šaltinių vartojimas ir dalyvavimo formos iš dalies atspindi atotrūkį tarp augančio skaitmeninio aktyvumo ir silpnėjančio tiesioginio piliečių bei valdžios institucijų dialogo.

8 LENTELĖ. GYVENTOJŲ DALYVAVIMAS VIETOS SAVIVALDOJE (PASISKIRSTYMAS PAGAL DALYVAVIMO FORMAS), PROC.

DALYVAVIMO FORMA	2022 M.	2023 M.	2024 M.	2025 M.	POKYČIO KRYPTIS
Dalyvavo savanoriškoje veikloje	12 proc.	10 proc.	13 proc.	15 proc.	▲
Išsakė savo nuomonę per socialinius tinklus	8 proc.	7 proc.	9 proc.	14 proc.	▲
Išsakė nuomonę vietos gyventojų apklausoje, viešajame svarstyme	7 proc.	6 proc.	10 proc.	13 proc.	▲
Dalyvavo vietos bendruomenės, nevyriausybinių organizacijos veikloje	10 proc.	11 proc.	10 proc.	11 proc.	■
Kreipėsi į savivaldybę ar seniūniją telefonu, paštu ar elektroniniu paštu	7 proc.	5 proc.	8 proc.	9 proc.	▲
Išsakė nuomonę ar siūlymus seniūnaičiui dėl svarbių vietos bendruomenės klausimų	5 proc.	6 proc.	8 proc.	6 proc.	▼
Išsakė savo nuomonę per pilietinės iniciatyvos portalus	4 proc.	2 proc.	4 proc.	6 proc.	▲
Dalyvavo susirinkime, mitinge ar pikete	2 proc.	1 proc.	3 proc.	5 proc.	▲
Išsakė savo nuomonę, susitikus su savivaldybės ar seniūnijos atstovais	5 proc.	5 proc.	5 proc.	4 proc.	▼
Neturi nuomonės	3 proc.	2 proc.	1 proc.	1 proc.	■
Nedalyvavo niekur	63 proc.	66 proc.	57 proc.	55 proc.	▼

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VRM tyrimų duomenimis

Visgi 2022–2025 m. bendras dalyvavimo lygis išlieka žemas – daugiau nei pusė gyventojų 2025 m. nedalyvavo jokiaje pilietinėje veikloje (žr. 8 lentelę). Dominuojanti nedalyvavimo priežastis per visą stebimą laikotarpį išlieka politinio efektyvumo stoka – beveik pusė gyventojų nuosekliai netiki galintys daryti įtaką savivaldybės sprendimams, o tai rodo giliai įsitvirtinusį institucinį nepasitikėjimą, atsparų trumpalaikiams pokyčiams (žr. 9 lentelę). Stebima ir auganti informacijos trūkumo problema, ir tai yra paradoksalu informacinių technologijų plėtros kontekste ir rodo, kad skaitmeninė komunikacija neužtikrina efektyvaus dalyvavimo galimybių sklaidos. Tarp kitų nedalyvavimo priežasčių išskirtinas laiko stokos priežasties augimas bei stabilus gyventojų abejingumo lygis, kurie kartu su bendruomeninės iniciatyvos trūkumu sudaro struktūrinių kliūčių kompleksą, kurio įveikimas reikalauja sisteminių, o ne tik komunikacinių intervencijų.

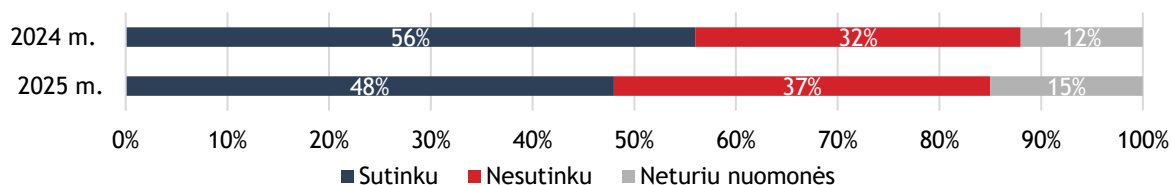
9 LENTELĖ. GYVENTOJŲ NEDALYVAVIMO SPRENDŽIANT VIETOS REIKALUS PRIEŽASTYS, PROC.

PRIEŽASTIS	2022 M.	2023 M.	2024 M.	2025 M.	POKYČIO KRYPTIS
Netiki, kad jie gali daryti įtaką savivaldybės sprendimams	42 proc.	34 proc.	42 proc.	42 proc.	■
Vietos bendruomenėje trūksta iniciatyvių žmonių	39 proc.	28 proc.	36 proc.	38 proc.	▲
Trūksta pačios savivaldybės iniciatyvos, bendradarbiavimo ir grįžtamojo ryšio	31 proc.	23 proc.	33 proc.	30 proc.	▼
Gyventojams tai nerūpi	29 proc.	29 proc.	27 proc.	30 proc.	▲
Gyventojai neturi laiko	29 proc.	28 proc.	30 proc.	33 proc.	▲
Nepakanka informacijos apie dalyvavimo galimybes	29 proc.	21 proc.	30 proc.	34 proc.	▲

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VRM tyrimų duomenimis

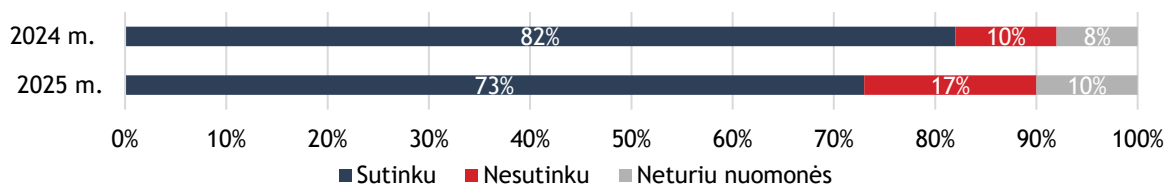
VRM tyrime analizuojamas ir gyventojų subjektyvus vertinimas dėl galimybės reikšti ir dalyvauti valstybės ar savivaldybės politikoje (žr. 4, 5 pav.) Duomenys atskleidžia subjektyvaus politinio efektyvumo nuosmukį pastaraisiais metais: gyventojų, sutinkančių, kad gali dalyvauti priimant vietos

valdžios sprendimus, dalis sumažėjo nuo 56 iki 48 proc., o manančių, kad turi galimybę reikšti nuomonę valstybei svarbiais klausimais, – nuo 82 iki 73 proc., tuo tarpu nesutinkančiųjų abiem atvejais dalis atitinkamai išaugo. Šis gyventojų subjektyvus vertinimas iš dalies atspindi anksčiau nustatytą dominuojančią nedalyvavimo sprendžiant vietos reikalus priežastimi – nepasitikėjimu savo įtaka savivaldybės sprendimams (42 proc.), kas ateityje gali ir toliau mažinti gyventojų įsitraukimą į viešąjį gyvenimą.

4 PAVEIKSLAS. GYVENTOJŲ PASISKIRSTYMAS ATSAKANT Į KLAUSIMĄ „AR JŪS SUTINKATE SU TEIGINIU, KAD TOKIE ŽMONĖS KAIP JŪS GALI DALYVAUTI PRIIMANT VIETOS VALDŽIOS SPRENDIMUS?“, 2024–2025 M.

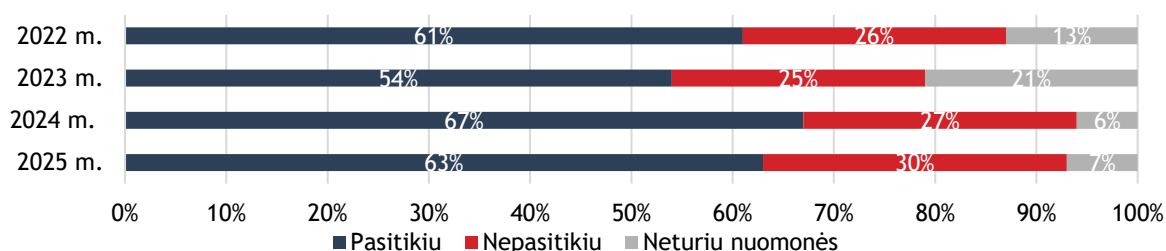
Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VRM tyrimų duomenimis

5 PAVEIKSLAS. GYVENTOJŲ PASISKIRSTYMAS ATSAKANT Į KLAUSIMĄ „AR JŪS SUTINKATE SU TEIGINIU, KAD TOKIE ŽMONĖS KAIP JŪS TURI GALIMYBĘ REIKŠTI NUOMONĘ VALSTYBEI SVARBIAIS KLAUSIMAIS?“, 2024–2025 M.

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VRM tyrimų duomenimis

Pasitikėjimas valstybės įstaigomis 2022–2025 m. išlieka daugumos gyventojų palaikomas (61–67 proc.), tačiau nepasitikėjimo dalis nuosekliai augo (žr. 6 pav.). Pažymėtina, kad šis augimas vyksta tuo pačiu metu, kai mažėja gyventojų tikėjimas savo galimybėmis dalyvauti valdyme, o tai rodo, jog institucinis pasitikėjimas ir pilietinis efektyvumas juda skirtingomis kryptimis – žmonės formaliai pasitiki įstaigomis, tačiau jaučiasi neturintys realios įtakos jų sprendimams.

6 PAVEIKSLAS. GYVENTOJŲ PASISKIRSTYMAS ATSAKANT Į KLAUSIMĄ „VERTINANT APSKRITAI, AR JŪS VISIŠKAI PASITIKITE, GREIČIAU PASITIKITE, GREIČIAU NEPASITIKITE AR VISIŠKAI NEPASITIKITE VALSTYBĖS ĮSTAIGOMIS?“, 2022–2025 M.

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VRM tyrimų duomenimis

Apibendrinant, 2022–2025 m. VRM atliekamo tyrimo duomenys atskleidžia **struktūrinį atotrūkį tarp formaliai augančio skaitmeninio aktyvumo ir realaus piliečių įsitraukimo į vietos valdymą** – nedalyvaujančiųjų dalis sumažėjo, tačiau daugiau nei pusė gyventojų 2025 m. vis dar nedalyvavo jokioje pilietinėje veikloje. Pažymėtina, kad **informacijos trūkumas kaip nedalyvavimo priežastis tuo pačiu metu, kai skaitmeniniai informacijos šaltiniai plėtėsi. Išskirtinas subjektyvus politinio efektyvumo**

nuosmukis – gyventojų, manančių, kad gali dalyvauti priimant vietos valdžios sprendimus, dalis sumažėjo, o tai, kartu su stabilia nedalyvavimo priežastimi „netiki savo įtaka“, rodo gilėjantį pilietinio bejėgiškumo suvokimą, atsparų esamoms intervencijoms. Paradoksalu, kad **institucinis pasitikėjimas išlieka daugumos palaikomas (61–63 proc.)**, tačiau juda priešinga kryptimi nei pilietinis efektyvumas – gyventojai pasitiki įstaigomis, tačiau jaučiasi neturintys realios įtakos jų sprendimams, o tai signalizuoja apie legitimacijos ir dalyvavimo mechanizmų funkcinių atskyrimą.

Taigi, **2022–2025 m. PGI ir VRM tyrimų duomenys atskleidžia struktūrinį pilietinio dalyvavimo disbalansą**: gyventojai linkę rinktis individualius, mažai įpareigojančius išitraukimo būdus, vengdami tiesioginio dalyvavimo sprendimų priėmimo procesuose. Daugiau nei pusė šalies gyventojų nedalyvauja jokioje pilietinėje veikloje, o nepasitikėjimas savo įtaka vietos valdžios sprendimams dar labiau riboja struktūrizuoto išitraukimo galimybes. **Šiame kontekste BIVP metodas įgyja instrumentinę vertę – VPS rengimas ir įgyvendinimas gali katalizuoti gyventojų dalyvavimą sprendžiant vietos lygmens iššūkius**, taip išnaudojant gyventojų pilietinio aktyvumo vietos problemų sprendime potencialą, imantis visuomenės išitraukimui į vietinės reikšmės problemų sprendimą paskatinti skirtų veiksmų. Tačiau svarbu pažymėti, kad BIVP metodo taikymas turi būti vykdomas nuosekliai, siekiant realaus išitraukimo pokyčio ir redukuojant formalaus dalyvavimo rizikas. Nustatytos gyventojų pozicijos – polinkis į pasyvumą ir struktūrizuoto dalyvavimo vengimas – **turėtų būti integruotos į VVG bei esamų ir potencialių vietos plėtros projektų vykdytojų veiklų planavimą kaip galimos rizikos**, lemiančios mažesnę vietos gyventojų ir tikslinių grupių išitraukimą ir dalyvavimą. Tai formuoja poreikį taikyti žemo slenksčio (kas ir buvo taikoma VPS rengimo etape, pavyzdžiui, viešos apklausos, bendruomeninės diskusijos ir pan.) išitraukimo veiklas, laipsniškai didinančias gyventojų pojūtį sprendimų priėmimo procesuose.

IP KEITIMAS

2026 m. vasario 25 d. buvo patvirtintas naujas IP pakeitimas²³, kuriame numatomas naujų specialiųjų prioritetų įtraukimas. Šio vertinimo apimtyje aktualūs 2 nauji specialieji prioritetai ir jų uždaviniai: **15 specialus prioritetas** „Civilinės infrastruktūros atsparumo ir civilinės parengties stiprinimas“, **15.1 konkretus uždavinys** „Sukurti atsparią gynybos infrastruktūrą, pirmenybę teikiant dvejojo naudojimui infrastruktūrai, taip pat siekti skatinti karinį mobilumą ES ir gerinti civilinę parengtį“ bei **16 specialus prioritetas** „Civilinės parengties įgūdžių, rengiantis ekstremaliosioms situacijoms ir grėsmėms, stiprinimas“, **16.1 konkretus uždavinys** „Skatinti mokymąsi visą gyvenimą, visų pirma siekti, kad visi turėtų lanksčių kvalifikacijos kėlimo ir persikvalifikavimo galimybių, atsižvelgiant į verslumo ir skaitmeninius įgūdžius, geriau numatyti pokyčius ir naujų įgūdžių reikalavimus, grindžiamus darbo rinkos poreikiais, sudaryti palankesnes sąlygas keisti profesinę veiklą ir skatinti profesinį judumą“.

IP 15.1 konkretaus uždavinio lėšomis, be kitų veiklų, numatoma **užtikrinti BIVP metodo taikymą**, administruojant VPS, **civilinės saugos švietimo srityje**. Konkrečiai numatyta remti VPS keitimą, įtraukiant veiklas civilinės saugos švietimo srityje, taip užtikrinant VPS valdymą ir stebėseną. Remiantis stebėsenos rodikliais, parama numatyta skirti visoms 52 VPS.

IP 16.1 konkretaus uždavinio lėšomis, be kitų veiklų, numatoma **stiprinti vietos gyventojų pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ir grėsmėms**. Konkrečiai, įgyvendinant VPS, numatoma organizuoti įvairias edukacines ir prevencines programas, skirtas vykdyti gyventojų švietimą civilinės saugos klausimais bei apimančios teorinius, simuliacinius ir praktinius užsiėmimus, skirtus gyventojų civilinės saugos įgūdžių stiprinimui, krizių valdymo efektyvumui ir bendruomenių atsparumui stiprinti. Tokios intervencijos bus orientuotos į savarankiškumo ugdymą, savitarpio pagalbos skatinimą ir gyventojų pasirengimą netikėtoms situacijoms, įtraukiant socialiai pažeidžiamas, socialinę riziką (atskirti) patiriančius

²³ Prieiga internete: https://2021.esinvesticijos.lt/dokumentai/2021-2027-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-programa?gl=1*162a4t7*ga*MjEyOTk1NzE3Ni4xNzczMzA1MTYy*ga_JLQF5LXQTG*czE3NzZmZDUxNjlkZEkZzEkdDE3NzZmZDUyNTYkajMyjGwwjGgw.

asmenų grupes. Remiantis stebėsenos rodikliais, į tokias projektines veiklas numatoma įtraukti 5 200 dalyvių (įskaitant visas tikslines grupes). Tikimasi, kad po dalyvavimo veiklose visų dalyvių, dalyvavusių švietimo civilinės saugos klausimais veiklose, įgūdžių pokytis sieks ne mažiau kaip 95 proc.

Atsižvelgiant į šiuos IP pakeitimus, naujas remtinąs veiklas bei TS klausimus, šie pakeitimai įtraukiami tiek, kiek tai leidžia duomenų prieinamumas bei numatyta vertinimo veiklų įgyvendinimo eiga.

Pažymėtina, kad 2026 m. balandžio mėn. VVG buvo informuotos apie VPS keitimo galimybes ir pagrindinį tikslą – papildyti strategijas veiklomis, skirtomis gyventojų civilinės saugos įgūdžių stiprinimui ir pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms didinimui. Šie VPS keitimai turi būti atlikti iki 2026 m. birželio pab., o numatytos veiklos turi būti įgyvendintos ne vėliau kaip iki 2030 m. III ketvirčio.

5. VERTINIMO REZULTATAI

5.1 PŽP NR.01-004-08-04-01 „DIDINTI VISUOMENĖS ĮSITRAUKIMĄ Į VIETOS PROBLEMŲ SPRENDIMĄ“

Šiame poskyryje pateikiami atsakymai į šiuos TS vertinimo klausimus:

9.1.1. Ar PŽP tikslai ir uždaviniai aiškiai susieti su NPP 8.4 („Stiprinti bendruomeniškumą ir įtrauktį“) ir 2.7 („Mažinti pajamų nelygybę ir skurdą“) tikslais?

9.1.2. Ar PŽP intervencijos (priemonės, kryptys) yra tinkamai suformuluotos spręsti socialinės atskirties ir skurdo mažinimo problemas?

9.1.3. Ar numatytos PŽP poveikio vertinimo priemonės ir rodikliai leidžia tinkamai stebėti pažangą ir rezultatus?

9.2.3. Ar veiklos yra pakankamos apimtimi ir įvairove, kad realiai prisidėtų prie NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių įgyvendinimo?

9.3.1. Kiek BIVP metodas yra tinkamas įgyvendinti NPP 8.4 („Stiprinti bendruomeniškumą ir įtrauktį“) ir 2.7 („Mažinti pajamų nelygybę ir skurdą“) uždavinius?

9.6.5. Kiek šis metodas prisidėjo prie NPP 2.7 ir 8.4 uždavinių įgyvendinimo?

Pagrindinės PŽP Nr. 01-004-08-04-01 „Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą“ numatytos intervencijos yra orientuotos į užimtumo didinimą, socialinės įtraukties stiprinimą, pilietinės visuomenės ir pilietinio aktyvumo didinimą bei tarpsektorinio bendradarbiavimo plėtrą (žr. 7 pav.).

PŽP siekia spręsti nepakankamą visuomenės dalyvavimą viešojo valdymo procesuose ir žemą pilietinio aktyvumo lygį. Numatoma **atliepti poreikį** stiprinti gyventojų motyvą dalyvauti sprendžiant vietos problemas, plėtoti patrauklias įtraukimo formas bei stiprinti pilietinio bendradarbiavimo kompetencijas. Atitinkamai, suformuotos **PŽP veiklos orientuotos į bendruomenių, NVO, verslo ir vietos valdžios bendradarbiavimo stiprinimą** – veiklos apima VPS rengimą, įgyvendinimą, administravimą bei VVG kompetencijų ugdymą. **PŽP veiklos grindžiamos BIVP principu, kai vietos bendruomenės pačios identifikuoja aktualias problemas ir siūlo jų sprendimo būdus.** PŽP intervencijų logika sudaryta taip, kad konkrečios veiklos šaltintų visuomenės informacijos ir gebėjimų trūkumą dalyvauti viešojo valdymo sprendimų priėmimo procesuose.

Įgyvendinant numatytas veiklas, sukuriami pagrindiniai **produktai**. Įgyvendinant **PŽP veiklą Nr. 1** „BIVP taikymas: parama vietos plėtros strategijų rengimui“ buvo numatyta **parengti 60 bendruomenės inicijuotų VPS**. Pažymėtina, kad šis siekis **nebuvo išpildytas visa apimtimi** – šiame finansavimo laikotarpyje parengtos 52 VPS. Įgyvendinant **veiklą Nr. 3** „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų administravimui“ numatytas sukurti **produktas – bendruomenės inicijuotos VPS, kurioms suteikta parama**. Atsižvelgiant į tai, kad parengta buvo 52 VPS, šis siektinas produkto rodiklis taip pat nebuvo išpildytas visa apimtimi (planuota 60). Vis dėlto po IP pakeitimo produkto rodiklio reikšmė buvo patikslinta (52) ir laikoma pasiekta. Įgyvendinant **PŽP veiklą Nr. 4** „Parama vietos veiklos grupių kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimui“ numatytas sukurti **produktas – subjektai (VVG), dalyvavę kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimo veiklose**. Atsižvelgiant į tai, kad parengta buvo 52 VPS, šis siektinas produkto rodiklis taip pat nebuvo išpildytas visa apimtimi (planuota 60, patikslinta: 52). Įgyvendinant **PŽP veiklą Nr. 2** „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“ numatyta į BIVP projektines veiklas įtraukti 20 tūkst. asmenų, įgyvendinti 781 vnt. BIVP projektų, kuriuos įgyvendino NVO ir (arba) kurie įgyvendinti kartu su partneriu, numatyta, kad bus 142 socialinio verslo subjektai, įgyvendinus BIVP projektus gavę paramą socialinio verslo kūrimui ar plėtrai bei 144 paramą (dotacijomis) gavusios įmonės.

Galutinis tikslas	Padidėjusi gyventojų dalis, kuri per paskutinius 12 mėn. dalyvavo sprendžiant viešuosius vietos reikalus (2030 m. – 45 proc.) Didėjantis pilietinės galios indeksas			
Prielaidos galutiniam pokyčiams	Dalyvavimas BIVP veiklose skatins ilgalaikį pilietinį aktyvumą; sustiprėjęs bendruomeniškumas didins socialinį kapitalą ir pasitikėjimą; sukurtos darbo vietos ir socialinio verslo plėtra prisidės prie socialinės integracijos			
Tarpiniai pokyčiai	Pilietinės visuomenės ir privataus sektoriaus subjektai, dalyvavę rengiant ir (ar) įgyvendinant bendruomenės iniciuotas VPS: 537 subjektai (2029 m.)	Paramą gavusiuose subjektuose sukurtos darbo vietos: 144 vienu metų etato ekvivalentų (2029 m.) BIVP projektų veiklų dalyvių, kurie po dalyvavimo veiklose toliau dalyvauja socialinei integracijai skirtose veiklose ir (ar) darbo rinkoje, dalis: 40 proc. (2029 m.)	Pilietinės visuomenės ir privataus sektoriaus subjektai, dalyvavę rengiant ir (ar) įgyvendinant bendruomenės iniciuotas VPS: 279 skaičius (2029 m.)	-
Prielaidos tarpiniams pokyčiams	Vietos bendruomenės ir organizacijos išlaikys motyvaciją įsitraukti į BIVP procesus; VVG turės pakankamus pajėgumus ir gebėjimus; BIVP metodas sudarys realias galimybes bendruomenėms dalyvauti priimant sprendimus, užtikrinant vietos partnerių sklandų bendradarbiavimą; Tikslinės grupės aktyviai dalyvaus projektinėse veiklose			
Produktai	Parengtos bendruomenės iniciuotos VPS: 52 strategijos (2025 m.)	BIVP projektų veiklų dalyviai: 20 tūkst. asmenų. BIVP projektai, kuriuos įgyvendino NVO ir (arba) kurie įgyvendinti kartu su partneriu: 781 skaičius (2029 m.) Socialinio verslo subjektai, įgyvendinus bendruomenės iniciuotas vietos plėtros projektus gavę paramą socialinio verslo kūrimui ar plėtrai: 142 skaičius (2029 m.) Paramą (dotacijomis) gavusios įmonės: 144 skaičius (2029 m.)	Bendruomenės iniciuotos VPS, kurioms suteikta parama: 52 strategijos (2029 m.)	Subjektai (VVG), dalyvavę kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimo veiklose: 52 skaičius (2026 m.)
Veiklos (numatytas finansavimas)	Veikla Nr. 1 „BIVP taikymas: parama vietos plėtros strategijų rengimui“ (numatyta skirti: 424 955 Eur)	Veikla Nr. 2 „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“ (numatyta skirti: 40 696 133,64 Eur)	Veikla Nr. 3 „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų administravimui“ (numatyta skirti: 10 052 080,03 Eur)	Veikla Nr. 4 „Parama vietos veiklos grupių kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimui“ (numatyta skirti: 1 296 747,33 Eur)
Intervencijos	Nr. 01-004-08-04-01 „Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą“			
Iššūkiai (problemos, poreikiai)	Maža visuomenės motyvacija dalyvauti viešojo valdymo procesuose, nepakankamai išplėtotos ir gyventojams nepatrauklios dalyvavimo formos, žemas pilietinės galios indeksas, nepakankamas gyventojų informuotumo ir gebėjimų lygis įsitraukti į viešojo valdymo sprendimų rengimo ir priėmimo procesus			

7 PAVEIKSLAS. VERTINIME TAIKOMA KAITOS TEORIJOS SCHEMA

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

Siekiant **tarpinių tikslų**, svarbu išpildyti **prielaidas** šiems pokyčiams pasiekti: aukšta vietos bendruomenės, NVO, verslo subjektų ir vietos valdžios atstovų motyvacija aktyviai dalyvauti BIVP procesuose, rengiant ir įgyvendinant VPS (žr. 7 pav.). Tikimasi, kad sukūrus patrauklesnes dalyvavimo formas ir stiprinant pilietinio bendradarbiavimo kompetencijas didės gyventojų įsitraukimas į vietos problemų sprendimą. Tarpiniams pokyčiams pasiekti reikšmingas ir efektyvus tarpsektorinis bendradarbiavimas tarp bendruomenių, NVO, verslo ir vietos valdžios institucijų. Taip pat VVG turėtų turėti pakankamus administracinius bei organizacinius gebėjimus kokybiškai administruoti VPS, telkti partnerystes ir koordinuoti projektų įgyvendinimą. Taip pat daroma prielaida, kad BIVP „iš apačios į viršų“ principas sudarys realias galimybes bendruomenėms dalyvauti sprendimų priėmimo procese ir identifikuoti aktualiausias vietos problemas.

Išpildžius prielaidas, tikimasi, kad bus pasiekti **tarpiniai pokyčiai**. Konkrečiai, įgyvendinus **PžP veiklą Nr. 1** „BIVP taikymas: parama vietos plėtros strategijų rengimui“ numatyta į VPS rengimą ir (ar) įgyvendinimą įtraukti 537 subjektus (faktiškai šis rodiklis viršytas – iki 2026 m. pradžios į šias veiklas įsitraukė 829 asmenys). Įgyvendinus **veiklą Nr. 3** „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų administravimui“ numatyta į VPS rengimą ir (ar) įgyvendinimą įtraukti 279 subjektus. Įgyvendinus **PžP veiklą Nr. 2** „BIVP metodo taikymas: parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“ **numatyta**, kad paramą gavusiuose subjektuose bus sukurtos 144 darbo vietos (vienų metų etato ekvivalentų) bei bent 40 proc. BIVP projektų veiklų dalyvių po dalyvavimo veiklose toliau dalyvaus socialinei integracijai skirtose veiklose ir (ar) darbo rinkoje, dalis.

Tam, kad tarpiniai tikslai transformuotųsi į galutinių tikslų pasiekimą, reikalinga išpildyti **galutinių tikslų prielaidas**. Tikimasi, kad dalyvavimas BIVP veiklose paskatins ilgalaikį gyventojų pilietinį aktyvumą ir nuolatinį įsitraukimą į viešųjų vietos reikalų sprendimą, o bendruomeninis veikimas ir partnerystės stiprins socialinį kapitalą, tarpusavio pasitikėjimą bei bendruomeniškumą. Svarbi prielaida yra ir tai, kad dalis projektų dalyvių išlaikys aktyvumą po projektų pabaigos ir toliau dalyvaus darbo rinkoje arba socialinės integracijos veiklose. Taip **tikimasi prisidėti prie NPP 8.4 uždavinio „Stiprinti bendruomeniškumą ir įtraukti“ įgyvendinimo ir pasiekti ilgalaikį poveikį pilietinio aktyvumo rodikliams** – iki 2030 m. pasiekti, kad 45 proc. gyventojų dalyvautų sprendžiant viešuosius vietos reikalus ir užtikrintų didėjančias pilietinės galios indekso reikšmes. Laikytina, kad **BIVP metodas yra tinkamas instrumentas prisidedant prie NPP 8.4 uždavinio „Stiprinti bendruomeniškumą ir įtraukti“ įgyvendinimo**, kadangi šio metodo esmė grindžiama vietos bendruomenių įgalinimu, dalyvaujamuoju valdymu ir tarpsektoriniu bendradarbiavimu. Tinkamai įgyvendinamas BIVP principas leidžia vietos subjektams identifikuoti aktualias problemas ir aktyviai dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose.

Taip pat daroma **prielaida**, kad sukurtos darbo vietos, socialinio verslo iniciatyvos ir socialinės integracijos veiklos prisidės prie geresnės pažeidžiamų grupių integracijos į darbo rinką ir visuomeninį gyvenimą. Tačiau, atsižvelgiant į pažeidžiamų grupių aprėptį, šis prisidėjimas numatomas ribota apimtimi. PžP ir paties BIVP metodo **prisidėjimas prie NPP 2.7 uždavinio „Mažinti pajamų nelygybę ir skurdą“ įgyvendinimo grindžiamas** būtent šia **netiesiogine socialinės integracijos ir užimtumo gerinimo prielaida**. Nors BIVP metodas gali prisidėti prie socialinės integracijos, užimtumo ir jaunimo įtraukties didinimo, šios sąsajos pateikiamos daugiau kaip galimas šalutinis ar papildomas poveikis, kadangi BIVP metodas pirmiausia orientuotas į dalyvavimo, bendruomeniškumo ir vietos iniciatyvų stiprinimą, o ne į sisteminę socialinę apsaugą ar pajamų perskirstymo priemones. Pažymėtina, kad NPP nėra išskiriamos ir konkrečios socialinę atskirtį patiriančios tikslinės grupės ar nustatyti rodikliai, tiesiogiai matuojantys socioekonominius pokyčius skurdo srityje.

Taigi, galima teigti, kad **PžP tikslai ir uždaviniai yra nuosekliai susieti su NPP 8.4 uždaviniu „Stiprinti bendruomeniškumą ir įtraukti“**: PžP orientuota į VVPP identifikuotą problemą; PžP veiklomis numatoma stiprinti gyventojų motyvaciją dalyvauti sprendžiant vietos problemas, plėtoti įtraukias dalyvavimo formas bei stiprinti pilietinio bendradarbiavimo kompetencijas. **PžP sąsaja su NPP 2.7 uždaviniu „Mažinti pajamų nelygybę ir skurdą“ yra labiau netiesioginė** – socialinio verslo iniciatyvos, darbo vietų kūrimas,

parama jaunam verslui ir socialinės integracijos veiklos maža apimtimi prisidės prie pažeidžiamų grupių integracijos į darbo rinką bei visuomeninį gyvenimą, tačiau, remiantis intervencijų logika, nėra pakankamai operacionalizuota per konkrečias tikslines grupes, intervencinius mechanizmus ir poveikio rodiklius.

Vertinamuoju finansavimo laikotarpiu socialinės atskirties mažinimo siekis buvo dažnai įvardijamas tiek miestų VVG, tiek vietos plėtros projektų vykdytojų lygmeniu. Visgi, remiantis tyrimo metu užfiksuotais rezultatais (žr. poskyrį „VPS tikėtinas poveikis“) galima daryti prielaidą, kad tarp pagrindinių BIVP įgyvendinime dalyvaujančių veikėjų nebuvo susiformavęs vieningas supratimas dėl esminio miestų VVG veiklos ir VPS įgyvendinimo tikslo. Vertinant BIVP instrumento taikymo pradžią 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu reikšmingas dėmesys buvo skiriamas pačiam instrumento diegimui ir administraciniam įgyvendinimui – procedūrų sukūrimui, institucinių struktūrų formavimui, administravimo ir projektų valdymo procesų užtikrinimui²⁴. Dėl to BIVP įgyvendinimo praktikoje ne visais atvejais buvo aiškiai artikuliuotas konkretus strateginis tikslas ar probleminė sritis, kurią šis instrumentas turėtų spręsti nacionaliniu ar vietos lygmeniu.

Atsižvelgiant į tai, **tikslinga svarstyti poreikį stiprinti strateginį dialogą tarp visų BIVP įgyvendinime dalyvaujančių subjektų** dėl aiškesnio ir bendro BIVP strateginio tikslo sutarimo. Toks tikslas galėtų apimti ne tik socialinės atskirties mažinimą, bet ir platesnius vietos plėtros aspektus, susijusius su švietimu, kultūra, bendruomeniniu atsparumu, pilietiniu aktyvumu ar kt. Alternatyviai galėtų būti stiprinamas principas, kad BIVP instrumentas orientuojamas į kiekvienos teritorijos ar bendruomenės individualiai identifikuojamų aktualiausių problemų sprendimą. **Aiškesnis strateginis BIVP kryptingumas sudarytų prielaidas nuoseklesniam intervencijų planavimui, tikslesniam rezultatų vertinimui ir stipresnei sąveikai su kitomis viešosios politikos priemonėmis, galėtų prisidėti prie didesnio BIVP intervencijų poveikio bei efektyvesnio sinergijų su kitomis socialinės, švietimo, kultūros ar regioninės politikos intervencijomis išnaudojimo ateityje.**

PŽP INTERVENCIJŲ TINKAMUMAS, VEIKLŲ PAKANKAMUMAS

Šiame poskyryje, siekiant atsakyti į TS vertinimo klausimus, laikoma, kad intervencijos yra aukštesnio lygmens sprendimai ar priemonės, nukreiptos į socialinės atskirties, skurdo mažinimą ir pan., numatytos strategijose bei pažangos priemonėse; jos apima tikslus, prioritetus, planuojamus rezultatus; veiklos – tai praktinis šių intervencijų įgyvendinimas, t. y. ką konkrečiai daro vykdytojai²⁵.

Galima teigti, kad PŽP intervencijos orientuotos į pilietinio aktyvumo didinimą, socialinės įtraukties stiprinimą, užimtumo skatinimą bei tarpsektorinio bendradarbiavimo plėtrą. Jos grindžiamos BIVP principu, kai vietos bendruomenės pačios identifikuoja problemas ir siūlo jų sprendimo būdus. Tokia intervencijų logika yra tinkama stiprinti bendruomeniškumą, vietos partnerystes ir visuomenės įsitraukimą į viešųjų reikalų sprendimą. Kartu PŽP intervencijos apima ir tam tikras socialinės integracijos bei užimtumo skatinimo priemones – numatoma kurti darbo vietas, remti socialinio verslo subjektus ir jauną verslą bei skatinti dalyvių integraciją į darbo rinką. PŽP intervencijos sudaro prielaidas netiesiogiai prisidėti prie socialinės integracijos ir užimtumo gerinimo. Visgi siekiant, kad BIVP intervencijos didele apimtimi prisidėtų prie socialinės atskirties ir skurdo mažinimo, vien dalyvavimo procesų organizavimo, vietos strategijų rengimo bei administracinių gebėjimų stiprinimo – nors ir būtinų BIVP instrumento funkcionavimui – nepakanka. Šios veiklos sudaro BIVP mechanizmo įgyvendinimo pagrindą, tačiau savaime nelemia tiesioginio poveikio socialiai pažeidžiamų grupių padėčiai. Todėl siekiant, kad intervencijos didele apimtimi prisidėtų prie socialinės atskirties, skurdo mažinimo, reikalingos papildomos tikslinės

²⁴ Remiantis interviu, fokusuotų grupinių diskusijų metu surinkta informacija.

²⁵ Remiantis TS pateikiama informacija (poskyris „Vertinimo kontekstas ir problematika“).

priemonės, orientuotos į konkrečias socialiai pažeidžiamas grupes, bei aiškos priežastinės grandinės tarp suplanuotų veiklų ir skurdo mažinimo rezultatų.

Vertinant BIVP numatytų veiklų pakankamumą NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių įgyvendinimo požiūriu, **tikslinga išskirti skirtingas veiklų apimtis, numatytas įgyvendinti ir įgyvendinamas faktiškai, bei veiklų kiekybinę aprėptį.**

Numatytų finansuojamų veiklų spektras iš esmės atitinka abiejų NPP uždavinių tematinę orientaciją. NPP 8.4 uždavinio – socialinės atskirties mažinimo – kontekste tiesiogiai aktualios tokios veiklos kaip socialinių paslaugų teikimas, informavimas, tarpininkavimas ir socialinių ryšių stiprinimas. NPP 2.7 uždavinio – ekonominio aktyvumo didinimo – atžvilgiu aktualios veiklos, apimančios bedarbių ir ekonomiškai neaktyvių asmenų įgūdžių ugdymą, verslumą skatinančias iniciatyvas bei socialinio verslo kūrimą, vystymą. Tokios veiklos kaip tinklų kūrimas ir savanorystės skatinimas funkcionuoja kaip horizontalaus pobūdžio priemonės, stiprinančios kitų veiklų įgyvendinimo institucinį pagrindą. Visgi išskirtina, kad **veiklų sąrašas orientuotas į procesines priemones – mokymą, konsultavimą, informavimą, tarpininkavimą, – kurių poveikis yra priklausomas nuo dalyvių aktyvaus įsitraukimo ir gebėjimo panaudoti įgytas kompetencijas.** Tuo tarpu socialinę atskirtį, užimtumo galimybes ir gyventojų įsitraukimą lemia platesnė socialinės apsaugos, švietimo, užimtumo, savivaldos ir regioninės politikos aplinka. Todėl socialinės atskirties ir skurdo problemos PŽP sprendžiamos daugiausia netiesiogiai – plėtojant socialinę įtrauktį, bendruomenines paslaugas, užimtumo iniciatyvas ir socialinį verslą.

Atsižvelgiant į **planuojamų veiklų įgyvendinimo metu siekiamus rodiklius ir jų reikšmes** (pavyzdžiui, numatomą įtraukti gyventojų ir įmonių skaičių), galima teigti, kad **intervencija vietos lygmeniu yra reikšminga.** Papildomo pagrįstumo šiam vertinimui suteikia ankstesnio finansinio laikotarpio patirtis, kai numatyti produkto rodikliai buvo viršyti kelis kartus, todėl dabartinės prognozės gali būti vertinamos kaip santūrios ir konservatyvios.

Vis dėlto, **numatomus gyventojų į(si)traukimo rodiklius vertinant nacionaliniu mastu,** planuojama įtraukti gyventojų dalis sudaro mažiau nei 2,5 proc. visų 52 VPS teritorijų gyventojų (ir mažiau nei 0,5 proc. Lietuvos gyventojų). Ekonominio aktyvumo stiprinimo srityje planuojama parama 245 įmonėms ir 142 socialinio verslo subjektams, taip pat numatomas jaunojo verslo skatinimas, bedarbių įtraukimas į darbo rinką, vietos plėtros projektų dalyvių įsitraukimas į darbo rinką ir po projekto veiklų pabaigos. Visos šios veiklos indikuoja orientaciją į NPP 2.7 uždavinio įgyvendinimą. Vis dėlto bendra intervencijų aprėptis apima tik nedidelę gyventojų dalį ir savaime neleidžia tikėtis sisteminio poveikio nacionaliniu mastu. Pažymėtina, kad įgyvendinamų intervencijų ilgalaikis poveikis priklausys ne tik nuo įtrauktų dalyvių skaičiaus, bet ir nuo veiklų kokybės, tęstinumo bei gebėjimo generuoti platesnius vietos bendruomenių pokyčius (plačiau žr. tolesniuose skyriuose). Atsižvelgiant į tai, BIVP intervencijos gali turėti reikšmingą poveikį konkrečiose tikslinėse teritorijose ir **bendruomenėse, tačiau jų prisidėjimas prie NPP 8.4 ir 2.7 uždavinių įgyvendinimo sisteminiu lygmeniu – t. y. nacionalinių rodiklių pasiekimo prasme – išlieka ribotas.**

STEBĖSENOS RODIKLIAI

Taikomi PŽP stebėsenos rodikliai leidžia stebėti pagrindinius PŽP įgyvendinimo procesus: numatyti produkto rodikliai apima parengtų VPS skaičių, įgyvendintų projektų skaičių, į veiklas įtrauktų asmenų skaičių, socialinio verslo subjektų bei paramą gavusių įmonių skaičių. Taip pat numatyti rezultato rodikliai, susiję su gyventojų dalyvavimu sprendžiant viešuosius vietos reikalus, sukurtomis darbo vietomis ir dalyvių integracija į darbo rinką ar socialinės integracijos veiklas. Tais atvejais, kai rodiklio pažanga fiksuojama įgyvendinimo metu, **tokie rodikliai leidžia vertinti intervencijų įgyvendinimo mastą ir administracinę pažangą. Visgi, pasirinktas rodiklių rinkinys ribotai atspindi ilgalaikius pokyčius.**

Rodikliai tinkami PŽP pažangą pilietinio aktyvumo, bendruomeninio įsitraukimo ir projektinių veiklų masto požiūriu. Vis dėlto **pasirinkta rodiklių sistema daugiausia orientuota į kiekybinius dalyvavimo ir**

veiklų įgyvendinimo aspektus – trūksta **kokybinių bei ilgalaikio poveikio rodiklių, leidžiančių vertinti socialinės atskirties mažėjimą, konkrečių pažeidžiamų grupių situacijos gerėjimą**. Tokiais rodikliais galėtų būti gyventojų, reguliariai dalyvaujančių bendruomeninėse veiklose, dalis, savanorišką veiklą tęsusių asmenų dalis po projekto pabaigos, gyventojų pasitikėjimo vietos institucijomis lygis ar gyventojų subjektyvus vertinimas dėl galimybių daryti įtaką vietos sprendimų priėmimui (*pastarieji du rodikliai yra fiksuojami nacionaliniu mastu*). Taip pat reikšmingi būtų rodikliai, leidžiantys vertinti bendruomeninių iniciatyvų tęstinumą pasibaigus projektiniam finansavimui.

Tikslinga stebėsenos sistemoje numatyti rodiklius, orientuotus į konkrečių pažeidžiamų grupių socialinės ir ekonominės situacijos pokyčių vertinimą. Tokie rodikliai galėtų apimti socialinę atskirtį patiriančių asmenų dalyvavimo mastą BIVP veiklose, ilgalaikio užimtumo rodiklius.

Pažymėtina, kad **ateityje aktualu stiprinti rezultatais grindžiamą BIVP valdymą**. Viena galimų krypčių – dalį BIVP finansavimo susieti su iš anksto nustatytų rezultatų ar veiklos rodiklių tarpiniu pasiekimu, o ne vien su veiklų įgyvendinimu ar lėšų panaudojimu. Toks principas jau taikomas kitose ES finansavimo priemonėse – pavyzdžiui, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonėje naudojamas etapų ir rodiklių modelis, kai lėšų išmokėjimas siejamas su konkrečių, iš anksto sutartų tarpinių rezultatų pasiekimu. Tokio modelio pritaikymas BIVP kontekste leistų stiprinti dėmesį ne tik proceso, bet ir realaus poveikio vietos plėtrai vertinimui, kartu didinant paskatas VVG siekti apčiuopiamų rezultatų

Atsižvelgiant į tai, kad viena iš **esminių PŽP intervencijų logikos dalių yra tarpsektorinio bendradarbiavimo stiprinimas, rekomenduotina plėtoti ir partnerystės kokybę atspindinčius rodiklius**. Pažymėtina, kad partnerystė BIVP mechanizme nėra vienkartinė ar projektinė – VVG struktūra grindžiama nuolatiniu trijų sektorių atstovų dalyvavimu, o galiojančios taisyklės įpareigoja VVG per VPS administravimo laikotarpį įtraukti ne mažiau kaip du naujus narius, taip užtikrinant dinamišką ir nenutrūkstamą partnerystės procesą. Todėl papildomi rodikliai galėtų atspindėti ne tik partnerystės tęstinumą, bet ir jos turinio kokybę – pavyzdžiui, savivaldybių ir bendruomeninių organizacijų bendrų iniciatyvų mastą, vietos plėtros projektuose sudaromų ir išlaikomų partnerystės skaičių.

5.2 PŽP VEIKLŲ ANALIZĖ: VPS RENGIMAS

Šiame poskyryje pateikiami atsakymai į šiuos TS vertinimo klausimus:

9.2.2. Ar strategijose aiškiai identifikuoti socialiniai ir ekonominiai vietos poreikiai bei ar strategijos orientuotos į labiausiai pažeidžiamas gyventojų grupes?

9.2.5. Kiek aktyviai gyventojai dalyvavo rengiant strategijas?

9.3.2. Ar BIVP metodas leidžia atliepti realius vietos bendruomenių poreikius (įskaitant skirtingas socialines grupes ir regioninius skirtumus)?

9.4.1. Ar paskirstytas finansavimas atitinka teritorijų gyventojų skaičių ir socialinių problemų mastą?

9.5.1. Ar taikytas strategijų atrankos metodas užtikrina strategiškai pagrįstą finansavimo paskirstymą? Ar finansavimo paskirstymo kriterijai vietos veiklos grupėms buvo aiškūs, pagrįsti ir proporcingi turimam finansavimo krepšeliui, užtikrinant, kad kiekvienai miesto VVG būtų nustatyta tinkama maksimali suma strategijai įgyvendinti?

Įgyvendinant PŽP veiklą Nr. 1 „Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodo (BIVP) taikymas: parama vietos plėtros strategijų rengimui“ (įskaitant poveikles 1.1. „Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodo (BIVP) taikymas: parama vietos plėtros strategijų rengimui“ Sostinės regione“; 1.2. „Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodo (BIVP) taikymas: parama vietos plėtros strategijų rengimui“ Vidurio ir vakarų Lietuvos regione“) 2023 m. balandžio mėn. įvyko kvietimas²⁶, skirtas miestų VVG VPS rengimui remti (numatyta finansavimo apimtis – 600 tūkst. Eur). 2023 m. su VVG sudarytos 44 projektinės sutartys, skirtos VPS parengimui. Bendra projektų vertė – 434 954,61 Eur (iš kurių ES finansavimas – 342 228,44 Eur)²⁷. Pažymėtina, kad dalis VVG (8) VPS parengė be ES paramos. Remiantis VVG anketine apklausa (tarp VVG atstovų, dalyvavusių anketinėje, 11 proc. nurodė, kad ES parama VPS nepasinaudojo), tai lėmė tokios priežastys kaip nepakankamas informacijos kiekis apie tokią galimybę (nurodė 40 proc. respondentų), kitų šaltinių parama (20 proc.) bei kitos priežastys (pavyzdžiui, nepakankami ankstesnės VVG administracijos gebėjimai ir pajėgumai) (40 proc.).

VPS RENGIMAS

Taigi, VPS rengimo etapas²⁸ yra kertinis, sudarant pačias VPS, ir apima daugiausia veikėjų. Teisiškai²⁹ VVG steigimą (ir, atitinkamai, iš jo kylantį VPS rengimo poreikį) gali inicijuoti ne tik bendruomenė, bet ir savivaldybės taryba.

Remiantis atliktos VVG anketinės apklausos rezultatais, dažniausiai VPS rengimą inicijavo VVG (77 proc.), rečiau – savivaldybė (14 proc.) ar kitos NVO (5 proc.), pavieniais atvejais – verslo asociacijos, vietos gyventojai. Dažniausiai pačios VPS (kaip dokumento) parengimui buvo pasitelkiami išorės ekspertai (nurodė 58 proc. respondentų), rečiau – dokumentą rengė VVG darbuotojai (12 proc.) ar darbo grupė, sudaryta iš VVG atstovų (nurodė 2,3 proc. respondentų). Beveik trečdalis apklausoje dalyvavusių VVG atstovų pažymėjo, kad VPS rengtas VVG darbuotojų kartu su išorės ekspertais. Rengiant VPS dažniausiai buvo konsultuojamasi su VRM (nurodė 55 proc. respondentų), NVO (26 proc.), CPVA, savivaldybės administracijos, verslo atstovais (po 13 proc.), pavieniais atvejais – su švietimo įstaigomis, RPT, kitų miestų VVG, kultūros įstaigomis, kitomis biudžetinėmis įstaigomis.

²⁶ Remiantis viešai skelbiama informacija. Prieiga internete: <https://esinvesticijos.lt/kvietimai/vietos-pletros-strategiju-rengimas>.

²⁷ Remiantis viešai skelbiama informacija. Prieiga internete: https://esinvesticijos.lt/projektu-sritis/projektu-sarasas?token=38.wUYLYdV91OrU0foRLpsvHghZr1nJhz6QqsdQqOCea4I.mAQ4AJEUuICL6KsJGMpee3tovg2r0nHqzY0ahZPPBNCD82RLwiBm7Giow&query=11-001-T®ion=&projekto_veiklu_vykdimo_pabaiga%5Bfrom%5D=&projekto_veiklu_vykdimo_pabaiga%5Bto%5D=.

²⁸ Remiantis visų miestų VPS analize ir esinvesticijos.lt viešai skelbiama informacija. Prieiga internete: <https://esinvesticijos.lt/mokymu-medziaga/bendruomenes-inicijuotos-vietos-pletros-metodo-bivp-taikymas-parama-vietos-pletros-strategiju-rengimui>.

²⁹ Remiantis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-672 „Dėl vietos plėtros strategijų rengimo ir atrankos taisyklių patvirtinimo“, 2022 m. spalio 28 d.

Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a492ff10569b11edbc04912defe897d1/asr>.

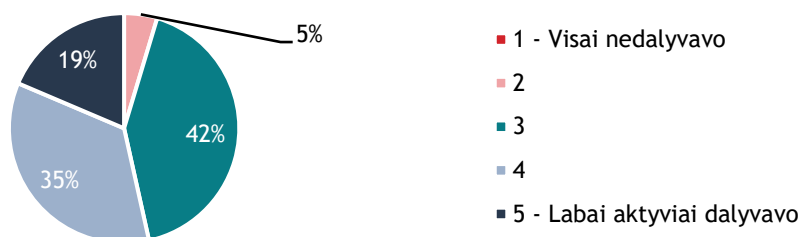
Pažymėtina, kad savivaldybės taryba yra atsakinga už VVG konsultavimą jas steigiant, užtikrinant, jog laikomasi lygių galimybių principų ir kt. taisyklių, taip pat priima sprendimus dėl finansinio savivaldybės indėlio į VPS veiksmų įgyvendinimą, tam esant poreikiui. Išanalizavus parengtas VPS nustatyta, **kad 11 (iš 52) VPS nėra numatytas finansinis savivaldybės prisidėjimas VPS įgyvendinimui**³⁰. Vertinimo metu³¹ taip pat užfiksuota, kad dalis **VVG susiduria su instituciniu priešišku**: savivaldybių tarybos atsisako finansiškai prisidėti prie VPS įgyvendinimo, motyvuodamos tuo, kad suplanuotos veiklos nebeatitinka aktualių politinių prioritetų ir turėtų būti teikiama pirmenybė „kietosios infrastruktūros“ projektams. Ypač kritiškai vertintini atvejai, kai dėl savivaldybių atsisakymo prisidėti finansiškai jau sudarytos projektų sutartys buvo nutrauktos, taip sudarant kliūtis efektyviam VPS įgyvendinimui.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad VPS rengimo procese pagrindinį vaidmenį dažniausiai atlieka pačios VVG, tačiau strategijoms rengti plačiai pasitelkiami išorės ekspertai. Vertinimas taip pat parodė, kad savivaldybių įsitraukimas į VPS įgyvendinimą yra nevienodas – dalis jų neprisideda finansiškai arba atsisako tęsti paramą dėl kintančių politinių prioritetų. Tokios praktikos atskleidžia institucinės partnerystės ir įsipareigojimų tęstinumo problemas, kurios gali reikšmingai apsunkinti sklandų ir efektyvų VPS įgyvendinimą.

VIETOS BENDRUOMENĖS IR GYVENTOJŲ ĮTRAUKIMAS RENGIANČI VPS

VPS rengimo etape **miestų VVG** yra atsakingos už savo miesto situacijos ir gyventojų poreikių įvertinimą (pasitelkiant įvairius analizės būdus kaip internetinės apklausos, susitikimai, pristatymai, socialiniai tinklai ir kt.), renka projektų idėjas ir siūlymus iš gyventojų ar kitų interesų grupių, vykdo konsultacijas su potencialiais vietos plėtros projektų vykdytojais. Dėl to šiame etape aktyviai įtraukiami **miesto gyventojai, vietos verslas, bendruomenės ir NVO, vietos valdžios atstovai**.

Remiantis atlikta VVG anketine apklausa, **visose VVG buvo įtraukiami vietos gyventojai, bendruomenių, NVO bei kitų veikėjų atstovai**. Aktyviausiai į VPS rengimą įsitraukė NVO sektorius bei biudžetinių įstaigų atstovai, tačiau pasigendama didesnio gyventojų aktyvumo. Pažymėtina, kad verslo subjektų įsitraukimas aktyvesnis ten, kur matoma praktinė nauda. Visgi, nors **54 proc. respondentų** vietos gyventojų, bendruomenių, NVO ir kitų vietos veikėjų įsitraukimą į VPS rengimo procesą **vertina kaip aktyvų ar labai aktyvų**, net 42 proc. nurodo, jog įsitraukimas buvo vidutinis, o 5 proc. – kad įsitraukimo nebuvo (žr. 8 pav.).

8 PAVEIKSLAS. VVG ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VIETOS GYVENTOJŲ, BENDRUOMENIŲ, NVO IR KITŲ VEIKĖJŲ ĮSITRAUKIMAS Į VPS RENGIMĄ

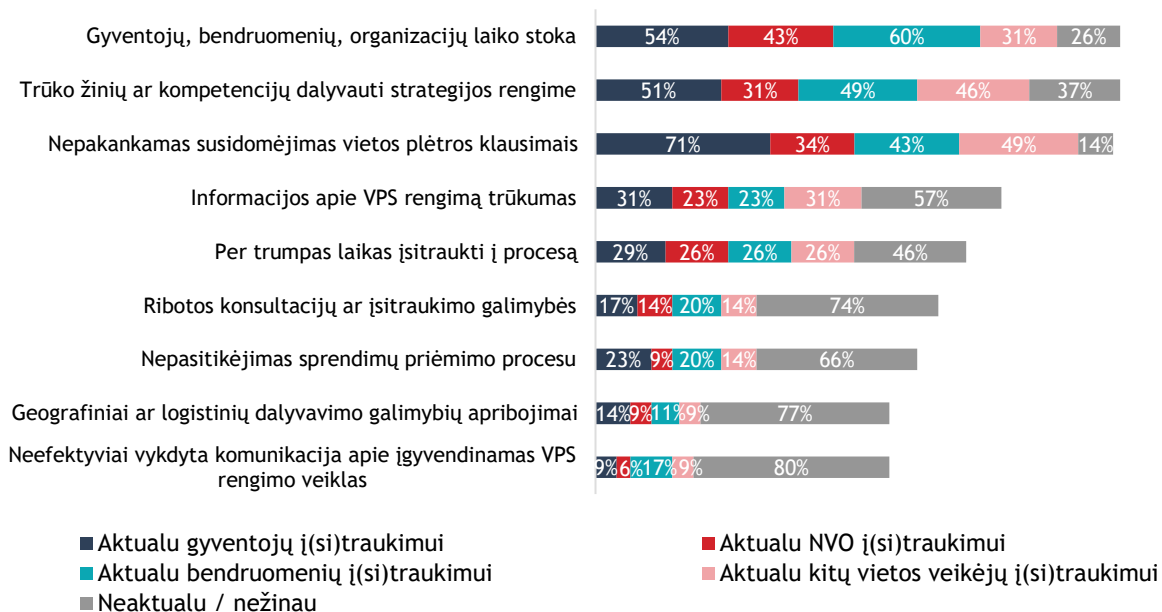
Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Analizuojant priežastis, trukdančias vietos veikėjų įsitraukimui į VPS rengimą, VVG atstovai išskiria **laiko stoką, žinių ir kompetencijų trūkumą bei nepakankamą susidomėjimą vietos plėtros klausimais**.

³⁰ Konkrečiai, Kretingos miesto 2024–2028 m., Šalčininkų miesto 2023–2029 m., Švenčionių miesto 2023–2027 m., Vilniaus miesto tikslinės teritorijos 2023–2027 m., Anykščių miesto 2024–2028 m., Molėtų miesto 2024–2027 m., Pagėgių miesto vietos veiklos grupės 2024–2027 m., Kauno miesto Žaliakalnio 2023–2029 m., Zarasų miesto 2023–2029 m., Kupiškio miesto 2024–2027 m. bei Šakių miesto vietos veiklos grupės 2023–2029 m. VPS.

³¹ Remiantis antriniais šaltiniais, interviu bei fokusuotų grupinių diskusijų metu surinkta informacija.

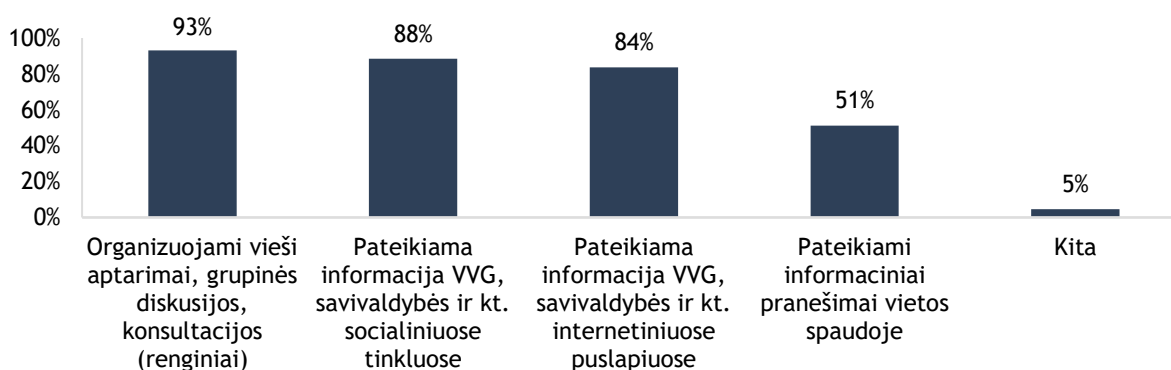
Laiko stoka aktualiausia NVO ir bendruomenių įsitraukimui, o nepakankamas susidomėjimas – gyventojų ir kitų vietos veikėjų įsitraukimui (žr. 9 pav.).

9 PAVEIKSLAS. VVG ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VEIKSNIAI, TRUKDANTYS VIETOS GYVENTOJAMS, BENDRUOMENĖMS, NVO IR KITIEMS VEIKĖJAMS ĮSITRAUKTI Į VPS RENGIMĄ

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

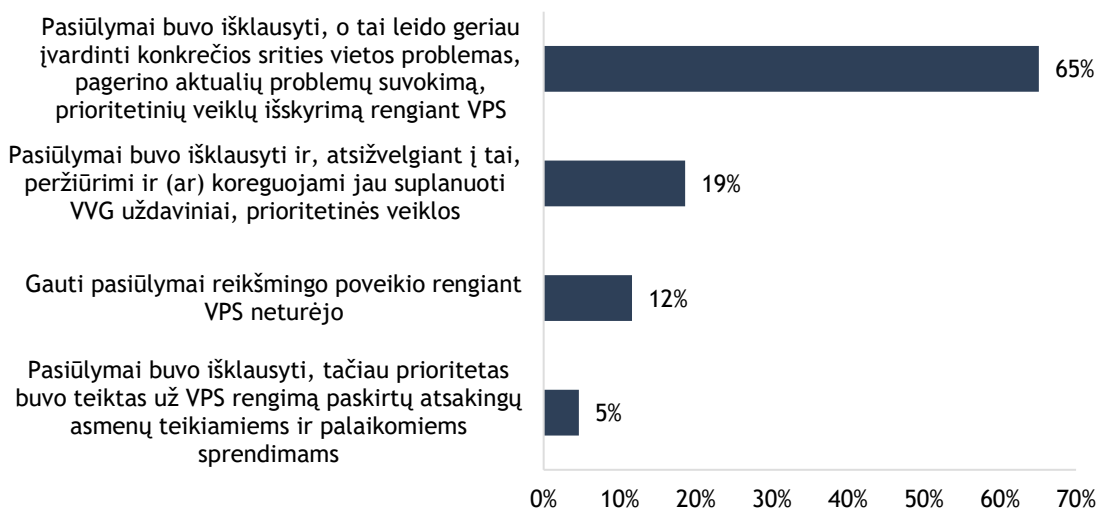
Analizuojant, **kokiais būdais vietos gyventojai ir kiti veikėjai buvo įtraukiami į VPS rengimą**, beveik visos VVG nurodė pasitelkusios viešus aptarimus, grupines diskusijas ar konsultacijas, virš 80 proc. taip pat naudojo socialinius tinklus ar savivaldybės ir kt. internetinius puslapius informacijai skelbti. Apie pusę VVG informaciją teikė vietos spaudoje (žr. 10 pav.).

10 PAVEIKSLAS. VVG ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VIETOS GYVENTOJŲ IR KITŲ VEIKĖJŲ ĮTRAUKIMO BŪDAI Į VPS RENGIMĄ

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

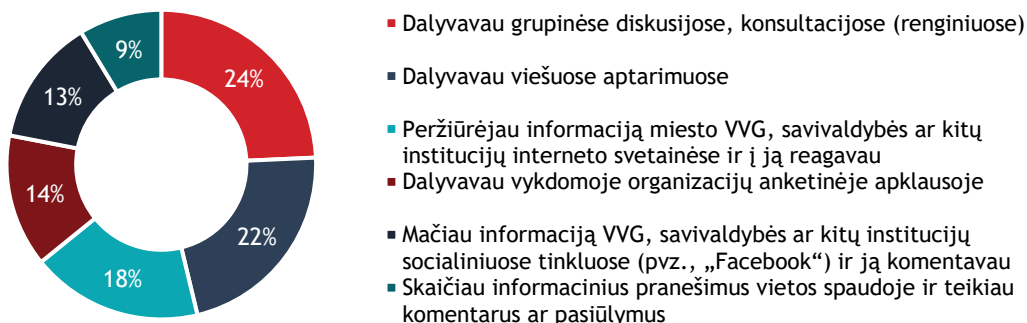
Nors didžioji dalis VVG teigė, jog **vietos gyventojų ir kitų veikėjų pasiūlymai padėjo geriau įvertinti vietos problemas bei prioritetus**, tik penktadalis apklausoje dalyvavusių VVG atstovų nurodė, jog dėl pateiktų pasiūlymų buvo koreguojami suplanuoti uždaviniai ar veiklos. 12 proc. VVG nurodo, jog gauti pasiūlymai reikšmingo poveikio VPS rengimui neturėjo (žr. 11 pav.).

11 PAVEIKSLAS. VVG ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VIETOS GYVENTOJŲ IR KITŲ VEIKĖJŲ PASIŪLYMŲ INDĖLIS Į VPS RENGIMĄ

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

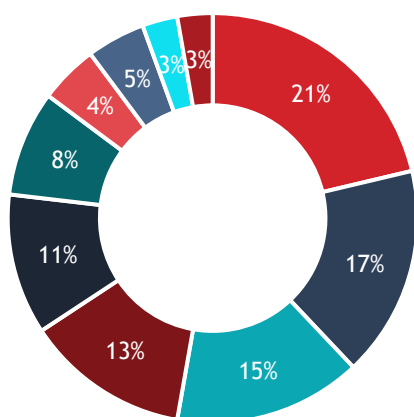
Remiantis vietos plėtros projektų vykdytojų anketinės apklausos rezultatais, **daugiau nei pusė (60 proc.)** nurodė, jog **jų atstovaujama organizacija dalyvavo rengiant VPS. Dažniausia organizacijos įsitraukdavo** dalyvaujant grupinėse diskusijose, konsultacijose (24 proc.), viešuose aptarimuose (22 proc.), reaguojant į internete viešai pateikiamą informaciją (18 proc.), kiek rečiau – dalyvaujant organizacijų anketinėse apklausoje, komentuojant socialiniuose tinkluose ar vietos spaudoje pateikiamą informaciją (žr. 12 pav.).

12 PAVEIKSLAS. VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ ĮSITRAUKIMO BŪDAI Į VPS RENGIMĄ

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi vietos plėtros projektų vykdytojų atstovų anketinės apklausos rezultatais

Taigi, **vietos plėtros projektų vykdytojai savo įsitraukimą į VPS rengimą vertina palankiai**: absoliuti dauguma (79 proc.) respondentų nurodė, kad jų atstovaujama organizacija įsitraukė aktyviai (iš kurių penktadalis nurodė labai didelį aktyvumą), šeštadalis (16 proc.) – vidutiniškai aktyviai ir vos 5 proc. apklaustųjų nurodė mažą aktyvumą. Tie vietos plėtros projektų vykdytojai atstovai, kurie nurodė mažesnę įsitraukimo aktyvumą, kaip pagrindines to priežastis nurodė laiko stoką (21 proc.), informacijos trūkumą (17 proc.), per greitą VPS rengimo procesą (15 proc.), žinių, kompetencijų trūkumą (13 proc.).

- Gyventojų, bendruomenių, organizacijų laiko stoka
- Informacijos apie VPS rengimą trūkumas
- Per trumpos laikas įsitraukti į procesą
- Trūko žinių ar kompetencijų dalyvauti strategijos rengime
- Kita
- Nepakankamas susidomėjimas vietos plėtros klausimais
- Neefektyviai vykdyta komunikacija apie įgyvendinamas VPS rengimo veiklas
- Ribotos konsultacijų ar įsitraukimo galimybės (vykdoma tik internetu)
- Nepasitikėjimas sprendimų priėmimo procesu
- Geografiniai ar logistinių dalyvavimo galimybių apribojimai

13 PAVEIKSLAS. VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ ANKETINĖS APKLAUSOS REZULTATAI: VEIKSNIAI, TRUKDĘ VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJAMS AKTYVIAI ĮSITRAUKTI Į VPS RENGIMĄ

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi vietos plėtros projektų vykdytojų atstovų anketinės apklausos rezultatais

Tyrimo metu taip pat analizuotas **gyventojų į(si)traukimas į VPS rengimą**. Peržiūrėjus parengtas VPS nustatyta, kad skirtingais VPS rengimo formatais (anketinėse apklausoje, fokusuotose grupinėse diskusijoje, susitikimuose ir kt.) dalyvavo daugiau nei 3 064³² asmenų. Remiantis VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais, įtraukiant gyventojus daugiausia siekta rasti balansą tarp planuojamų veiksmų ir bendruomenės poreikių (nurodė 56 proc. respondentų), gauti naudingų rekomendacijų problemoms spręsti (37 proc.), įvykdyti teisės aktų reikalavimus (5 proc.) bei užsitikrinti palaikymą arba sumažinti prieštaravimą (2 proc.).

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad VPS rengimo procese buvo užtikrintas platus vietos gyventojų, bendruomenių, NVO, verslo ir kitų veikėjų įtraukimas, tačiau jų aktyvumas ir įtaka strategijų turiniui išliko nevienodi. Nors įvairūs įtraukimo būdai sudarė galimybes identifikuoti vietos problemas ir poreikius, tik nedidelė dalis pateiktų pasiūlymų lėmė konkrečius VPS turinio pokyčius. Remiantis anketinės apklausos rezultatais, aktyvesnį dalyvavimą riboja laiko, informacijos, kompetencijų stoka bei nepakankamas susidomėjimas vietos plėtros klausimais.

SOCIALINIŲ IR EKONOMINIŲ POREIKIŲ IDENTIFIKAVIMAS VPS

Įprastai konkrečioje VPS pateikiama išsami vietos demografinė, socialinė ir ekonominė informacija, pavyzdžiui, gyventojų skaičiaus dinamika, natūrali gyventojų kaita, neto migracija, socialinės rizikos šeimų skaičius, socialinių pašalpų gavėjų rodikliai, nedarbo lygis ir kt., kuri leidžia susidaryti bendrą vaizdą apie savivaldybės situaciją³³. Visgi, atlikus detalią VPS analizę nustatyta, kad **jų analitinė vertė yra ribota – pateikiami rodikliai dažniausiai aprašo esamą būklę, o ne identifikuoja konkrečius nepatenkintus poreikius** (pavyzdžiui, pateikiama statistinė informacija apie ženkliai kintantį socialinės rizikos šeimų ir jose augančių vaikų skaičių, tačiau ši informacija nėra interpretuojama, nėra nurodomas konkretus šiai tikslinei grupei aktualių paslaugų poreikis). Pažymėtina, kad **skirtingose VPS informacija pateikiama nevienodo detalumo ir skirtingų laikotarpių pjūviais**, o tai kelia klausimą, ar duomenų atranka yra

³² Informacija apie įtrauktų gyventojų skaičių pateikiama remiantis 23 VPS pateikiama informacija (kituose 29 VPS informacija apie įtrauktų gyventojų skaičių nėra viešai pateikiama).

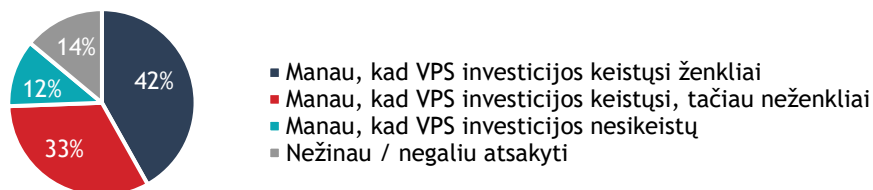
³³ Visos VOS parengiamos remiantis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu „Dėl vietos plėtros strategijų rengimo ir atrankos taisyklių patvirtinimo“, 2022 m. spalio 28 d. Nr. 1V-672 (aktuali redakcija: 2024 m. birželio 7 d.).

grindžiama analitine logika, ar dokumentavimo konvencijomis. **Apibendrinus, VPS situacijos aprašymas laikytinas kiek pertekliniu** – jame gausu kontekstualizuojančių rodiklių, tačiau trūksta fokusavimo į tuos poreikius, kurie yra strategiškai prioritetiniai būtent konkrečioje teritorijoje.

Kaip jau minėta anksčiau, **VPS fiksuojamas bendruomenės išitraukimas, tačiau pačiose VPS nėra detalizuojama, kaip konkrečiai jos lėmė strategijos tikslo ir uždavinių turinį**. Gyventojų įtraukimas yra dokumentuotas, bet analitiškai neišnaudotas. Galima daryti prielaidą, kad VPS bendruomenės išitraukimas dažniau traktuojamas kaip procedūrinis reikalavimas, o ne kaip esminis poreikių identifikavimo šaltinis. Dėl to VPS poreikių analizė remiasi pirmiausia oficialios statistikos interpretacija, o ne gyventojų išreikštais poreikiais.

Tai pagrindžia ir **VPS neretai nurodomos tikslinės grupės, apimančios platų socialiai pažeidžiamų asmenų spektrą**: asmenis su negalia, socialinę riziką patiriančias šeimas, migrantus, jaunimą, benamius, buvusius kalinius ir kt. Pažymėtina, kad ši **tikslinių grupių sąrašo struktūra identiška atkartoja IP 4.7 ir 4.9 uždavinių tikslines grupes**. Nors VPS formaliai orientuojamos į pažeidžiamas grupes, konkrečios grupės prioritetizavimas vietos lygmeniu – t. y. kuriai BIVP intervencija duotų didžiausią pridėtinę vertę – strategijose aiškiai neformuluojamas ir yra įtvirtinamas pakankamai plačiai, kad apimtų bet kurią pažeidžiamą grupę.

Pažymėtina, kad **VPS įgyvendinimo metu taip pat ir remtinus veiksmus didžiąja dalimi nulėmė suformuoti IP prioritetai ir jose nurodytos remtinės veiklos**. Svarstant, ar galėtų būti įgyvendinamos kitokios veiklos, **virš 40 proc. VVG atstovų nurodė, jog VPS investicijos ženkliai keistųsi nesant socialinės atskirties mažinimo apribojimo**. Kad investicijos keistųsi, tačiau neženkliai, mano trečdalis, ir tik 12 proc. mano, jog investicijos nesikeistų. Tai rodo tam tikrą investicijų turinio neatitikimą dėl socialinės atskirties mažinimo apribojimų (žr. 14 pav.).

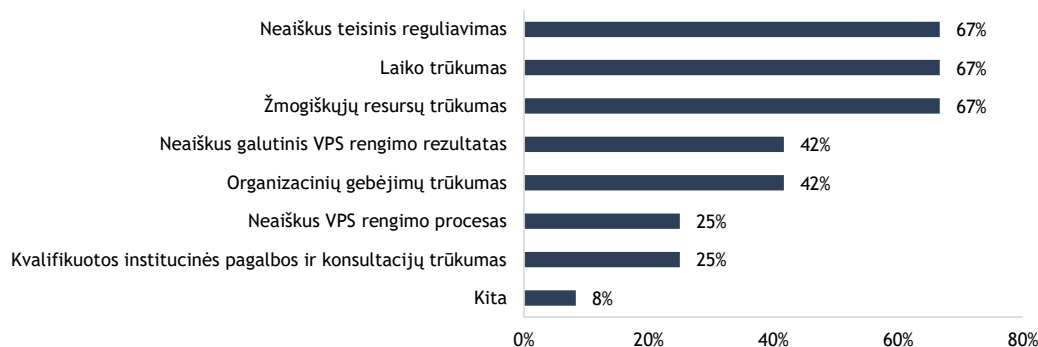
14 PAVEIKSLAS. SOCIALINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMO APRIBOJIMO ĮTAKA VPS INVESTICIJŲ TURINIUI
Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Respondentų nuomone, **miestų VVG veiklos spektras turėtų būti praplėstas. Kaip prioritetinės alternatyvios veiklos kryptys išskiriamos**: verslo parama ir ekonomikos stiprinimas (finansuojama ERPF lėšomis) – analogiškai kaimiškųjų VVG modeliui – sulaukė daugiausia pritarimo tarp apklaustųjų. Taip pat akcentuojamas infrastruktūros plėtros poreikis (žaidimų aikštelės, poilsio erdvės, NVO namai), NVO sektoriaus stiprinimas atsisakant privalomo socialinės įtraukties procentinio reikalavimo, civilinės saugos infrastruktūros kūrimas ir pilietinio ugdymo skatinimas. Be to, minėtinos kultūros, turizmo ir savanorystės veiklos, socialinio verslo, skaitmeninių įgūdžių ugdymo bei jaunimo užimtumo iniciatyvos. Tarp kitų pasiūlymų pažymėtini: idėjų rinkimas iš vietos gyventojų, tarptautinis bendradarbiavimas ir gerųjų praktikų sklaida, vietokūros veiklos (menininkų dirbtuvės), skaitmeninių paslaugų plėtra, švietimo ir sveikatos priežiūros sistemų tobulinimas bei migracijos politikos įgyvendinimo priemonės.

Apibendrinant galima teigti, kad VPS socialinių ir ekonominių poreikių identifikavimas yra formaliai įgyvendintas, tačiau analitiškai nepakankamai gilinamas. VPS statistinė informacija yra pateikiama, tačiau konkretūs tikslinių grupių poreikiai identifikuojami paviršutiniškai. Dažnu atveju tiek tikslinės grupės, tiek remtinės veiklos orientuojasi į reglamentines kategorijas, o ne į vietos lygmeniu analitiškai pagrįstus prioritetus – tai reiškia, kad BIVP metodo esminis principas, jog intervencija turi kilti iš vietos poreikių, yra įgyvendinamas tik iš dalies.

VPS ATRANKOS ĮGYVENDINIMAS

Taigi, VPS rengimo procesas VVG atstovų vertinamas nevienareikšmiškai: daugiau nei ketvirtadalis VVG atstovų nurodė, jog VPS rengimo procesas buvo sudėtingas. Didžioji dalis (56 proc.) nurodė, jog VPS rengimas buvo nei sudėtingas, nei nesudėtingas, ir tik 16 proc. VVG teigė, jog procesas buvo nesudėtingas ar visai nesudėtingas. Vertinant pagrindines sudėtingumo priežastis, du trečdaliai VVG, kaip pagrindines **VPS rengimo procesą apsunkinusias priežastis**, įvardijo **neaiškų teisinį reguliavimą, laiko trūkumą bei žmoniškųjų išteklių trūkumą** (žr. 15 pav.). Pavieniais atvejais susidurta su statistinių duomenų trūkumu.

15 PAVEIKSLAS. VPS RENGIMO PROCESĄ APSUNKINĘ VEIKSNIAI

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Rengiantis VPS įgyvendinimui **sunkumų** kilo ne tik VPS rengimo etape, bet ir **organizuojant pačią VPS atranką**. Pažymėtina, kad, **paskelbus pirmąjį kvietimą teikti VPS, VPS rengimo ir atrankos taisyklėse nebuvo nustatyta maksimali vienai VVG galimos skirti finansavimo sumos riba**. Dėl šios priežasties **15 VVG**, remdamasi identifikuotais teritorijų poreikiais, pateikė tokios apimties VPS, kurios bendrai **išnaudojo visą numatytą biudžetą**, nepaliekant finansinių galimybių likusių VVG VPS finansuoti. Nors VVG turėjo teisinį pagrindą ginčyti vėliau priimtus sprendimus dėl finansavimo paskirstymo sąlygų keitimo, jos nusprendė nesikreipti į teismą, siekdamos užtikrinti sklandų programos įgyvendinimo procesą ir išvengti papildomo vėlavimo³⁴. **Reaguojant į susidariusią situaciją, vėliau buvo nustatyta vienos VPS finansavimo viršutinė riba – iki 1 mln. Eur. Vis dėlto toks ribojimas buvo įvestas jau vykstant atrankos procesui, nors, gero reguliavimo požiūriu, aiškos finansavimo ribos turėjo būti nustatytos dar prieš paskelbiant pirmąjį kvietimą.**

VPS atrankos įgyvendinimo metu buvo taikomi naudos ir kokybės kriterijai³⁵. Pastaruosius analizuojant, **identifikuojami keli pertekliniai vertinimo elementai, galintys mažinti vertinimo sistemos nuoseklumą bei objektyvumą.**

Pažymėtini **32.1.1.3 ir 32.1.1.4 papunkčiai**, kuriuose duomenų aktualumas ir jų pateikimas pamečiui vertinami kaip atskiri kriterijai, kiekvienam skiriant po 4 balus. Vis dėlto **abu kriterijai iš esmės vertina tą pačią dimensiją – duomenų kokybę ir tinkamumą analizei**. Toks dubliavimas **neproporcingai padidina šio elemento svorį bendroje vertinimo struktūroje**, nesukuriant papildomos analitinės vertės. Vertinimo disproporcijos matomos ir kituose kriterijuose. Pavyzdžiui, 32.6.3 papunktyje, kuriame vertinamas į VPS rengimą įtrauktų dalyvių skaičius, skiriama iki 10 balų. Tai yra didžiausias vieno kriterijaus svoris visoje 32.6 kriterijų grupėje ir jis viršija net SSGG analizės kokybės vertinimui skiriamą balų skaičių. Tokia **proporcija kelia abejonių dėl vertinimo logikos nuoseklumo, nes kiekybinis dalyvavimo aspektas tampa reikšmingesnis už strateginio turinio kokybę**. Panaši problema

³⁴ Remiantis interviu metu surinkta informacija.

³⁵ Įtvirtinti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakyme „Dėl vietos plėtros strategijų rengimo ir atrankos taisyklių patvirtinimo“, 2022 m. spalio 28 d. Nr. 1V-672 (aktuali redakcija: 2024-06-07).

identifikuojama ir 32.5.2 papunktyje, kuriame lėšų racionalumas vertinamas 6 balais, tačiau pats kriterijus suformuluotas abstrakčiai ir nėra papildytas aiškiomis vertinimo gairėmis ar objektyviais indikatoriais. Dėl to atsiranda **platesnė interpretavimo erdvė ir didėja subjektyvaus vertinimo rizika**.

Metodologinio nuoseklumo trūkumas pastebimas ir tikslų bei uždavinių vertinimo struktūroje. VPS tikslų blokui (32.2) skiriama 15 balų, tuo tarpu uždavinių blokui (32.3) – tik 8 balai. Kadangi tikslai ir uždaviniai sudaro vientisą loginę hierarchiją, beveik dvigubas jų vertinimo skirtumas nėra pakankamai pagrįstas metodologiniu požiūriu. **Uždaviniai detalizuoja tikslų įgyvendinimo logiką, todėl jų reikšmė strategijos kokybei neturėtų būti vertinama ženkliai mažesniu svoriu.**

Išskirtinas ir 32.6.2 papunktis, susijęs su **savivaldybės kofinansavimo lygiu**. Kriterijuje kofinansavimo intervalai suskaidyti į penkis smulkius žingsnius (nuo 7,5 iki 30,01 proc.), kiekvienam taikant atskirą balinį diferencijavimą. Vis dėlto toks **detalumo lygis strateginės kokybės požiūriu nesukuria proporcingos papildomos vertės**. Taip pat pažymėtina, kad **papildomų balų skyrimas VPS, gaunančioms savivaldybės finansavimą, kelia abejonių BIVP principų požiūriu**. BIVP metodas grindžiamas kelių sektorių partneryste, kurioje savivalda yra tik viena iš dalyvaujančių grandžių greta nevyriausybinių ir verslo sektorių. Todėl papildomas savivaldybės finansavimo privilegijavimas atrankos procese sudaro prielaidas nepagrįstam vieno sektoriaus prioritetizavimui kitų partnerių atžvilgiu ir gali silpninti horizontalios partnerystės principo įgyvendinimą.

Tyrimo metu atlikta VPS finansavimo paskirstymo analizė leidžia įvertinti, ar **VPS įgyvendinimui skirtas finansavimas atitinka teritorijų gyventojų skaičių ir socialinių problemų mastą**. Vertinimui naudoti VPS įgyvendinimui skirtų lėšų duomenys (įskaitant ES finansavimą), VPS teritorijose gyvenančių gyventojų skaičius bei savivaldybių lygmens skurdo rodikliai. VPS įgyvendinimui skirtas finansavimas, gyventojų skaičių bei socialinių ir skurdo lygio rodiklio susisietumas (skaičiavimai) pateikiami prieduose (žr. vertinimo ataskaitos Priedas Nr. 1. Vertinimo metodika).

Analizuojant finansavimo pasiskirstymą, **vertintas finansavimo dydis, tenkantis vienam VPS teritorijos gyventojui. Rezultatai rodo itin didelę finansavimo diferenciaciją**: vienam gyventojui tenkanti suma svyruoja nuo 18 iki 127 Eur³⁶ (skirtumas tarp mažiausiai ir daugiausiai finansavimo vienam gyventojui gaunančių teritorijų viršija septynis kartus). Galima teigti, kad finansavimo paskirstymas nėra nuosekliai susietas su aptarnaujamų gyventojų skaičiumi.

Analizė leidžia daryti prielaidą, kad **finansavimo struktūrą reikšmingai formavo ne poreikio kriterijai, o VPS finansavimo modelio konstrukcija, orientuota į maksimalų galimo ES finansavimo įsisavinimą**. Daugumos VPS finansavimo sumos koncentruojasi ties maždaug 850 tūkst. Eur riba, nepriklausomai nuo teritorijos dydžio. Tokia „finansavimo lubų“ logika lemia, kad mažesnės teritorijos gauna ženkliai didesnę finansavimą vienam gyventojui nei didesnės teritorijos. Pavyzdžiui, Pagėgių savivaldybės VPS (apie 6,7 tūkst. gyventojų) ir Molėtų rajono VPS (apie 10,9 tūkst. gyventojų) vienam gyventojui tenkančio finansavimo požiūriu reikšmingai lenkia didesnes teritorijas, tokias kaip Klaipėdos rajonas (apie 43,1 tūkst. gyventojų) ar Šiaulių rajonas (apie 30 tūkst. gyventojų). Tai rodo, kad esamas paskirstymo modelis sistemaiškai palankesnis mažesnėms VPS teritorijoms, nepriklausomai nuo jų socialinių problemų mato.

Siekiant įvertinti, ar finansavimas atspindi socialinės atskirties intensyvumą, atlikta skurdo lygio ir finansavimo vienam gyventojui koreliacinė analizė. Jos rezultatai neparodė sistemingo ryšio tarp aukštesnio skurdo lygio ir didesnio finansavimo vienam gyventojui. T. y. **aukštesnį skurdo lygį turinčios teritorijos negauna proporcingai didesnio finansavimo, todėl skurdo rodiklis praktikoje neveikia kaip reikšmingas finansavimo paskirstymo kriterijus**. Šią tendenciją iliustruoja konkretūs teritorijų

³⁶ Pateikiamas konkrečių miestų VVG VPS nustatyti finansavimo dydžiai.

palyginimai. Kelmės rajono VPS teritorijoje, kur fiksuojamas aukščiausias skurdo lygis analizuojamoje imtyje (40 proc.), o VPS aptarnauja apie 18,3 tūkst. gyventojų, skirta 663 tūkst. Eur, arba apie 36 Eur vienam gyventojui. Tuo tarpu Pagėgių savivaldybėje, kur skurdo lygis taip pat aukštas (37,7 proc.), tačiau VPS teritorijoje gyvena beveik tris kartus mažiau gyventojų (apie 6,7 tūkst.), skirta beveik 850 tūkst. Eur, arba 127 Eur vienam gyventojui. Ypač išsiskiria Raseinių rajono VPS atvejis. Šios VPS teritorijoje gyvena apie 21,1 tūkst. gyventojų, skurdo lygis siekia 31,9 proc., tačiau skirta tik 376 tūkst. Eur – mažiausia absoliuti finansavimo suma visoje analizuojamoje imtyje.

Svarbu pažymėti ir analizės ribotumus. **Socialinių problemų mastui vertinti naudotas tik vienas rodiklis – skurdo lygis. Jis neapima kitų svarbių socialinės atskirties dimensijų, tokių kaip nedarbo lygis, demografinis senėjimas, gyventojų migracija, paslaugų prieinamumas ar infrastruktūros trūkumai. Todėl pateiktos išvados atspindi tik dalį galimo socialinio poreikio poveiklo.**

Apibendrinant galima teigti, kad VPS finansavimo paskirstymas nėra nuosekliai susiejamas su teritorijų gyventojų skaičiumi bei socialinių problemų mastu. Finansavimo struktūroje dominuoja panašaus dydžio finansavimo sumos daugumai VPS, todėl mažesnės teritorijos gauna sąlyginai didesnę finansavimą vienam gyventojui nei didesnės teritorijos. Taip pat nenustatyta sistemingo ryšio tarp aukštesnio skurdo lygio ir didesnio finansavimo intensyvumo. Tai leidžia teigti, kad esamas finansavimo paskirstymo modelis labiau atspindi administracinę finansavimo paskirstymo logiką.

BIVP PRINCIPO TAIKYMAS

Taigi, VVG atstovai vertina, kad didžiojoje dalyje VPS rengimo atvejų BIVP principai buvo taikomi aktyviai ir nuosekliai (nurodė 60 proc. respondentų), apie trečdalį nurodė, kad taikyta dauguma principų, tačiau galėjo būti stipriau. Likusi dalis nežinojo. Vertinant, kas galėjo sustiprinti BIVP principą, VVG atstovai dažniausiai siūlo didinti **organizuojamų konsultacijų skaičių** ir jas vykdyti anksčiau bei stiprinti **grįžtamojo ryšio mechanizmą** su bendruomene, taip pat pasitelkti **tematines darbo grupes** ir skirti **daugiau laiko VPS rengimui**. VVG nuomone, BIVP proceso taikymą sustiprintų ir didesnis VPS rengimo proceso lankstumas, vietos bendruomenių kompetencijų stiprinimas, finansinis VVG nepriklausomumas ir glaudesnis tarpsektorinis bendradarbiavimas.

VVG PASIRENGIMAS KEISTI VPS, ĮTRAUKIANT NAUJUS IP PRIORITETUS

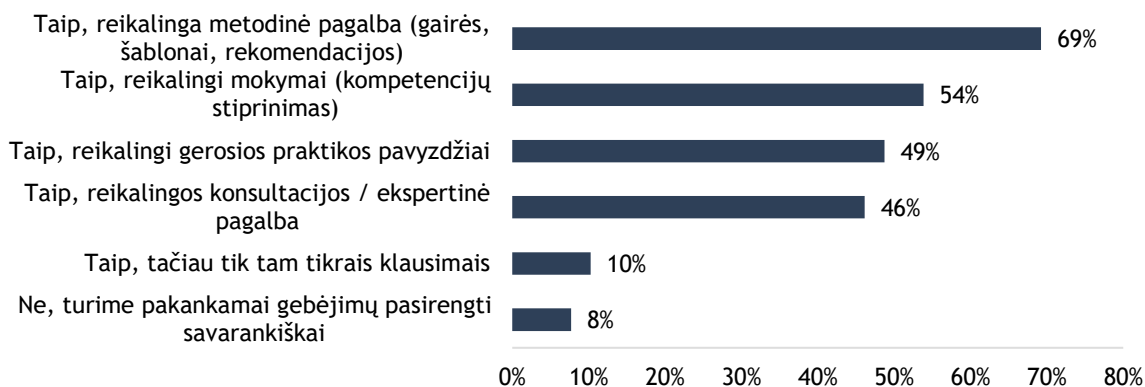
Kaip jau minėta anksčiau, 2026 m. vasario 25 d. buvo patvirtintas naujas IP pakeitimas³⁷, kuriame numatomas naujų specialiųjų prioritetų įtraukimas. Šio vertinimo apimtyje aktualūs 2 nauji specialieji prioritetai (15 ir 16 prioritetai) ir jų uždaviniai. VVG iki 2026 m. birželio pab. gali atnaujinti ir papildyti VPS veiklomis, skirtomis gyventojų civilinės saugos įgūdžiams stiprinti ir pasirengimui ekstremaliosioms situacijoms didinti.

Remiantis VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais, **absoliuti dauguma (91 proc.) respondentų nurodė, kad šis keitimas jiems yra aktualus**, 5 proc. nurodė, kad dar nesvarstė, tačiau šis aspektas jiems aktualus. Po vieną respondentą (2,3 proc.) nurodė, kad keitimas yra neaktualus arba nežino. **Tarp numatomų įtraukti veiklų civilinės saugos srityje dažniausiai išskiriami mokymai ir pratybos gyventojams** (pirmoji pagalba, evakuacija, X dienos pasiruošimas, socialinės įtampos, dezinformacijos ir hibridinių grėsmių prevencija). Taip pat minimos **stovyklos jaunimui, simuliacinės veiklos, techninių**

³⁷ Prieiga internete: https://2021.esinvesticijos.lt/dokumentai/2021-2027-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-programa?gl=1*162a4t7*ga*MjEyOTk1NzE3Ni4xNzczMzA1MTYy*ga_JLQF5LXQTG*czE3NzMzMzMDUxNjlkZEkZzEkdDE3NzMzMDUyNTYkajMyJGwwJGgw.

priemonių įsigijimas, priedangų įrengimas, savanorių komandų stiprinimas, bendradarbiavimas tarpvalstybiniu lygmeniu (pasienio VVG).

Beveik 70 proc. VVG atstovų nurodė, jog **atnaujinant VPS būtų aktualu gauti metodinę pagalbą** (gaires, šablonus ar rekomendacijas), daugiau nei pusė taip pat matytų mokymų kompetencijų stiprinimui poreikį. Tik 8 proc. VVG nurodo turinčios pakankamai gebėjimų VPS atnaujinti savarankiškai (žr. 16 pav.).

16 PAVEIKSLAS. PAPILDOMOS PAGALBOS POREIKIS ATNAUJINANT VPS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Pažymėtina, kad **dalį VVG gali atsisakyti atnaujinti VPS dėl papildomų veiklų, skirtų gyventojų civilinės saugos įgūdžiams stiprinti ir pasirėngimui ekstremaliosioms situacijoms didinti, pobūdžio neatitikties jų pirminiam sumanymui**³⁸. VVG šias veiklas iš esmės matė kaip sociokultūrinės įtraukties priemonę socialinę atskirtį patiriančioms grupėms, tačiau esamas remtinų veiklų formavimo modelis jas nukreipia į švietimo ir mokymo formatą. **VVG atstovų teigimu, toks perkvalifikavimas keičia veiklos pobūdį ir kelia riziką dėl švietimo reikalavimų taikymo** – lektoriaus ar pedagogo kvalifikacijos, o tai gali atbaidyti tiek potencialius dalyvius, tiek vykdytojus. Be to, kyla rizika, kad švietimo veikloms įgyvendinti bus pasitelkiami nacionaliniu mastu veikiantys tiekėjai, o tai sudarys sudėtingesnes sąlygas vietos lygmeniu veikiančioms organizacijoms įsitraukti ir efektyviai pasiekti tikslines grupes.

³⁸ Remiantis interviu metu surinkta informacija.

5.3 PŽP VEIKLŲ ANALIZĖ: VPS ĮGYVENDINIMAS

Šiame poskyryje pateikiami atsakymai į šiuos TS vertinimo klausimus:

- 9.2.1. Kokios konkrečios veiklos buvo vykdomos įgyvendinant strategijas, siekiant socialinės įtraukties, skurdo mažinimo, bendruomeniškumo stiprinimo tikslų?
- 9.4.4. Kiek gyventojų dalyvavo (planuoja dalyvauti) strategijose įgyvendinamose veiklose?
- 9.2.4. Ar veiklos yra rezultatyvios - t. y. ar jos generuoja apčiuopiamą poveikį tikslinėms grupėms, prisideda prie realios problemų sprendimo?
- 9.4.3. Ar tikėtina, kad strategijos pasieks numatytus tikslus ir rezultatus (rodiklius)?
- 9.3.7. Su kokiais praktiniais sunkumais susiduria bendruomenės taikydamos BIVP <...> ir kokie veiksniai trukdo užtikrinti ilgalaikį veiklų poveikį <...>?
- 9.3.3. Ar vietos plėtros projektų metu įgyvendintos veiklos turi ilgalaikį poveikį bendruomenėms ir ar yra prielaidų jų tęstinumui pasibaigus Strategijų ir projektų įgyvendinimui?
- 9.3.5. Ar BIVP metodo taikymas yra tvarus (t. y. ar kuriami gebėjimai, kurie išlieka po projektų ar užtikrinamas veiklų tęstinumas)?
- 9.3.6. Ar bendruomenės ir vietos plėtros projektų vykdytojai yra pasirengę savarankiškai tęsti veiklas po finansavimo panaudojimo?
- 9.3.7. Su kokiais praktiniais sunkumais susiduria bendruomenės taikydamos BIVP <...> ir kokie veiksniai trukdo užtikrinti ilgalaikį veiklų poveikį <...>?
- 9.4.7. Kiek tikėtina, kad intervencijų rezultatai bus matomi ar naudingi ilgiau nei vietos plėtros projektų įgyvendinimo laikotarpiu?
- 9.3.4. Kiek efektyvus yra BIVP taikymas: ar metodas padeda pasiekti planuotus rezultatus (socialinį poveikį, įtrauktį, partnerystes) ir kiek vietos plėtros projektai prisideda prie ilgalaikio bendruomenių pajėgumų stiprinimo?
- 9.3.7. Su kokiais praktiniais sunkumais susiduria bendruomenės taikydamos BIVP <...> ir kokie veiksniai trukdo užtikrinti ilgalaikį veiklų poveikį <...>?
- 9.4.2. Kiek intervencijos prisideda prie konkrečių vietos socialinių problemų sprendimo?
- 9.4.5. Koks yra (planuojamas) įgyvendintų veiklų poveikis vietos gyventojų užimtumui, socialinei įtraukčiai?
- 9.4.6. Ar vietos plėtros projektai turi teigiamą poveikį bendruomenės narių įgalinimui, savanoriškam įsitraukimui?
- 9.6.4. Ar BIVP padėjo stiprinti vietos gyventojų pasitikėjimą institucijomis ir viešuoju valdymu?

Parengtos 52 VPS šiuo metu yra įgyvendinamos. Apibendrinus, **visų VPS įgyvendinimui numatytas 55 334 603,20 Eur finansavimas** (iš kurių 38 275 840,00 Eur – ES lėšos, 8 808 341,79 Eur – bendrojo finansavimo lėšos, 6 470 463,06 Eur – savivaldybės biudžeto lėšos, 1 603 244,49 Eur – projektų vykdytojų įnašas (privačios lėšos)).

VPS ĮGYVENDINANTYS VIETOS PLĖTROS PROJEKTAI

Šio vertinimo metu iš viso buvo analizuojami 262 BIVP projektai, kurių sutartys buvo sudarytos iki 2025 m. gruodžio 31 d. (imtinai).

10 LENTELĖ. BIVP PROJEKTŲ PIP IR SUTARČIŲ VERTĖ, EUR

ANALIZUOJAMŲ PROJEKTŲ SKAIČIUS	NUMATYTA IŠLAIDŲ SUMA, EUR	PIP BENDRAS PIP NUMATYTA PRAŠOMAS FINANSAVIMAS	SUDARYTOS SUTARTYS PROJEKTO IŠLAIDŲ SUMA, EUR	SKIRIAMAS FINANSAVIMAS, EUR
252	20 503 005,22	17 263 292,79	19 233 393,03	17 259 055,52

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

BIVP projektų tematinė analizė parodė, kad didžioji dalis (**40 proc.**) projektų yra skirti vietos gyventojų **sociokultūriniam užimtumui** – meniniams užsiėmimams, kultūriniais renginiais, stovykloms ir ekskursijoms su edukacinėmis programomis, daugiafunkčių jaunimo centrų plėtrai ir kt. įtraukimams užimtumo bei laisvalaikio praleidimo veikloms. **Apie penktadalis analizuotų projektų yra nukreipti į sveikatingumo stiprinimą** – įvairių rūšių sveikatingumo terapijas, sveikos gyvensenos mokymus, sporto renginius ir pan. **16 proc. projektų skirti gyventojų verslumo ir darbo rinkos įgūdžiams stiprinti**, tai apima koučingą, mokymus ir konsultacijas startuoliams ar jaunam verslui, taip pat neformalųjį švietimą (profesinio mokymo programas, tokias kaip kirpimas, kosmetika, valymas, kavos darymas ir kt.). **13 proc. BIVP projektų yra skirti įprastinėms** (vaikų dienos centrų, dienos socialinės globos, kompleksinėms, savitarpio pagalbos grupių ir kt.) **socialinėms paslaugoms teikti. Mažoji dalis projektų yra nukreipta į**

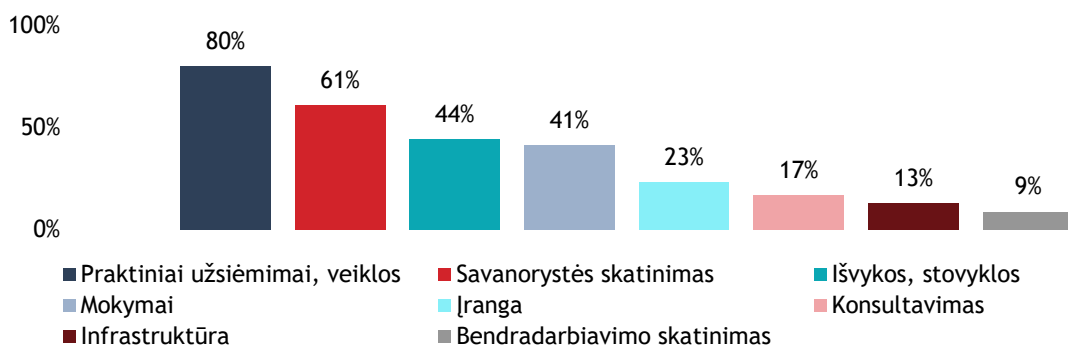
švietimą (civilinės saugos, anglų kalbos, psichologijos, skaitmeninio raštingumo ir pan. mokymus) bei **socialinio verslo**³⁹ **plėtrą** (žr. 17 pav.)⁴⁰.

17 PAVEIKSLAS. BIVP PROJEKTŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL TEMATINES SRITIS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

Dažniausiai BIVP projektais (80 proc. atvejų) vykdomi **praktiniai užsiėmimai ir veiklos** (dirbtuvės, renginiai), 61 proc. projektų **skatinama savanorystė** (įskaitant savanorių pritraukimą ir apmokymą), 44 proc. projektų apima **išvykų (ekskursijų) ar stovyklų organizavimą**, o 41 proc. projektų – **vykdomi mokymai** (kursai, seminarai, paskaitos). Kitos veiklos (įrangos įsigijimas, konsultacijų teikimas, infrastruktūros atnaujinimas ir bendradarbiavimo skatinimas) apima iki ketvirtadalio projektų (žr. 18 pav.). Toks aukštas skirtingų veiklų procentas rodo, jog **projektai visoje šalyje yra vienodi, t. y. veiklų turinys nesiskiria**, priklausomai nuo projekto vietos. Tai indikuoja vietinių iniciatyvų bei konkretaus miesto bendruomenei aktualių problemų adresavimo trūkumą, taikant BIVP metodą, kas taip pat atsispindi ir sąlyginai menkai stiprinamo kultūrinio kapitalo atžvilgiu (žr. 18 pav.). Svarbu pažymėti, jog savanorystės skatinimo veiklų apimtį reikšmingai išplečia **įvairių tipų projektuose pasitelkiamas savanoriškas darbas**, kuris projektų vykdytojams, neturint atskiro biudžeto darbo užmokesčiui, leidžia įgyvendinti projektines veiklas su (papildomais) žmogiškaisiais ištekliais.

18 PAVEIKSLAS. BIVP PROJEKTUOSE VYKDOMŲ VEIKLŲ PASISKIRSTYMAS

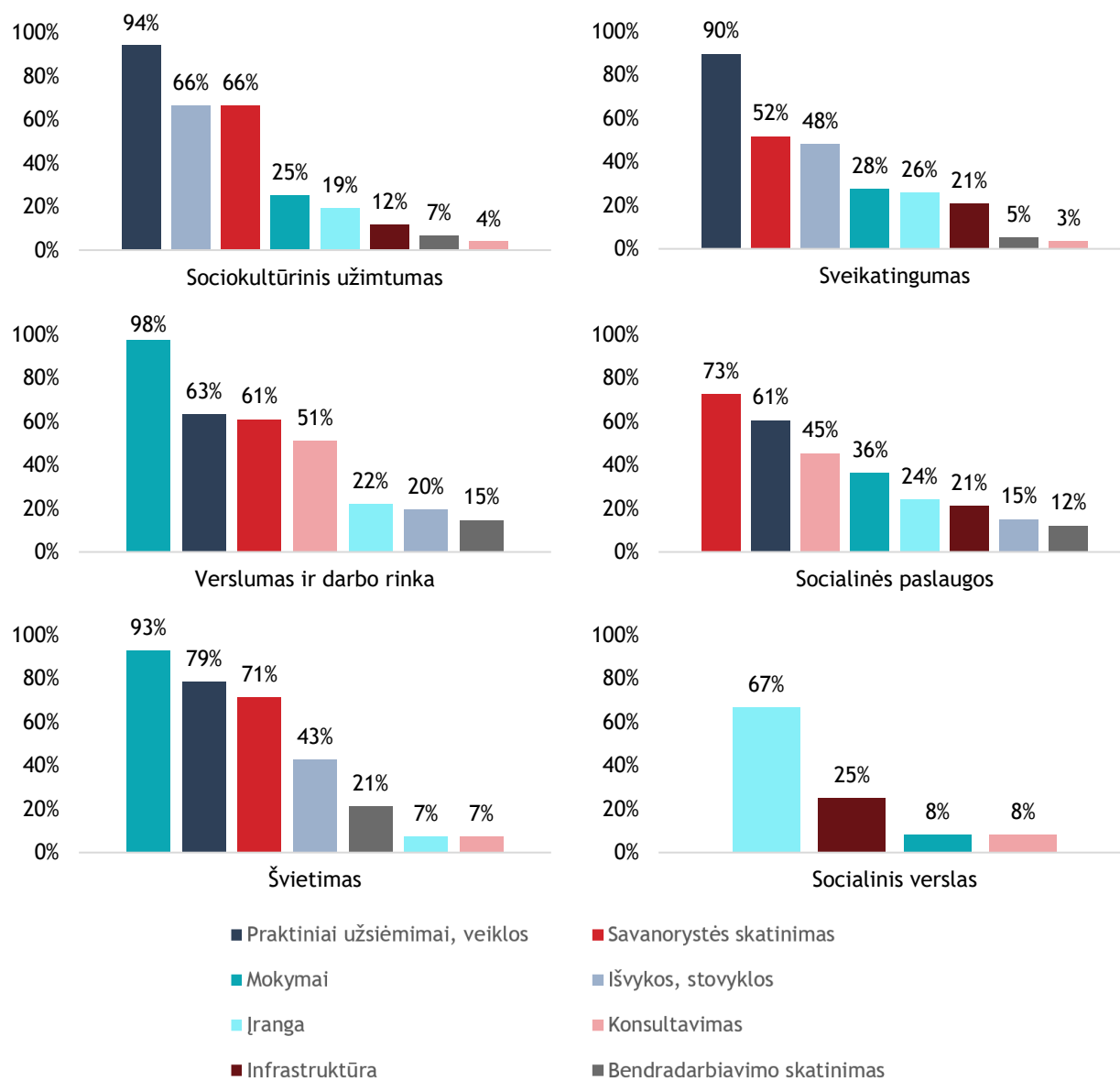
Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

Tam tikrose srityse daugiau nei pusė projektų **apima išvykų (ekskursijų) ar stovyklų organizavimą, įrangos įsigijimą** bei grupinių ar individualių **konsultacijų teikimą**. Mažiausia dalis projektų prisideda prie skirtingų subjektų **bendradarbiavimo skatinimo**. Išskirtinai **socialinio verslo** srityje, didžioji dalis

³⁹ Pažymėtina, jog praktiškai socialinio verslo plėtrą turėtų skatinti tik tie projektai, kuriuose aiškiai apibrėžiamas prisidėjimas prie socialinių tikslų ir prioritetų (pavyzdžiui, paslaugų gavėjai yra socialiai pažeidžiamos grupės, verslas yra vystomas su tikslu dirbti su tokiomis grupėmis, verslo pobūdis suteikia galimybę paslaugomis atvirai naudotis visai bendruomenei ir pan.). Laikytina, jog prie socialinio verslo plėtros praktiškai neprisidės tie projektai, kurie nukreipti į pramoninės įrangos įsigijimą, neapibrėžiant aiškios socialinės naudos, ar kuriuose socialinis įsipareigojimas grindžiamas ketinimu dalį pelno skirti socialiniams tikslams to teisiškai neįtvirtinant.

⁴⁰ Didelė dalis BIVP projektų yra plačios apimties (įtraukia tematiškai skirtingas veiklas ir (ar) skirtingas tikslines grupes). Vertinimo metu, atliekant tematinį projektų skirstymą, buvo atsižvelgiama į pagrindinę (detaliausiai aprašomą) projekto veiklą ar poveiklę. Tai reiškia, jog projektų procentinis pasiskirstymas nėra iki galo atspindintis realią situaciją dėl dalinio šių tematinų sričių persidengimo.

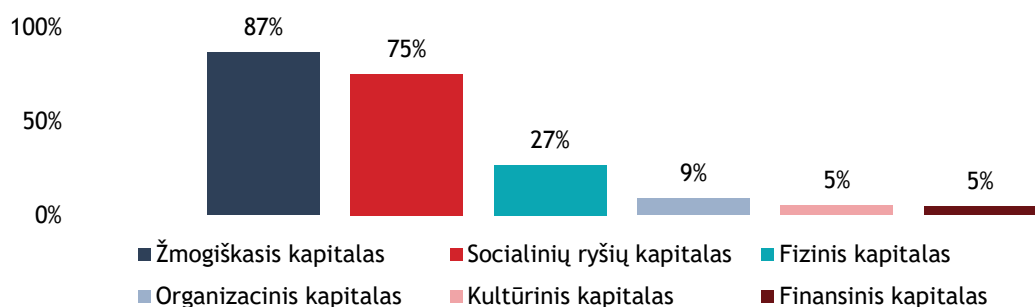
(iki 70 proc.) projektų apima **įrangos įsigijimą**, o ketvirtadalis projektų – **infrastruktūros atnaujinimą** (patalpų remontus ir pan.) (žr. 19 pav.).

19 PAVEIKSLAS. BIVP PROJEKTUOSE VYKDOMŲ VEIKLŲ PASISKIRSTYMAS TARP SKIRTINGŲ SRIČIŲ

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

Remiantis tematinėmis projektų sritimis ir juose įgyvendinamomis veiklomis, kiekvienam projektui taip pat buvo priskirta **iki 4 bendruomenės stiprinimo kapitalų**, išskirtų šio vertinimo teoriniame modelyje. **Didžioji dalis (87 proc.) projektų prisideda prie žmogiškojo kapitalo** dėl indėlio į vietos gyventojų įgūdžių, užimtumo ir sveikatingumo stiprinimą. Taip pat didelė dalis (75 proc.) projektų prisideda prie socialinių ryšių stiprinimo dėl aktyvaus savanorių pasitelkimo projektinėse veiklose ir grupinių užsiėmimų ar išvykų organizavimo. Kiek daugiau nei ketvirtadalis projektų stiprina bendruomenių fizinį kapitalą per įrangos įsigijimą ir (ar) infrastruktūros atnaujinimą. Taigi, apie penktadalis projektų prisideda prie organizacinio, kultūrinio ir finansinio kapitalų stiprinimo (žr. 20 pav.). **Gamtinis ir politinis kapitalai BIVP projektais nėra stiprinami.**

20 PAVEIKSLAS. BENDRUOMENĖS STIPRINIMO KAPITALŲ PASISKIRSTYMAS BIVP PROJEKTUOSE

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

Vertinant BIVP projektų prisidėjimą prie bendruomenės stiprinimo kapitalų pagal tematinės projektų sritis, matyti, kad **visi verslumo ir darbo rinkos bei švietimo projektai prisideda prie žmogiškojo kapitalo stiprinimo**, o visi **socialinio verslo projektai – prie finansinio kapitalo stiprinimo**. Beveik visi sociokultūrinio užimtumo projektai prisideda prie socialinių ryšių kapitalo stiprinimo. Daugiau nei 80 proc. sociokultūrinio užimtumo, sveikatingumo ir socialinių paslaugų projektų taip pat prisideda prie žmogiškojo kapitalo. Kultūrinis kapitalas yra stiprinamas tik sociokultūrinio užimtumo ir švietimo projektais, tuo tarpu finansinis kapitalas – tik socialinio verslo projektais (žr. 11 lentelę).

11 LENTELĖ. BIVP PROJEKTŲ (PAGAL SRITIS) PRISIDĖJIMAS PRIE BENDRUOMENĖS STIPRINIMO KAPITALŲ

	ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS	SOCIALINIŲ RYŠIŲ KAPITALAS	FIZINIS KAPITALAS	ORGANIZACINIS KAPITALAS	KULTŪRINIS KAPITALAS	FINANSINIS KAPITALAS
Sociokultūrinis užimtumas	86%	99%	22%	7%	8%	-
Sveikatingumas	91%	52%	31%	5%	-	-
Verslumas ir darbo rinka	100%	61%	22%	15%	-	-
Socialinės paslaugos	91%	73%	30%	12%	-	-
Švietimas	100%	79%	7%	21%	43%	-
Socialinis verslas	-	33%	75%	-	-	100%

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

Šis pasiskirstymas atspindi pasirinktą vertinimo metodologiją:

- **žmogiškajam kapitalui** buvo priskiriami visi sveikatingumo, verslumo ir darbo rinkos, socialinių paslaugų ir švietimo projektai (*išskyrus, kai finansuojama tik infrastruktūra ir (ar) įranga*), taip pat tie sociokultūrinio užimtumo projektai, kurie apima mokymus bei meninius ir kultūrinius užsiėmimus (dailė, teatras, kinas, muziejai, muzika, šokiai);
- **socialinių ryšių kapitalui** buvo priskiriami visų sričių projektai, kuriais skatinama savanorystė, taip pat visi sociokultūrinio užimtumo ir socialinio verslo projektai (*išskyrus, kai finansuojama tik infrastruktūra ir (ar) įranga*);
- **fiziniam kapitalui** buvo priskiriami visų sričių projektai, kurie apima įrangos įsigijimą ir (ar) infrastruktūros atnaujinimą;
- **organizaciniam kapitalui** buvo priskiriami visų sričių projektai, kuriais skatinamas atskirų subjektų (institucijų, įmonių, organizacijų) ar jų atstovų bendradarbiavimas (įskaitant bendradarbiavimo ir informacijos sklaidos tinklų plėtrą);
- **kultūriniam kapitalui** buvo priskiriami tie projektai, kuriais skatinamos vietos (ar šalies) tradicijos bei stiprinama kultūrinė vietos bendruomenės tapatybė per mokymus apie paveldą, etnografiją, per tradicinius renginius ar kt. užsiėmimus;
- **finansiniam kapitalui** buvo priskiriami visi socialinio verslo projektai.

Svarbu pažymėti, jog, atliekant tematinę BIVP projektų analizę, išryškėjo tai, jog BIVP projektų **tikslinės grupės yra sunkiai įvertinamos** tiek dėl dažnai naudojamų tik bendrinių socialiai pažeidžiamų ir (ar) socialinėje atskirtyje esančių asmenų sąvokų, tiek dėl to, jog projektų veiklos dažnai yra atviros visiems gyventojams, o tam tikrų socialiai pažeidžiamų grupių įtraukimas numatomas procentine dalimi pagal PFSA reikalavimus.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad BIVP projektai daugiausia orientuoti į sociokultūrinį užimtumą, sveikatingumo stiprinimą bei gyventojų įgūdžių ugdymą, o jų veiklų turinys skirtingose teritorijose išlieka gana panašus. Projektai reikšmingai prisideda prie žmogiškojo ir socialinių ryšių kapitalo stiprinimo, tačiau mažiau orientuojasi į organizacinio, kultūrinio ar finansinio kapitalo plėtrą, o gamtinis ir politinis kapitalai praktiškai nėra stiprinami. Nors BIVP metodas gali būti sėkmingai įgyvendinamas, siekiant vieno ar kito kapitalo stiprinimo, **norint tolygaus ir tvaraus vietos bendruomenių vystymosi, turėtų būti atsižvelgiama į visas bendruomenių kapitalo sistemos dalis**. Dėl to, tiek valdžios, tiek miestų VVG atstovams ar kitoms suinteresuotoms pusėms svarbu aptarti ir išgryninti pagrindinius BIVP metodo taikymo tikslus – kodėl reikia šį metodą taikyti, ką siekiama ir ko nesiekiama stiprinti, kokios BIVP metodo naudos ir panaudojimo galimybės ateityje, t. y. koks yra BIVP metodo vaidmuo Lietuvoje.

VPS APRĖPTIS

Remiantis 52 VPS numatytais siektinomis produkto rodiklių reikšmėmis⁴¹, **BIVP įgyvendinamuose vietos plėtros projektų veiklose iki 2029 m. planuojama įtraukti daugiau kaip 11 543 gyventojus**. Iš jų ne mažiau kaip **860 asmenų turėtų sudaryti socialinę atskirtį ar socialinę riziką patiriantys gyventojai**. Tarpinis pažangos etapas numatytas iki 2026 m. pabaigos. Prognozuojama, kad iki šio laikotarpio į BIVP veiklas bus įsitraukę **bent 4 999 asmenys, iš kurių ne mažiau kaip 230 bus socialinę atskirtį patiriantys ar socialiai pažeidžiami gyventojai**. Tai leidžia teigti, kad didžioji dalis gyventojų įtraukimo veiklų bus įgyvendinama nuosekliai viso VPS įgyvendinimo laikotarpio metu. Pažymėtina, kad ankstesnio finansinio laikotarpio metu numatyti produkto rodikliai buvo viršyti kelis kartus, todėl tikėtina, kad BIVP projektų veiklų dalyvių skaičius bus didesnis, nei numatyta⁴².

Planuojamas gyventojų įtraukimas tiesiogiai siejasi su VPS numatytų projektų apimtimi. Iki 2029 m. numatoma įgyvendinti 562 vietos plėtros projektus, o iki 2026 m. pabaigos – 235 projektus. Projektų mastas sudaro prielaidas plačiam vietos bendruomenių dalyvavimui įvairiose socialinėse, ekonominėse ir bendruomeninėse iniciatyvose.

Vis dėlto, vertinant šiuos skaičius nacionaliniu mastu, **matyti, kad planuojama įtraukti gyventojų dalis sudaro mažiau nei 2,5 proc. visų 52 VPS teritorijų gyventojų (ir mažiau nei 0,5 proc. visų Lietuvos gyventojų)**. Tai rodo, kad nors BIVP priemonės gali turėti **reikšmingą poveikį konkrečiose tikslinėse teritorijose ar bendruomenėse, jų aprėptis šalies mastu išlieka ribota. Todėl ilgalaikis poveikis priklausys ne tik nuo įtrauktų dalyvių skaičiaus, bet ir nuo veiklų kokybės, tęstinumo bei gebėjimo generuoti platesnius vietos bendruomenių pokyčius**.

Kaip jau minėta anksčiau, dalis vietos plėtros projektų taip pat orientuoti į vietos ekonominio aktyvumo stiprinimą. VPS duomenimis, **iki 2029 m. įgyvendinant vietos plėtros projektus paramą planuojama suteikti 245 įmonėms, iš jų iki 2026 m. pabaigos – 92 įmonėms**. Be to, numatoma, kad **socialinio verslo kūrimui arba plėtrai paramą gaus 142 socialinio verslo subjektai (iki 2026 m. pabaigos – 48)**. Šie

⁴¹ Remiantis VPS pateikiama informacija.

⁴² Pavyzdžiui, VP numatyta rodiklio „BIVP projektų veiklų dalyviai (įskaitant visas tikslines grupes)“ reikšmė siekė 4174, sutartyse planuojama pasiekti 31 803, pasiekta reikšmė 2022 m. – 41 872. Remiantis LR finansų ministerijos užsakymu UAB „BGI Consulting“ atlikto vertinimo „2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tikslų pasiekimo vertinimas“ duomenimis, 2023 m.

rodikliai leidžia daryti prielaidą, kad BIVP strategijos prisidės ne tik prie gyventojų įsitraukimo į bendruomenines veiklas, bet ir prie vietos ekonominio bei socialinio atsparumo stiprinimo.

Kita vertus, **įmonių ir socialinio verslo rodiklius taip pat svarbu vertinti platesniame kontekste.** Planuojama parama 245 įmonėms ir **142 socialinio verslo subjektų rėmimas rodo itin ambicingą siekį reikšmingai plėsti socialinio verslo ekosistemą⁴³.** Tai leidžia daryti prielaidą, kad VPS orientuojasi ne tik į esamų socialinių verslų stiprinimą, bet ir į naujų iniciatyvų kūrimą. Vis dėlto toks tikslas kartu kelia riziką dėl sektoriaus absorbcinių gebėjimų, socialinio verslo brandos bei ilgalaikio sukurtų iniciatyvų tvarumo po finansavimo laikotarpio.

Taigi, galima matyti, kad VPS numatyti rodikliai rodo planuojamą gyventojų įtrauktį į BIVP veiklas – **VPS numatytas tiek bendruomenių dalyvavimas, tiek tikslinis dėmesys socialinę atskirtį patiriantiems gyventojams bei socialinio verslo plėtrai.** Tai leidžia vertinti BIVP kaip kompleksinę priemonę, skirtą vietos bendruomenėms aktyvinti, socialinei integracijai ir teritoriniam vystymuisi stiprinti, tačiau kartu išryškina poreikį kritiškai vertinti planuojamų rodiklių realistiškumą, ilgalaikį poveikį ir jų proporciją bendram šalies socialiniam bei ekonominiam kontekstui.

BIVP TAIKymo VERTINIMAS ĮGYVENDINANT VPS

BIVP principų taikymas įgyvendinant VPS dažniausiai vertinamas teigiamai, tačiau skirtingos respondentų grupės akcentuoja poreikį stiprinti jų praktinį įgyvendinimą. VVG atstovų vertinimu, BIVP principai daugeliu atvejų yra integruoti į VPS įgyvendinimą: pusė apklaustųjų (50 proc.) nurodė, kad principai taikomi nuosekliai ir aktyviai, o dar 43 proc. pažymėjo, kad dauguma principų taikomi, tačiau jų įgyvendinimas galėtų būti stipresnis.

Siekiant geriau taikyti BIVP principus, aktualus administracinės naštos mažinimas (nuosekliai rengiamos ir vieningos metodinės rekomendacijos nacionaliniu lygmeniu, pavyzdiniai dokumentai, standartizuotos formos, centralizuoti skaitmeniniai įrankiai). Kaip svarbus aspektas įvardijamos reguliarios CPVA konsultacijos projektų vykdytojams, kurios padėtų užtikrinti aiškesnį reikalavimų supratimą ir sklandesnį projektų administravimą.

Taip pat išryškėja poreikis nuosekliau apibrėžti funkcijų pasidalijimą tarp VVG ir CPVA. Pažymėtina, kad reglamentavimas šias funkcijas aiškiai atskiria (žr. 12 lentelę). Visgi tyrimo metu nustatyta, kad jų taikymas praktikoje ne visuomet atitinka VVG lūkesčius. VVG atstovų teigimu, projektų atrankos etape priimti sprendimai vėliau neretai koreguojami CPVA atliekamo vertinimo metu, ypač vertinant išlaidų tinkamumą. Atsižvelgiant į tai, tikslinga stiprinti koordinavimą tarp miestų VVG ir CPVA, užtikrinant ankstyvesnes konsultacijas dėl VPS įgyvendinimo. Tai padėtų mažinti administracinę naštą ir užtikrintų sklandesnį projektų administravimo procesą.

12 LENTELĖ. VVG, CPVA IR VRM FUNKCIJOS SKIRTINGUOSE VPS ĮGYVENDINIMO ETAPUOSE

ETAPAS	VVG	CPVA	VRM
KVIETIMŲ PLANAVIMAS	Rengia kvietimų planą.	Suderina ministerijos kvietimų planą.	Suderina VVG kvietimų planą, įtraukia į bendrą ministerijos kvietimų planą ir perduoda jį CPVA derinti.
KVIETIMO DOKUMENTŲ	Parengia ir patvirtina atrankos kriterijus, PIP vertinimo ir atrankos vidaus	Gavusi kvietimo formą iš VVG, skelbia kvietimą.	

⁴³ Pažymėtina, kad 2025 m. oficialiai registruotų socialinių verslų Lietuvoje buvo vos kelios dešimtys (šaltinis: Inovacijų agentūra, Socialinio verslo reglamentavimas Lietuvoje: analitinė apžvalga ir rekomendacijos, 2025 m. Prieiga internete: https://inovacijuagentura.lt/site/binaries/content/assets/analitika/verslo-aplinka-new/socialinio-verslo-reglamentavimas_analitine-rekomendacija_ia_2025-m.-1.pdf), o 2026 m. birželio mėn. jau siekė 323 (remiantis viešai pateikiama Inovacijų agentūros informacija, prieiga internete: <https://socialinisverslas.inovacijuagentura.lt/>).

ETAPAS	VVG	CPVA	VRM
RENGIMAS, TVIRTINIMAS IR PASKELBIMAS	tvarką. Organizuoja mokymus ir konsultacijas pareiškėjams.	Užregistravusi visus gautus PĮP, perduoda juos VVG.	
PĮP VERTINIMAS IR PĮP SĄRAŠO SUDARYMAS	Skiria vertintojus, atlieka naudos ir kokybės vertinimą, rengia vertinimo ataskaitą. Pagal vertinimo rezultatus tvirtina PĮP sąrašą, pateikia jį, kartu su kitais dokumentais, CPVA.	Atlieka PĮP tinkamumo finansuoti vertinimą pagal PAFT. Parengia PĮP vertinimo ataskaitą ir teikia ministerijai.	
SPRENDIMO PRIĖMIMAS DĖL FINANSAVIMO SKYRIMO			Priima galutinį sprendimą dėl kiekvieno projekto finansavimo pagal PAFT. Jeigu reikia, sudaro rezervinių projektų sąrašą pagal PAFT.
PROJEKTO SUTARTIES SUDARYMAS IR ĮGYVENDINIMAS	Vykdo atrinktų projektų stebėseną (renka, analizuoja informaciją apie eigą, identifikuoja problemas, imasi veiksmų rizikoms suvaldyti).	Sudaro, keičia, nutraukia, administruoja projekto finansavimo sutartis.	
VPS ĮGYVENDINIMO STEBĖSENA IR PRIEŽIŪRA	Renka, kaupia, analizuoja informaciją apie veiksmų įgyvendinimą, rodiklių pasiekimą. Prireikus atlieka tyrimus (apklausas ir kt.) rodikliams nustatyti. Nustačius neatitikimus – imasi veiksmų, gali inicijuoti strategijos keitimą.		Stebi strategijų tikslus, uždavinius, veiksmus, prižiūri VVG pareigų vykdymą. Nustačius trūkumus – teikia pasiūlymus, rekomendacijas ar nurodymus VVG.
METINĖS IR GALUTINĖS ATASKAITOS	Rengia metines ataskaitas, galutinę ataskaitą.		Gavusi ataskaitą vertina atitiktį kriterijams. Apie metinių ataskaitų atitiktį kriterijams informuoja VVG ir CPVA.

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

Savivaldybių administracijų atstovų ir vietos plėtros projektų vykdytojų vertinimai rodo panašias tendencijas, tačiau jų požiūris į BIVP principų taikymą yra nuosaikesnis. Tarp savivaldybių atstovų 45 proc. respondentų nurodė, kad dauguma BIVP principų taikomi, tačiau galėtų būti įgyvendinami stipriau, o 39 proc. pažymėjo, kad principai taikomi nuosekliai ir aktyviai. Tuo tarpu 16 proc. respondentų neturėjo aiškos nuomonės šiuo klausimu. **Vietos plėtros projektų vykdytojų grupėje** beveik pusė respondentų (49 proc.) taip pat nurodė, kad BIVP principai taikomi, tačiau jų įgyvendinimas galėtų būti stipresnis. Penktadalis apklaustųjų (20 proc.) principų taikymą vertino kaip nuoseklų ir aktyvų, o 16 proc. teigė neturintys pakankamai informacijos vertinimui. Nedidelė dalis respondentų (4 proc.) pažymėjo, kad BIVP principai buvo taikomi labai ribotai arba apskritai nebuvo taikomi.

Galima teigti, kad skirtingi veikėjai BIVP principų taikymą vertina palankiai, tačiau kartu identifikuoja sisteminius ir administracinius veiksnus, ribojančius nuoseklesnį jų įgyvendinimą.

Taigi, **BIVP principų taikymas VPS įgyvendinime bendrai vertinamas teigiamai, tačiau visos respondentų grupės pabrėžia poreikį stiprinti jų praktinį įgyvendinimą ir mažinti administracines kliūtis.** Didžiausi iššūkiai siejami su pertekliniu administravimu, nepakankamai aiškiu funkcijų pasidalijimu tarp institucijų bei ribotu lankstumu prisitaikant prie kintančių vietos poreikių. Tai rodo, kad nors BIVP principai procedūriniu lygmeniu (įtraukiant į VPS, atrankos kriterijus, atskaitomybės

reikalavimus) yra įtvirtinti VPS įgyvendinimo sistemoje, jų potencialas stiprinti vietos bendruomenių faktinę sprendžiamąją galią ir efektyvų dalyvaujamąjį valdymą praktikoje dar nėra pilnai išnaudojamas.

VPS REZULTATYVUMAS / TIKĖTINAS POVEIKIS

Kaip jau minėta pirmiau, šiame vertinime analizuojami vietos plėtros projektai, kurių sutartys buvo sudarytos iki 2025 m. gruodžio 31 d. (imtinai). Pažymėtina, kad nuo šios datos iki 2026 m. gegužės mėn. buvo paskelbta papildomų kvietimų ir sudaryta papildomų sutarčių VPS įgyvendinimui, kurios nėra įtrauktos į šio vertinimo imtį.

Atsižvelgiant į kilusius iššūkius skelbiant kvietimus, vertinant pateiktus PĮP, derinant juos su savivaldybės administracija dėl jos finansinio prisidėjimo, išskirtina, kad **vertinamuoju laikotarpiu faktinis veiklų rezultatyvumas yra žemas** (žr. 13 lentelę). Taip pat pažymėtina, kad dalis rodiklių bus fiksuojami tik laikotarpio pabaigoje.

13 LENTELĖ. PĮP STEBĖSENOS RODIKLIŲ PAŽANGA⁴⁴ (IKI 2025 12 31)

RODIKLIO PAVADINIMAS	REGIONAS	SIEKTINA REIKŠMĖ	SUTARTYSE NUMATYTA REIKŠMĖ	PASIEKTA REIKŠMĖ (IKI 2025 12 31)	PASIEKIMO LYGIS (PROC.)
REZULTATO RODIKLIAI					
Pilietinės visuomenės ir privataus sektoriaus subjektai, dalyvavę rengiant ir (ar) įgyvendinant bendruomenės inicijuotos vietos plėtros strategijas	Sostinės	128	130	84	66 proc.
	VVL	688	1280	745	108 proc.
BIVP projektų veiklų dalyvių, kurie po dalyvavimo veiklose toliau dalyvauja socialinei integracijai skirtose veiklose ir (ar) darbo rinkoje, dalis	Sostinės	40	n.a.	0	0 proc.
	VVL	40	n.a.	0	0 proc.
Paramą gavusiuose subjektuose sukurtos darbo vietos	Sostinės	26	0	0	0 proc.
	VVL	131	29	0	0 proc.
PRODUKTO RODIKLIAI					
BIVP projektai, kuriuos įgyvendino nevyriausybinės organizacijos ir (arba) kurie įgyvendinti kartu su partneriu	Sostinės	131	2	0	0 proc.
	VVL	650	14	0	0 proc.
Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros strategijos, kurioms suteikta parama	Sostinės	8	5	0	0 proc.
	VVL	43	47	0	0 proc.
Socialinio verslo subjektai, įgyvendinus bendruomenės inicijuotos vietos plėtros projektus gavę paramą socialinio verslo kūrimui ar plėtrai	Sostinės	26	0	0	0 proc.
	VVL	129	16	2	1 proc.
Paramą gavusios įmonės	Sostinės	26	0	0	0 proc.
	VVL	129	17	2	1 proc.
Paramą dotacijomis gavusios įmonės	Sostinės	26	0	0	0 proc.
	VVL	129	17	2	1 proc.
Parengtos bendruomenės inicijuotos vietos plėtros strategijos	Sostinės	8	5	0	0 proc.
	VVL	43	47	0	0 proc.

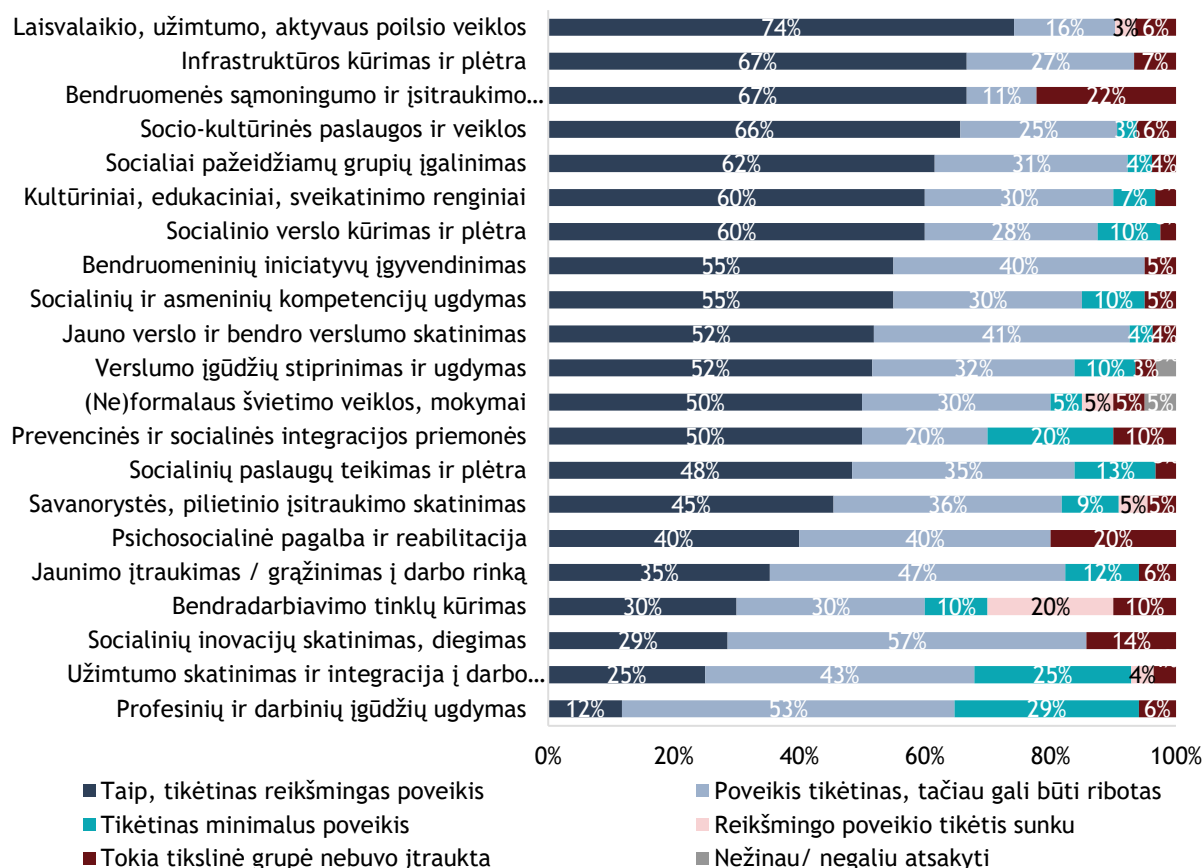
⁴⁴ Pažymėtina, kad keičiant IP (2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programos keitimas, patvirtintas EK 2026.02.25 sprendimu Nr. C(2026) 1397), buvo pakeistos stebėsenos rodiklių siektinos reikšmės. Lentelėje pateikiama informacija iki 2025 12 31.

RODIKLIO PAVADINIMAS	REGIONAS	SIEKTINA REIKŠMĖ	SUTARTYSE NUMATYTA REIKŠMĖ	PASIEKTA REIKŠMĖ (IKI 2025 12 31)	PASIEKIMO LYGIS (PROC.)
Subjektai (miestų vietos veiklos grupės), dalyvavę kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimo veiklose	Sostinės	8	5	0	0 proc.
	VVL	43	47	0	0 proc.

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi INVESTIS pateikiamomis rodiklių reikšmėmis

Atlikus vietos plėtros projektų vykdytojų susietumą su konkrečių VPS uždaviniais nustatyta, kad iki 2025 m. pab. visos VPS ir 66 proc. visų VPS uždavinių jau yra pradėta įgyvendinti.

Remiantis VVG atstovų anketinės apklausos duomenimis, **didžiausias tikėtinas poveikis numatomas laisvalaikio ir užimtumo veiklų srityje** (74 proc. respondentų tikisi reikšmingo poveikio), infrastruktūros kūrimui (67 proc.) bei bendruomenės sąmoningumo didinimui (67 proc.). **Mažiausias tikėtinas poveikis** fiksuojamas profesinių įgūdžių ugdymo (12 proc.), užimtumo integracijos į darbo rinką (25 proc.) ir socialinių inovacijų skatinimo (29 proc.) srityse – paradoksalu, nes šios sritys dažnai laikomos ilgalaikio socialinio poveikio pagrindu. **Tačiau bendra tendencija rodo, kad visos veiklos turėtų turėti poveikį tikslinėms grupėms** (žr. 21 pav.).

21 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINTŲ VEIKLŲ POVEIKIS TIKSLINĖMS GRUPĖMS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Pažymėtina, kad vietos **plėtros projektų vykdytojai taip pat nurodo, kad įgyvendinamos veiklos turės apčiuopiamą poveikį tikslinėms grupėms. Panašiausiai vertinamos laisvalaikio, užimtumo ir aktyvaus poilsio veiklos**: VVG atstovai šią sritį vertina kaip prioritetinę (74 proc. tikisi reikšmingo poveikio), o projektų vykdytojai patvirtina šį vertinimą – 75 proc. laiko veiklas visiškai rezultatyviomis.

Analogiškai **bendruomenės sąmoningumo didinimo srityje** abi grupės fiksuoja aukštus rodiklius (VVG: 67 proc.; vykdytojai: 58 proc.), taip pat ir **bendradarbiavimo tinklų kūrimo bei socialinių ir asmeninių kompetencijų ugdymo srityse**.

22 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINTŲ VEIKLŲ POVEIKIS TIKSLINĖMS GRUPĖMS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi vietos plėtros projektų vykdytojų anketinės apklausos rezultatais

Reikšmingi skirtumai stebimi būtent tose srityse, kurias VVG atstovai vertina skeptiškai. **Profesinių ir darbinių įgūdžių ugdymo** sritį VVG atstovai priskiria žemiausio tikėtino poveikio kategorijai, tačiau projektų vykdytojai demonstruoja ženkliai aukštesnį pasitikėjimą. Analogiška situacija pastebima **užimtumo skatinimo ir integracijos į darbo rinką** srityje. Formuojama hipotezė, kad projektų vykdytojų optimizmas šiose srityse atspindi ne empiriškai pagrįstą rezultatyvumo vertinimą, o polinkį pervertinti veiklas, kuriose tiesiogiai dalyvaujama, neturint išorinės verifikacijos.

Nepaisant įgyvendinimo vėlavimų, didžiojoje dalyje VPS numatyti tikslai turėtų būti pasiekti numatyta apimtimi ar netgi viršijami (nurodė 73 proc. apklaustų VVG atstovų). Visgi, šeštadalio apklaustųjų nurodė, kad ne visos suplanuotos VPS reikšmės bus pasiektos numatytos apimtimi, o dar dešimtadalio nurodė, kad negali pasakyti.

Tarp rizikų nepasiekti numatytų kaip tikslų pagrindinę priežastį visoms veikloms VVG atstovai išskiria per mažą pareiškėjų skaičių. Tai siejama tiek su pernelyg aukštais siektiniais rodikliais, tiek su santykinai nedidele finansavimo apimtimi, kuri daliai potencialių pareiškėjų neatrodo pakankamai patraukli ar kompensuojanti administracinę našą. Papildomą poveikį daro teritoriniai apribojimai bei projektų vykdytojų nepasitikėjimas savo administraciniais gebėjimais įgyvendinti projektus. Šios aplinkybės leidžia daryti prielaidą, kad dalyje **VPS planavimo etapų nebuvo pakankamai tiksliai įvertintas teritorijos institucinis ir ekonominis potencialas**, o numatytos intervencijos bei rodikliai ne visuomet buvo suderinti su realiomis vietos veikėjų galimybėmis ir motyvacija įsitraukti.

VPS įgyvendinimo iššūkiai pasireiškia ir konkrečių veiklų lygmeniu⁴⁵. Viena problemiškesnių sričių – **parama verslo pradžiai**. Pradėjus įgyvendinimo etapą, sumažėjo priemonės aktualumas, kadangi analogiško pobūdžio mokymus bei konsultacijas verslui jau teikia tiek vietos institucijos, tiek nacionalinio lygmens organizacijos. Pavyzdžiui, Šiaulių mieste jaunimo verslumo skatinimo ir verslo subjektų mokymo programas įgyvendina Šiaulių prekybos pramonės ir amatų rūmai⁴⁶. Savo ruožtu, Inovacijų agentūra jau vykdo nemokamas konsultacijas įmonių steigimo ir kitais verslo pradžios klausimais⁴⁷, taip pat administruoja praktinių verslo e. mokymų platformą „Verslo e. gidas“, kurioje teikiami mokymai apima verslo pradžios, rinkodaros ir pardavimų, finansų valdymo, verslo skaitmenizacijos ir kt. temas⁴⁸. Šios ir panašios priemonės persidengia su miestų VVG numatytomis paramos jaunam verslui veiklomis. Papildomų iššūkių kyla ir dėl pačios veiklos įgyvendinimo modelio. Vietos plėtros projektų vykdytojai turi identifikuoti bei į veiklas įtraukti potencialius jauno verslo atstovus, tačiau praktikoje tai apsunkina nepakankamai susiformavusi bendradarbiavimo kultūra tarp verslo subjektų. Dalis veikėjų vengia įsitraukti į iniciatyvas, kurios gali būti suvokiamos kaip potencialios konkurencijos stiprinimas. Dėl šios priežasties dabartinis modelis, kai tarpininkavimo funkciją atlieka projekto vykdytojas, ne visuomet užtikrina efektyvų tikslinės grupės pasiekimą. Tikslingesnė galėtų būti schema, kai dėl pagalbos tiesiogiai kreipiasi pats paramos poreikį turintis subjektas.

Panašios įgyvendinimo problemos fiksuojamos ir **vykdant bedarbių bei ekonomiškai neaktyvių asmenų užimtumo didinimo veiklas, ypač taikant pameistrystės modelį**. Pameistrystė teoriniu požiūriu vertinama kaip viena efektyviausių priemonių, leidžiančių derinti formalųjį ir praktinį mokymąsi: suteikiama kompetencija, sukuriama darbo santykiai, įgyjama darbinė patirtis darbo vietoje, o baigus programą išduodamas neformalųjį profesinį mokymą patvirtinantis dokumentas. Vis dėlto praktikoje priemonės efektyvumas ribotas – veiklos nesuteikia formalaus kvalifikacijos pripažinimo, nėra užtikrinami tęstinumo mechanizmai. Situaciją papildomai komplikuoja regioninių VPS priemonių ir nacionalinių iniciatyvų, tokių kaip programa „Judėk“, funkcinis persidengimas. Abi priemonės orientuotos į jaunimo profesinį pažinimą realioje darbo aplinkoje, tačiau nacionalinio lygmens programa dažnai pasižymi didesniu matomumu, aiškesnėmis administravimo procedūromis ir platesniais pajėgumais. Dėl šių priežasčių vietos plėtros projektų vykdytojai linkę rinktis lengviau administruojamas veiklas – neformalųjį švietimą, sociokultūrines iniciatyvas ar trumpalaikius mokymus. Nors tokios veiklos leidžia pasiekti kiekybinius rodiklius, jos ne visuomet kuria ilgalaikį poveikį darbo rinkai ir neprisideda prie strateginiuose dokumentuose deklaruojamų ekonominio aktyvumo bei profesinių kompetencijų stiprinimo tikslų.

⁴⁵ Remiantis anketinių apklausų, interviu, fokusuotų grupinių diskusijų metu surinkta informacija.

⁴⁶ Prieiga internete: <https://www.siauliai.lt/list/view/parama-verslui>.

⁴⁷ Prieiga internete: <https://www.inovacijuagentura.lt/paslauga/nemokamos-konsultacijos-imoniu-steigimo-ir-kitais-verslo-pradzios-klausimais/>.

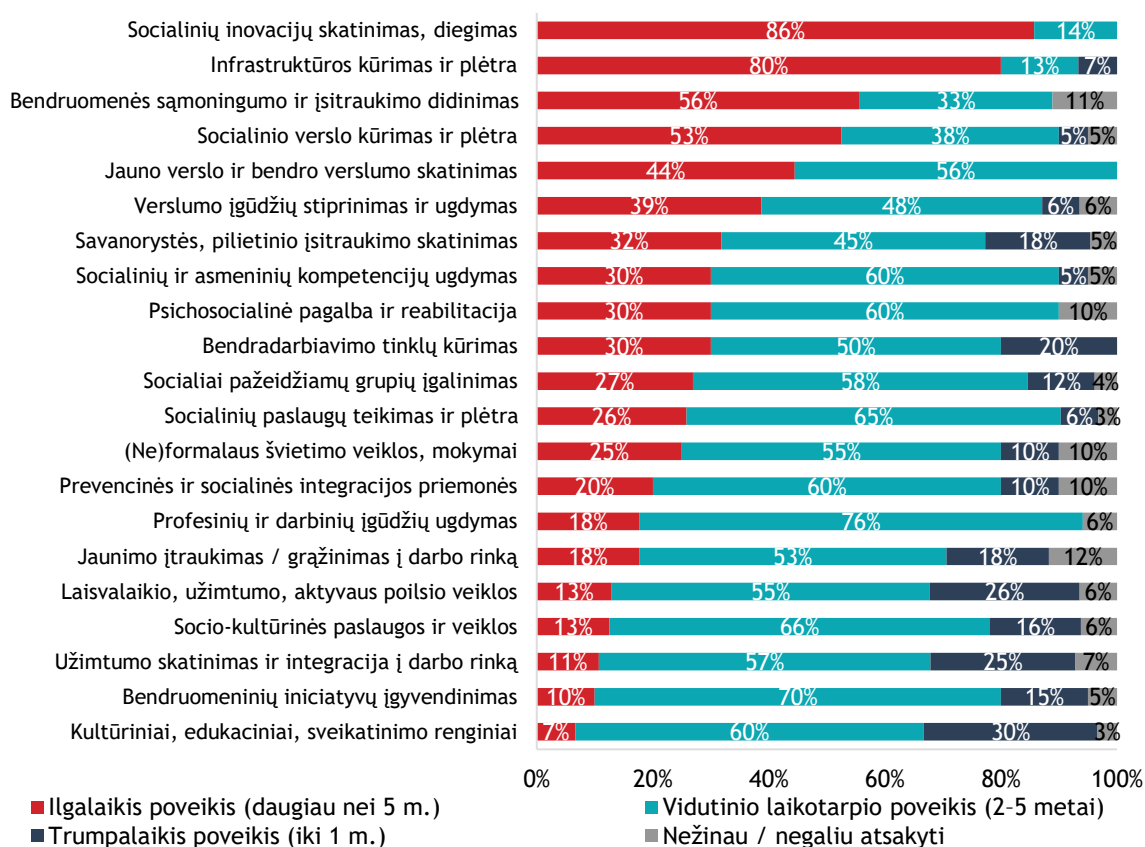
⁴⁸ Prieiga internete: <https://versloegidas.inovacijuagentura.lt/verslo-e-gido-pristatymas/>.

Taigi, **apibendrinant galima teigti**, kad nors didžioji dalis VPS uždavinių jau yra pradėti įgyvendinti, faktinis veiklų rezultatyvumas vertinamuoju laikotarpiu išlieka ribotas dėl vėlavimų, administracinių iššūkių ir nepakankamo pareiškėjų aktyvumo. Didžiausias poveikis siejamas su sociokultūrinėmis, laisvalaikio ir bendruomeniškumo stiprinimo veiklomis, tuo tarpu profesinių įgūdžių ugdymo, užimtumo integracijos ir socialinių inovacijų srityse – mažesnis.

BIVP METODO TAIKymo TVARUMAS IR VEIKLŲ TĘSTINUMAS

Tvarumo analizė atskleidžia vieną sisteminių BIVP įgyvendinimo spragų: nors kuriami gebėjimai ir infrastruktūra turi ilgalaikio poveikio potencialą, veiklų tęstinumas pasibaigus finansavimui nėra užtikrinamas. Šią spragą formuoja trijų veiksnių sąveika – riboti materialiniai organizacijų ištekliai, nesisteminis požiūris į perdavimą ir neaiški valdžios institucijų vizija dėl socialinių paslaugų tęstinumo.

Remiantis VVG atstovų nuomone, skirtingų vietos plėtros projektų vykdytojų veiklų tipų poveikio trukmė yra nevienoda, ir ši diferenciacija yra reikšminga (žr. 23 pav.). **Ilgiausio poveikio** – daugiau nei 5 metų – **tikimasi iš socialinių inovacijų skatinimo ir diegimo bei infrastruktūros kūrimo ir plėtros veiklų**: bent 80 proc. VVG mano, kad šių veiklų poveikis bendruomenėms bus ilgalaikis. Išskirtina, kad šios veiklos sudaro mažą visų VPS veiklų dalį, – jos yra kiekybiškai nedominuojančios, tačiau kokybiškai reikšmingiausios tvarumo požiūriu.

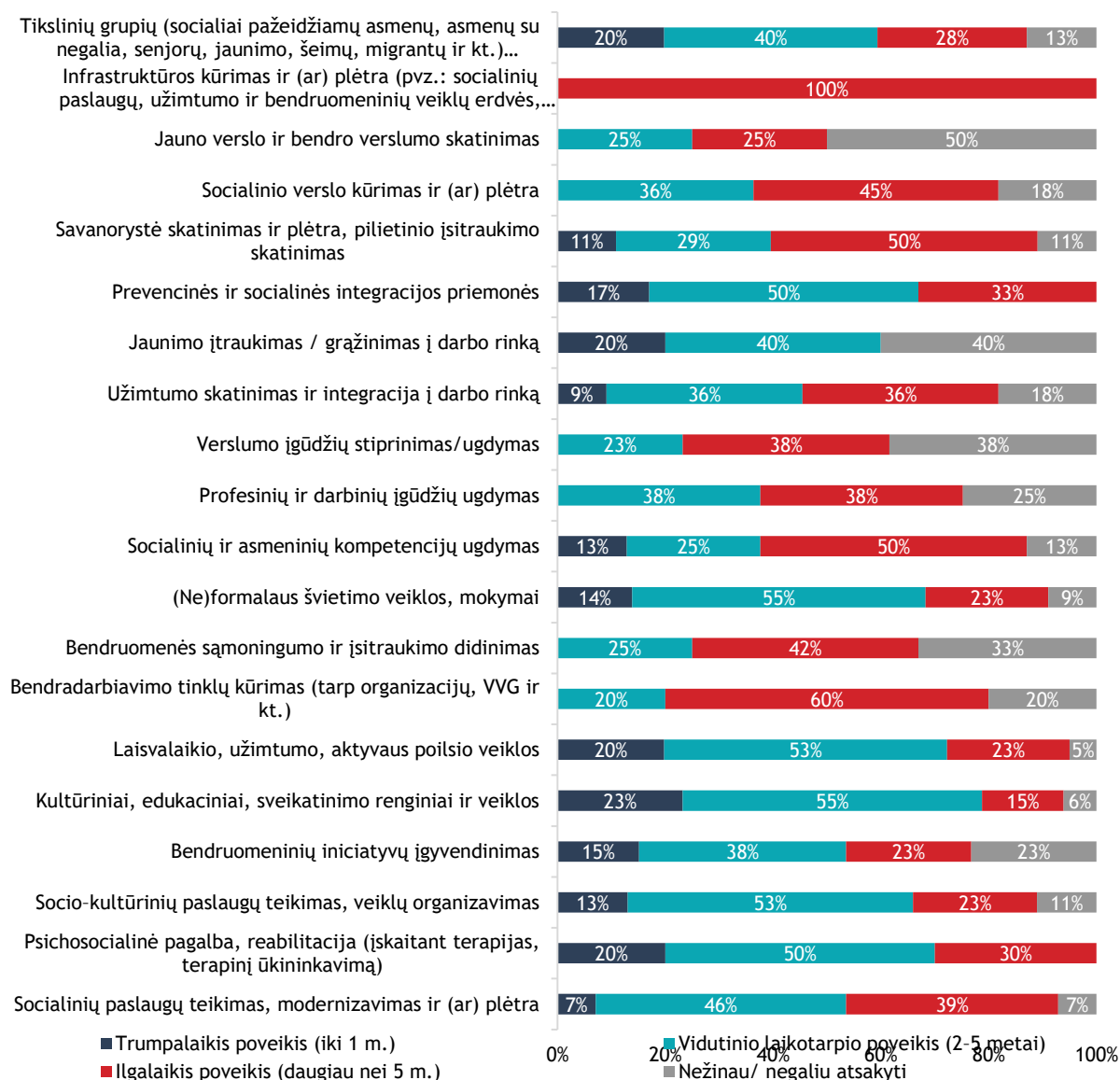

23 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINTŲ VEIKLŲ POVEIKIO TVARUMAS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Visų tipų veiklos dažniausiai vertinamos kaip sukursiančios vidutinio laikotarpio poveikį (2–5 metai) – tai rodo, kad intervencijų rezultatai turėtų būti matomi pasibaigus įgyvendinimo laikotarpiui. Kultūrinių, edukacinių ir sveikatinimo renginių, laisvalaikio bei užimtumo ir integracijos į darbo rinką veiklos vertinamos kaip sukursiančios trumpalaikį poveikį (iki 1 metų) – taip mano bent po ketvirtadalį VVG atstovų. Atsižvelgiant į tai, kad šios veiklos sudaro reikšmingą VPS veiklų dalį, **BIVP investicijų poveikis vertinamas kritiškai dėl trumpalaikio poveikio dominavimo.**

Pažymėtina, kad **panašios tendencijos fiksuojamos ir vietos plėtros projektų vykdytojų** (žr. 24 pav.). Projektų vykdytojų teigimu, infrastruktūros kūrimo ir plėtros veiklos bus ilgalaikės (daugiau nei 5 m.), tačiau renginių ir socialinės integracijos veiklų tvarumo potencialas yra žymiai mažesnis. Kultūrinių, edukacinių ir sveikatinimo renginių trumpalaikį poveikį nurodo 23 proc., laisvalaikio ir aktyvaus poilsio veiklų – 20 proc., o užimtumo skatinimo ir integracijos į darbo rinką – 9 proc. respondentų. Vidutinio laikotarpio poveikis (2–5 metai) dominuoja daugumos veiklų atveju – tai patvirtina bendrąją tendenciją, tačiau kartu rodo, kad ilgalaikio institucinių pokyčių poveikio tikimybė priklauso nuo to, ar veiklos yra susietos su struktūriniais elementais (infrastruktūra, socialinio verslo modeliais, bendradarbiavimo tinklais), o ne tik su renginiais ar trumpalaikėmis mokymo veiklomis. Bendradarbiavimo tinklų kūrimo veiklos išsiskiria tuo, kad net 60 proc. VVG jų poveikį vertina kaip vidutinio laikotarpio – tai potencialiai vienas tvariausių „minkštųjų“ veiklų tipų.

24 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINTŲ VEIKLŲ POVEIKIO TVARUMAS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi vietos plėtros projektų vykdytojų atstovų anketinės apklausos rezultatais

Svarbu pažymėti, kad vietos plėtros projektų vykdytojų pajėgumai tęsti veiklas pasibaigus finansavimui yra žemi. Tik 21 proc. apklaustų VVG atstovų mano, kad vietos plėtros projektų vykdytojai yra pajėgūs tai daryti savarankiškai, 55 proc. – tik iš dalies, 14 proc. – ne. Vadinasi, daugiau nei du trečdaliai

VVG mato reikšmingų tęstinumo problemų. Tai pagrindžia ir bendruomenių, ir vietos plėtros projektų vykdytojų gebėjimų trūkumų savarankiškai tęsti veiklas analizė (žr. 25 pav.). Beveik 80 proc. VVG nurodo, kad bendruomenėms ir projektų vykdytojams trūksta materialinių išteklių veiklų tęstinumui užtikrinti. Tarp kitų reikšmingų trūkumų – finansinių resursų stoka ir bendros valdžios institucijų vizijos nebuvimas dėl socialinių paslaugų perdavimo projektų vykdytojams. Šie papildomi veiksniai parodo, kad tęstinumo problema negali būti sprendžiama tik stiprinant organizacinius gebėjimus, bet reikalauja platesnio politinio ir finansinio koordinavimo.

25 PAVEIKSLAS. BENDRUOMENIŲ IR VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ GEBĖJIMŲ TRŪKUMAS SAVARANKIŠKAI TĘSTI VEIKLAS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Pažymėtina, kad **panašios tendencijos fiksuojamos ir vietos plėtros projektų vykdytojų anketinėje apklausoje**: materialinių išteklių stoka (31 proc.) ir žmogiškųjų išteklių trūkumas (27 proc.) drauge sudaro beveik 60 proc. visų nurodytų trūkumų (žr. 26 pav.). Finansų administravimo ir apskaitos gebėjimų trūkumas (17 proc.) yra trečias pagal reikšmę veiksnys, rodantis, kad savarankiškas finansinis valdymas be projektinio finansavimo paramos išlieka sisteminiu iššūkiu. Strateginio planavimo gebėjimų stoka (8 proc.) ir komunikacijos bei informacijos sklaidos trūkumas (5 proc.) yra mažiau paplitę, tačiau reikšmingi toms organizacijoms, kurios siekia institucinės brandos.

26 PAVEIKSLAS. VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ GEBĖJIMŲ TRŪKUMAS SAVARANKIŠKAI TĘSTI VEIKLAS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi vietos plėtros projektų vykdytojų atstovų anketinės apklausos rezultatais

Galima teigti, kad **vietos plėtros projektų veiklų tęstinumo problema yra sietina su išteklių, o ne kompetencijų trūkumu** – organizacijos gali turėti žinių ir patirties, tačiau neturi fizinių ir žmogiškųjų sąlygų veikloms tęsti. BIVP intervencijos skatina bendruomenių aktyvumą ir kuria paslaugų, veiklų modelius, tačiau savivaldybių lygmeniu nėra aiškaus plano, kaip šiuos modelius integruoti į tęstinę vietos paslaugų sistemą. Galima teigti, kad BIVP veikia kaip aktyvavimo, o ne transformacijos instrumentas:

sukelia pokyčius finansavimo laikotarpiu, tačiau nesukuria institucinių sąlygų jiems išlikti, ir rizikuoja tapti cikliniu mechanizmu, veikiančiu tik skiriant papildomą finansavimą. Šiame kontekste kritiškas valdžios institucijų vizijos nebuvimas dėl socialinių paslaugų tolesnio teikimo tęsiant pasiteisinusias praktikas vietos plėtros projektų metu. Šią problemą gilina tai, kad, turėdamos finansinį indėlį ir įtaką BIVP projektų pasirinkimui, savivaldybės dažniau teikia pirmenybę savo pavaldžioms įstaigoms, o ne NVO ar bendruomeninėms organizacijoms – taip BIVP finansavimas *de facto* stiprina esamas institucines struktūras, o ne kuria alternatyvius paslaugų teikimo modelius.

Apibendrinant, BIVP metodo taikymo tvarumas yra ribotas ir struktūriškai neužtikrintas. Nors infrastruktūros ir socialinių inovacijų srityse tikimasi ilgalaikio poveikio, dominuojančių veiklų tipų poveikio trukmė vertinama kaip trumpa ar vidutinė. Ženkli dalis VVG ir vietos plėtros projektų vykdytojų atstovų nurodė matantys reikšmingų arba esminių tęstinumo problemų, kurių pagrindas – materialinių ir finansinių išteklių stoka.

VPS TIKĖTINAS POVEIKIS

BIVP teikiama nauda skirtingų veikėjų vertinama nevienareikšmiškai, o skirtingų naudų prioritetizavimas leidžia geriau suprasti, kaip pats BIVP principas suvokiamas praktiniame VPS įgyvendinime.

VVG atstovų vertinimu, didžiausia BIVP nauda siejama su organizacinėmis ir mobilizacinėmis funkcijomis – pirmiausia NVO aktyvaus veikimo skatinimu (88 proc.) ir vietos bendruomenių iniciatyvų palaikymu (81 proc.) (žr. 27 pav.). Tai rodo, kad BIVP daugiausia suvokiamas kaip pilietinio aktyvumo ir bendruomeninio veikimo skatinimo priemonė, o ne kaip struktūrinių vietos valdymo ar socialinių problemų sprendimo mechanizmas. Toks vertinimas iš dalies sietinas ir su pačių VVG institucine padėtimi – jos glaudžiai susijusios su NVO sektoriumi, todėl natūraliai labiau akcentuoja naudą, pasireiškiančią jų tiesioginėje veiklos aplinkoje. **Antroje prioritetų grupėje fiksuojamos tarpsektorinės partnerystės (67 proc.) ir bendruomenės gyvybingumo stiprinimas (67 proc.).** Vis dėlto tyrimo duomenys leidžia pastebėti tendenciją partnerystę vertinti labiau kaip savitikslių vertybę, o ne kaip priemonę efektyvesniam BIVP principų įgyvendinimui ar geresniems vietos plėtros rezultatams pasiekti.

27 PAVEIKSLAS. BIVP PRINCIPŲ TAIKYMO NAUDOS

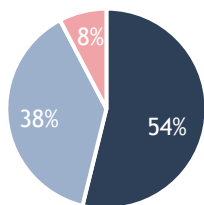
Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Vietos identiteto stiprinimas, vietos poreikių atliepimas sprendimuose ir gyventojų įsitraukimas į sprendimų priėmimą visų respondentų buvo įvertintos vienodai – po 33 proc. Šie aspektai laikytini vienais svarbiausių BIVP principo elementų, nes tiesiogiai susiję su dalyvaujamojo valdymo logika ir bendruomenių įgalinimu. Todėl tai, kad **trečdalis respondentų gyventojų įsitraukimą į sprendimų priėmimą įvardija kaip reikšmingą BIVP naudą, leidžia kelti prielaidą, jog dalis VVG BIVP įgyvendina labiau**

procedūriškai nei strategiškai. Kitaip tariant, dalyvavimo mechanizmai formaliai egzistuoja, tačiau jų esminė vertė – piliečių galios stiprinimas ir aktyvus įtraukimas į vietos valdymą – nėra pilnai suvokiama kaip kertinis BIVP principo rezultatas.

Mažiausiai reikšmingomis BIVP naudomis VVG laiko inovatyvių sprendimų skatinimą (31 proc.), pasitikėjimo vietos institucijomis didinimą (29 proc.), komunikacijos bendruomenėje gerinimą (19 proc.), vietos plėtros sprendimų kokybės didinimą (14 proc.) ir gyventojų pasitikėjimo viešuoju valdymu stiprinimą (5 proc.). **Šie rezultatai tam tikra prasme yra paradoksaliūs**, nes būtent demokratinio legitimumo stiprinimas, sprendimų kokybės gerinimas ir pasitikėjimo institucijomis didinimas teorinėje literatūroje laikomi vienais svarbiausių dalyvaujamojo vietos valdymo modelių pranašumų prieš centralizuotus sprendimų priėmimo modelius. **Šį neatitikimą galima aiškinti keliais aspektais.** Pirma, **VVG gali būti labiau linkusios vertinti lengviau pastebimus ir išmatuojamus organizacinius rezultatus, tokius kaip renginių, iniciatyvų ar partnerystės skaičius, o ne sunkiau pamatuojamus valdymo kokybės ar pasitikėjimo pokyčius.** Tai būdinga organizacijoms, orientuotoms į veiklų produktų (*output*), o ne ilgalaikių rezultatų (*outcome*) vertinimą. Antra, **BIVP įgyvendinimas Lietuvoje gali būti pernelyg orientuotas į projektų administravimą ir procedūrų įgyvendinimą, o ne į platesnę vietos valdymo kultūros transformaciją.** Tokiu atveju VVG instituciškai nėra skatinamos matyti ar vertinti sisteminių ir ilgalaikių BIVP poveikių. Trečia, tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad **dalį BIVP veikėjų dar ne iki galo aiškiai suvokia strateginį BIVP tikslą ir jo vietą vietos valdymo sistemoje.**

Išskirtina, kad tose VVG, kur pastebimas **BIVP principo indėlis į gyventojų pasitikėjimą vietos institucijomis ir viešuoju valdymu**, šis indėlis dažniausiai vertinamas kaip **reikšmingas**. T. y. ten, kur toks poveikis pastebimas, jis suvokiamas ne kaip formalus, bet realiai juntamas VPS įgyvendinimo rezultatas. Tik viena VVG nurodė, kad VPS veiklų poveikis pasitikėjimui vietos institucijomis ir viešuoju valdymu buvo minimalus (žr. 28 pav.).

- VPS įgyvendinimas pastebimai sustiprino gyventojų pasitikėjimą institucijomis ir viešuoju valdymu
- Poveikis pasitikėjimui yra, tačiau ribotas
- Poveikis pasitikėjimui yra minimalus

28 PAVEIKSLAS. ĮGYVENDINAMŲ VPS VEIKLŲ INDĖLIS Į GYVENTOJŲ PASITIKĖJIMĄ VIETOS INSTITUCIJOMIS

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Analizuojant konkrečias veiklas, kurios, respondentų nuomone, labiausiai stiprina gyventojų pasitikėjimą valdžia, aiškiai dominavo matomi vietos projektų rezultatai – šį aspektą nurodė 92,3 proc. respondentų. Reikšmingais veiksniais taip pat laikyti bendruomenių ir institucijų bendradarbiavimo stiprinimas (53,8 proc.), informacijos skaidrumas (46,2 proc.) bei gyventojų įtraukimas į sprendimų priėmimą (30,8 proc.). Tai leidžia teigti, kad pasitikėjimas daugiausia kuriamas per apčiuopiamus ir gyventojams matomus pokyčius, o ne vien per formalius dalyvavimo mechanizmus.

Savivaldybių administracijų vertinimai iš dalies atkartoja VVG požiūrį, tačiau atskleidžia ir tam tikrus skirtumus. Savivaldybių atstovai didžiausią BIVP naudą taip pat sieja su bendruomeninių iniciatyvų skatinimu (87 proc.), kuris ryškiai dominuoja kitų naudų atžvilgiu. Toliau pagal svarbą rikiuojasi bendruomenės gyvybingumo stiprinimas (55 proc.), tarpsektorinės partnerystės (52 proc.) ir NVO aktyvumo skatinimas (48 proc.) (žr. 29 pav.). Tačiau, lyginant su VVG atstovais, savivaldybių administracijos gerokai dažniau akcentuoja pasitikėjimo dimensiją – gyventojų pasitikėjimo vietos institucijomis didinimą nurodė 32 proc., o pasitikėjimo viešuoju valdymu stiprinimą – 29 proc. respondentų. Toks skirtumas yra sietinas su instituciniu požiūriu, nes savivaldybių administracijos tiesiogiai susiduria su pasitikėjimo valdžia problema ir natūraliai sieja BIVP su šio iššūkio mažinimu.

29 PAVEIKSLAS. BIVP PRINCIPO TAIKymo NAUDOS

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remdamasi savivaldybių administracijos atstovų anketinės apklausos rezultatais

Svarbu pažymėti, atvejais, kai buvo **fiksuojamas BIVP principo indėlis į gyventojų pasitikėjimo vietos institucijomis ir viešuoju valdymu stiprinimą**, šis poveikis savivaldybės administracijos atstovų **dažniausiai vertintas kaip reikšmingas** (53 proc.) arba **iš dalies reikšmingas** (33 proc.). Tai rodo, kad savivaldybių administracijų atstovai BIVP poveikį pasitikėjimo stiprinimui suvokia gana aiškiai, ypač tais atvejais, kai VPS veiklos sukuria matomus ir gyventojams apčiuopiamus rezultatus. Analizuojant **konkrečias veiklas**, kurios, savivaldybių administracijų vertinimu, labiausiai prisidėjo prie gyventojų pasitikėjimo institucijomis ir viešuoju valdymu stiprinimo, **dažniausiai buvo minimas bendruomenių ir institucijų bendradarbiavimo stiprinimas** (61,54 proc.). Taip pat reikšmingu veiksmu laikytas gyventojų įtraukimas į sprendimų priėmimą (53,85 proc.) ir matomi vietos projektų rezultatai (53,85 proc.). Beveik pusė respondentų (46,15 proc.) išskyrė didesnę informacijos skaidrumą ir komunikaciją. Šie duomenys leidžia teigti, kad savivaldybių administracijos pasitikėjimo stiprinimą pirmiausia sieja su aktyvesniu institucijų ir bendruomenių bendradarbiavimu bei didesniu sprendimų priėmimo proceso atvirumu.

Nepaisant to, ir savivaldybių administracijų vertinimu, valdymo kokybės ir sisteminės transformacijos aspektai išlieka žemiausiai prioritetizuojami. Inovatyvių sprendimų skatinimą ir vietos plėtros sprendimų kokybės gerinimą nurodė po 13 proc. respondentų, o vietos identiteto stiprinimą – tik 6 proc. Galima teigti, kad savivaldybių administracijos BIVP dažniau suvokia kaip išorinės aplinkos ir bendruomeninio aktyvumo stiprinimo priemonę, o ne kaip mechanizmą, galintį keisti pačią vietos valdymo kultūrą. Tokia nuostata gali riboti platesnio strateginio BIVP potencialo realizavimą ir jo poveikį vietos valdymo kokybei ilguoju laikotarpiu.

Apibendrinant galima teigti, kad VVG BIVP principą pirmiausia suvokia kaip bendruomeninio aktyvumo ir partnerystės stiprinimo priemonę, o ne kaip platesnį vietos valdymo transformacijos instrumentą. Didžiausia reikšmė teikiama NVO aktyvumo skatinimui, bendruomenių gyvybingumui ir tarpsektoriniam bendradarbiavimui, tačiau gerokai mažiau akcentuojami demokratinio valdymo, sprendimų kokybės, inovatyvumo, komunikacijos ar pasitikėjimo institucijomis aspektai. Tai leidžia daryti prielaidą, kad **praktiniame VPS įgyvendinime BIVP dažniau funkcionuoja kaip projektinio ir organizacinio bendradarbiavimo modelis, o ne kaip dalyvaujamojo valdymo priemonė**.

Tyrimo rezultatai taip pat leidžia manyti, kad **tarp pagrindinių BIVP įgyvendinimo veikėjų nebuvo susiformavęs vieningas supratimas dėl esminio miestų VVG veiklos ir VPS įgyvendinimo tikslo**. Kaip jau minėta anksčiau, šią tendenciją iš dalies galima sieti su 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu dominavusiu dėmesiu pačiam instrumento diegimui ir administraciniam įgyvendinimui – procedūrų, institucinių struktūrų bei projektų valdymo procesų sukūrimui. Galima daryti prielaidą, kad tai, kartu su

kitais įgyvendinimo iššūkiais, lemia, kad praktikoje BIVP Lietuvoje dažniau veikia kaip administracinis projektų įgyvendinimo mechanizmas, o ne kaip strateginis vietos demokratijos ir įtraukiojo valdymo instrumentas.

5.4 PŽP VEIKLŲ ANALIZĖ: VPS ADMINISTRAVIMAS

Šiame poskyryje pateikiami atsakymai į šiuos TS vertinimo klausimus:

9.5.4. Ar BIVP iniciatyvos administravimo grandinė <..> užtikrina efektyvų procesą, nekelia perteklinės administracinės naštos?

9.5.5. Kaip efektyviai vykdomas strategijų administravimo ir įgyvendinimo procesas?

9.5.7. Ar vietos plėtros projektų atrankos ir vertinimo procedūros aiškios, skaidrios ir laiku įgyvendintos?

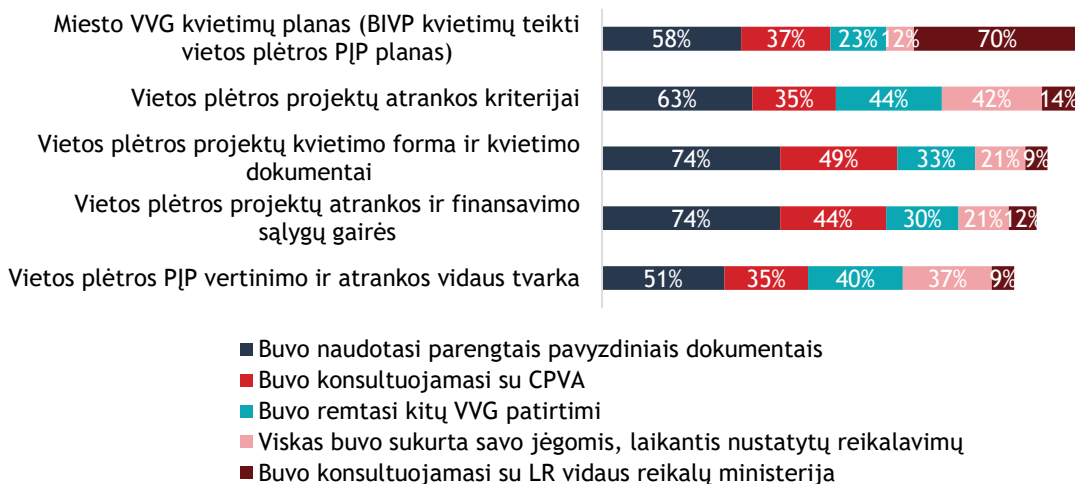
9.5.8. Ar vietos plėtros projektų įgyvendinimo tempai adekvatūs suplanuotam laikotarpiui?

9.5.6. Ar miestų VVG turi pakankamus pajėgumus ir kompetencijas kokybiškai įgyvendinti strategijas?

VPS ADMINISTRAVIMAS IR JO EFEKTYVUMAS

VPS administravimo proceso efektyvumas vertinamas atsižvelgiant į kelis tarpusavyje susijusius aspektus: pasirėngimą VPS įgyvendinimui, institucinių pajėgumų pakankamumą, mokymų ir konsultacijų sistemą bei VPS stebėsenos kokybę.

Rengiantis vietos plėtros projektų įgyvendinimui, VVG privalėjo parengti išsamų dokumentų paketą: miesto VVG kvietimų planą (BIVP kvietimų teikti vietos plėtros PĮP planas), projektų atrankos kriterijus, PĮP vertinimo ir atrankos vidaus tvarką, kvietimo formą bei dokumentus ir finansavimo sąlygų gaires. **Remiantis VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais, dažniausiai rengiant projektų atrankos planavimo dokumentus VVG naudojosi parengtais pavyzdiniais dokumentais** (pavyzdžiui, CPVA parengta metodine medžiaga), taip pat konsultavosi su pačia CPVA. Nors konsultacijos su VRM atskirų dokumentų rengimo klausimais vykdytos retai, rengiant miesto VVG kvietimų planą (teikti PĮP), su VRM konsultavosi 70 proc. VVG (žr. 30 pav.).

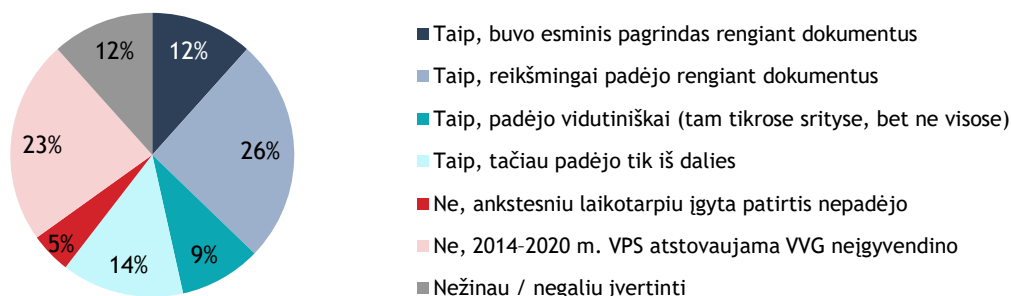
30 PAVEIKSLAS. PROJEKTŲ ATRANKOS PLANAVIMO DOKUMENTŲ RENGIMO BŪDAI

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Bendras **dokumentų**⁴⁹ **rengimo vertinimas yra aukštas**: VVG atstovai visus atrankos dokumentų rengimo etapus įvertino daugiau nei 4 balais (iš 5 galimų). Tai rodo, kad formalieji reikalavimai įgyvendinami, tačiau nereiškia, jog procesas vyko be struktūrinių trūkumų.

⁴⁹ Bendrai visų dokumentų, įskaitant miesto VVG kvietimų planą (BIVP kvietimų teikti vietos plėtros PĮP planas), projektų atrankos kriterijus, PĮP vertinimo ir atrankos vidaus tvarką, kvietimo formą bei dokumentus ir finansavimo sąlygų gaires.

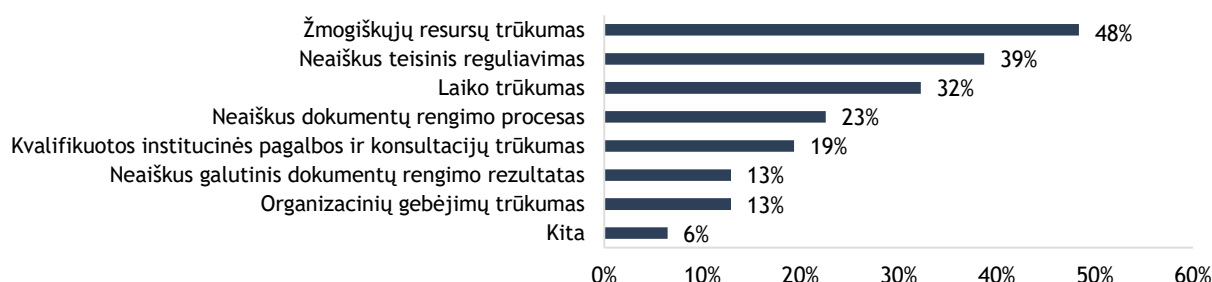
Pažymėtina, kad **ankstesnio finansinio laikotarpio (2014–2020 m.) patirtis atliko reikšmingą vaidmenį**: daugiau nei pusei VVG (60 proc.) ji padėjo rengiant planavimo dokumentus⁵⁰, ketvirtadaliui – reikšmingai. Tik 5 proc. teigė, kad ankstesnė patirtis neturėjo jokios įtakos. Tai patvirtina **institucinės atminties svarbą**, tačiau kartu akcentuoja riziką: apie ketvirtadalis (23 proc.) VVG tokios patirties neturėjo, ir šios organizacijos, tikėtina, susidūrė su sudėtingesnėmis administravimo situacijomis (žr. 31 pav.).

31 PAVEIKSLAS. 2014–2020 M. PATIRTIES INDĖLIS RENGIANČIAMS VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ ATRANKOS PLANAVIMO DOKUMENTUS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Vietos plėtros projektų atrankos planavimo dokumentų rengimo procese VVG susidūrė su tam tikrais trukdžiais, kurie yra struktūriškai nuoseklūs: dominuoja **žmogiškųjų išteklių stoka** (nurodė beveik pusė VVG), **neaiškus teisinis reglamentavimas ir laiko trūkumas** (žr. 32 pav.). Šie iššūkiai nurodo struktūrinę problemą, kuri pasikartoja keliuose proceso etapuose ir skirtingais analizės lygiais.

32 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, LĖMUSIOS VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ ATRANKOS PLANAVIMO DOKUMENTŲ RENGIMO TRUKDŽIUS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Vertinant **dokumentų sudėtingumą iš vietos plėtros projektų vykdytojų perspektyvos, stebimas dvilypumas**: visose penkiose dokumentų kategorijose dominuoja 4 balų vertinimai, rodantys santykinį nesudėtingumą, tačiau žemiausių balų suma kiekvienoje kategorijoje siekia 20–34 proc., o tai indikuoja, kad taip pat reikšminga respondentų dalis patiria realių sunkumų dirbdama su šiais dokumentais (žr. 33 pav.). Išskirtini **keli poliarizuoti respondentų vertinimai**: vietos plėtros projektų atrankos kriterijai vienodai dažnai laikomi tiek nesudėtingu, tiek sunkiai suprantamu etapu, o vietos plėtros projektų atrankos ir finansavimo sąlygų gairės išsiskiria didžiausia 1 balo dalimi (11 proc.) tarp visų kategorijų, indikuojant, kad šis dokumentas kelia daugiausia praktinių sunkumų. Tai rodo, kad **vietos plėtros projektų vykdytojams aktuali diferencijuota metodinė pagalba** – ypač dėl atrankos kriterijų ir finansavimo sąlygų gairių – bei aktyvesnės informavimo veiklos.

⁵⁰ Taip pat visų dokumentų, įskaitant miesto VVG kvietimų planą (BIVP kvietimų teikti vietos plėtros PĮP planas), projektų atrankos kriterijus, PĮP vertinimo ir atrankos vidaus tvarką, kvietimo formą bei dokumentus ir finansavimo sąlygų gaires.

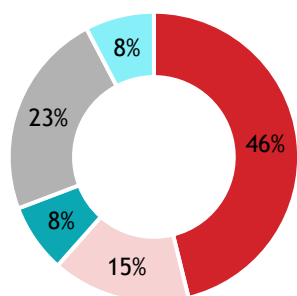
33 PAVEIKSLAS. VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ ATRANKOS PLANAVIMO IR DOKUMENTŲ SUDĖTINGUMO VERTINIMAS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi vietos plėtros projektų vykdytojų atstovų anketinės apklausos rezultatais

Pažymėtina, kad **mokymai ir konsultacijos pareiškėjams** buvo aktyviai vykdomi dar iki kvietimų teikti PĮP paskelbimo. Kaip nurodo VVG⁵¹, **dažniausiai organizuoti 4–6 mokymų ciklai**, kiek rečiau – 10–12, taip pat teiktos individualios konsultacijos (pavyzdžiui, viena VVG suteikė net 240 val. grupinių ir individualių konsultacijų). Remiantis VVG anketinės apklausos rezultatais, **virš 75 proc. VVG atstovų** nurodė, jog potencialiems ir esamiems projektų pareiškėjams ar projektų vykdytojams organizuojami **mokymai ar teikiamos konsultacijos vyko sklandžiai arba labai sklandžiai**. Penktadalis VVG to nevertina nei kaip sklandaus, nei kaip nesklandaus proceso ir nei viena VVG nenurodė, jog šie procesai vyktų nesklandžiai. Tos VVG, kurios susidūrė su **potencialiems ir esamiems projektų pareiškėjams ar projektų vykdytojams organizuojamų mokymų ar teikiamų konsultacijų trukdžiais**, dažniausiai nurodo, jog tam įtakos turėjo **neaiškus teisinis reguliavimas** (didelės teisės aktų apimtys, sudėtingi reikalavimai PĮP ir pan.), **žmogiškųjų išteklių bei laiko trūkumas**. Pačių VVG įvardytos priežastys taip pat apima mažą susidomėjimą vietos plėtros projektais, užsitęsusių procesus, kurie sumažino projektų pareiškėjų ar vykdytojų įsitraukimą.

Mokymų ir konsultacijų aktualumą taip pat patvirtina ir vietos plėtros projektų vykdytojų anketinės apklausos rezultatai. Absoliuti dauguma (87 proc.) respondentų nurodė išitraukę į VVG organizuojamus mokymus, konsultacijas, skirtas pasirengti vietos plėtros PĮP teikimui (beveik dešimtadalis – neįsitraukė), iš kurių 85 proc. nurodė, kad šias veiklas vertina labai teigiamai ar teigiamai (dešimtadalis – neutraliai, ir tik 4 proc. nurodė vertinantys neigiamai). Visgi, **nedalyvavimo priežasčių analizė atskleidžia struktūrinę informavimo sistemos nesėkmę** (žr. 34 pav.). Su informacijos pasiekiamumu susijusios priežastys – laiku negauta informacija (46 proc.) ir pavėluotas jos gavimas (15 proc.) – sudaro absoliučią daugumą **visų atsakymų**.

⁵¹ Remiantis VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais, interviu ir fokusuotų grupinių diskusijų metu surinkta informacija.

- Ne buvome informuoti apie organizuojamus mokymus ar konsultacijas
- Informacija apie mokymus / konsultacijas pasiekė per vėlai
- Mokymų / konsultacijų laikas buvo netinkamas
- Mokymų / konsultacijų vieta buvo nepatogi
- Organizacija neturėjo pakankamai žmogiškųjų išteklių dalyvauti
- Ne buvo poreikio dalyvauti

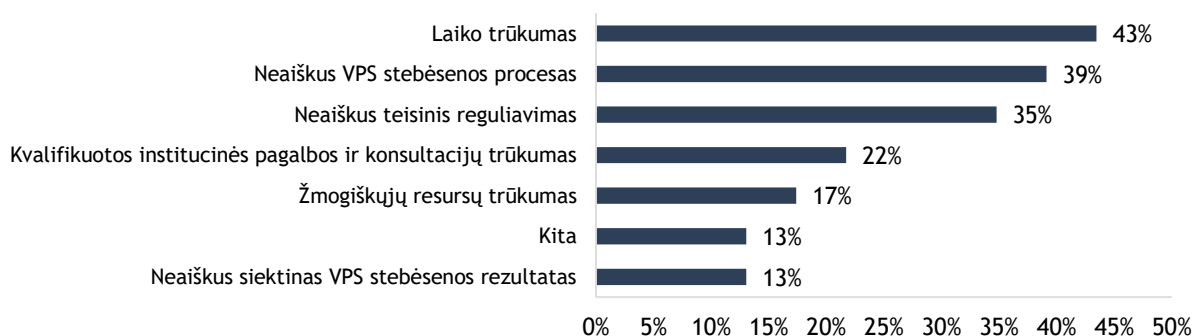
34 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, KODĖL VIETOS PLĖTROS PROJEKTO VYKDYTOJO ORGANIZACIJA NEDALYVAVO VVG ORGANIZUOJAMUOSE MOKYMUOSE, KONSULTACIJOSE, SKIRTOSE PASIRENGTI PĖP TEIKIMUI

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi vietos plėtros projektų vykdytojų atstovų anketinės apklausos rezultatais

Antrasis reikšmingas veiksnys, kodėl vietos plėtros projektų vykdytojai neįsitraukė į vykdomus mokymus, – **organizacinių gebėjimų stoka**: 23 proc. respondentų nurodė nepakankamus žmogiškuosius išteklius. Akcentuotina, kad siekiant didesnio dalyvavimo mokymuose informavimo problemos sprendimas būtų tik dalinis – reikšminga dalis organizacijų susiduria su žmogiškųjų išteklių trūkumu, nepriklausomai nuo informacijos prieinamumo. Taip pat svarbu, kad iki dešimtadalio nurodė neturėję poreikio dalyvauti – tai paneigia prielaidą apie sąmoningą vengimą ir sustiprina argumentą, jog nedalyvavimas nėra sietinas su motyvacijos trūkumu.

Galiausiai VPS administravimo proceso efektyvumas vertinamas atsižvelgiant į **VPS stebėsenos kokybę**. **Pagrindiniai būdai, kuriais VVG vykdo VPS stebėseną**, yra bendravimas su vykdytojais, dalyvavimas viešuose renginiuose, vizitai į projektų įgyvendinimo vietas (dalyvavimas projektų veiklose), DMS sistemos stebėjimas, rodiklių rinkimas ir analizė, metinių (veiklos) ataskaitų rengimas, apklausos, viešai skelbiamos informacijos sekimas. **Absoliučioje daugumoje VVG VPS stebėseną jau yra pradėta vykdyti** (nurodė 79 proc. VVG atstovų), tačiau **stebėsenos aprėpties spragos yra reikšmingos**: šeštadalio VVG nurodė, kad VPS stebėseną nėra vykdoma, o 5 proc. – kad nežino, ar ji vykdoma. Tai reiškia, kad **beveik vienas iš penkių VVG negali patvirtinti sistemingos stebėsenos**.

VPS stebėseną vykdančios VVG ją **vertina gana sklandžiai** (vidutinis balas siekia 4 iš 5). Pagrindiniai priežasčių VVG išskiria vėlai pasirašytas projektines sutartis, trečiųjų šalių (ne)veiksmumą ar nepakankamai aktyvų organizacijų norą bendradarbiauti su VVG.

35 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, LĖMUSIOS VPS STEBĖSENOS TRUKDŽIUS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Apibendrinant, **VPS administravimo procesas formaliai funkcionuoja ir vertinamas teigiamai**, tačiau, remiantis VVG ir vietos plėtros projektų vykdytojų nuomone, nuolat **apsunkinamas struktūrinių pajėgumų stokos** – žmogiškųjų išteklių trūkumo, neaiškaus teisinio reglamentavimo ir laiko spaudimo. VPS stebėsenos vykdymas kol kas dar nėra universalus tarp visų VVG – šeštadalio VVG jos

nevykdo. Vietos plėtros projektų vykdytojams teikiama mokymų ir konsultacijų pagalba veikia efektyviai, tačiau struktūrinės informavimo problemos lemia, kad dalis tikslinės grupės lieka nepasiekta.

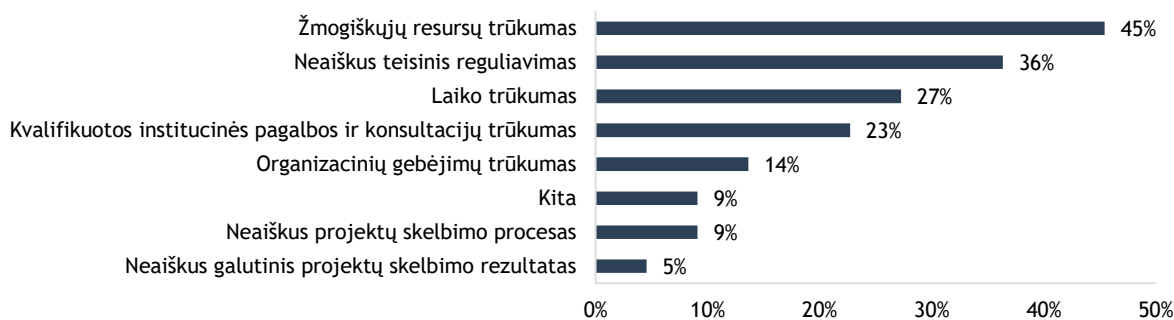
VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ ATRANKA, VERTINIMAS IR ĮGYVENDINIMO TEMPAS

Šiame poskyryje pristatoma vietos plėtros projektų atrankos, vertinimo ir įgyvendinimo etapų analizė: procedūrų aiškumas pareiškėjų atžvilgiu, informacijos sklaidos platumas ir savalaikiškumas, instituciniai trukdžiai bei projektų įgyvendinimo tempų analizė.

Vienas iš svarbiausių VPS įgyvendinimo ir administravimo etapų – **kvietimų teikti PĮP etapas**, kadangi tinkamas šios procedūros įgyvendinimas sudaro prielaidas sklandžiam galimų vietos plėtros projektų vykdytojų pasirengimui įgyvendinti VPS. **Informacijos apie kvietimus teikti PĮP sklaida yra daugiakanalė ir plati**: apie 90 proc. VVG skelbia informaciją savo internetiniame puslapyje (neįskaitant www.esinvesticijos.lt portalo), beveik trys ketvirtadaliai – organizuojamuose renginiuose ir savivaldybės svetainėje. Pažymėtina, kad **beveik pusė** apklaustų VVG atstovų nurodė, kad **informacija dalinasi ne tik su VVG nariais** (58 proc.), **partneriais**, bet ir **išsiunčia tiesiogiai potencialiems pareiškėjams** (49 proc.) ar jų asocijuotoms struktūroms (37 proc.).

Toks **aktyvus informavimas vertintinas teigiamai**, tačiau, kaip jau buvo pristatyta anksčiau, net toks **intensyvus viešinimas neužtikrina laiku pasiekiančios informacijos**: pavyzdžiui, 61 proc. nedalyvavusiųjų mokymuose nurodė su informacijos pasiekiamumu susijusias priežastis (žr. 34 pav.). Tai rodo, kad vykdomos komunikacijos efektyvumas priklauso ne tik nuo kanalų gausos, bet ir nuo laiko koordinavimo.

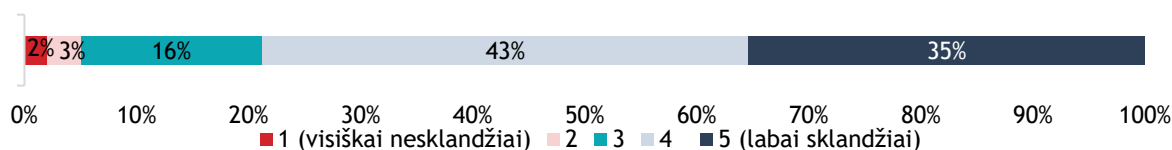
VVG atstovai kvietimų teikti PĮP procesą vertina aukštai – 4,42 balo iš 5. Pagrindiniai iššūkiai, lėmę, kad kvietimų teikti PĮP skelbimo metu VVG susidūrė su tam tikrais trukdžiais, buvo **žmogiškųjų resursų trūkumas, neaiškus teisinis reguliavimas** bei **laiko trūkumas** (žr. 36 pav.). Tarp kitų priežasčių įvardijami ir netinkamai paskelbti kvietimo dokumentai, nepakankamas vietos plėtros projektų vykdytojų aktyvumas teikiant paraiškas, tai lėmė, jog buvo reikalingas pakartotinas kvietimų skelbimas.

36 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, LĖMUSIOS TRUKDŽIUS KVIETIMŲ TEIKTI PROJEKTINIUS PASIŪLYMUS SKELBIMO METU

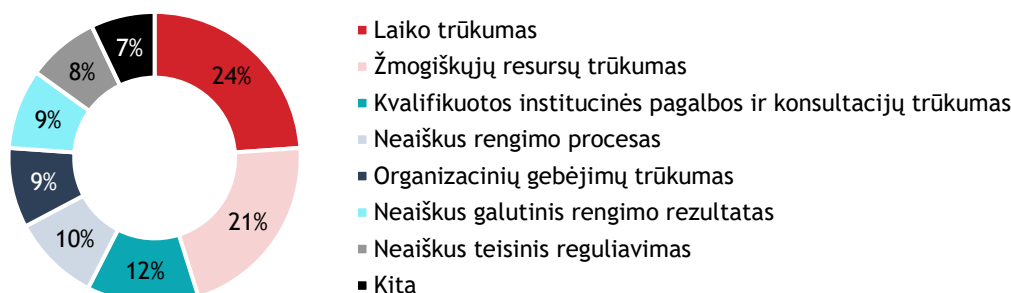
Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Pažymėtina, kad 78 proc. projektų vykdytojų PĮP teikimą apibūdina kaip sklandų ar labai sklandų (žr. 37 pav.). Tačiau svarbu paminėti ir projektų vykdytojams kilusius procedūrinius iššūkius (žr. 38 pav.). Pagrindinės kliūtys teikiant PĮP yra **išteklių ir pajėgumų stoka**: laiko trūkumas (24 proc.) ir žmogiškųjų išteklių trūkumas (21 proc.) sudaro **beveik pusę visų atsakymų**. Tai rodo, kad PĮP teikimo reikalavimai viršija daugelio vietos plėtros projektų vykdytojų turimus pajėgumus. Išskirtina ir **institucinės paramos ir proceso aiškumo stoka**: kvalifikuotos pagalbos trūkumas (12 proc.), neaiškus rengimo procesas (10 proc.) bei neaiškus galutinis rezultatas (9 proc.) indikuoja, kad procesas nėra pakankamai skaidrus ir nuspėjamas vykdytojams.

37 PAVEIKSLAS. VIETOS PLĖTROS PROJEKTO VYKDYTOJŲ ĮVERTINIMAS, KAIP SEKĖSI TEIKTI PĮP

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi vietos plėtros projektų vykdytojų atstovų anketinės apklausos rezultatais

38 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, LĖMUSIOS, KAD VIETOS PLĖTROS PROJEKTO VYKDYTOJAI SUSIDŪRĖ SU TRUKDŽIAIS TEIKIANT PĮP

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi vietos plėtros projektų vykdytojų atstovų anketinės apklausos rezultatais

Kokybinių tyrimo metodų rezultatai papildė ir pagilina kiekybinį vaizdą, atskleidžiant **sisteminę techninę problemą teikiant PĮP**⁵². Vietos plėtros projektų vykdytojai nuosekliai nurodo INVESTIS (DMS) platformos funkcionalumo trūkumus: duomenų praradimo riziką dėl priverstinio mechaninio išsaugojimo, sistemos strigimus paskutinėmis pateikimo dienomis bei nelanksčią navigaciją tarp žingsnių. Tai rodo, kad **skaitmeninė infrastruktūra yra savarankiškas trukdžių šaltinis**, trukdantis tiek PĮP teikimą, tiek projekto įgyvendinimą ir atsiskaitymą. Papildomai akcentuotinas disproporcingai ilgas patvirtinimo laukimo terminas (kuomet vertinami PĮP) ir trumpi PĮP korekcijų terminai, kas ypač apsunkina procesus, reikalaujančius išorinių dokumentų (pavyzdžiui, komercinių pasiūlymų) surinkimo.

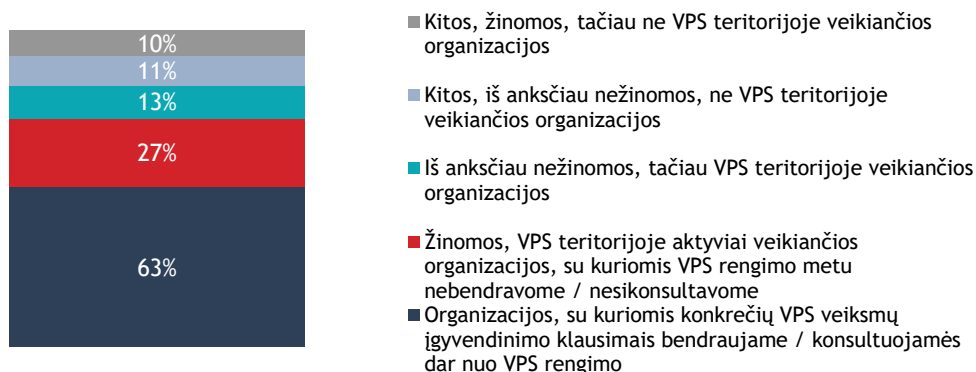
Išskirtina, kad **vietos plėtros projektų atrankos vertinimo procedūrų savalaikiškumas yra viena silpniausių sistemos grandžių**. Fiksuojamos dvi tarpusavyje susijusios problemos. Pirma, **CPVA vertinimų uždelsimas**. CPVA atliekamos PĮP vertinimo procedūros užtrunka ilgiau nei numatyta ir kelia iššūkių galimiems projektų vykdytojams laiku pradėti įgyvendinti projektines veiklas. Pažymėtina, kad pavieniai⁵³ VVG atstovai nurodė, jog kai kuriais atvejais kvietimų skelbimo laikas buvo koreguojamas atsižvelgiant į CPVA darbo krūvį ir projektų vertinimo eigą. Respondentų teigimu, toks sprendimas leido papildomą laiką skirti potencialių vietos plėtros projektų vykdytojų konsultavimui, kompetencijų stiprinimui ir kokybiškesniam paraiškų parengimui. Antra, **teisės aktų pokyčiai po kvietimų paskelbimo lemia, kad VVG skelbta informacija tampa neaktuali, o CPVA prašo tikslinti jau parengtus PĮP** (pavyzdžiui, sistemingai taikyti bendrųjų įgūdžių fiksuotuosius įkainius, pasikeitęs reikalavimas neberinkti komercinių pasiūlymų). Šie pokyčiai ne tik apsunkina procedūrų eigą, bet ir kenkia pareiškėjų pasitikėjimui proceso stabilumu. Papildomai akcentuotinas **asimetrinis terminų taikymas: PĮP vertinimo laukimo terminai yra disproporcingai ilgi, o PĮP korekcijų terminai – trumpi**, ypač kai reikalingi išoriniai dokumentai. Toks asimetriškumas administracinę naštą perkelia nuo institucijų ant projektų vykdytojų.

⁵² Remiantis anketinės apklausos, interviu ir fokusuotų grupinių diskusijų metu surinkta informacija.

⁵³ Remiantis anketinės apklausos, interviu ir fokusuotų grupinių diskusijų metu surinkta informacija

Atskirai pažymėtinas **nepakankamas kvietimų aktyvumas**. Remiantis VVG atstovų apklausos rezultatais, **daugiau nei pusė** (58 proc.) nurodo, kad sulaukia pakankamai PĮP, apie trečdalis nurodo, kad PĮP sulaukiama per mažai, ypač skirtingoms alternatyvoms palyginti. Beveik dešimtadalis nurodė, kad nežino.

Stebima ir **ribota naujų dalyvių integracija** – kaip nurodo VVG atstovai, **absoliuti dauguma vietos plėtros projektus įgyvendinančių vykdytojų yra VPS ar VVG veikloje dalyvavusios organizacijos**. Pastarosios sudaro bent dalį PĮP teikėjų visose į apklausą atsakiusiose VVG. Vidutiniškai apie 24 proc. PĮP teikėjų sudaro VVG iš anksčiau nežinomos organizacijos (žr. 39 pav.). VVG nežinomos organizacijos, kurios veikia VPS teritorijoje, sudaro bent dalį PĮP teikėjų daugiau nei 60 proc. VVG, o veikiančios ne VPS teritorijoje – apie 28 proc. VVG. Pažymėtina, kad tokia ribota naujų dalyvių integracija kelia klausimą, ar atrankos procedūros veiksmingai skatina atvirą konkurenciją.

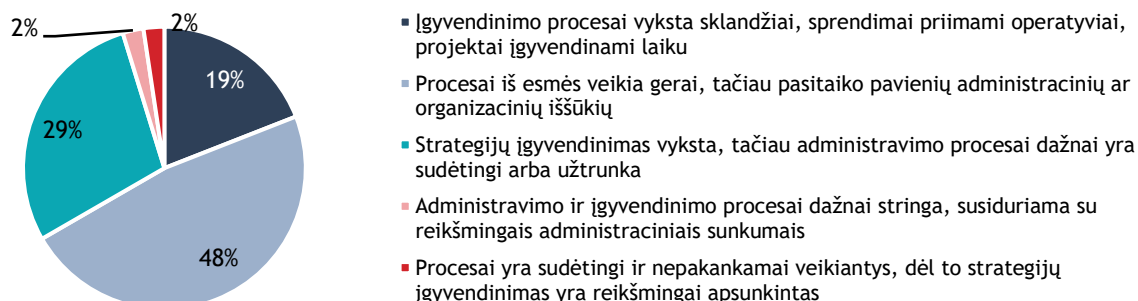

39 PAVEIKSLAS. PĮP TEIKIANČIŲ ORGANIZACIJŲ PASISKIRSTYMAS⁵⁴

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Galiausiai **vietos plėtros projektų įgyvendinimo tempų analizė atskleidžia vieną reikšmingiausių BIVP administravimo iššūkių**. Beveik pusė (47 proc.) VVG nurodo, kad projektai vykdomi šiek tiek lėčiau nei planuota, o penktadalis – kad žymiai lėčiau. Tik penktadalis VVG nurodo, kad projektai įgyvendinami pagal planą, 15 proc. – greičiau nei planuota. Tad, apibendrinus, **apie du trečdaliai visų VVG susiduria su vėlavimu**.

Nepaisant vėlavimų, dauguma VVG procesų sklandumą vertina palankiai: beveik pusė apklaustų VVG atstovų nurodo, kad procesai iš esmės veikia gerai, nors pasitaiko pavienių administracinių iššūkių, o penktadalis – kad viskas vyksta sklandžiai. Tik 4 proc. VVG susiduria su rimtomis sisteminio pobūdžio problemomis, tokiomis kaip stringantys procesai, reikšmingi administraciniai sunkumai ar kitaip apsunkintas VPS įgyvendinimas (žr. 40 pav.).

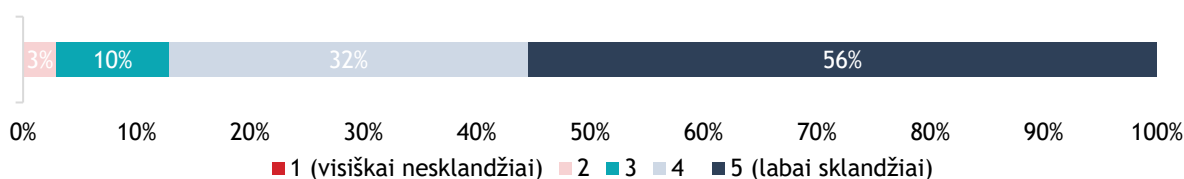
40 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINIMO SKLANDUMAS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

⁵⁴ Naudojamos vidutinės respondentų nurodytos reikšmės kiekvieno tipo organizacijai atskirai. Dėl šios priežasties bendras procentas viršija 100 proc.

Toks neatitikimas tarp objektyviai fiksuojamo vėlavimo ir subjektyviai aukšto sklandumo vertinimo gali būti aiškinamas adaptyviu VVG elgesiu: organizacijos prisitaiko prie vėlavimo kaip prie normos ir vertina savo veiklą atsižvelgdamos į pakeistus lūkesčius, o ne į pradinį planinius terminus. Tai laikytina struktūrinio pobūdžio vertinimo pokyčiu, kurį reikia fiksuoti interpretuojant subjektyvius sklandumo vertinimus. Išskirtina, kad ir praėjusio finansinio laikotarpio metu VPS rengimo ir pasirengimo vietos plėtros projektų atrankai procesas užtruko, projektinės sutartys buvo sudarytos vėliau, nei numatyta, tačiau miestų VVG gana greitai prisitaikė ir BIVP iniciatyva buvo sėkmingai įgyvendinta⁵⁵.

Pažymėtina, kad ir, savivaldybių atstovų nuomone, VPS administravimo procesas yra įgyvendinamas sklandžiai (žr. 41 pav.) – 88 proc. respondentų įvertino VPS administravimo procesą kaip sklandų arba labai sklandų.

41 PAVEIKSLAS. VPS ĮGYVENDINIMO SKLANDUMAS

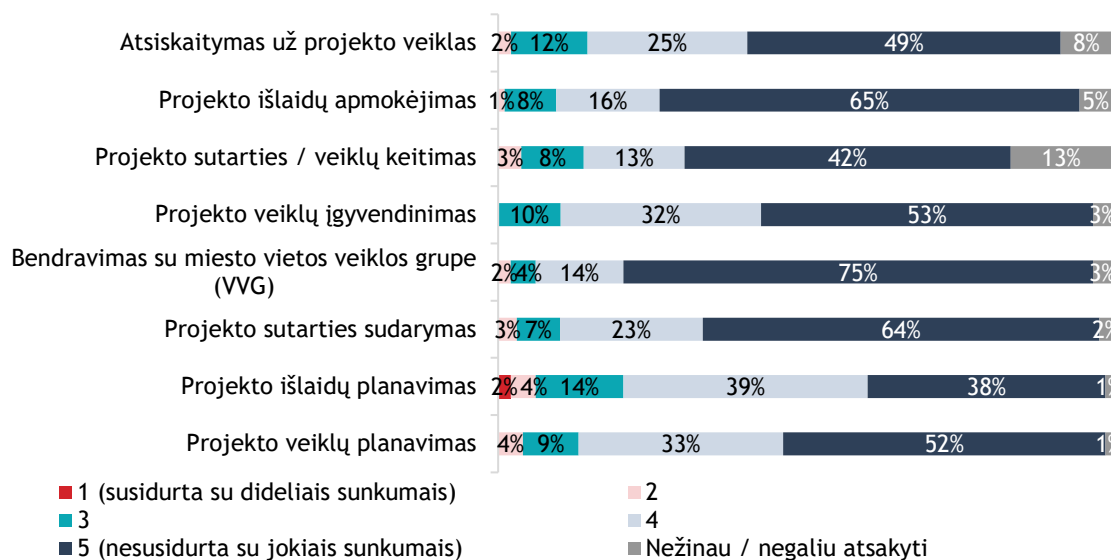
Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remiantis savivaldybių atstovų anketinės apklausos rezultatais

Visgi, VVG vienas reikšmingiausių vietos plėtros projektų įgyvendinimą apsunkinančių veiksnių – sudėtingas bendradarbiavimas su savivaldybėmis. Šis iššūkis pasireiškia dviem pagrindinėmis formomis. Pirmą, **finansinio indėlio neapibrėžtumas**: dalis savivaldybių prisidėjo prie VPS įgyvendinimo, tačiau praktikoje naudojasi savo nuožiūra rinkdamosi, prie kurių projektų prisidėti. Kraštutiniu atveju savivaldybės administracijos sprendimas atsisakyti prisidėti lemia visų kvietimo metu sudarytų sutarčių nutraukimą. Antra, **politinės valios problema**: fiksuojami atvejai, kai savivaldybė numato konkrečių biudžetinių įstaigų dalyvavimą VPS įgyvendinimo procese ir remia tik tas iniciatyvas. Taip pat pasitaiko ir priešingų atvejų, kuomet biudžetinės įstaigos bijo ir nenori įsitraukti į VPS įgyvendinimą, kadangi savivaldybė nepalaiko bendrai VPS įgyvendinimo, o kitų organizacijų, galinčių teikti VPS įgyvendinimui aktualias paslaugas ar veiklas, nustatytoje teritorijoje nėra. **Šis savivaldybių veiksnys yra esminis ne tik įgyvendinimo tempų, bet ir visos BIVP koncepcijos požiūriu: jei savivaldybė aktyviai nedalyvauja arba destabilizuoja procesą, VVG autonomija ir VPS tikslų pasiekimas tampa formalūs.** Pažymėtina, kad bendrai **savivaldybės finansinis prisidėjimas bei įsitraukimas įgyvendinant VPS vietos lygiu yra svarbus** ir reikšmingas. Todėl ateityje, siekiant mažinti šiuos iššūkius, reikalingi papildomi sprendimai, pavyzdžiui, grąžinti ankstesniame finansavimo laikotarpyje taikytas sąlygas dėl savivaldybės prisidėjimo; numatyti konkrečių metodinę pagalbą atsakingiems savivaldybių administracijų atstovams dėl finansinio indėlio skyrimo tvarkos; stiprinti komunikaciją su savivaldybėmis, aktyviau perteikiant BIVP pridėtinę vertę ir įgyvendinamų projektų naudą vietos bendruomenei; sistemingai skatinti politinę valią dalyvauti įgyvendinant BIVP.

Patys vietos plėtros projektų vykdytojai skirtinguose projekto įgyvendinimo etapuose susiduria su **nevienodo intensyvumo sunkumais**. Sklandžiausiai vertinami etapai yra bendravimas su VVG (75 proc. be sunkumų), projekto išlaidų apmokėjimas (65 proc.) ir sutarties sudarymas (64 proc.). Pastebėtina, kad **projektų vykdytojų sudėtingumo vertinimas iš dalies koreliuoja su projekto planavimo ir įgyvendinimo turiningumu – administraciniai etapai vertinami teigiamai, o planavimo,**

⁵⁵ 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos 8.6.1. uždavinio „Pagerinti vietines įsidarbinimo galimybes ir didinti bendruomenių socialinę integraciją, išnaudojant vietos bendruomenių, verslo ir valdžios ryšius“ įgyvendinimo pažangos vertinimas, 2019, LR vidaus reikalų ministerijos užsakymu parengė UAB „BGI Consulting“.

veiklų įgyvendinimo ir atskaitomybės etapai kelia kiek daugiau iššūkių (žr. 42 pav.). Tai leidžia teigti, kad būtina stiprinti metodinę paramą būtent įgyvendinimo ir atsiskaitymo fazėse.

42 PAVEIKSLAS. SKIRTINGŲ VIETOS PLĖTROS PROJEKTŲ PLANAVIMO IR ĮGYVENDINIMO ETAPŲ SUNKUMŲ VERTINIMAS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi vietos plėtros projektų vykdytojų atstovų anketinės apklausos rezultatais

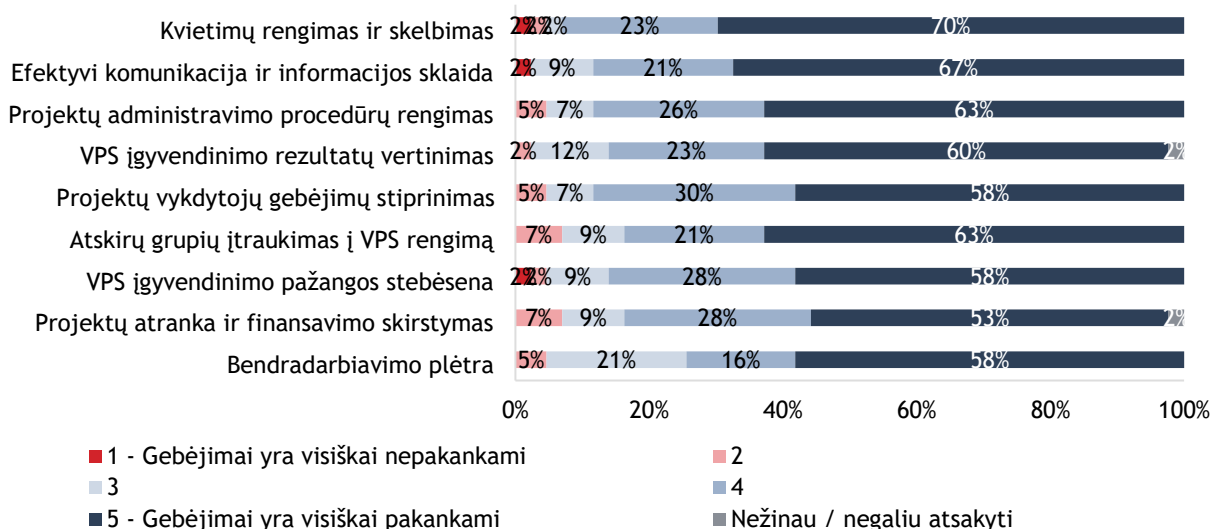
Visgi, kaip jau minėta anksčiau, nepaisant įgyvendinimo vėlavimų, didžiojoje dalyje VPS numatyti tikslai turėtų būti pasiekti numatyta apimtimi ar netgi viršijami (nurodė 73 proc. VVG apklaustųjų).

Apibendrinant, vietos plėtros projektų atrankos ir vertinimo procedūros yra formaliai aiškos ir aktyviai viešinamos, tačiau informacijos pasiekiamumas laiku išlieka nepakankamas. Procedūrų savalaikiškumą riboja INVESTIS (DMS) platformos techniniai trūkumai, asimetriškas terminų režimas, nepalankus projektų vykdytojams, CPVA vertinimų uždelsimas. Išskirtina, kad vietos plėtros projektų įgyvendinimo tempai yra nepakankami: apie du trečdaliai VVG nurodo vėlavimą. Pagrindinės VPS vėlavimo priežastys apima tiek vidinius (pajėgumų stoka, nepakankamas pareiškėjų aktyvumas), tiek išorės (savivaldybių bendradarbiavimo problemos, institucinis koordinavimas) veiksniai. Pažymėtina, kad savivaldybių finansinio indėlio neapibrėžtumas gali lemti ne tik vėlavimą, bet ir atskirų VPS tikslų nepasiekimą.

MIESTŲ VVG PAJĖGUMAI IR KOMPETENCIJOS

VVG pajėgumų ir kompetencijų vertinimas atskleidžia paradoksalią situaciją: subjektyviai VVG savo gebėjimus vertina kaip pakankamus, tačiau objektyviai fiksuojami struktūriniai trūkumai, kurie riboja kokybišką VPS įgyvendinimą.

Remiantis VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais, **didžioji dalis VVG savo kompetencijas vertina kaip visiškai pakankamas visais analizuotais VPS rengimo ir įgyvendinimo aspektais** (žr. 43 pav.). Aukščiausiai vertinami gebėjimai kvietimų rengimo ir skelbimo etape – tai atitinka ir kituose poskyriuose fiksuotą tendenciją, kad formalūs administraciniai procesai VVG sekasi geriau nei turiningieji įgyvendinimo aspektai.

43 PAVEIKSLAS. VVG GEBĖJIMŲ VERTINIMAS PAGAL VPS RENGIMO IR ĮGYVENDINIMO ETAPUS Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Žemiausius (labiausiai nepakankamus) savo gebėjimus VVG nurodė dviejose srityse: **atskirų grupių įtraukimas į VPS rengimą ir projektų atrankos bei finansavimo skirstymas** (abiejose po 7 proc. VVG savo gebėjimus įvertino kaip nepakankamus). Nors ši dalis atrodo nedidelė, ji yra reikšminga turinio požiūriu: būtent šios dvi sritys yra esminės BIVP koncepcijos demokratinio dalyvavimo ir skaidraus išteklių paskirstymo principų įgyvendinimui. Gebėjimų trūkumas jose kelia didesnę riziką nei, pavyzdžiui, administracinių procedūrų srityje.

Nepaisant aukštų subjektyvių vertinimų, faktinių išteklių analizė atskleidžia sisteminę spragą (žr. 44 pav.). Daugiau nei pusė VVG nurodė susidurianti su žmogiškųjų išteklių trūkumu – tai dominuojantis iššūkis, pasikartojantis visuose administravimo proceso etapuose. Reikšmingai daliai VVG (40 proc.) trūksta materialinių išteklių (įrangos, patalpų), o ketvirtadaliui – finansų administravimo ir apskaitos gebėjimų. Tik mažiau nei dešimtadalis VVG nurodė, kad turimų gebėjimų pakanka.

Pažymėtina, kad žmogiškųjų išteklių trūkumo dominavimas yra reikšmingas: VVG – dažniausiai nedidelės organizacijos⁵⁶, kurių veiklos kokybė tiesiogiai priklauso nuo darbuotojų skaičiaus ir kompetencijų, todėl tai laikytina sisteminiu VVG veiklos iššūkiu. Pažymėtina, kad VVG išskyrė praktinių gebėjimų stoką VPS rengimui bei sunkumus pritraukiant žmones, galinčius visavertiškai įsitraukti į VVG procesus. T. y. žmogiškųjų išteklių trūkumas nėra tik kiekybinis – jis apima ir kvalifikuotų specialistų pritraukimo problemą. Papildomai fiksuojami ir išorės veiksniai: savivaldybės neaktyvumas ar priešiškas, per mažas finansavimas bei iššūkiai bendradarbiaujant su CPVA.

⁵⁶ Remiantis VVG anketinės apklausos rezultatais, dauguma VVG turi 2–3 samdomus darbuotojus, faktinis etatų skaičius dažniausiai svyruoja tarp 0,75 ir 2. Daugelis (67 proc.) nurodė neturintys savanorių, kai kurios VVG turi 1–3 savanorius.

44 PAVEIKSLAS. VVG GEBĖJIMŲ TRŪKUMAS

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Reikšminga dalis (76,7 proc.) VVG mano, kad, sustiprinus jų gebėjimus, jos galėtų prisiimti naujas, papildomas atsakomybes. Tik 4,7 proc. VVG atsakė neigiamai, 18,6 proc. – nežinojo. **Pagrindinės papildomos funkcijos, kurias VVG galėtų imtis, yra vietos iniciatyvų koordinavimas (90,9 proc.), gyventojų bendruomenės atstovavimas valdžios institucijose (54,5 proc.) ir gyventojų informavimas apie valdžios sprendimus (36,4 proc.).** Pavieniais atvejais minimos NVO stiprinimas, tinklaveika, pilotinių iniciatyvų vykdymas ir inovacijų skatinimas. Šie duomenys atspindi dvejopą situaciją. Viena vertus, **didelis VVG pasirengimas plėsti savo funkcijas rodo institucinį potencialą ir norą prisiimti aktyvesnį vaidmenį vietos valdyje.** Kita vertus, **organizacijos, kurios šiuo metu susiduria su žmogiškųjų išteklių ir materialinių išteklių stoka, gali susidurti su sunkumais siekiant veiksmingai prisiimti papildomas funkcijas be sisteminės paramos stiprinant.**

Apibendrinant miestų VVG pajėgumai ir kompetencijos yra nepakankamos sistemingo ir kokybiško VPS įgyvendinimo užtikrinimui. Nors subjektyvūs savęs vertinimai yra aukšti, faktiniai duomenys atskleidžia plačiai paplitusius žmogiškųjų išteklių, materialinių išteklių ir finansų administravimo gebėjimų trūkumus. Gebėjimų spraga yra tuo reikšmingesnė, kad ji labiausiai jaučiama srityse, esminėse BIVP kokybei, – dalyvavimo ir skaidraus išteklių paskirstymo principų įgyvendinimui. Išorės veiksniai – savivaldybių neaktyvumas, nepakankamas finansavimas ir institucinio koordinavimo iššūkiai – dar labiau apsunkina VVG gebėjimų realizavimą. Fiksuojamas didelis VVG pasirengimas plėsti funkcijas rodo sisteminį potencialą, tačiau jo realizavimas reikalaus tikslingų ir nuoseklių pajėgumų stiprinimo priemonių.

5.5 BIVP SĄVEIKA SU KITOMIS VIEŠOSIOMIS INTERVENCIJOMIS BEI INTEGRACIJA Į NACIONALINĘ VIEŠOJO VALDYMO SISTEMĄ

Šiame poskyryje pateikiami atsakymai į šiuos TS vertinimo klausimus:

9.6.1. Kiek strategijos dera su savivaldybių ir nacionaliniais plėtros dokumentais?

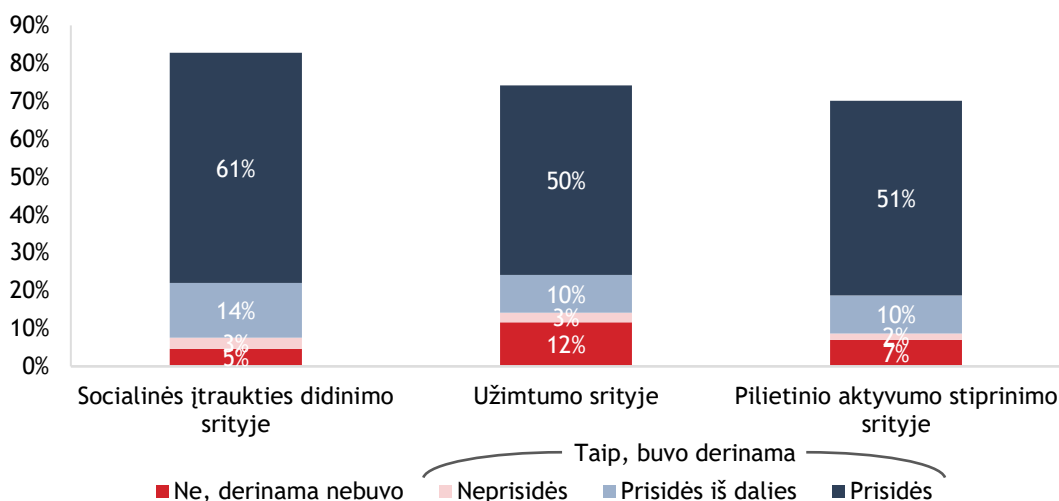
9.6.2. Ar egzistuoja veiksminga partnerystė tarp miestų VVG, tarp miestų VVG ir savivaldybių, nevyriausybinį ir kitų sektorių, kaimo VVG?

9.6.6. Ar miestų VVG pajėgios išsilaikyti tarp finansavimo periodų? Kokie galėtų būti VVG veiklos finansavimo šaltiniai pereinamuoju laikotarpiu (po pasibaigusio finansavimo laikotarpio dar neprasidėjus naujam)?

VPS SUDERINAMUMAS SU KITAIS STRATEGINIAIS DOKUMENTAIS

VPS ir kitų strateginių dokumentų suderinamumas leidžia užtikrinti, kad vietos lygmens iniciatyvos ne tik atliktų konkrečių bendruomenių poreikius, bet ir prisidėtų prie platesnių savivaldybių, regionų bei nacionalinių politikos prioritetų įgyvendinimo. **Atlikta analizė rodo, kad VPS yra derinamos su savivaldybių strateginiais plėtros dokumentais, tačiau šio derinimo apimtis ir praktinis nuoseklumas skirtingose srityse nevienodas.**

Ryškiausias suderinamumas fiksuojamas socialinės įtraukties didinimo srityje – apie 80 proc. VVG nurodė, kad rengiant VPS buvo atsižvelgta į savivaldybių strateginius plėtros planus. Tuo tarpu užimtumo bei pilietinio aktyvumo stiprinimo srityse suderinamumo mastas mažesnis – apie 65 proc. atvejų. Tai leidžia daryti prielaidą, kad socialinės įtraukties tematika savivaldybių planavimo dokumentuose ir VPS dažniau suvokiama kaip bendra prioritetinga kryptis, kai tuo tarpu ekonominio aktyvumo ir pilietinio dalyvavimo sritys išlieka fragmentiškiau integruotos (žr. 45 pav.).

45 PAVEIKSLAS. VPS SUDERINAMUMAS SU SAVIVALDYBĖS STRATEGINIŲ PLĖTROS PLANŲ

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

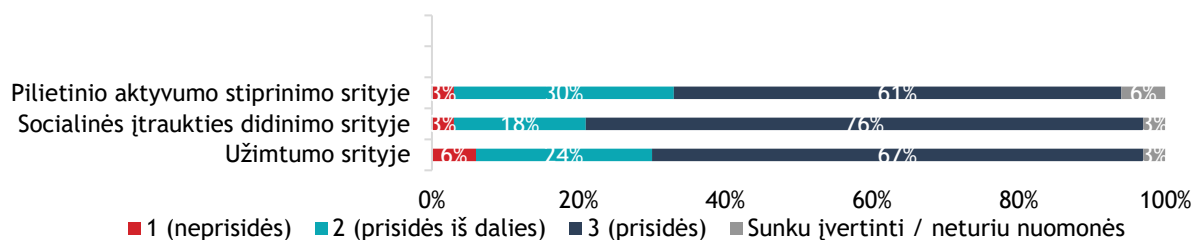
Pažymėtina, kad formaliai deklaruojamas dokumentų derinimas ne visais atvejais reiškia stiprią strateginę sąveiką ar reikšmingą indėlį į savivaldybių tikslų įgyvendinimą. **Nors daugiau nei 60 proc. VVG atstovų teigė, kad socialinės įtraukties srityje VPS prisidės prie savivaldybės strateginių tikslų įgyvendinimo, užimtumo ir pilietinio aktyvumo srityse tokį poveikį išvėlgė tik apie pusė respondentų.** Tai rodo, kad VPS ir savivaldybių strategijų sąsajos dažnu atveju išlieka daugiau deklaratyvios nei funkciškai integruotos (žr. 45 pav.). Pažymėtina, kad **reikšminga dalis VVG atstovų (kai kuriose srityse iki trečdaliao) apskritai negalėjo atsakyti, ar VPS buvo derinta su savivaldybės**

strateginiu planu. Toks neapibrėžtumas leidžia kelti prielaidą apie ribotą strateginį koordinavimą bei nepakankamą informacijos sklaidą tarp VPS rengimo ir įgyvendinimo procese dalyvaujančių subjektų.

VVG atstovų vertinimu, **VPS poveikį savivaldybių strateginių tikslų įgyvendinimui riboja keli struktūriniai veiksniai. Užimtumo srityje** respondentai vienodai dažnai minėjo pernelyg didelį problemų mastą, ribotą VPS veiklų apimtį, siaurą teritorinį ar tikslinių grupių aprėpties pobūdį. **Socialinės įtraukties srityje** dominuojanti kliūtis – siaura intervencijos teritorija arba tikslinė grupė, o **pilietinio aktyvumo srityje** reikšmingiausia problema įvardyta nepakankama orientacija į svarbiausias savivaldybės problemas. Galima teigti, kad VPS dažnai orientuojasi į lokalias, riboto masto intervencijas, kurios gali turėti teigiamą poveikį konkrečioms bendruomenėms, tačiau jų poveikis savivaldybės mastu išlieka ribotas.

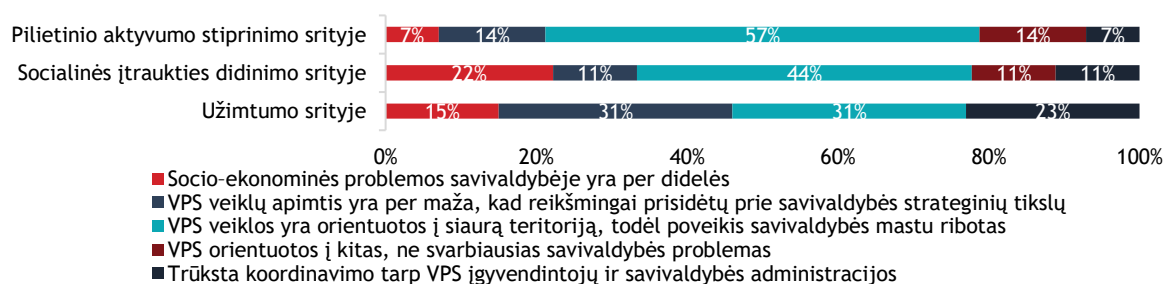
VVG atstovų vertinimu, **VPS derinimas dažniausiai apsiribojo regionų plėtros planais ir savivaldybių strateginiais planais.** VPS integracija į strateginius dokumentus išlieka ribota – tik pavieniais atvejais VPS buvo derinamos su kitais teritorijų vystymo ar sektoriaus planavimo dokumentais (pavyzdžiui, socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos sričių planais ar bendraisiais teritorijų planais).

Savivaldybių administracijų atstovų anketinės apklausos rezultatai iš esmės patvirtina VVG pateiktą situacijos vaizdą, tačiau yra kiek kritiškesni (žr. 46 pav.). Nors dauguma respondentų VPS poveikį vertina teigiamai, apie trečdalis savivaldybių atstovų mano, kad VPS neprisidės arba prisidės tik iš dalies prie užimtumo ir pilietinio aktyvumo stiprinimo. Ypač akcentuojama problema – **ribota teritorinė aprėptis** (žr. 47 pav.). Daugiau nei pusė savivaldybių atstovų pilietinio aktyvumo srityje ir beveik pusė socialinės įtraukties srityje pažymėjo, kad VPS veiklos orientuotos į pernelyg siaurą teritoriją, todėl jų poveikis savivaldybės mastu yra ribotas.

46 PAVEIKSLAS. VPS PRISIDĖJIMAS PRIE SAVIVALDYBĖS STRATEGINIAME PLANE NUMATYTŲ TIKSLŲ PASIEKIMO (SAVIVALDYBIŲ ATSTOVŲ POZICIJA)

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi savivaldybių administracijos atstovų anketinės apklausos rezultatais

47 PAVEIKSLAS. PRIEŽASTYS, KODĖL VPS PRISIDĖJIMAS PRIE SAVIVALDYBIŲ STRATEGINIŲ TIKSLŲ UŽIMTUMO, SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES DIDINIMO IR (AR) PILIETINIO AKTYVUMO STIPRINIMO SRITYSE YRA RIBOTAS (SAVIVALDYBIŲ ATSTOVŲ POZICIJA)

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi savivaldybių administracijos atstovų anketinės apklausos rezultatais

Apibendrinant galima teigti, kad **VPS ir savivaldybių strateginių dokumentų suderinamumas egzistuoja, tačiau jis daugeliu atvejų yra dalinis ir nevienodo gylio.** Suderinamumas stipriausias socialinės įtraukties srityje, tačiau silpnesnis ekonominio aktyvumo ir pilietinio dalyvavimo

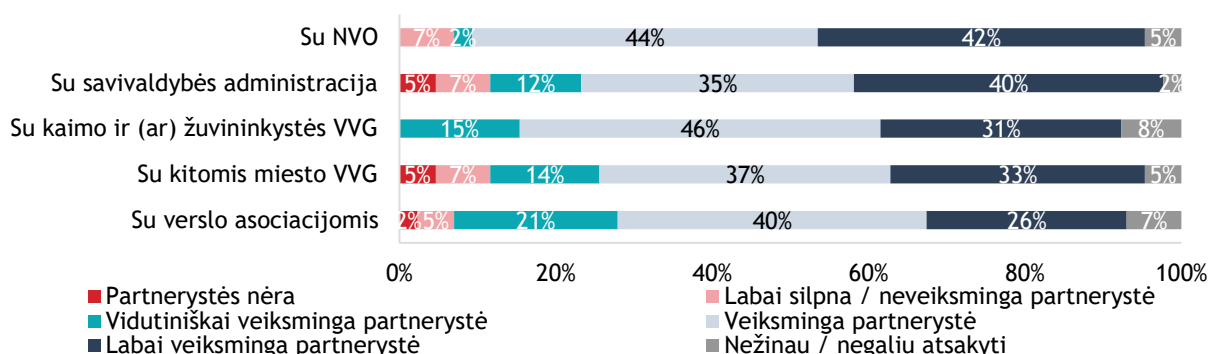
dimensijose. Pagrindiniai ribojantys veiksniai susiję su siaura teritorine aprėptimi, ribotu veiklų mastu, nepakankamu koordinavimu bei nepakankama integracija su kitais sektorių planavimo dokumentais.

BIVP VEIKĖJŲ PARTNERYSTĖS VERTINIMAS

Igyvendinant BIVP principą, **partnerystė yra vienas kertinių principų, kuriuo siekiama užtikrinti skirtingų sektorių, institucijų ir teritorinių veikėjų bendradarbiavimą.** Miestų VVG veiksmingumas didele dalimi priklauso nuo jų gebėjimo telkti savivaldybių institucijas, NVO, verslo subjektus bei kitus teritorinės plėtros partnerius bendriems tikslams įgyvendinti. Atlikta analizė rodo, kad **miestų VVG partnerystės tinklas yra netolygiai išplėtotas**, – dalis partnerystės ryšių funkcionuoja efektyviai, tačiau tarpsektorinio ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo intensyvumas bei kokybė reikšmingai skiriasi priklausomai nuo partnerio tipo.

Remiantis VVG anketinės apklausos rezultatais, **miestų ir kaimo (ar žuvininkystės) VVG bendradarbiavimas nėra plačiai paplitęs** – beveik 70 proc. apklaustų VVG nurodė, kad tokio bendradarbiavimo nevykdo. Tais atvejais, kai bendradarbiavimas egzistuoja, jis dažniausiai grindžiamas konsultaciniu, o ne strateginiu ar bendrų veiklų santykiu. Didžioji dalis bendradarbiaujančių VVG nurodė konsultuojantis su seniau veikiančių kaimo VVG atstovais (nurodė 69 proc. apklaustųjų), tačiau bendrų veiklų įgyvendinimas fiksuojamas tik nedidelėje dalyje atvejų (15 proc.). Pažymėtina, kad kai kuriais atvejais ryšys tarp miesto ir kaimo VVG yra daugiau organizacinio pobūdžio (pavyzdžiui, tie patys darbuotojai ar steigėjai), o ne grindžiamas sisteminiu bendradarbiavimu sprendžiant bendras teritorines problemas – partnerystės remiasi ne instituciniu koordinavimu, o individualiais kontaktais ir neformaliais ryšiais.

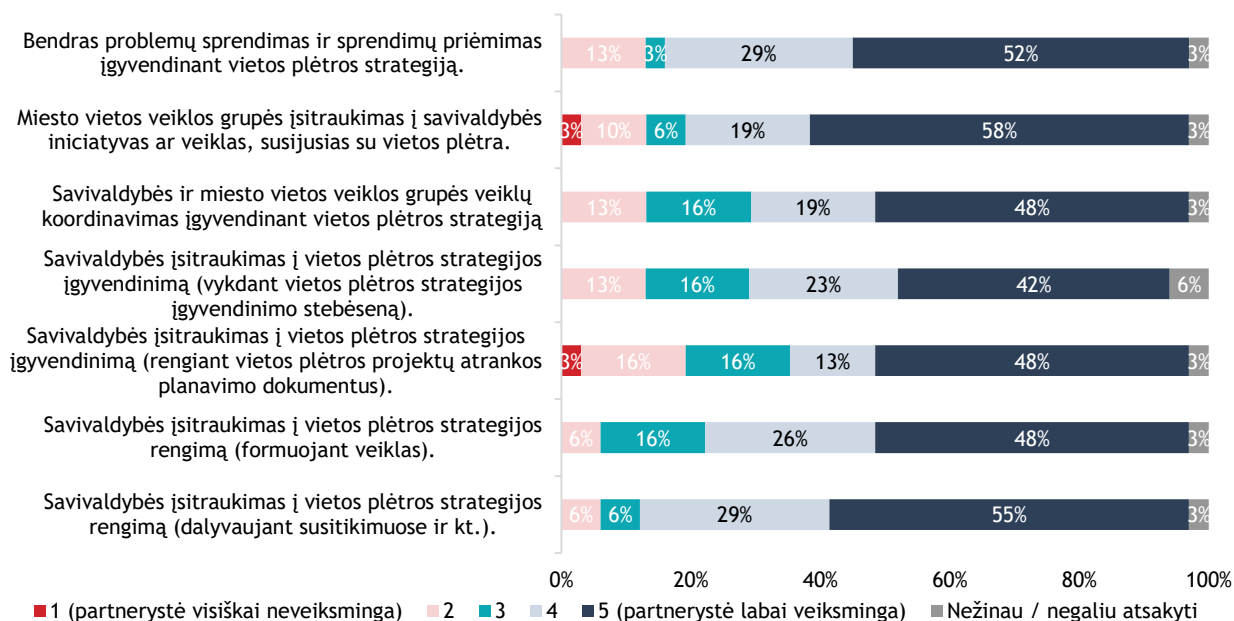
VVG atstovai stipriausiai vertina partnerystę su NVO – 86 proc. respondentų ją įvardija kaip veiksmingą arba labai veiksmingą (žr. 48 pav.). NVO sektorius yra artimiausias miestų VVG partneris, tačiau tikėtina, kad tokį vertinimą lemia ir tai, jog NVO dažniau įsitraukia į konkrečių socialinių problemų sprendimą vietos lygmeniu, todėl partnerystė pasižymi aukštu praktinio bendradarbiavimo intensyvumu. **Palankiai vertinama ir partnerystė tarp miestų VVG** – 70 proc. respondentų ją įvardija kaip veiksmingą arba labai veiksmingą. **VVG atstovai silpniausiai vertina partnerystę su verslo asociacijomis:** ji dažniausiai (21 proc.) vertinama kaip vidutiniškai veiksminga, o labai veiksmingos partnerystės dalis yra mažiausia (26 proc.) tarp visų analizuotų partnerių grupių. Verslo organizacijų motyvacija įsitraukti į vietos plėtros iniciatyvas gali būti ribota dėl mažo finansinio masto, nepakankamai aiškos pridėtinės vertės verslui.

48 PAVEIKSLAS. VVG PARTNERYSTĖS SU KITOMIS ORGANIZACIJOMIS VERTINIMAS

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais

Partnerystę su savivaldybių administracijomis VVG atstovai vertina nevienareikšmiškai. Viena vertus, 40 proc. apklaustų VVG atstovų partnerystę laiko veiksminga, o savivaldybių atstovai savo įsitraukimą taip pat vertina palankiai (žr. 49 pav.). Reprezentacinis ir komunikacinis bendradarbiavimo lygmuo funkcionuoja gana efektyviai – palankiausiai vertinamas miesto VVG įtraukimas į savivaldybės iniciatyvas bei savivaldybės dalyvavimas susitikimuose ir konsultacijose.

49 PAVEIKSLAS. SAVIVALDYBĖS IR VVG PARTNERYSTĖS VERTINIMAS (SAVIVALDYBIŲ ATSTOVŲ POZICIJA)

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“, remdamasi savivaldybių administracijos atstovų anketinės apklausos rezultatais

Kita vertus, **dalį VVG nurodo vidutinišką partnerystės veiksmingumą arba apskritai partnerystės nebuvimą** (žr. 48 pav.). Tai papildo ir anksčiau minėti **vietos plėtros projektų įgyvendinimą apskunkinantys veiksmas dėl VVG sudėtingo bendradarbiavimo su savivaldybėmis (dėl finansinio indėlio neapibrėžtumo ir politinės valios iššūkių).**

Pačių savivaldybių atstovų vertinimu silpniausiai funkcionuoja savivaldybės įsitraukimas į VPS stebėseną bei problemų sprendimą įgyvendinimo etape (žr. 49 pav.). Galima teigti, kad partnerystė stipresnė planavimo ir reprezentavimo, tačiau silpnė praktinio įgyvendinimo bei bendro atsakomybės pasidalijimo srityse. Mažiausiai palankiai vertinama partnerystė projektų atrankos dokumentų rengimo srityje. Šios įtampos gali būti kylančios dėl to, kad VVG sąlyginai dažniau orientuojasi į lankstumą, bendruomeninius poreikius ir dalyvaujamąjį valdymą, o savivaldybių administracijos – į formalizuotas administracines procedūras, rizikos kontrolę. Tokia struktūrinė asimetrija gali mažinti partnerystės efektyvumą, ypač pereinant nuo strateginio planavimo prie praktinio įgyvendinimo.

Apibendrinant galima teigti, kad miestų VVG partnerystės modelis pasižymi stipriais ryšiais su NVO sektoriumi ir pakankamai aktyvia sąveika su savivaldybėmis, tačiau išlieka ribotai integruotas teritoriniu ir tarpsektoriniu požiūriu. Egzistuojanti partnerystės sistema yra funkcionuojanti, tačiau nepakankamai integruota ir dar nepasiekusi aukšto strateginio bendradarbiavimo brandos lygio.

Pažymėtina, kad BIVP partnerystės modelis grindžiamas glaudžiu viešojo, NVO, bendruomeninio ir verslo sektorių bendradarbiavimu, todėl **institucinių vaidmenų persidengimas yra natūrali šio metodo dalis.** Tačiau kai konkretus asmuo atstovauja keliems sektoriams ar institucijoms, kyla rizika, kad viešieji ir privatūs interesai gali būti derinami nenuosekliai.

Miestų VVG turi vidines tvarkas, reglamentuojančias interesų deklaravimą, nusišalinimą ir sprendimų priėmimo skaidrumo standartus. Pavyzdžiui, VPS įgyvendinimo taisyklės įpareigoja užtikrinti viešųjų interesų viršenybę ir deklaruoti privačius interesus, deklaruoti interesų konfliktą ir esant jam nusišalinti, prieš priimant sprendimus dėl strategijos keitimo pasirašyti konfidencialumo ir nešališkumo deklaraciją, o PĮP vertintojams – analogišką deklaraciją, kartu draudžiant vertintojais skirti asmenis, dalyvavusius

tvirtinant PĮP sąrašą. Taisyklėse taip pat įtvirtinta, kad visi susirinkimo ar valdymo organo sprendimai protokoluojami, nurodant argumentus, dalyvius ir jų nuomones, siekiant užkirsti kelią nuslėpti dalyvavimą ar ryšius. Vis dėlto šių praktikų taikymas paliktas pačių VVG diskrecijai. Toks savireguliacinis modelis priklauso nuo pavienių VVG savanoriško apsisprendimo ir vidinės organizacinės kultūros lygio, t. y. esama tvarka nesukuria prielaidų vienodam interesų valdymo standartui visose VVG. Dėl to, nesant vieningų interesų deklaravimo, nusišalinimo ir sprendimų priėmimo skaidrumo standartų, objektyviai kyla abejonių dėl sprendimų nešališkumo.

BIVP partnerystės logika numato, kad VVG sudarantys ir jai atstovaujantys asmenys reprezentuotų viešąjį interesą. Tačiau praktikoje pasitaiko atveju, kai, paskelbus kvietimą teikti PĮP, PĮP rengti ar teikti pageidaujantų pačių organizacijų, kurios sudaro VVG, atstovai – šį pasirinkimą pagrįsdami tuo, kad dėl nedidelio teritorijos dydžio ar nenoro spręsti konkrečių iššūkių kitų pareiškėjų nėra. Toks paaiškinimas, nors ir gali atspindėti objektyvią teritorinę situaciją, kartu atskleidžia problemą: VVG atstovai šiuo atveju vienu metu veikia ir sprendimus dėl kvietimų priimančioje institucijoje, ir potencialiai interesus turinčioje organizacijoje, o toks vaidmenų sutapimas savaime kelia pagrįstų abejonių dėl nešališkumo, nepriklausomai nuo konkrečių dalyvių ketinimų.

Atsižvelgiant į tai ir siekiant stiprinti pasitikėjimą BIVP įgyvendinimu ir užtikrinti nuoseklų viešųjų ir privačių interesų valdymą, **rekomenduojama nacionaliniu lygmeniu parengti ir taikyti vieningą VVG skaidrumo standartą.**

VVG VEIKIMAS TARP SKIRTINGŲ FINANSINIŲ LAIKOTARPIŲ

VVG veiklos tęstinumas tarp finansavimo periodų yra viena svarbiausių sąlygų užtikrinant nuoseklų vietos plėtros politikos įgyvendinimą ir ilgalaikį institucinių gebėjimų išsaugojimą. Nors VVG sukaupia reikšmingą administracinę, projektinę ir bendruomeninio darbo patirtį, jų veiklos modelis praktikoje vis dar grindžiamas terminuotu programiniu finansavimu, todėl finansavimo ciklą pertrūkiai tampa reikšmingu organizaciniu ir instituciniu iššūkiu. Tokiose situacijose kyla ne tik finansinio stabilumo, bet ir darbuotojų išlaikymo, sukaupytų kompetencijų tęstinumo bei vietos bendruomenių pasitikėjimo rizikos.

Remiantis praėjusio finansinio laikotarpio VVG veiklos patirtimi galima teigti, kad tarp finansavimo laikotarpių VVG dažnai susiduria su itin ribotomis galimybėmis išlaikyti veiklą be išorinio finansavimo. Pavyzdžiui, dalis organizacijų pereinamuoju laikotarpiu rėmėsi savivaldybių pagalba, laikiniais darbo santykiais ar pavieniais projektiniais resursais, tačiau kai kuriais atvejais veiklos tęstinumas buvo užtikrinamas tik darbuotojų asmeninio išpareigojimo sąskaita. Finansavimo ciklą nesutapimas lėmė darbuotojų kaitą ir sukaupytų kompetencijų praradimą, o tai ilgai silpnina institucinius gebėjimus.

Šiame finansiniame laikotarpyje, remiantis VVG atstovų apklausos duomenimis, dauguma VVG be nuolatinio finansavimo nepajėgtų išsilaikyti (nurodė 56 proc. apklaustųjų). Dar trečdalis teigė galintys tęsti veiklą tik su papildoma finansine parama. Pažymėtina, kad 2021–2027 m. laikotarpiu papildomo finansavimo negavo pusė apklaustų VVG (51 proc. respondentų), tačiau beveik pusė (47 proc.) gavo savivaldybės biudžeto lėšų, nedidelė dalis – valstybės biudžeto (5 proc.), ES fondų (2 proc.), kitų finansavimo šaltinių (nario mokestis, GPM) (2 proc.). Tai rodo, kad finansavimo diversifikacija VVG praktiškai nėra išvystyta.

Pažymėtina, kad net 76,7 proc. VVG atstovų mano, kad **sustiprinus jų gebėjimus jos galėtų prisiimti papildomas funkcijas. VVG mato save kaip potencialius vietos iniciatyvų koordinavimo centrus** – beveik 91 proc. respondentų nurodė, kad galėtų imtis vietos iniciatyvų koordinavimo funkcijos. Dalis VVG taip pat identifikuoja platesnį vaidmenį – atstovavimą gyventojų interesams valdžios institucijose, informacijos sklaidą, NVO stiprinimą, tinklaveikos ar inovacijų skatinimą. Tai leidžia vertinti VVG ne vien kaip projektinio finansavimo administravimo struktūras, bet ir kaip potencialias vietos valdymo bei

bendruomeninės politikos tarpininkės. Tačiau praktikoje tokių funkcijų išplėtimas gali būti sunkiai įgyvendinamas be stabilaus bazinio finansavimo mechanizmo.

Vertinant galimus veiklos tęstinumo sprendimus pereinamuoju laikotarpiu, galima išskirti kelias potencialias kryptis. Pavyzdžiui, VVG galėtų aktyviau diversifikuoti finansavimo šaltinius, plečiant veiklas į konsultavimo, bendruomenių stiprinimo, projektų administravimo, mokymų ar vietos iniciatyvų koordinavimo sritis. Turimi duomenys rodo, kad pačios VVG mato potencialą veikti kaip vietos tinklaveikos ir bendruomeninės politikos centrai, todėl dalis veiklų galėtų būti finansuojamos per savivaldybių užsakomas paslaugas, kitus sektorinius fondus.

Taip pat **reikšminga alternatyva galėtų būti pereinamojo laikotarpio nacionalinis finansavimo instrumentas**, skirtas užtikrinti bazinį VVG veiklos tęstinumą tarp ES finansavimo ciklų. Galimas to pavyzdys – LEADER instrumento veikimo praktikos taikymas. Pavyzdžiui, 2014–2020 m. programavimo laikotarpyje⁵⁷ VPS parengimui (sudarant sąlygas jas rengti tiek jau susikūrusioms kaimo VVG, tiek ir naujoms), skirta parengiamoji parama 2023–2027 m. VPS rengti, kuri teikiama iš 2014–2020 m. KPP pereinamojo laikotarpio lėšų. Toks sprendimas leidžia pereinamuoju laikotarpiu finansuoti naujo laikotarpio VPS parengimo projektus taip, kad strategijos būtų parengtos tinkamai ir laiku bei galėtų būti atrinktos per vienerius metus nuo BŽŪP Strateginio plano patvirtinimo – tuo pačiu užtikrinant nuoseklią kaimo VVG veiklą. Aktualu ieškoti analogiškų mechanizmų, kurie galėtų būti taikomi ir miestų VVG atveju, mažinant veiklos pertrūkio riziką tarp finansavimo ciklų.

Apibendrinant galima teigti, **kad miestų VVG šiuo metu nėra pajėgios savarankiškai išsilaikyti tarp finansavimo periodų. Organizacijų veikla išlieka kritiškai priklausoma nuo projekcinio finansavimo, o finansavimo ciklų pertrūkiai sukelia žmoniškųjų išteklių praradimo, kompetencijų nykimo bei veiklos fragmentacijos riziką.** Nors VVG turi potencialą prisiimti daugiau funkcijų, šio potencialo realizavimui būtinas stabilesnis ir labiau diversifikuotas finansavimo modelis.

⁵⁷ Pereinamojo laikotarpio nuostatų buvo laikomasi ir įgyvendinant 2007–2013 m. programavimo laikotarpį.

5.6 GALIMOS NAUJOS ES INVESTICIJŲ KRYPTYS

Šiame poskyryje pateikiami atsakymai į šiuos TS vertinimo klausimus:

9.5. Išskirti esamas ir pateikti siūlymus dėl galimų naujų ES investicijų krypčių ir veiklų, kurias būtų tikslinga įgyvendinti ateityje (po 2027 m. laikotarpio), siekiant spręsti gyventojų skurdo ir atskirties problemas.

9.5.3. Kokios naujos veiklos (ar veiklų tipai) galėtų būti tikslingai remiamos siekiant efektyviau atliepti minėtus iššūkius?

ESAMOS IR GALIMOS INVESTICIJŲ KRYPTYS, NAUJOS VEIKLOS

Esama geopolitinė situacija – hibridinio pobūdžio grėsmės, dezinformacija, – taip pat socialinės atskirties iššūkiai, nepakankamas pilietinis aktyvumas negali būti veiksmingai sprendžiami vien infrastruktūros plėtros ar viešųjų paslaugų prieinamumo priemonėmis. Šiems iššūkiams spręsti aktualu pasitelkti ir BIVP intervencijas: BIVP instrumentas gali būti pasitelkiamas kaip vienas iš praktinių mechanizmų, per kurį atitinkami strateginiai prioritetai gali būti įgyvendinami vietos savivaldos lygmeniu, kadangi tiek bendruomeninis, tiek demokratinis atsparumas formuojasi ne vien per formalias institucijas, bet ir per savanorystės tinklus, NVO veiklą bei kasdienį bendruomenių dalyvavimą.

Dabartinio BIVP instrumento sprendiniai siekiant mažinti socialinę atskirtį įgyvendinami pasitelkiant vietos plėtros projektus – finansuojant bendruomenines veiklas skatinamas užimtumas, gerinamas socialinių paslaugų prieinamumas. Tačiau esama intervencijų logika pasižymi struktūriniais apribojimais. Kaip jau minėta pirmiau, strateginis BIVP tikslas išlieka nepakankamai konceptualizuotas, todėl skirtingi BIVP veikėjai jį interpretuoja skirtingai. Išskirtinas ir stebėsenos rodiklių sistemos trūkumas prioritetizuojant kiekybinius, o ne kokybinius rodiklius, padedančius geriau vertinti socialinį poveikį. Taip pat intervencijų tęstinumas projekto finansavimo pabaigoje išlieka sisteminiu iššūkiu, kadangi, kaip pažymi vietos plėtros projektų vykdytojai ir VVG atstovai, projekto veiklų metu nėra suformuojamos tvarumo prielaidos. Šie trūkumai lemia, kad esamas modelis, nors ir generuoja socialinę naudą trumpuoju laikotarpiu, yra struktūriškai nepajėgus užtikrinti ilgalaikio poveikio skurdui ir atskirčiai.

Svarstant, kokios galimos naujos investicijų kryptys įgyvendinant BIVP, išskirtinos šios tematinės sritys:

- **Rytų pasienio teritorijų stiprinimas.** Atsižvelgiant į įtemptą geopolitinę situaciją ir su ja susijusias grėsmes (hibridinės grėsmės, dezinformacija), Rytų pasienio teritorijos gali būti išskiriamos viena iš prioritetinių sričių, stiprinant vietos bendruomenių ir demokratinį atsparumą.
- **Ekologinė ir aplinkosauginė kompetencija.** Atsižvelgiant į ES Žaliojo kurso prioritetus ir augančią darbo rinkos paklausą žaliųjų igūdžių srityje, BIVP finansavimas galėtų apimti praktinių aplinkosauginių kompetencijų ugdymą – ypač tarp pažeidžiamų grupių.
- **Skaitmeninė įtrauktis ir dirbtinis intelektas.** Sparčiai plintančios technologijos kelia naują atskirties dimensiją: senyvo amžiaus asmenys, mažo skaitmeninio raštingumo gyventojai ir kaimo vietovių bendruomenės patiria augantį skirtumą kalbant apie galimybes naudotis viešosiomis paslaugomis.
- **Bendruomeninis atsparumas ir civilinė sauga.** Karo Ukrainoje, COVID-19 pandemijos patirtis atskleidė bendruomenių gebėjimo savarankiškai reaguoti į ekstremalias situacijas svarbą. Aktualus tolesnis civilinės saugos kompetencijų ugdymas bendruomenių lygmeniu, tarpusavio pagalbos tinklų kūrimas.
- **Kultūra kaip socialinės integracijos priemonė.** Kultūrinių veiklų potencialas mažinant socialinę atskirtį nėra sistemiskai išnaudotas dabartiniu finansavimo laikotarpiu.
- **Vietos vykdytojų ir pareiškėjų institucinių gebėjimų stiprinimas.** Aktualu stiprinti NVO administracinius ir strateginius gebėjimus – ne vien kaip projekto vykdytojų, bet ir kaip ilgalaikių vietos plėtros partnerių.

Atitinkamai, šias investicijų kryptis galėtų atliepti naujos veiklos (veiklų tipai). Vis dėlto ateinančiame finansiniame periode konkretus veiklų apibrėžimas turėtų remtis **atvirumu teritoriškai specifiniams**

poreikiams (nenustačius baigtinio sąrašo) ir **teminiu kryptingumu prioritėtinėse srityse**. Šiame kontekste rekomenduotina svarstyti galimybę lanksčiau apibrėžti tikslinę geografinę aprėptį – leisti į BIVP veiklas įsitraukti ne tik konkrečioje VPS teritorijoje esantiems paslaugų gavėjams, bet ir besiribojančių teritorijų gyventojams. Toks lankstumas leistų efektyviau atliepti funkcinis teritorinius ryšius, kurie dažnai nesutampa su administracinėmis ribomis. Šiuo metu esantis polinkis apsiriboti veiklų tipais, formomis ir įtraukiamomis tikslinėmis grupėmis pagal nustatytus IP prioritetus yra laikytinas vienu iš BIVP lankstumo apribojimų.

Galimos naujos veiklos ateinančiam programavimo laikotarpiui, grindžiamos identifikuotais vietos bendruomenių poreikiais ir šiuolaikiniais socialinės politikos iššūkiais:

- skaitmeninės įtraukties programos – skaitmeninio raštingumo, dirbtinio intelekto taikymo bei darbo rinkos skaitmenizacijos keliamų pokyčių valdymo mokymai įvairioms gyventojų grupėms. Įgyvendinant šias veiklas tikslinga numatyti partnerystes su bibliotekomis ir kitomis šioje srityje jau veikiančiomis institucijomis, siekiant užtikrinti veiklų sinergiją, o ne dubliavimą;
- visuomenės atsparumo stiprinimo veiklos – bendruomenių atsparumo dezinformacijai, informacinės manipuliacijos ir skaitmeniniams pavojams didinimas; socialinio, informacinio ir skaitmeninio atsparumo kompetencijų ugdymas;
- žiedinės ekonomikos įgūdžių laboratorijos – praktinio pobūdžio mokymai žiedinės ekonomikos, aplinkosaugos srityse, orientuoti į vietos gyventojų praktinių kompetencijų ugdymą bei tvarių kasdienių praktikų stiprinimą;
- kultūrinės integracijos ir tarpkultūrinio dialogo programos – veiklos, skirtos vietos kultūros stiprinimui bei migrantų ir etninių mažumų integracijai per bendras kultūrinės iniciatyvas, kūrybines veiklas ir bendruomeninį dalyvavimą;
- „sidabrinės ekonomikos“ ir aktyvaus senėjimo veiklos – vyresnio amžiaus gyventojų potencialo aktyvinimas per mentorystės, kartų dialogo ir praktinių įgūdžių perdavimo programas, prisidedant prie demografinių iššūkių valdymo vietos lygmeniu;
- vietos vykdytojų ir pareiškėjų institucinių gebėjimų stiprinimas – organizacinių, strateginių ir valdymo kompetencijų ugdymas, orientuotas į ilgalaikį NVO, bendruomeninių organizacijų ir kitų potencialių BIVP vykdytojų tvarumą.

5.7. BIVP IR LEADER SĄVEIKOS GALIMYBĖS BŪSIMUOJU INVESTICINIŲ LAIKOTARPIU

Šiame poskyryje pateikiami atsakymai į šiuos TS vertinimo klausimus:

9.7.1. Kiek yra panašumų ir skirtumų tarp LEADER ir BIVP metodų įgyvendinimo logikos, tikslų, priemonių ir tikslinių grupių?

9.6.3. Ar BIVP (strategijų ir vietos plėtros projektų) veiklos papildo, dubliuoja ar konfliktuoja su kitomis ES ar valstybės finansuojamomis intervencijomis?

9.7.2. Ar naujoje finansinėje perspektyvoje galėtų būti planuojamos priemonės ar mechanizmai, kurie galėtų skatinti LEADER ir BIVP sąveiką ar integraciją?

9.7.3. Kokios teisinės, administracinės ar turinio požiūriu egzistuojančios kliūtys ar ribojimai, trukdantys užtikrinti glaudesnę šių dviejų iniciatyvų sąlyčio taškų išnaudojimą?

9.7.4. Kiek potencialiai būtų naudinga (ir kam) siekti didesnio LEADER ir BIVP metodų derinimo - tiek strateginiu, tiek praktiniu (vietos projektų) lygmeniu?

Artėjant 2021–2027 m. investicinio laikotarpio pabaigai ir rengiantis 2028–2034 m. ES daugiametei finansinei programai, aktualu įvertinti BIVP veiklas bendresniame kontekste, atsižvelgiant į Lietuvoje įgyvendinamą LEADER programą (ŽŪM veiklos sritis). Nors dėl vykstančių derybų ateinančio laikotarpio ES strateginė darbotvarkė kol kas nėra galutinai apibrėžta ir dar gali keistis, prognozuotina, kad **naujasis investicinis laikotarpis pasižymės esminiais struktūriniais pokyčiais, kurie gali sudaryti prielaidas didesnei LEADER ir BIVP metodų sąveikai ar integracijai Lietuvoje**. EK siūlo supaprastinti ES finansavimo sistemą ir mažinti fondų fragmentaciją, integruojant iki šiol atskirai veikusias finansavimo sritis, įskaitant sanglaudos politiką ir žemės ūkio bei kaimo plėtros politiką, į vieningesnę, bendrais principais grindžiamą finansavimo struktūrą. Šią struktūrą planuojama įgyvendinti per integruotą nacionalinio ir regioninio planavimo sistemą – nacionalinius ir regioninius partnerystės planus (*toliau – NRPP*)⁵⁸. Skirtingų fondų valdymo logikos supanašėjimas gali sudaryti prielaidas didesnei LEADER ir BIVP metodų integracijai, kadangi būtų sumažinti iki šiol Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (*toliau – EŽŪFKP*) ir ESF+ bei ERPF taikomų taisyklių reikšmingi skirtumai.

Viena iš priežasčių, kodėl LEADER ir BIVP integracija Lietuvoje galėtų būti aktuali, – platus šių metodų taikymo geografinis padengtumasis. 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu **trys ketvirtadaliai visų Lietuvos savivaldybių turi veikiančias tiek kaimo (LEADER), tiek miesto (BIVP) VVG**. Tokios savivaldybės apima 84 proc. viso šalies teritorijos ploto, jose gyvena 42 proc. visų Lietuvos gyventojų⁵⁹. Šiuo metu šių metodų įgyvendinimas aiškiai siejamas su skirtingomis veiklos teritorijomis ir jose veikiančiomis kaimo VVG (LEADER) ir miesto VVG (BIVP). Miestų VVG daugiausia veikia savivaldybių centruose ir miestuose, turinčiuose daugiau nei 6 tūkst. gyventojų, o kaimo VVG – kaimo vietovėse ir mažesniuose miesteliuose bei miestuose, išskyrus savivaldybių centrus. Pastebėtina, kad tiek miesto, tiek kaimo VVG veikia ir savivaldybėse, kurios pasižymi mažesniu urbanizacijos lygiu ir kuriose didžioji dalis gyventojų gyvena kaimo vietovėse. Pavyzdžiui, Pagėgių savivaldybėje kaimo VVG atstovauja daugiau nei 90 proc. visų gyventojų, Lazdijų, Pakruojo, Pasvalio, Skuodo, Šalčininkų, Šilalės ir Švenčionių rajonų savivaldybėse kaimo VVG atstovauja daugiau nei 80 proc. visų gyventojų⁶⁰. Pastarųjų savivaldybių atveju savivaldybės centre vidutiniškai gyvena tik apie 3,3 tūkst. gyventojų arba 16 proc. visų savivaldybės gyventojų.

⁵⁸ EU budget 2028-2034: Overview of the Commission's proposal, Europos Parlamento tyrimų tarnyba, 2025 m. liepos 25 d. Prieiga internete: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2025\)775885](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2025)775885).

⁵⁹ Nuolatinių gyventojų skaičius pagal amžių apskrityse ir savivaldybėse metų pradžioje, Valstybės duomenų agentūra. Prieiga internete: https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=f8dbb7f9-c2de-489a-8b9a-85c5ae356601#.

⁶⁰ LEADER metodas ir jo įgyvendinimas Lietuvoje, Žemės ūkio ministerija, 2024 m. Prieiga internete: [https://zum.lrv.lt/public/canonical/1734000028/17151/LEADER%20METODAS%20IR%20IO%20C4%AE%20GYVENDINIMAS%20LIETUVOJE%20mazrez%20\(1\).pdf](https://zum.lrv.lt/public/canonical/1734000028/17151/LEADER%20METODAS%20IR%20IO%20C4%AE%20GYVENDINIMAS%20LIETUVOJE%20mazrez%20(1).pdf).

14 LENTELĖ. SAVIVALDYBIŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL VVG TYPĄ, PLOTĄ IR GYVENTOJŲ SKAIČIŲ

	PLOTO DALIS NUO LR TERITORIJOS (proc.)	PLOTO MEDIANA (VIDURKIS) (km ²)	GYVENTOJŲ SK. DALIS NUO LR POPULIACIJOS (proc., 2025 m.)	GYVENTOJŲ SK. MEDIANA (VIDURKIS) (tūkst., 2025 m.)
Savivaldybės, kuriose veikia tik miesto VVG (BIVP)	1,39	81 (129)	46,35	112,02 (191,41)
Savivaldybės, kuriose veikia tik kaimo VVG (LEADER)	14,46	1 403 (1 348)	11,51 ⁶¹	34,86 (47,53) ⁶²
Savivaldybės, kuriose veikia ir miesto, ir kaimo VVG (BIVP + LEADER)	84,02	1 289 (1 219)	41,99	24,51 (26,97)
Savivaldybės, kuriose veikia tik žuvininkystės VVG	0,14	90 (90)	0,15	4,45 (4,45)

Šaltinis: sudarė „BGI Consulting“, remdamasi Valstybės duomenų agentūros ir Visuotinės lietuvių enciklopedijos skelbiama informacija⁶³

Dviejų skirtingų VVG veikimas savivaldybėse, kuriose didžioji dalis gyventojų koncentruojasi vieno tipo gyvenamosiose vietovėse (miesto ar kaimo), kelia pirmiausia su efektyvumu susijusius klausimus, nes VVG išlaikymas sukuria administracinius, planavimo ir kitus kaštus. Remiantis vykdytos kaimo ir miesto VVG atstovų apklausos rezultatais, efektyvesnis resursų (finansinių, žmogiškųjų) panaudojimas yra vienas pagrindinių potencialių miesto ir kaimo VVG bendradarbiavimo privalumų (46,2 proc. apklaustųjų nuomone). Atsižvelgiant į tai, kad LEADER ir BIVP įgyvendinami dalyvaujant vietos valdžios, verslo ir bendruomenių (NVO) atstovams, dabartinėje LEADER ir BIVP valdymo sistemoje, kurioje dalyvauja vietos valdžios, verslo ir bendruomenių (NVO) atstovai, tai **taip pat reiškia iki galo neišspręstus valdysenos klausimus ir gali kelti skaidrumo iššūkių, didinti dvigubo finansavimo riziką**: mažesnėse savivaldybėse kartais tie patys asmenys ar organizacijos dalyvauja tiek kaimo, tiek miesto VVG veikloje⁶⁴.

Vienas iš šių problemų sprendimo būdų galėtų būti didesnė LEADER ir BIVP administravimo integracija ateinančiu investiciniu laikotarpiu, tačiau ši galimybė priklauso nuo daugelio faktorių, tarp kurių – LEADER ir BIVP metodų įgyvendinimo mechanizmų, finansuojamų priemonių ir veiklų, įgyvendinamų projektų specifika. Siekiant detaliau įvertinti šiuos aspektus, toliau pateikiama Lietuvoje įgyvendinamų BIVP ir LEADER priemonių (programų) apžvalga, esminių panašumų ir skirtumų analizė bei naujausių EK pasiūlymų dėl šių metodų tolesnio įgyvendinimo būsimuoju ES fondų investiciniu laikotarpiu apžvalga.

PAGRINDINIAI BIVP IR LEADER PANAŠUMAI BEI SKIRTUMAI 2021–2027 M. INVESTICINIŲ LAIKOTARPIU

LEADER metodas Lietuvoje įgyvendinamas nuo 2004 m. LEADER programa yra viena iš 4 ES bendrųjų iniciatyvų⁶⁵, skirta skatinti kaimo gyventojus ir organizacijas aktyviai dalyvauti gyvenamosios vietovės ir bendruomenės plėtros procese⁶⁶. Pagrindinis šios programos tikslas yra skatinti tolygią regionų plėtrą, gerinti gyvenimo kokybę kaime, spręsti socialines, ekonomines ir aplinkos problemas pasitelkus vietos

⁶¹ Taikant visą atitinkamų savivaldybių gyventojų skaičių. Taikant tik gyventojų, atstovaujamų kaimo VVG (pagal veiklos teritorijas), skaičių, šių savivaldybių gyventojų skaičiaus dalis nuo Lietuvos populiacijos siektų 9,42 proc.

⁶² Taikant visą atitinkamų savivaldybių gyventojų skaičių. Taikant tik gyventojų, atstovaujamų kaimo VVG (pagal veiklos teritorijas), skaičių, medianinis ir vidutinis gyventojų skaičius šiose savivaldybėse siektų atitinkamai 30,85 tūkst. ir 45,4 tūkst.

⁶³ Nuolatinių gyventojų skaičius pagal amžių apskrityse ir savivaldybėse metų pradžioje, Valstybės duomenų agentūra. Prieiga internete: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=f8d9b7f9-c2de-489a-8b9a-85c5ae356601#/>; Lietuvos savivaldybės, Visuotinė lietuvių enciklopedija. Prieiga internete: <https://www.vle.lt/straipsnis/lietuvis-savivaldybes/>.

⁶⁴ Remiantis vertinimo metu įgyvendintų fokusuotų grupinių diskusijų ir interviu metu surinkta informacija.

⁶⁵ T. y. LEADER, INTERREG, URBAN ir EQUAL.

⁶⁶ Apie LEADER, Vietos veiklos grupių tinklas, n. d. Prieiga internete: <https://www.leadertinklas.lt/apie-leader/>.

gyventojus, kaimo NVO, vietos verslininkus, vietos valdžios institucijas ir kitus kaimo plėtros dalyvius⁶⁷. Lietuvoje LEADER įgyvendinimą koordinuoja ŽŪM, 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu **iš viso veikia 49 kaimo vietovių VVG**.

Dabartiniu investiciniu laikotarpiu ŽŪM koordinuoja vieną LEADER programos priemonę „Bendruomenių inicijuota vietos plėtra (LEADER)“ (KP20vvg), pagal kurią parama skiriama VPS įgyvendinimo administravimui ir gyventojų įtraukimui, vietos projektų įgyvendinimui bei VVG bendradarbiavimui. Šiuo aspektu aptariama LEADER priemonė yra labai panaši į VRM koordinuojamą BIVP metodu įgyvendinamą priemonę „Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą“, pagal kurią parama skiriama VPS rengimui, jų administravimui, vietos projektų įgyvendinimui bei VVG nacionaliniam ir tarptautiniam bendradarbiavimui. 2023–2027 m. laikotarpiu LEADER priemonei skirta beveik 74,9 mln. Eur, iš kurių 62,91 mln. Eur sudaro ES (EŽŪFKP) lėšos⁶⁸.

Šiuo investiciniu laikotarpiu ŽŪM veiklos srityje papildomai įgyvendinama atskira priemonė „Sumanieji kaimai“ (KP21sum), kuri yra savarankiška ir į LEADER strategijas neintegruota priemonė, tačiau taip pat įtraukianti kaimo VVG bei besiremianti LEADER principais. Šios priemonės finansavimas siekia 15 mln. Eur, iš kurių 11,49 mln. Eur sudaro ES lėšos⁶⁹.

LEADER programa iš esmės remiasi tuo pačiu BIVP (angl. *Community-Led Local Development*) „iš apačios“ metodu kaip ir VRM koordinuojama priemonė, nors skiriasi finansuojamos veiklos, tikslinės grupės ir reguliavimo lygis.

ŽŪM koordinuojamos LEADER priemonės tikslas yra finansuoti VPS, kuriomis siekiama spręsti vietos iššūkius ir tenkinti poreikius, tokiu būdu skatinant bendruomenės inicijuotą kaimo plėtrą „iš apačios į viršų“ principu⁷⁰. Remiantis ŽŪM patvirtintomis taisyklėmis, kaimo VPS privalo prisidėti prie bendrosios žemės ūkio politikos tikslų: socialinės ir ekonominės kaimo vietovių struktūros stiprinimo, užimtumo, augimo ir lyčių lygybės skatinimo, socialinės įtraukties ir vietos plėtros kaimo vietovėse, taip pat žemės ūkio ir kaimo vietovių modernizavimo⁷¹. Taigi, **LEADER VPS tikslai yra daugiau orientuoti į bendrąją socialinę ir ekonominę plėtrą, palyginti su miestų (BIVP) VPS tikslais, kurie labiau nukreipti į socialinę dimensiją** – t. y. socialinės atskirties mažinimą, užimtumo skatinimą, bendruomeniškumo ir pilietinio aktyvumo stiprinimą.

Pagal nustatytus rezultatų rodiklius **BIVP veiklos taip pat yra labiau orientuotos į „minkštąsias“, socialinio pobūdžio intervencijas**, daug dėmesio skiriama projektų dalyvių integracijai į darbo rinką ir socialines veiklas bei darbo vietų kūrimui. **Tuo tarpu LEADER priemonė apima platesnį intervencijų spektrą ir orientuojasi į socialinius ir ekonominius pokyčius**, įskaitant darbo vietų ir įmonių kūrimą, ūkių skaitmenizaciją, kaimo gyventojų prieigos prie paslaugų ir infrastruktūros gerinimą, taip pat bendruomenių įtraukimą ir socialinės įtraukties didinimą. Šiuos LEADER ir BIVP intervencijų pobūdžio skirtumus atspindi ir finansuojami projektai: įgyvendinant BIVP (VRM) iniciatyvą daugiau remiamos „minkštosios“ veiklos, tokios kaip mokymai, praktiniai užsiėmimai ir socialinės įtraukties veiklos, o LEADER programoje finansuojamos ir „kietosios“ investicijos į infrastruktūrą (kai ji yra platesnio projekto dalis),

⁶⁷ Ten pat.

⁶⁸ Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginis planas, Žemės ūkio ministerijos Europos Komisijai 2026 m. vasario 12 d. pateiktas keitimas. Prieiga internete: https://zum.lrv.lt/public/canonical/1770906696/19096/Strateginis_planas_v.7.0_20260212.pdf.

⁶⁹ Ten pat.

⁷⁰ Vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, įgyvendinimo taisyklės, patvirtinta LR žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 3D-4, 2023 m. sausio 6 d.

Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/en/legalAct/46bd8e10fa3211ed9978886e85107ab2>.

⁷¹ Ten pat.

verslo bei produktų ir paslaugų kūrimą⁷². Nors LEADER priemonė taip pat remia ir „minkštąsias“ projektų veiklas, tokias kaip bendruomenių stiprinimas, mokymai ir socialinės iniciatyvos⁷³, galimybė pagal LEADER priemonę platesne apimtimi finansuoti investicinio ir infrastruktūrinio pobūdžio projektus yra vienas esminių skirtumų, palyginti su BIVP (miesto VVG) projektais⁷⁴. Pagrindinė to priežastis – BIVP iniciatyvos finansavimo šaltiniai, didžioji dalis miesto VVG vietos plėtros projektų yra finansuojami ESF+ lėšomis, o šio fondo taisyklės nenumato galimybės finansuoti infrastruktūrinio pobūdžio vietos plėtros projektų.

Vienas esminių LEADER ir BIVP priemonių skirtumų taip pat yra VVG veiklos teritorijos. Miestų VVG veikia miestuose, turinčiuose daugiau nei 6 tūkst. gyventojų, savivaldybių centruose, miestų dalyse, turinčiuose 6–150 tūkst. Gyventojų, ir miestų aglomeracijose. Tuo tarpu kaimo VVG veikia kaimo vietovėse, turinčiuose 10–150 tūkst. gyventojų, taip pat mažesniuose miestuose ir miesteliuose, turinčiuose mažiau nei 6 tūkst. gyventojų, išskyrus savivaldybių centrus. **LEADER ir BIVP priemonės taip pat skiriasi pagal tikslines grupes, į kurias yra nukreiptos VPS,** – miestų (BIVP) VPS yra daugiau orientuotos į socialinę atskirtį patiriančius asmenis, o kaimo (LEADER) VPS yra skirtos platesnėms naudos gavėjų grupėms, įskaitant vietinį verslą, kaimo gyventojus ir NVO.

Kitas reikšmingas skirtumas – VVG įgaliojimų apimtis. LEADER administruojančios kaimo VVG turi kiek didesnę diskreciją nustatyti vietos projektų atrankos kriterijus – projektų atrankos kriterijus nustato ir juos įtraukia į VPS kaimo VVG, o kriterijų turinys, patikrinamumas ir kontroliuojamumas yra derinami su Nacionaline mokėjimo agentūra prie ŽŪM (*toliau – NMA*)⁷⁵. BIVP (VRM) iniciatyvos atveju, nors miesto VVG nustato prioritetinius vietos projektų atrankos kriterijus, jų turinys yra reikšmingai apribotas nacionalinių taisyklių – vietos projektams taikomi nacionaliniu mastu PAFT nustatyti bendrieji atrankos kriterijai ir VRM patvirtintame PFSA numatytas specialusis kriterijus bei PFSA apibrėžtos tikslinės grupės ir finansuojamos projektų veiklos, nustatyti stebėsenos rodikliai⁷⁶.

BIVP iniciatyvos ir LEADER VVG valdymo struktūros yra aiškiai reglamentuotos ir struktūriškai panašios. Tiek kaimo, tiek miesto VVG numatyti reikalavimai kolegialiuose valdymo organuose įtraukti narius iš bendruomeninių organizacijų ar NVO, asocijuotų verslo struktūrų ar įmonių, taip pat vietos valdžios atstovus, privaloma laikytis nustatytų lyčių lygybės ir jaunimo įtraukimo principų⁷⁷.

Apibendrinant, nors 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu BIVP iniciatyvos ir LEADER valdymo struktūra yra gana panaši, ypač atsižvelgiant į tai, kad abi iniciatyvos įgyvendinamos taikant tą patį BIVP principą, orientuotą į vietos partnerystės ryšius, remiamų veiklų turinio skirtumai yra pakankamai ryškūs ir reikšmingi. Jie apima VPS tikslus ir siekiamus rezultatus, VVG veiklos teritorijas, tikslines grupes, finansavimo šaltinius bei vietos projektų pobūdį ir jų atrankos (reguliacijos) aspektus. Be to, iniciatyvos įgyvendinamos skirtingose veiklos teritorijose, skiriasi finansavimo ir administravimo taisyklės bei kt.

⁷² Remiantis VRM priemonės 2. veiklos PFSA pateikiama informacija ir *Vietos projektų, įgyvendinamų bendruomenių iniciuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklėmis*, patvirtinta LR žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 3D-528, 2023 m. rugpjūčio 4 d. Prieiga internete: <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/65e6f220a96111eea5a28c81c82193a8>.

⁷³ Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginis planas, Žemės ūkio ministerijos Europos Komisijai 2026 m. vasario 12 d. pateiktas keitimas. Prieiga internete:

https://zum.lrv.lt/public/canonical/1770906696/19096/Strateginis_planas_v.7.0_20260212.pdf; *Vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių iniciuotos vietos plėtros būdu, įgyvendinimo taisyklės*, patvirtinta LR žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 3D-4, 2023 m. sausio 6 d. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/en/legalAct/46bd8e10fa3211ed9978886e85107ab2>;

⁷⁴ Remiantis vertinimo metu įgyvendintų fokusuotų grupinių diskusijų ir interviu metu surinkta informacija.

⁷⁵ *Vietos projektų, įgyvendinamų bendruomenių iniciuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklėmis*, patvirtinta LR žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 3D-528, 2023 m. rugpjūčio 4 d. Prieiga internete: <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/65e6f220a96111eea5a28c81c82193a8>.

⁷⁶ Remiantis VRM priemonės veiklų PFSA pateikiama informacija.

⁷⁷ *Vietos plėtros strategijų, įgyvendinamų bendruomenių iniciuotos vietos plėtros būdu, įgyvendinimo taisyklės*, patvirtinta LR žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 3D-4, 2023 m. sausio 6 d. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/en/legalAct/46bd8e10fa3211ed9978886e85107ab2>; *Vietos plėtros strategijų įgyvendinimo taisyklės*, patvirtinta LR vidaus reikalų ministrės įsakymu Nr. 1V-74, 2024 m. sausio 22 d. Prieiga internete: <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3e620630b93911eea5a28c81c82193a8/asr>.

Išskyrus tam tikras specifines rizikas sąlyginai mažose savivaldybėse, pagal **BIVP ir LEADER iniciatyvas finansuojamos veiklos iš esmės nesidubliuoja ir nekonfliktuoja**, kadangi, palyginti su ŽŪM koordinuojama LEADER iniciatyva, VRM koordinuojama priemonė išplečia BIVP metodo taikymą miestų teritorijose bei užtikrina didesnę jo orientaciją į socialinės įtraukties tikslų įgyvendinimą.

15 LENTELĖ. BIVP IR LEADER INTERVENCIJŲ PALYGINIMAS

LYGINAMOJI SRITIS	BIVP	LEADER
Priemonė 2021–2027 m. laikotarpiu	„Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą“ (01-004-08-04-01).	„Bendruomenių inicijuota vietos plėtra (LEADER)“ (KP20vvg)
Priemonės veiklos	Parama VPS rengimui, jų administravimui, vietos projektų įgyvendinimui, VVG bendradarbiavimui.	Parama VPS įgyvendinimo administravimui ir gyventojų įtraukimui, vietos projektų įgyvendinimui, VVG bendradarbiavimui.
Intervencijos tikslas	Finansuoti VPS, kuriomis siekiama mažinti socialinę atskirtį, skatinti užimtumą, stiprinti bendruomeniškumą ir pilietinį aktyvumą.	Finansuoti VPS, kuriomis siekiama spręsti vietos iššūkius ir tenkinti poreikius, tokiu būdu skatinant bendruomenės inicijuotą kaimo plėtrą „iš apačios į viršų“ principu.
VVG veiklos / VPS taikymo teritorija	Miestai su >6 tūkst. gyventojų, savivaldybių centrai, miestų dalys su 6–150 tūkst. gyventojų, miestų aglomeracijos ⁷⁸ .	Kaimo vietovės su 10–150 tūkst. gyventojų, įskaitant miestelius ir miestus su <6 tūkst. gyventojų, tačiau ne savivaldybių centrai.
VPS tikslinės grupės	Daugiau socialinę atskirtį patiriantys asmenys.	Verslas, kaimo gyventojai, NVO.
Metodinis pagrindas (logika)	Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodas.	Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodas.
Siekiami rezultatai⁷⁹	Pilietinės visuomenės ir privataus sektoriaus įtraukimas į VPS rengimą, projektų dalyvių integracija į darbo rinką ir socialines veiklas, darbo vietų kūrimas.	VPS rengimas, ūkių skaitmenizacija, darbo vietų ir įmonių kūrimas, kaimo gyventojų prieigos prie paslaugų ir infrastruktūros gerinimas, įtraukimas į socialinės įtraukties projektus.
VVG valdymo struktūra	Nustatyti privalomi trišalės partnerystės ⁸⁰ , lyčių lygybės ir jaunimo įtraukimo principai.	Nustatyti privalomi trišalės partnerystės, lyčių lygybės ir jaunimo įtraukimo principai.
VPS pobūdis	Daugiau orientuotos į socialinę įtrauktį.	Daugiau integruotos (apima ekonomiką, socialines sritis, infrastruktūrą).
Finansavimo šaltinis	ESF+, ERPF, BF.	EŽŪFKP.
Reguliavimo intensyvumas	Didesnis (taikomi PFSA, detaliau apibrėžtos tikslinės grupės, projektų veiklos).	Mažesnis (didesnė VVG diskrecija).
Vietos projektų atrankos kriterijai	Prioritetiniai projektų atrankos kriterijai nustatomi miesto VVG, tačiau privaloma atitiktis PAFT; PFSA numatytas specialusis kriterijus, kad projektai skirti VPS veiksmams įgyvendinti; griežtesni tikslinių grupių reikalavimai.	Nustatomi kaimo VVG ir suderinami su NMA.
Finansuojamos vietos projektų veiklos	Daugiau „minkštosios“ veiklos: Socialinės atskirties mažinimas;	Įvairios veiklos: verslo ir produktų (paslaugų) kūrimas ir plėtra; viešosios

⁷⁸ Miesto VVG taip pat gali apimti Vilniaus, Kauno arba Klaipėdos miesto dalį kartu su priemiesčiu, kuriame įgyvendinami tvarios miestų plėtros veiksmai ir bendrai visoje strategijos įgyvendinimo teritorijoje gyvena iki 150 tūkst. gyventojų.

⁷⁹ Atsižvelgiant į nustatytus priemonių rezultato rodiklius.

⁸⁰ T. y. VVG kolegialaus valdymo organe turi būti įtraukiami nariai iš bendruomeninių organizacijų ar NVO, asocijuotų verslo struktūrų ar įmonių, taip pat vietos valdžios atstovai.

LYGINAMOJI SRITIS	BIVP	LEADER
	užimtumo (darbo vietų) ir verslumo didinimas; savanoriškos veiklos skatinimas; socialiniam verslui reikalingos įrangos (transporto) priemonių įsigijimas, patalpų atnaujinimas ar statinių statyba; pradinių produktų (paslaugų) įsigijimas.	infrastruktūros modernizavimas; prieinamumo prie paslaugų didinimas; gyventojų gebėjimų ugdymas, bendruomeniškumo ir kūrybiškumo skatinimas; kultūrinės veiklos; užimtumo didinimo iniciatyvos; investicijos į rekreaciją ar edukacijas.

Šaltinis: sudarė „BGI Consulting“, remdamasi atliktos analizės rezultatais

BIVP IR LEADER INTEGRACIJOS GALIMYBĖS 2028–2034 M. INVESTICINIŲ LAIKOTARPIU

Kaip minėta, **EK siūlymai būsimajam ES daugiamečiam biudžetui apima planus sukurti integruotą ES finansavimo struktūrą** – Europos fondą, skirtą ekonominei, socialinei ir teritorinei sanglaudai, žemės ūkiui, kaimo plėtrai bei žuvininkystės ir akvakultūros sritims 2028–2034 m. (toliau – *Europos fondas*). Ši struktūra apimtų Bendrosios žemės ūkio politikos ir Sanglaudos politikos instrumentus, ESF+, Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondą ir kitus instrumentus, kurie būtų planuojami ir įgyvendinami per NRPP. Taip pat svarbus **planuojamas pokytis yra didesnė orientacija į rezultatus, finansavimą labiau siejant su pasiektais rodikliais ir rezultatais bei perimant kai kuriuos Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės finansavimo logikos principus**. Šiais pokyčiais siekiama supaprastinti investicijų valdyseną, reglamentavimą ir administravimą, kartu užtikrinant didesnę lankstumą.

Nors siūlymai būsimajam ES daugiamečiam biudžetui kol kas nenumato konkretaus finansavimo BIVP ar LEADER iniciatyvoms⁸¹, EK pasiūlyme dėl reglamento, kuriuo nustatomas Europos fondas, numatoma, kad valstybės narės *galėtų remti BIVP ir kitas piliečių inicijuojamas iniciatyvas*⁸². EK siūlyme akcentuojama, kad BIVP metodas ir toliau turėtų būti orientuotas į žemesnio nei regionas lygmens teritorijas, o iniciatyvos turėtų būti kuriamos ir įgyvendinamos vietos lygmeniu, pasitelkiant VVG⁸³. Taip pat pabrėžiama, kad šis metodas gali būti taikomas skirtingų tipų teritorijose, įskaitant kaimo, miesto ir pakrančių vietas. Tačiau kol kas nėra aiškiai apibrėžti tikslai ar sąlygos, kurios detalčiau reglamentuotų BIVP įgyvendinimą būsimuoju investiciniu laikotarpiu, taip pat nėra numatyti įpareigojimai valstybėms narėms taikyti šį metodą.

Tuo tarpu EK pasiūlyme dėl reglamento, kuriuo nustatomos paramos bendrai žemės ūkio politikai įgyvendinimo 2028–2034 m. laikotarpiu sąlygos, numatoma, kad **valstybės narės turėtų ir toliau remti LEADER iniciatyvą**, siekdamas „skatinti socialinę, ekonominę, aplinkos ir skaitmeninę pertvarką kaimo vietovėse“⁸⁴. Valstybės narės turėtų teikti paramą LEADER VPS rengimui ir įgyvendinimui, ypač kaimo vietovėse, susiduriančiose su specifiniais iššūkiais, taip pat remti VVG įgyvendinamus projektus, susijusius su naujų verslų kūrimu, pridėtinės vertės kūrimu perdirbant produktus, ūkio veiklos įvairinimu, įskaitant kaimo turizmą, tiesioginiu žemės ūkio produktų pardavimu ir inovacijomis⁸⁵. Pagal LEADER iniciatyvą teikiama parama daugiausia būtų skiriama kaimo plėtrai, stiprinant vietos ekonomiką ir bendruomenes, didinant kaimo gyventojų gerovę, skatinant socialinį kapitalą bei prisidedant prie socialinės,

⁸¹ *Safeguarding LEADER-CLLD in the 2028–2034 MFF*, European Leader Association for Rural Development, 2026 m. vasario mėn. Prieiga internete: https://elard.eu/wp-content/uploads/2026/02/02.2026_ELARDS-position_factsheet.pdf.

⁸² *Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing the European Fund for economic, social and territorial cohesion, agriculture and rural, fisheries and maritime, prosperity and security for the period 2028–2034 (COM/2025/565 final)*, Europos Komisija, 2025 m. liepos 16 d. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025PC0565&qid=1753801752960>.

⁸³ Ten pat.

⁸⁴ *Pasiūlymas. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, kuriuo nustatomos Sąjungos paramos bendrai žemės ūkio politikai įgyvendinimo 2028–2034 m. sąlygos (COM/2025/560 final)*, Europos Komisija, 2025 liepos 16 d. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52025PC0560>.

⁸⁵ Ten pat.

aplinkosauginės, skaitmeninės ir ekonominės transformacijos⁸⁶. Taigi, **2028–2034 m. turėtų išlikti šiuo investiciniu laikotarpiu stebima LEADER orientacija į socialinę ir ekonominę plėtrą.**

Svarbu pabrėžti, kad minimi dokumentai dar yra pasiūlymo stadijoje, o konsensusas tarp suinteresuotų politikos šalių kol kas nėra pasiektas. Pavyzdžiui, Europos LEADER asociacija kaimo plėtrai (angl. *European LEADER Association for Rural Development*), vienijanti ES valstybių narių VVG, aktyviai skatina EK peržiūrėti dabartinius teisės aktų pasiūlymus. Organizacijos vertinimu, šiuo metu siūlomos LEADER iniciatyvos sąlygos pernelyg siaurai orientuojasi į žemės ūkio sektorių ir ūkininkus, o ne į platesnius kaimo teritorijų gyventojų poreikius, taip pat silpnina LEADER, kaip BIVP metodo, vaidmenį⁸⁷. Taip pat akcentuojamas nepakankamai aiškus LEADER ir BIVP programų santykis būsimoje sistemoje⁸⁸. Panašias rizikas dėl dabartinių EK siūlymų įžvelgia ir dalis ekspertų bei kitų suinteresuotųjų šalių⁸⁹. Vienas pagrindinių nesutarimų kyla dėl to, kad kol kas nėra aiškiai apibrėžta, kokia apimtimi ir iš kokių šaltinių ateityje būtų finansuojama LEADER iniciatyva⁹⁰.

Visgi, nepaisant galutinai neapibrėžtos BIVP metodo finansavimo architektūros 2028–2034 m. laikotarpiu, galima teigti, kad **būsimoju investiciniu laikotarpiu BIVP/LEADER metodas išliks aktualus nacionaliniame kontekste.** Kaip pabrėžiama 2026 m. vasario mėn. EK komunikate dėl ES rytinių regionų, besiribojančių su Rusija, Baltarusija ir Ukraina, šiose teritorijose ir toliau bus skatinamos BIVP iniciatyvos (įskaitant LEADER), siekiant įtraukti gyventojus į sprendimų priėmimo procesus ir ieškoti vietos lygmeniui pritaikytų sprendimų, atsižvelgiant į specifinius rytinių regionų iššūkius⁹¹.

Taigi, jeigu EK pasiūlymai dėl būsimojo daugiamečio biudžeto struktūros bus įgyvendinti, 2028–2034 m. laikotarpiu galėtų susidaryti palankesnės sąlygos didesnei BIVP ir LEADER integracijai Lietuvoje. Tai lemtų tiek skirtingų ES fondų valdymo sistemų ir taisyklių suvienodinimas, tiek didesnė valstybių narių diskrecija planuojant intervencijas nacionaliniu lygmeniu bei galimybės NRPP apimtyje nustatyti bendrus BIVP ir LEADER rezultatus, rodiklius ir intervencines kryptis.

Atsižvelgiant į EK siūlomus struktūrinius pokyčius 2028–2034 m. investiciniam laikotarpiui ir Vertinimo metu surinktas išvalgas, **galima išskirti po tris potencialias LEADER ir BIVP integracijos alternatyvas VPS planavimo, VPS administravimo bei BIVP metodo koordinavimo lygmenimis.** VPS planavimo lygmens alternatyvos apima galimus VPS rengimo ir įgyvendinimo modelius – nuo atskirų miesto ir kaimo VPS išlaikymo iki bendrų strategijų rengimo. VPS administravimo lygmens alternatyvos orientuotos į projektų administravimo ir priežiūros funkcijų organizavimą, administruojančių institucijų vaidmenį bei galimą VVG administracinių funkcijų konsolidavimą. Tuo tarpu BIVP metodo koordinavimo lygmens alternatyvos susijusios su atsakomybių už metodo planavimą, koordinavimą ir tolesnę plėtrą paskirstymu nacionaliniu lygmeniu (tarp ministerijų). Visos alternatyvos vertinamos atsižvelgiant į jų įgyvendinimo prielaidas, pagrindinius privalumus ir trūkumus bei galimą poveikį LEADER ir BIVP metodų sąveikai Lietuvoje.

⁸⁶ Ten pat.

⁸⁷ *Legislative proposals of the European Commission related to the Multiannual Financial Framework for 2028-2034 and their impact on the further functioning of the LEADER-CLLD approach*, European LEADER Association for Rural Development, 2025 m. rugsėjo 11 d. Prieiga internete: https://elard.eu/wp-content/uploads/2025/09/ELARDs-letter-to-Commission_10.09.2025.pdf; *LEADER-CLLD post 2027: redefining the place of the EU in local development*, European LEADER Association for Rural Development, 2026 m. kovo mėn. Prieiga internete: https://www.aeidl.eu/wp-content/uploads/2026/03/AEIDL-KCP_LEADER_March26_RPC_Final.pdf.

⁸⁸ Ten pat.

⁸⁹ Pavyzdžiui, *The European Commission's proposals for the future EU budget: Stakeholders' and experts' responses*, LDnet, n.d. Prieiga internete: <https://ldnet.eu/the-european-commissions-proposals-for-the-future-eu-budget-the-place-of-clld-leader/>.

⁹⁰ Remiantis interviu metu surinkta informacija.

⁹¹ *Komunikatas dėl ES rytinių regionų, besiribojančių su Rusija, Baltarusija ir Ukraina. Stiprūs regionai – saugi Europa (COM/2026/82 final)*, Europos Komisija, 2026 m. vasario 18 d. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52026DC0082>.

VPS PLANAVIMO ALTERNATYVOS

Pirmoji VPS planavimo alternatyva (A1) atitinka esamą planavimo tvarką, kai miesto ir kaimo VPS rengiamos atskirai, o jungtiniai projektai ar kitos aktyvios bendradarbiavimo formos tarp skirtingų tipų VVG nėra numatytos (žr. 16 lentelę). Dėl atskirai rengiamų VPS patiriami didesni administraciniai ir planavimo kaštai, o skirtingų tipų VVG teritorijose įgyvendinamos veiklos iš esmės nėra koordinuojamos, todėl didėja intervencijų dubliavimo rizika. Dėl griežtai apibrėžtų VPS teritorijų taip pat išlaikoma griežta tikslinių grupių takoskyra pagal gyvenamąją vietą, tokiu būdu ribojant įgyvendinamų veiklų aprėptį ir poveikį. Kita vertus, toks modelis užtikrina lėšų koncentraciją konkrečiose teritorijose, kartu išlaikoma esama organizacinė struktūra ir sukaupta institucinė patirtis, todėl galima tiksliau prognozuoti reikalingus administracinius ir finansinius išteklius.

Antroji VPS planavimo alternatyva (B1) išlaiko esamą atskirų miesto ir kaimo VPS struktūrą, tačiau sudaromos prielaidos įgyvendinti jungtinius miesto ir kaimo VVG projektus. Tokie bendri kaimo ir miesto VVG projektai turėtų būti orientuoti į „minkštąsias“ veiklas, kurių įgyvendinimas, taikant esamą griežtą teritorinį tikslinių grupių atskyrimą, susiduria su kliūtimis (pavyzdžiui, visos savivaldybės teritorijoje organizuojant pavėžėjimo ar kitas bendro pobūdžio paslaugas). Ši alternatyva prisidėtų prie didesnės tikslinių grupių aprėpties ir finansuojamų veiklų poveikio sprendžiant bendro pobūdžio problemas, taip pat skatintų glaudesnę bendradarbiavimą ir patirties mainus tarp kaimo ir miesto VVG. Jungtinių projektų įgyvendinimas miesto VVG atstovų yra palankiausiai vertinama miesto ir kaimo VVG bendradarbiavimo forma⁹². Tačiau toks modelis iš esmės nesumažintų administravimo ir planavimo kaštų, o papildomų iššūkių galėtų kilti koordinuojant jungtinių projektų rengimą, finansavimą ir įgyvendinimą.

Trečioji VPS planavimo alternatyva (C1) – bendrų VPS, apimančių miesto ir kaimo teritorijas, rengimas. Bendros VPS sudarytų prielaidas užtikrinti nuoseklų ir integruotą BIVP metodo taikymą bei veiklų planavimą savivaldybės lygiu. Bendrų VPS rengimas yra kaimo VVG atstovų palankiausiai vertinama miesto ir kaimo VVG bendradarbiavimo forma⁹³. Siekiant tinkamai atsižvelgti į miesto ir kaimo teritorijų specifiką bei skirtingus jų poreikius, bendrose VPS miesto ir kaimo teritorijoms galėtų būti nustatomi atskiri tikslai ir veiklos, iš anksto nustatoma miesto ir kaimo teritorijoms skirta lėšų dalis. Tai padėtų užkirsti kelią galimam finansavimo koncentravimui tik miesto arba tik kaimo teritorijose ir užtikrintų tolygesnį finansavimo pasiskirstymą savivaldybės mastu. Pagrindiniai šios alternatyvos trūkumai – sudėtingesnis ir daugiau laiko reikalaujantis bendros VPS rengimas, sudėtingesnis bendros VPS administravimas (jei būtų taikoma A2 ar B2 alternatyva, žr. 17 lentelę), taip pat galimas dalies VVG ir administruojančių institucijų pasipriešinimas tokio modelio įgyvendinimui. Trečioji (C1) alternatyva būtų aktuali visoms, išskyrus didžiųjų miestų ir žiedinių savivaldybių, kaimo ir miesto VVG.

16 LENTELĖ. VPS PLANAVIMO ALTERNATYVOS

	A1 alternatyva (<i>status quo</i>)	B1 alternatyva (<i>dalinis koordinavimas</i>)	C1 alternatyva (<i>bendras planavimas</i>)
VPS rengimas	Miesto VPS ir kaimo VPS rengiamos atskirai; jungtiniai projektai nėra įgyvendinami	Rengiamos atskiros miesto ir kaimo VPS, tačiau gali būti įgyvendinami jungtiniai projektai	Rengiama viena VPS (miesto ir kaimo teritorijoms gali būti nustatomi atskiri tikslai ir veiklos)
VVG (jų veiklos teritorijos), kurioms aktualiausia siūloma alternatyva	–	Visos kaimo ir miesto VVG	Kaimo ir miesto VVG, išskyrus didžiųjų miestų ir žiedinių savivaldybių

⁹² Remiantis atliktos miesto ir kaimo VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais. 32,4 proc. miesto VVG atstovų partnerystės sutartis konkrečioms jungtiniams projektams įgyvendinti įvertino kaip galimą bendradarbiavimo su kaimo VVG formą.

⁹³ Remiantis atliktos miesto ir kaimo VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais. 39,5 proc. kaimo VVG atstovų bendrą VPS, administruojamą vienos VVG, įvertino kaip galimą bendradarbiavimo su miesto VVG formą. Dar 27,9 proc. kaimo VVG atstovų kaip galimą bendradarbiavimo būdą pasirinko bendrą VPS, įgyvendinamą dviejų VVG.

	A1 alternatyva (<i>status quo</i>)	B1 alternatyva (<i>dalinis koordinavimas</i>)	C1 alternatyva (<i>bendras planavimas</i>)
Svarbiausi įgyvendinimo prielaidos (principai)	–	Jungtinių projektų orientacija į „minkštąsias“ veiklas; kaimo ir miesto VVG suinteresuotumas įgyvendinti jungtinius projektus	Iš anksto nustatyta atskiroms (kaimo/miesto) teritorijoms skirta lėšų dalis; galimybės įgyvendinti „minkštąsias“ projektų veiklas tiek miesto, tiek kaimo teritorijose
Privalumai	Išlaikomas aiškus teritorinis atskyrimas; užtikrinama skirtingoms teritorijoms ar tikslinėms grupėms skirtų lėšų apsauga; išlaikoma esama organizacinė struktūra ir patirtis, todėl galima tiksliau prognozuoti reikalingus išteklius ir pan.	Skatinamas glaudesnis bendradarbiavimas ir patirties mainai tarp kaimo ir miesto VVG; efektyviau užtikrinama didesnė tikslinių grupių aprėptis	Užtikrinamas nuoseklus ir integruotas BIVP metodo taikymas, veiklų planavimas savivaldybės lygiu; išlaikomas dėmesys miesto ir kaimo VVG (teritorijų) unikalumui ir skirtingiems poreikiams
Trūkumai (rizikos)	Didesni administraciniai, planavimo kaštai; įgyvendinamų veiklų koordinavimo trūkumas ir galimas intervencijų dubliavimas kaimo ir miesto VVG teritorijose; griežta teritorinė tikslinių grupių takoskyra, ribojanti įgyvendinamų veiklų aprėptį ir poveikį	Didesni administraciniai, planavimo kaštai; iššūkiai koordinuojant veiklų įgyvendinimą	Sudėtingesnis ir daugiau laiko reikalaujantis VPS rengimas; sudėtingesnis VPS administravimas (<i>jei taikoma A2 ar B2 alternatyva</i>); galimas dalies VVG ir agentūrų pasipriešinimas

Šaltinis: sudarė „BGI Consulting“

VPS ADMINISTRAVIMO ALTERNATYVOS

Pirmoji VPS administravimo alternatyva (A2) atitinka esamą situaciją – miesto ir kaimo VPS administruoja atskiros VVG, o projektų administravimo ir priežiūros funkcijas įgyvendina dvi atskiros agentūros – CPVA ir NMA. Toks modelis yra mažiau efektyvus sąnaudų prasme, kadangi miesto ir kaimo VPS administruoja atskiros įstaigos, be to, išlieka didesnės veiklų, finansavimo bei VVG dalyvių persidengimo rizikos. Kita vertus, dabartinė sistema leidžia išlaikyti VVG sukuriamas darbo vietas ir sukauptą patirtį (ypač aktualu mažesnėse, atokiose gyvenamosiose vietovėse), abiejose agentūrose sukauptą tematinę administravimo kompetenciją. Esamo modelio išlaikymas bent jau trumpuoju laikotarpiu taip pat yra patogesnis VVG ir projektų vykdytojams, kadangi VPS ir vietos projektų administravimo tvarka yra gerai žinoma ir nusistovėjusi.

Antroji VPS administravimo alternatyva (B2) apima dalies miesto VVG administravimo funkcijų (pavyzdžiui, rengti kvietimų planą, atrankos kriterijus, PĮP vertinimo ir atrankos vidaus tvarką, atlikti PĮP naudos ir kokybės vertinimą ar kt.) **perdavimą regioniniu mastu veikiančiai organizacijai**. Toks modelis sudarytų prielaidas didesniai administravimo efektyvumui, kadangi kelioms miesto VVG bendras arba labai panašias su VPS administravimu susijusias funkcijas vykdytų viena institucija, veikianti regioniniu mastu. Tai taip pat sudarytų geresnes sąlygas glaudesniai skirtingų VVG bendradarbiavimui ir padėtų geriau atliepti vietos poreikius. Pažymėtina, kad toks modelis negali pakeisti ir nepakeistų esminių BIVP metodo principų, kadangi pačios VVG partnerystės struktūra ir sprendimų priėmimo mechanizmai išliktų tokie patys kaip ir šiuo metu. Kita vertus, dalies miesto VVG administravimo funkcijų perkėlimas į regioniniu mastu veikiančią organizaciją neišspręstų kaimo VPS administravimo, kaimo ir miesto VVG bendradarbiavimo klausimų – ir toliau būtų taikomos skirtingos administravimo ir priežiūros taisyklės kaimo ir miesto VPS, taip pat išliktų veiklų, finansavimo galimybių bei VVG dalyvių persidengimo rizika.

Trečioji VPS administravimo alternatyva (C2) apimtų projektų administravimo ir priežiūros funkcijas įgyvendinančių agentūrų administravimo funkcijų konsolidavimą bei dalies kaimo ir miesto VVG jungimąsi. Įgyvendinus šią alternatyvą, projektų administravimo ir priežiūros funkcijas

vykdytų viena institucija vietoje dviejų (CPVA ir NMA), o vienoje savivaldybėje miesto ir kaimo VPS galėtų administruoti viena įstaiga (VVG). Toks modelis būtų aktualus daugumai kaimo ir miesto VVG bei jų veiklos teritorijų, išskyrus didžiuosius miestus ir jų žiedines savivaldybes. Šiam modeliui įgyvendinti būtų būtina politinė valia konsoliduoti administravimo funkcijas vienoje įstaigoje, administruojančių institucijų pasirengimas pertvarkai bei pačių kaimo ir miesto VVG noras integruotis. Įgyvendinus šiuos pokyčius būtų suvienodintos projektų administravimo ir priežiūros taisyklės, sumažėtų veiklų ir finansavimo galimybių persidengimo rizika, o administravimo procesai taptų efektyvesni tiek nacionaliniu, tiek vietos lygmenimis. Kita vertus, tokios pertvarkos įgyvendinimas veikiausiai susidurtų su funkcijų netekusios agentūros, atitinkamos ministerijos bei dalies VVG pasipriešinimu, taip pat kiltų rizika prarasti dalį sukaupytų administravimo ir tematinų kompetencijų, būtų prarasta dalis institucinės atminties. Svarbu pažymėti, kad pilną kaimo ir miesto VVG integraciją (jungimąsi) daugiau palaiko kaimo VVG atstovai (idėjai pritaria 37,2 proc. kaimo VVG atstovų ir tik 5,9 proc. miesto VVG atstovų), tačiau vienos bendros agentūros numatymui pritaria dauguma tiek kaimo, tiek miesto VVG atstovų (atitinkamai 86 ir 55,9 proc. respondentų)⁹⁴.

17 LENTELĖ. VPS ADMINISTRAVIMO ALTERNATYVOS

	A2 alternatyva (<i>status quo</i>)	B2 alternatyva (<i>regioninio lygmens integracija</i>)	C2 alternatyva (<i>institucijų integracija</i>)
VVG	Miesto ir kaimo VPS administruoja atskiros VVG	Miesto ir kaimo VPS administruoja atskiros VVG	Miesto ir kaimo VPS administruoja viena įstaiga (miesto ir kaimo VVG jungimas ar pan.)
Projektų administravimo ir priežiūros funkcijas įgyvendinančios agentūros	Miesto VPS projektai – CPVA; kaimo VPS projektai – NMA	Miesto VPS projektai – CPVA; kaimo VPS projektai – NMA	Viena agentūra
Kiti subjektai	–	Dalis miesto VVG techninio administravimo funkcijų perduodamos regioniniu mastu veikiančiai organizacijai	–
VVG (jų veiklos teritorijos), kurioms aktualiausia siūloma alternatyva	–	Visos miesto VVG	Kaimo ir miesto VVG, išskyrus didžiųjų miestų ir žiedinių savivaldybių
Svarbiausios įgyvendinimo prielaidos	–	Regioniniu mastu veikiančioms organizacijoms reikiamų išteklių bei kompetencijų užtikrinimas	Politinė valia sutelkti administravimo funkcijas vienoje įstaigoje; kaimo ir miesto VVG noras integruotis
Privalumai	Agentūrose sukaupta tematinė administravimo patirtis; VVG ir projektų vykdytojams žinoma (įprasta) tvarka	Didesnis administravimo efektyvumas (visoms VVG bendras/labai panašias veiklas atlieka viena įstaiga); regionų lygmens stiprinimas; artimesnis ryšys su VVG ir geresnis vietos poreikių supratimas; glaudesnis vietos iniciatyvų ir regioninės politikos tikslų suderinamumas	Tikėtinai didesnis administravimo efektyvumas; standartizuotas administravimo ir priežiūros taisyklių taikymas; sumažintos prielaidos dvigubam finansavimui
Trūkumai (rizikos)	Mažesnis administravimo efektyvumas; skirtingų administravimo ir	Mažesnis administravimo efektyvumas išlieka kaimo VVG; skirtingų	Tikėtinai funkcijų netekusios agentūros, atitinkamos ministerijos

⁹⁴ Remiantis atliktos miesto ir kaimo VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais.

	A2 alternatyva (<i>status quo</i>)	B2 alternatyva (<i>regioninio lygmens integracija</i>)	C2 alternatyva (<i>institucijų integracija</i>)
	priežiūros taisyklių taikymas; didesnės dvigubo finansavimo rizikos; skirtingų VVG veiklos ir dalyvių persidengimo rizikos	administravimo ir priežiūros taisyklių taikymas; didesnės dvigubo finansavimo rizikos; skirtingų VVG veiklos ir dalyvių persidengimo rizikos	bei dalies VVG pasipriešinimas; (dalies) funkcijų netekusioje agentūroje sukauptos administravimo ir kitos aktualios patirties praradimas

Šaltinis: sudarė „BGI Consulting“

BIVP METODO KOORDINAVIMO NACIONALINIŲ LYGMENIŲ ALTERNATYVOS

Pirmoji BIVP metodo koordinavimo nacionaliniu lygmeniu alternatyva (A3) atitinka esamą situaciją, kai BIVP metodo įgyvendinimą skirtingose srityse atskirai koordinuoja VRM ir ŽŪM. Toks modelis leidžia išlaikyti abiejose ministerijose sukauptą tematinę kompetenciją ir patirtį, o BIVP metodas toliau taikomas siekiant skirtingų tikslų miesto ir kaimo teritorijose. Kita vertus, fragmentuotas koordinavimas nacionaliniu mastu lemia skirtingą BIVP metodo planavimą ir įgyvendinimą, apsunkina bendrą strateginį koordinavimą bei sudaro ribotas prielaidas tolesnei LEADER ir BIVP integracijai.

Antroji BIVP metodo koordinavimo nacionaliniu lygmeniu alternatyva (B3) apimtų BIVP metodo koordinavimo funkcijų perdavimą VRM. Įgyvendinus šią alternatyvą būtų sudarytos prielaidos didesnei LEADER ir BIVP administravimo bei planavimo integracijai, o metodo koordinavimas nacionaliniu lygmeniu būtų sutelktas už regioninę politiką atsakingoje ministerijoje. Ši alternatyva galėtų sustiprinti BIVP metodo sąsajas su regionine ir sanglaudos politika bei sudaryti geresnes prielaidas koordinuoti intervencijas savivaldybių ir regionų lygmeniu. Kita vertus, tokia pertvarka, tikėtina, sulauktų ŽŪM ir (arba) dalies kaimo VVG pasipriešinimo, taip pat kiltų rizika, kad įgyvendinant BIVP metodą mažesnis dėmesys būtų skiriamas ūkininkams, žemės ūkio politikos tikslams ir kaimiškoms teritorijoms. Tokios alternatyvos įgyvendinimas būtų labiau tikėtinas, jei dabartiniai EK siūlymai dėl būsimojo investicinio laikotarpio būtų įgyvendinti visa apimtimi ir sujungtų iki šiol atskirai administruotus bei skirtingomis taisyklėmis pasižyminčius ES fondus (EŽŪFKP, ESF+ ir ERPF), kartu suteikiant valstybėms narėms didesnę diskreciją planuojant intervencijas NRPP lygmeniu. Be to, tokiems pokyčiams būtų reikalingas tvirtas politinis sutarimas ir valia įgyvendinti koordinavimo sistemos pertvarką.

Trečioji BIVP metodo koordinavimo nacionaliniu lygmeniu alternatyva (C3) apimtų BIVP metodo koordinavimo funkcijų perdavimą ŽŪM. Įgyvendinus šią alternatyvą būtų sudarytos prielaidos didesnei LEADER ir BIVP administravimo bei planavimo integracijai, o metodo koordinavimas nacionaliniu lygmeniu būtų sutelktas ministerijoje, turinčioje ilgametę LEADER programos koordinavimo patirtį. Toks modelis galėtų užtikrinti glaudesnę BIVP metodo susiejimą su teritorine kaimo plėtra. Kita vertus, tikėtinas VRM ir (arba) dalies miesto VVG pasipriešinimas, taip pat iškiltų rizika, kad mažesnis dėmesys būtų skiriamas didžiųjų miestų teritorijoms, savivaldybių centrums ir socialinės įtraukties politikos tikslams. Kaip ir B3 alternatyvos atveju, pagrindinės šio scenarijaus įgyvendinimo prielaidos būtų EK siūlomų struktūrinių pokyčių įgyvendinimas bei stiprus politinis sutarimas konsoliduoti BIVP metodo koordinavimą vienoje ministerijoje. Tačiau svarbu pažymėti, kad vienos koordinuojančios ministerijos modelį palaiko didžioji dauguma kaimo VVG ir dauguma miesto VVG atstovų⁹⁵.

⁹⁵ Remiantis atliktos miesto ir kaimo VVG atstovų anketinės apklausos rezultatais.

18 LENTELĖ. BIVP METODO KOORDINAVIMO ALTERNATYVOS

	A3 alternatyva (<i>status quo</i>)	B3 alternatyva (<i>koordinavimo integracija I</i>)	C3 alternatyva (<i>koordinavimo integracija II</i>)
Koordinuojančios ministerijos	VRM ir ŽŪM	VRM	ŽŪM
VVG (jų veiklos teritorijos), kurioms aktualiausia siūloma alternatyva	–	Visos kaimo ir miesto VVG	Visos kaimo ir miesto VVG
Svarbiausios įgyvendinimo prielaidos	–	EK siūlomų pokyčių 2028–2034 m. ES fondų valdymo sistemoje įgyvendinimas; BIVP metodo integracija NRPP lygiu; politinė valia integracijai įgyvendinti	EK siūlomų pokyčių 2028–2034 m. ES fondų valdymo sistemoje įgyvendinimas; BIVP metodo integracija NRPP lygiu; politinė valia integracijai įgyvendinti
Privalumai	Atskirose ministerijose sukaupta tematinė patirtis ir žinios; aiškiai apibrėžtas BIVP metodo taikymas siekiant skirtingų tikslų miesto ir kaimo teritorijose	BIVP metodo koordinavimas sutelktas už regioninę politiką atsakingoje ministerijoje; sudarytos prielaidos didesnei administravimo funkcijų integracijai	BIVP metodo koordinavimas sutelktas ilgametę patirtį koordinuojant LEADER turinčioje ministerijoje; sudarytos prielaidos didesnei administravimo funkcijų integracijai
Trūkumai (rizikos)	Skirtingas BIVP metodo taikymo planavimas ir įgyvendinimas; ribotos prielaidos integruotam BIVP metodo taikymui	Tikėtinas pasipriešinimas iš ŽŪM ir kaimo VVG; mažesnio dėmesio ūkininkams ir kaimiškoms teritorijoms rizika	Tikėtinas pasipriešinimas iš VRM ir miesto VVG; mažesnio dėmesio miestų teritorijoms, savivaldybių centrams ir socialinės įtraukties politikai rizika

Šaltinis: sudarė „BGI Consulting“

APIBENDRINIMAS

Apžvelgtos alternatyvos apima tik svarbiausias galimas LEADER ir BIVP integracijos kryptis, tačiau būsimuoju investiciniu laikotarpiu galimi ir kiti šių metodų sąveikos modeliai. Šiame skyriuje aptartos alternatyvos galėtų būti įgyvendinamos tiek savarankiškai, tiek derinamos tarpusavyje. Pavyzdžiui, įgyvendinus BIVP metodo koordinavimo funkcijų konsolidaciją vienoje ministerijoje, kartu galėtų būti įgyvendinama ir VPS administravimo funkcijų bei dalies miesto ir kaimo VVG konsolidacija.

Vertinimo metu pastebėta, kad **nacionaliniu ir vietos lygmenimis nėra bendro konsensuso dėl didesnės LEADER ir BIVP programų integracijos būsimuoju investiciniu laikotarpiu, taip pat nėra aiškos vizijos, kokių formatu ir kokiam tikslui tokia integracija galėtų arba turėtų būti įgyvendinama.** Remiantis šio vertinimo metu vykdytų fokusuotų grupinių diskusijų ir interviu metu surinkta informacija, vienareikšmio palaikymo LEADER ir BIVP programų integracijai šiuo metu nėra nei bendruomenių, nei instituciniu lygmeniu. Viena galimų to priežasčių – aiškiai apibrėžto strateginio BIVP metodo tikslo stoka. Tokio tikslo nustatymas nacionaliniu lygmeniu būtų svarbi prielaida, ateityje formuojant konkrečias LEADER ir BIVP integracijos galimybes bei tolesnį šių metodų taikymą. Jeigu ateityje BIVP metodu pirmiausia būtų siekiama skatinti vietos bendruomenių įsitraukimą į vietos valdyseną ir teritorinę plėtrą, būtų tikslinga svarstyti administracinės naštos mažinimą bei didesnio savarankiškumo suteikimą VVG. Kita vertus, jei BIVP metodas ir toliau pirmiausia būtų orientuotas į socialinės įtraukties ir užimtumo tikslus, platesnė LEADER ir BIVP integracija galėtų būti vertinama kaip mažiau tikslinga. Tokiu atveju šių metodų sąveika labiau pasireikštų koordinavimo ir bendradarbiavimo mechanizmais. Tai galėtų apimti glaudesnę kaimo ir miesto VVG (ar jas jungiančių nacionalinių tinklų) bendradarbiavimą ir bendrą politinį atstovavimą, didesnę VPS ir vietos projektų koordinavimą savivaldybių lygmeniu, taip pat lankstesnę kaimo ir miesto teritorijų atribojimo taikymą įgyvendinant socialinės atskirties mažinimo ir kitas bendro pobūdžio veiklas.

2026 m. birželio 2 d. vykusioje diskusijoje dėl BIVP metodo taikymo, tobulinimo ir ateities perspektyvų miesto VVG, CPVA ir VRM atstovai labiausiai palaikė idėją, kad VVG lygmeniu integracijos keliai

turėtų pasirinkti kiekviena VVG ar savivaldybė individualiai, o didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas ne VVG konsolidacijai, bet jų bendradarbiavimui (pavyzdžiui, įgyvendinant jungtinius projektus ar rengiant bendras VPS).

2026 m. birželio mėnesį vertintojų atliktos miesto ir kaimo VVG atstovų apklausos rezultatai rodo, kad dauguma respondentų yra linkę išlaikyti atskirų miesto ir kaimo VVG funkcionavimą (tam pritarė 50 proc. respondentų), tačiau VVG palaiko BIVP metodo koordinavimo funkcijų konsolidavimą VRM (tam pritarė apie 80 proc. respondentų) bei projektų administravimo ir priežiūros funkcijų konsolidavimą vienoje agentūroje (pritarė 73 proc. respondentų)⁹⁶. Svarbu pastebėti, kad BIVP metodo koordinavimo vienoje ministerijoje, administravimo funkcijų konsolidavimo vienoje agentūroje bei VVG konsolidacijos idėjas palankiau vertino kaimo VVG atstovai. Plačiau šios anketinės apklausos rezultatai pateikiami vertinimo ataskaitos priede Nr. 2.

⁹⁶ Išsamūs anketinės apklausos rezultatai vertintojų bus pateikti atskira tvarka.

6. VERTINIMO REKOMENDACIJOS IR STRATEGINIAI SIŪLYMAI

NR.	PROBLEMA	REKOMENDACIJA	ATSAKINGA INSTITUCIJA
STRATEGINIS LYGMUO			
1.	Vertinimo metu nustatyta, kad tarp BIVP įgyvendinimo procese dalyvaujančių institucijų ir partnerių nėra susiformavęs vieningas supratimas dėl BIVP paskirties ir esminio miestų VVG bei VPS vaidmens. Praktikoje BIVP dažniausiai suvokiama ir įgyvendinama kaip projektų administravimo ir finansavimo mechanizmas, orientuotas į investicijų įgyvendinimą, o ne kaip dalyvaujamuoju valdymu, vietos partnerystę ir gyventojų įtraukimu grindžiamas teritorinės plėtros metodas. Nesant aiškiai apibrėžtos BIVP misijos ir strateginio tikslo nacionaliniu lygmeniu, skirtingos institucijos ir įgyvendinantys subjektai nevienodai interpretuoja VVG funkcijas, jų atsakomybės ribas ir kuriamą pridėtinę vertę. Dėl to BIVP įgyvendinimo modelis išlieka orientuotas į procedūrų administravimą, o ne į ilgalaikių vietos valdymo, partnerystės ir teritorinės sanglaudos tikslų įgyvendinimą. Šis konceptualus neapibrėžtumas daro tiesioginę įtaką tolesniems viešosios politikos sprendimams – apsunkina sprendimus dėl VVG savarankiškumo apimtį, funkcijų paskirstymo tarp institucijų, administracinės naštos paskirstymo principų, BIVP ir LEADER sąveikos bei BIVP vietos nacionalinėje teritorinės plėtros sistemoje.	• Nacionaliniu lygmeniu apibrėžti BIVP metodo vietą nacionalinėje vietos savivaldos ir teritorinės plėtros sistemoje. Aktualu inicijuoti strateginį dialogą tarp VRM, kitų atsakingų institucijų, VVG ir socialinių partnerių, kurio metu būtų sutarta dėl BIVP institucinės vietos ir sąveikos su kitomis vietos plėtros struktūromis, įskaitant tai, ar BIVP pirmiausia laikytinas dalyvaujamojo valdymo ir vietos demokratijos stiprinimo metodu, kurio priemonėmis įgyvendinami įvairūs vietos plėtros tikslai, ar administraciniu teminių intervencijų įgyvendinimo mechanizmu; BIVP (VVG veiklos) vaidmens atribojimo nuo kitų vietos partnerystės ir bendruomeninių organizacijų vaidmenų; šio teritorinės plėtros metodo, kaip įrankio viešosios politikos tikslams įgyvendinti, sąsajų su platesne vietos savivaldos ir teritorinės plėtros sistema. • Užtikrinti, kad strateginis BIVP apibrėžimas būtų nuosekliai perkeltas į teisinį reguliavimą ir valdymo praktiką. Nacionaliniu lygmeniu sutartą BIVP misiją, strateginį tikslą ir veikimo principus įtvirtinti strateginiuose planavimo dokumentuose bei teisiniame reguliavime. Šiuo pagrindu priimti tolesnius sprendimus dėl VVG funkcijų ir savarankiškumo apimtį; administracinės naštos ir atsakomybės paskirstymo tarp institucijų; LEADER metodo ir BIVP sąveikos bei galimos integracijos; stebėsenos, vertinimo ir finansavimo modelio. Tai leistų užtikrinti, kad instituciniai ir administraciniai sprendimai būtų grindžiami aiškiai apibrėžtu BIVP vaidmeniu, o ne susiformavusia administracine praktika. • BIVP komunikaciją orientuoti į bendro strateginio supratimo formavimą, o ne vien finansavimo galimybių viešinimą. Komunikacijos tikslas turėtų būti ne tik užtikrinti informacijos apie kvietimus, finansavimo sąlygas ir administracinius reikalavimus sklaidą, bet ir nuosekliai formuoti bendrą BIVP misijos, strateginio tikslo ir kuriamos pridėtinės vertės supratimą tarp visų BIVP įgyvendinimo procese dalyvaujančių ir suinteresuotų šalių. Tai	VRM, dalyvaujant CPVA, VVG tinklui ir Lietuvos savivaldybių asociacijai, ŽŪM, kaimo VVG tinklui

NR.	PROBLEMA	REKOMENDACIJA	ATSAKINGA INSTITUCIJA
		sudarytų prielaidas vienodai interpretuoti BIVP paskirtį ir užtikrintų nuoseklesnį metodo įgyvendinimą nacionaliniu ir vietos lygmenimis.	
2.	Vertinimo metu nustatyta, kad nacionaliniu ir vietos lygmenimis nėra bendro konsensuso dėl didesnės LEADER ir BIVP programų integracijos būsimuoju investiciniu laikotarpiu, taip pat nėra aiškios vizijos, koku formatu ir kokiam tikslui tokia integracija galėtų arba turėtų būti įgyvendinama. Remiantis šio vertinimo metu vykdytų fokusuotų grupinių diskusijų ir interviu metu surinkta informacija, vienareikšmio palaikymo LEADER ir BIVP programų integracijai šiuo metu nėra nei bendruomenių, nei instituciniu lygmeniu. Viena galimų to priežasčių – aiškiai apibrėžto strateginio BIVP metodo tikslo stoka. Tokio tikslo nustatymas nacionaliniu lygmeniu būtų svarbi prielaida, ateityje formuojant konkrečias LEADER ir BIVP integracijos galimybes bei tolesnį šių metodų taikymą.	• Inicijuoti strateginį susitarimą dėl BIVP ir LEADER sąveikos po 2027 m. Atsižvelgiant į tai, kad tarp institucijų ir įgyvendinančių subjektų nėra susiformavęs bendras konsensusas dėl glaudesnės BIVP ir LEADER integracijos, rekomenduojama nacionaliniu lygmeniu inicijuoti struktūruotą dialogą dėl galimų BIVP ir LEADER sąveikos modelių po 2027 m. Šio dialogo tikslas turėtų būti ne iš anksto pasirinkti vieną institucinį sprendimą, bet įvertinti skirtingus integracijos scenarijus, jų privalumus, rizikas ir poveikį VVG savarankiškumui, administracinei naštai bei vietos partnerystės principų išlaikymui. • Įvertinti kelis galimus BIVP ir LEADER integracijos scenarijus. Rengiant naujo programavimo laikotarpio modelį, rekomenduojama sistemaiškai įvertinti bent šias galimas alternatyvas: ○ VPS planavimo alternatyvos, kai: 1) rengiamos atskiros miesto ir kaimo VPS, tačiau gali būti įgyvendinami jungtiniai projektai; 2) rengiama viena VPS savivaldybės lygiu, tačiau miesto ir kaimo teritorijoms gali būti nustatomi atskiri tikslai ir veiklos. ○ VPS administravimo alternatyvos, kai: 1) miesto ir kaimo VPS administruoja atskiros VVG, o projektų administravimo ir priežiūros funkcijas atlieka esamos administruojančios agentūros, tačiau dalis miesto VVG administravimo funkcijų (pavyzdžiui, rengti kvietimų planą, atrankos kriterijus, PĮP vertinimo ir atrankos vidaus tvarką, atlikti PĮP naudos ir kokybės vertinimą ar kt.) perduodamos regioniniu mastu veikiančiai organizacijai; 2) miesto ir kaimo VPS administruoja viena įstaiga (miesto ir kaimo VVG jungimas ar pan.), o projektų administravimo ir priežiūros funkcijas atlieka viena administruojanti agentūra. ○ BIVP metodo koordinavimo alternatyvos, kai visos BIVP metodo (tiek įgyvendinamo miestuose, tiek kaimiškose teritorijose) koordinavimo funkcijos perduodamos vienai institucijai. Toks scenarijų vertinimas leistų pasirinkti ne formaliai paprasčiausią, o teritorijų poreikius ir partnerystės principus geriausiai atitinkantį modelį.	VRM, ŽŪM

NR.	PROBLEMA	REKOMENDACIJA	ATSAKINGA INSTITUCIJA
		Sudaryti teises ir administracines prielaidas bendroms miesto ir kaimo VPS. Rekomenduojama nauju programavimo laikotarpiu numatyti galimybę, kad VVG galėtų įgyvendinti integruotą vietos plėtros strategiją, apimančią tiek miesto, tiek kaimo teritorijas, kai tai pagrįsta funkciniais ryšiais, gyventojų mobilumu, paslaugų naudojimo teritorijomis ar bendrais socialiniais ir ekonominiais iššūkiais. Taip pat tikslinga sudaryti sąlygas skirtingo tipo VVG įgyvendinti bendrą VPS, išlaikant aiškų atsakomybių, finansavimo ir sprendimų priėmimo modelį.	
PŽP VEIKLA: VPS RENGIMAS			
3.	Vertinimo metu nustatyta, kad šiuo metu taikomas VPS finansavimo paskirstymo modelis nėra nuosekliai grindžiamas teritorijų vystymosi poreikiais. VPS finansavimo dydis tik iš dalies siejamas su objektyviais teritorijų rodikliais, o praktikoje dominuoja vienodo dydžio finansavimo „lubų“ principas, nepakankamai atsižvelgiant į gyventojų skaičių, socialinių problemų mastą ar kitus teritorijos poreikius apibūdinančius rodiklius. Dėl tokio finansavimo modelio susidaro disproporcijos – mažesnės teritorijos vienam gyventojui gauna santykinai didesnę finansavimą nei didesnės teritorijos arba teritorijos, kuriose fiksuojamas aukštesnis socialinės atskirties, skurdo ar kitų socialinių problemų lygis. Esamas modelis taip pat riboja galimybes kryptingiau nukreipti investicijas į teritorijas, kuriose BIVP intervencijos poreikis yra didžiausias. Finansavimo paskirstymo kriterijų nepakankamas ryšys su teritorijų poreikiais mažina BIVP, kaip vietovė grindžiamo (<i>place-based</i>) teritorinės plėtros metodo, nuoseklumą ir gali riboti investicijų efektyvumą bei jų indėlį mažinant teritorinius netolygumus.	Įtvirtinti poreikiais grindžiamą VPS finansavimo paskirstymo principą. Naujuoju programavimo laikotarpiu rekomenduojama atsisakyti dominuojančios vienodo finansavimo „lubų“ logikos ir pereiti prie poreikiais grindžiamo VPS finansavimo paskirstymo modelio. Finansavimo dydis turėtų būti siejamas su objektyviais teritorijų poreikiais ir BIVP intervencijos mastu, siekiant užtikrinti proporcingą išteklių paskirstymą ir didesnę teritorinės politikos veiksmingumą. Rekomenduojama taikyti rodiklių sistemą, kuri atspindėtų ne tik teritorijos dydį, bet ir socialinius, ekonominius bei teritorinius iššūkius. Vertinant finansavimo poreikį tikslinga atsižvelgti į: - gyventojų skaičių; - socialinio ir ekonominio pažeidžiamumo rodiklius (pavyzdžiui, skurdo rizikos lygį, nedarbą, demografinę struktūrą, viešųjų ir socialinių paslaugų prieinamumą); - prioritetinėms teminėms sritims aktualius rodiklius, jei siekiama kryptingai skatinti investicijas į konkrečius nacionalinius prioritetus. Parengti skaidrią ir iš anksto patvirtintą VPS finansavimo paskirstymo metodiką. Iki kvietimų teikti VPS paskelbimo parengti ir patvirtinti VPS finansavimo paskirstymo metodiką, aiškiai apibrėžiant finansavimo apskaičiavimo principus, taikomus rodiklius ir jų svorius. Metodika turėtų būti vieša, suprantama ir vienodai taikoma visiems pareiškėjams (VVG), užtikrinant finansavimo paskirstymo skaidrumą ir prognozuojamumą.	VRM, derinant su FM
4.	Vertinimo metu nustatyta, kad šiuo metu taikoma VPS atrankos kriterijų sistema nėra visiškai metodologiškai nuosekli: dalis kriterijų dubliuoja panašaus turinio aspektus (pavyzdžiui,	Peržiūrėti VPS atrankos kriterijų sistemą, užtikrinant jos metodologinį nuoseklumą ir proporcingumą. Rengiant naujo programavimo laikotarpio VPS atrankos sistemą rekomenduojama	VRM

NR.	PROBLEMA	REKOMENDACIJA	ATSAKINGA INSTITUCIJA
	situacijos analizėje naudojamų duomenų aktualumo vertinimą), fiksuojamas neproporcingas dėmesys kiekybiniais rodikliams (pavyzdžiui, planuojamam dalyvių ar veiklų skaičiui), palyginti su strateginės intervencijos logikos, tikslų, uždavinių, planuojamo poveikio ar teritorijos poreikių pagrįstumo vertinimu. Papildomų balų skyrimas už savivaldybės finansinį prisidėjimą taip pat kelia riziką iškreipti horizontalios partnerystės principą, nes finansinis vieno partnerio indėlis tampa konkurenciniu pranašumu strategijų atrankoje. Tai gali sudaryti nevienodas sąlygas skirtingų finansinių galimybių savivaldybėms ir mažinti atrankos orientaciją į pačios VPS kokybę bei numatomą poveikį.	aiškiai atskirti privalomuosius reikalavimus nuo konkurencinių vertinimo kriterijų bei užtikrinti, kad atrankos sistema vertintų strategijų kokybę, o ne perteklinį formalių reikalavimų įvykdymą. Taip pat rekomenduojama atlikti visų VPS atrankos kriterijų metodologinę peržiūrą, siekiant pašalinti turinio dubliavimą ir sustiprinti strategijų kokybės vertinimą, konkrečiai⁹⁷: ○ duomenų aktualumo kriterijai (32.1.1.3–32.1.1.4) – apjungti kriterijus, kadangi abu vertina tą pačią dimensiją; balus perskirstant kitiems, turinio kokybę atspindintiems kriterijams; ○ dalyvių skaičiaus kriterijus (32.6.3) – sumažinti jo santykinį svorį ir sieti vertinimą su santykiniu, o ne absoliučiu rodikliu, kad kiekybinis mastas neviršytų strateginio turinio vertinimo reikšmės; ○ lėšų racionalumo kriterijus (32.5.2) – papildyti objektyviais vertinimo požymiais, mažinant subjektyvaus interpretavimo riziką; ○ tikslų ir uždavinių blokai (32.2–32.3) – suvienodinti vertinimo logiką, kadangi abu elementai sudaro vientisą hierarchiją ir neturėtų būti vertinami ženkliai skirtingu svoriu; ○ savivaldybės kofinansavimo kriterijus (32.6.2) – atsisakyti arba reikšmingai sumažinti papildomų balų skyrimą už savivaldybės kofinansavimą. Dabartinis modelis gali sudaryti nevienodas konkurencines sąlygas skirtingų finansinių galimybių savivaldybėms ir iškreipti horizontalios partnerystės principą, suteikdamas vienam partneriui neproporcingą įtaką atrankos rezultatams.	
5.	Vertinimo metu nustatyta, kad, rengiant VPS, dokumente pateikiama situacijos analizė dažniausiai grindžiama oficialių statistinių duomenų pateikimu, tačiau nepakankamai dėmesio skiriama jų interpretavimui ir teritorijai būdingų vystymosi	• Stiprinti VPS analitinį pagrįstumą. Rengiant VPS rekomenduojama didesnę dėmesį skirti ne statistinių duomenų pateikimui, o jų interpretavimui ir ryšio su planuojama intervencija pagrindimui.	VRM, metodinė pagalba – CPVA

⁹⁷ Konkretūs punktai referuoja į kriterijus, įtvirtintus Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakyme „Dėl vietos plėtros strategijų rengimo ir atrankos taisyklių patvirtinimo“, 2022 m. spalio 28 d. Nr. 1V-672 (aktuali redakcija: 2024-06-07).

NR.	PROBLEMA	REKOMENDACIJA	ATSAKINGA INSTITUCIJA
	problemų analizei. Tiksliau daugeliu atvejų nėra aiškiai pagrindžiama, kokios konkrečios problemos identifikuojamos teritorijoje, kokias gyventojų grupes jos labiausiai paveikia ir kaip pasirinktos intervencijos padės jas spręsti. Dėl nepakankamo analitinio pagrindimo VPS numatytos tikslinės grupės dažnai tik atkartoja IP nustatytas remiamų grupių kategorijas, o ne yra suformuojamos remiantis konkrečios teritorijos socialinių, ekonominių ar demografinių poreikių analize. Tokiu būdu tikslinių grupių pasirinkimas tampa labiau nulemtas programinių reikalavimų nei vietos situacijos specifikos. Tai riboja galimybes visapusiškai įgyvendinti BIVP vietoje grindžiamos plėtros principą, pagal kurį intervencijos turėtų būti planuojamos remiantis konkrečios teritorijos poreikiais ir prioritetais. Nepakankamai pagrįstas tikslinių grupių pasirinkimas taip pat gali mažinti VPS intervencijų aktualumą, efektyvumą ir jų kuriamą poveikį vietos bendruomenėms.	• Stiprinti VVG kompetencijas poreikių analizės ir intervencijos planavimo srityje. Rekomenduojama sistemingai stiprinti VVG kompetencijas poreikių analizės, tikslinių grupių identifikavimo ir intervencijos logikos rengimo srityse, organizuojant praktinius mokymus, konsultacijas ir metodinę pagalbą. Didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas analitiniams gebėjimams, o ne vien strategijų administraciniam parengimui. • Įvertinti centralizuotos ekspertinės pagalbos modelį. Siekiant užtikrinti vienodesnę VPS analitinę kokybę, rekomenduojama įvertinti galimybę VVG teikti centralizuotą ekspertinę pagalbą poreikių analizės ir intervencijos planavimo klausimais. Viena iš galimų alternatyvų – pasitelkti CPVA arba kitą nacionalinio lygmens ekspertinę instituciją metodinėms konsultacijoms, individualiai pagalbai bei VPS kokybės peržiūrai rengimo ir atnaujinimo etapuose.	
PŽP VEIKLA: VPS ĮGYVENDINIMAS			
6.	Vertinimo metu nustatyta, kad verslo pradžios priemonės praktikoje nėra tokios efektyvios dėl tikslinei grupei patrauklesnių alternatyvų, kadangi nacionaliniu mastu egzistuoja analogiškos intervencijos jauno verslo konsultacijoms gauti (pavyzdžiui, tokias paslaugas teikia Inovacijų agentūra, Užimtumo tarnyba). Nacionaliniu mastu įgyvendinamos intervencijos pasižymi didesniu žinomumu, platesniais administraciniais pajėgumais ir labiau išvystyta paslaugų infrastruktūra. Tokių situacijų padėtų išvengti didesnis dėmesys BIVP priemonių derinimui su kitomis viešosiomis intervencijomis. Nepakankamas dėmesys tikslinės grupės turimų alternatyvų vertinimui mažina BIVP priemonių pridėtinę vertę, efektyvų viešųjų išteklių panaudojimą ir riboja galimybes koncentruoti BIVP investicijas į tas sritis, kuriose vietos lygmens partnerystės gali sukurti didžiausią papildomą poveikį. Tai silpnina BIVP, kaip vietos poreikius papildančio teritorinės plėtros metodo, potencialą.	• Peržiūrėti BIVP finansuojamų užimtumo ir verslumo priemonių portfelį, užtikrinant jų papildomumą nacionalinėms intervencijoms. Rengiant naujo programavimo laikotarpio BIVP intervencijų modelį rekomenduojama sistemiškai įvertinti finansuojamų priemonių sąveiką su nacionalinėmis užimtumo, verslumo ir profesinio mokymo programomis ar valstybinių įstaigų teikiamomis paslaugomis. Priemonių planavimas turėtų būti grindžiamas aiškiu papildomumo principu, siekiant sumažinti plataus intervencijų persidengimo riziką, efektyviau panaudoti viešuosius išteklius ir užtikrinti nuoseklią paramos sistemą tikslinėms grupėms.	VRM

NR.	PROBLEMA	REKOMENDACIJA	ATSAKINGA INSTITUCIJA
7.	Vertinimo metu nustatyta, kad BIVP intervencijų geografinė aprėptis iš esmės apsiriboja administracinėmis VPS teritorijos ribomis. Toks teritorijos apibrėžimas ne visada atitinka realius funkcinis ryšius tarp gretimų teritorijų, gyventojų judumo, paslaugų naudojimo ar darbo rinkos ypatumus, todėl dalis gyventojų, faktiškai susijusių su VPS teritorija, negali dalyvauti BIVP veiklose.	Sudaryti galimybes taikyti funkcinį teritorijos principą įgyvendinant BIVP. Rekomenduojama numatyti galimybę BIVP veiklose dalyvauti ne tik VPS administracinėje teritorijoje deklaravusiems gyventojams, bet ir besiribojančių teritorijų gyventojams, kai tai pagrindžiama funkciniais teritoriniais ryšiais (pavyzdžiui, kasdieniu paslaugų naudojimu, darbo, mokymosi ar bendruomeninio gyvenimo ryšiais). Tai leistų tiksliau atliepti realius gyventojų poreikius ir išvengti dirbtinių administracinių ribų kuriamų apribojimų. Peržiūrėti BIVP teritorijos apibrėžimo principus, siekiant didesnio teritorinio lankstumo. Rengiant naują teisinį reguliavimą rekomenduojama įvertinti galimybes taikyti ne tik administracinėmis ribomis, bet ir funkciniais teritoriniais ryšiais grindžiamą požiūrį planuojant ir įgyvendinant VPS. Tai sudarytų prielaidas efektyviau spręsti problemas, kurios peržengia administracines ribas, ir stiprintų BIVP kaip vietove grindžiamos teritorinės plėtros metodo taikymą.	VRM
8.	BIVP partnerystės modelis grindžiamas glaudžiu viešojo, NVO, bendruomeninio ir verslo sektorių bendradarbiavimu, todėl institucinių vaidmenų persidengimas yra natūrali šio metodo dalis. Tačiau esant situacijai, kai konkretus asmuo atstovauja keliems sektoriams ar institucijoms, kyla rizika, kad viešieji ir privatūs interesai gali būti derinami nenuosekliai – nors VPS įgyvendinimo taisyklėse įtvirtinti interesų deklaravimo, nusišalinimo ir protokolavimo reikalavimai, jų taikymas iš esmės paliktas VVG diskrecijai ir savideklaravimui. Skaidrumo praktikų taikymas priklauso nuo pavienių VVG savanoriško apsisprendimo ir vidinės organizacinės kultūros, todėl nesukuriamos prielaidos vienodam interesų valdymo standartui visose VVG.	Stiprinti VVG skaidrumo ir interesų valdymo reikalavimų taikymą. Siekiant stiprinti pasitikėjimą BIVP įgyvendinimu ir užtikrinti nuoseklią viešųjų ir privačių interesų valdymą, rekomenduojama nuosekliai stiprinti esamų interesų deklaravimo, interesų konfliktų prevencijos ir sprendimų priėmimo viešumo nuostatų įgyvendinimą, teikiant VVG metodinę pagalbą ir stiprinant priežiūrą nacionaliniu lygmeniu. Vienas iš galimų šio tikslo įgyvendinimo įrankių – nacionaliniu lygmeniu parengti ir taikyti vieningą VVG skaidrumo standartą, kuriame būtų apibrėžti minimalūs reikalavimai interesų deklaravimui, interesų konfliktų prevencijai, sprendimų priėmimo viešumui ir informacijos apie VVG valdymą skelbimui.	VRM, miestų VVG
9.	Vertinimo metu nustatyta, kad vietos plėtros projektų rezultatų tęstinumas po BIVP finansavimo pabaigos nėra sistemiskai užtikrinamas. Nors įgyvendinant projektus sukuriama naujos paslaugos, veiklos ar bendradarbiavimo modeliai, daugeliu atvejų nėra iš anksto numatyta, kaip jie bus tęsiami pasibaigus projektiniam finansavimui, VVG ir vietos plėtros projektų vykdytojai neturi pakankamų finansinių, materialinių ir žmogiškųjų išteklių savarankiškai užtikrinti sukurtų veiklų tęstinumo. Dėl to kyla rizika, kad pasibaigus BIVP finansavimui	Sukurti sisteminių BIVP rezultatų tęstinumo planavimo mechanizmą. Siekiant užtikrinti, kad sėkmingos vietos plėtros iniciatyvos (išskyrus vienkartinio pobūdžio iniciatyvas) nesibaigtų pasibaigus projektų finansavimui, rekomenduojama nacionaliniu lygmeniu nustatyti reikalavimą VPS įgyvendinimo metu planuoti rezultatų tęstinumą. Rezultatų tęstinumo poreikis turėtų būti vertinamas individualiai ir sisteminiu lygmenimis, atsižvelgiant į projekto pobūdį, sukurtą vertę ir naujo finansinio laikotarpio teisinio	VRM, miestų VVG, savivaldybės

NR.	PROBLEMA	REKOMENDACIJA	ATSAKINGA INSTITUCIJA
	dalį sukurtų paslaugų, iniciatyvų ir partnerystės modelių nutrūksta, nors jie gali būti aktualūs vietos bendruomenėms ir kurti ilgalaikę socialinę vertę. Tai riboja BIVP intervencijų ilgalaikį poveikį.	reguliavimo reikalavimus. Tęstinumas turėtų būti vertinamas ne tik kaip projekto vykdytojo atsakomybė, bet ir kaip bendras VVG, savivaldybės bei kitų vietos partnerių įsipareigojimas. Sistemiškai identifikuoti alternatyvius finansavimo šaltinius sėkmingoms iniciatyvoms. Rekomenduojama VPS įgyvendinimo metu periodiškai inventorizuoti didžiausią socialinį poveikį sukūrusias iniciatyvas ir iš anksto vertinti jų tęstinumo galimybes. Savivaldybės bei verslo asocijuotos struktūros, kartu su VVG, turėtų ieškoti alternatyvių finansavimo šaltinių – savivaldybių biudžetų, nacionalinių programų, kitų ES fondų, privačių ar filantropinių lėšų – siekiant užtikrinti, kad pasiteisinę paslaugų modeliai galėtų būti tęsiami ir plečiami. Tais atvejais, kai BIVP projektų metu sukuriama veiksmingi socialinių, bendruomeninių ar kitų viešųjų paslaugų modeliai, rekomenduojama vertinti jų integravimo į nuolatinę savivaldybės ar kitų viešųjų paslaugų teikėjų veiklą galimybes.	
VVG			
10.	Dabartinis VVG veiklos modelis didele dalimi priklauso nuo BIVP finansavimo, todėl dauguma VVG neturi pakankamų organizacinių ir finansinių galimybių užtikrinti veiklos tęstinumo tarp ES programavimo laikotarpių be papildomo viešojo finansavimo. Nors VVG, kaip juridiniai asmenys, turi galimybę savarankiškai dalyvauti kitose nacionalinėse ir tarptautinėse finansavimo programose, praktikoje finansavimo šaltinių diversifikacija išlieka labai ribota. Vertinimo metu nustatyta, kad tam įtakos turi ne tik riboti administraciniai ir žmogiškieji pajėgumai, bet ir nepakankamai išplėta VVG, kaip savarankiškų vietos plėtros organizacijų, veiklos samprata. Dalis VVG savo veiklą vis dar sieja pirmiausia su konkrečios ES finansavimo priemonės administravimu, o ne su platesniu vietos plėtros iniciatorių ir partnerystės koordinatorių vaidmeniu. Dėl didelės priklausomybės nuo vieno finansavimo šaltinio ir riboto organizacinio savarankiškumo kyla rizika prarasti sukauptus žmogiškuosius išteklius tarp programavimo laikotarpių. Tai riboja VVG gebėjimą nuosekliai vykdyti vietos plėtros funkcijas.	Stiprinti VVG organizacinį savarankiškumą ir strateginę savivoką. Rekomenduojama kompetencijų stiprinimo priemonėmis skatinti platesnį VVG vaidmens suvokimą – ne tik kaip ES fondų administravimo subjektų, bet ir kaip vietos plėtros organizacijų, galinčių savarankiškai inicijuoti projektus, telkti partnerystes ir veikti įvairiose nacionalinėse bei tarptautinėse programose. Tai sudarytų prielaidas palaipsniui mažinti priklausomybę nuo vieno finansavimo šaltinio ir didinti organizacinį atsparumą tarp programavimo laikotarpių. Stiprinti VVG gebėjimus diversifikuoti finansavimo šaltinius. Kompetencijų stiprinimo programose rekomenduojama didesnę dėmesį skirti organizaciniam tvarumui, ugdant VVG gebėjimus pritraukti finansavimą iš įvairių šaltinių. Pavyzdžiui, tai galėtų apimti kompetencijas rengti paraiškas kitoms nacionalinėms ir tarptautinėms finansavimo programoms; inicijuoti ir įgyvendinti tarptautinius bei tarpsektorinius projektus; plėtoti partnerystes su viešojo, nevyriausybinių ir privačiojo sektoriaus organizacijomis; pritraukti papildomus finansinius ir nefinansinius išteklius VVG veiklai. Stiprinti VVG institucinius pajėgumus proporcingai plečiamoms funkcijoms. Planuojant naujas VVG funkcijas ar didinant jų atsakomybę, aktualu užtikrinti, kad papildomos funkcijos būtų deleguojamos tik kartu su papildomu finansiniu, žmogiškųjų išteklių ir organizaciniu stiprinimu.	Miestų VVG, VRM

NR.	PROBLEMA	REKOMENDACIJA	ATSAKINGA INSTITUCIJA
		Sukurti pereinamojo laikotarpio VVG veiklos finansavimo mechanizmą. Siekiant išlaikyti sukauptus kompetencinius ir organizacinius pajėgumus tarp programavimo laikotarpių, rekomenduojama svarstyti numatyti pereinamojo laikotarpio finansavimo instrumentą, užtikrinantį bazinių VVG funkcijų tęstinumą iki naujo programavimo laikotarpio pradžios. Rengiant tokį instrumentą galima remtis LEADER vietos veiklos grupėms taikoma pereinamojo laikotarpio praktika.	
PŽP ĮGYVENDINIMO STEBĖSENA			
11.	Vertinimo metu nustatyta, kad šiuo metu pasirinkti PŽP stebėsenos rodikliai daugiausia orientuoti į veiklų įgyvendinimo apimtį ir administracinius rezultatus. Stebėsenoje dominuoja kiekybiniai rodikliai, tokie kaip projektų, dalyvių ar sukurtų produktų skaičius, tačiau nepakankamai vertinama, kokių pokyčių BIVP intervencijos sukuria vietos bendruomenėms ir tikslinėms grupėms, ribotai apima kokybinius rezultatus. Dėl to stebėseną neleidžia visapusiškai įvertinti BIVP kuriamos socialinės, institucinės ir teritorinės pridėtinės vertės bei ilgalaikio intervencijų poveikio.	Peržiūrėti BIVP stebėsenos sistemą, orientuojant ją į rezultatų ir poveikio vertinimą. Rengiant naujo programavimo laikotarpio stebėsenos sistemą rekomenduojama ją papildyti rodikliais, stebėsenos rodiklių sąrašą papildyti įtraukiant dalyvavimo, tęstinumo, socialinės situacijos ir pasitikėjimo (igalimumo) rodiklius, didesniu mastu pasitelkiant kokybinius duomenis, tokius kaip gyventojų pasitenkinimas sukurtomis paslaugomis, jų prieinamumas pažeidžiamoms grupėms, sukurtų veiklų tęstinumas, bendruomenių įsitraukimas ar gyventojų įgalinimas. Naujus rodiklius derinti su jau nacionaliniu mastu fiksuojamais VRM ir PGI tyrimų rodikliais, siekiant išvengti duomenų rinkimo dubliavimo. Stiprinti rezultatais grindžiamą BIVP valdymą. Rekomenduojama įvertinti galimybę dalį BIVP finansavimo ateityje sieti su iš anksto nustatytų rezultatų ar veiklos rodiklių tarpiniu pasiekimu.	VRM, derinant su FM
ADMINISTRACINĖ NAŠTA			
12.	Vertinimo metu nustatyta, kad BIVP administravimo procese išlieka reikšminga administracinė našta, kurią lemia ne tik teisės aktų reikalavimai, bet ir nevienoda metodinė praktika, pertekliniai dokumentavimo reikalavimai bei informacinių sistemų veikimo trūkumai. Kartu nustatyta, kad projektų administravimo procese reikalaujama pateikti didelį skaičių pagrindžiamųjų dokumentų, kurių dalis dubliuoja jau turimą informaciją arba sukuria neproporcingą administracinę naštą, palyginti su jų kuriama kontrole ir pridėtinę vertę. Tai didina laiko sąnaudas tiek pareiškėjams ir projektų vykdytojams, tiek administruojančioms institucijoms.	Taikyti standartizuotą metodinę pagalbą ir dokumentų rengimo praktiką. Siekiant sumažinti administracinę naštą ir užtikrinti vienodą teisės aktų taikymą, rekomenduojama nacionaliniu lygmeniu testuoti vieningų metodinių gairių, pavyzdinių dokumentų ir standartizuotų formų rengimą, kurios taikomos visoms VVG. Metodinė medžiaga turėtų būti reguliariai atnaujinama, užtikrinant nuoseklų reikalavimų aiškinimą ir mažinant skirtingų interpretacijų riziką. Peržiūrėti administracinius reikalavimus, taikant proporcingumo principą. Rekomenduojama sistemiškai peržiūrėti projektų administravimo procesą ir atsakyti perteklinių pagrindžiamųjų dokumentų bei pasikartojančių informacijos pateikimo reikalavimų.	CPVA

NR.	PROBLEMA	REKOMENDACIJA	ATSAKINGA INSTITUCIJA
13.	Papildomų iššūkių kelia INVESTIS sistemos funkcionalumo trūkumai – naudotojai susiduria su sistemos veikimo sutrikimais, nelankščia navigacija ir kitais techniniais apribojimais, kurie apsunkina kasdienį projektų administravimą. Dėl metodinio, administracinio ir technologinio neefektyvumo didėja BIVP administravimo sąnaudos, o VVG ir projektų vykdytojų dėmesys nukreipiamas į procedūrinių reikalavimų vykdymą, o ne į vietos plėtros rezultatų siekimą.	Tobulinti INVESTIS informacinę sistemą, orientuojantis į naudotojo patirtį. Rekomenduojama sistemingai tobulinti INVESTIS funkcionalumą, taikant vartotojui orientuoto projektavimo principus. Sistemos vystymas turėtų būti grindžiamas reguliariai renkamu projektų vykdytojų ir kitų naudotojų grįžtamoju ryšiu, prioritetą skiriant funkcionalumams, kurie mažina duomenų praradimo riziką ir sistemos veikimo sutrikimus; supaprastina navigaciją ir dokumentų pateikimą; mažina pasikartojantį duomenų suvedimą; gerina sistemos naudojimo patogumą ir administravimo efektyvumą.	FM, CPVA
14.	Vertinimo metu nustatyta, kad atskirais atvejais teisės aktų nuostatos ir jų aiškinimas buvo keičiami jau vykstant kvietimams teikti vietos plėtros PĮP, įskaitant fiksuotųjų įkainių taikymo, komercinių pasiūlymų administravimo reikalavimų pakeitimus. Tai mažina kvietimų sąlygų aiškumą ir apsunkina projektų planavimą bei pasirengimą juos įgyvendinti. Teisinio ir metodinio reguliavimo pokyčiai jau vykstančių kvietimų metu silpnina pareiškėjų pasitikėjimą BIVP administravimo sistema, mažina reguliacinės aplinkos stabilumą ir teisėtų lūkesčių užtikrinimą.	Rekomenduojama, kad iki kvietimo paskelbimo būtų galutinai suderinti ir patvirtinti visi su kvietimu susiję metodiniai dokumentai, išaiškinimai, fiksuotųjų įkainių taikymo tvarka ir kiti administravimo reikalavimai. Tai sumažintų poreikį tikslinti reikalavimus jau vykstant kvietimui ir prisidėtų prie sklandesnio projektų rengimo proceso.	VRM, CPVA
15.	Vertinimo metu nustatyta, kad vietos plėtros projektų PĮP administravimo procese taikomi terminai ne visais atvejais yra proporcingi skirtingų proceso dalyvių atliekamų veiksmų apimčiai. Vertinančioms institucijoms skiriami santykinai ilgi projektų vertinimo terminai, o pareiškėjams trūkumams pašalinti dažnai nustatomi trumpi terminai, nepriklausomai nuo prašomų patikslinimų pobūdžio ar apimtys. Neproporcingas vertinimo ir korekcijų terminų santykis mažina administravimo proceso prognozuojamumą ir apsunkina kokybišką projektų rengimą bei įgyvendinimą.	Peržiūrėti vietos plėtros projektų administravimo terminus, užtikrinant jų proporcingumą. Siekiant mažinti administracinę naštą ir sudaryti sąlygas kokybiškai parengti projektų dokumentus, rekomenduojama peržiūrėti vietos plėtros PĮP vertinimo ir pareiškėjams nustatomų trūkumų šalinimo terminų santykį. Terminai turėtų būti nustatomi laikantis proporcingumo principo, užtikrinant pusiausvyrą tarp administruojančios institucijos atliekamo vertinimo trukmės ir pareiškėjams skiriamo laiko pateikti patikslinimus.	FM, CPVA, miestų VVG
SAVIVALDYBIŲ ĮSITRAUKIMAS			
16.	Vertinimo metu nustatyta, kad savivaldybių vaidmuo ir finansiniai įsipareigojimai įgyvendinant VPS nėra pakankamai nuosekliai reglamentuoti – dabartinis teisinis reguliavimas savivaldybėms palieka diskreiją spręsti dėl finansinio prisidėjimo prie VPS įgyvendinimo, todėl praktikoje taikomi skirtingi finansavimo modeliai, o savivaldybių įsitraukimas nėra vienodas visose teritorijose.	Rekomenduoti aiškų savivaldybių finansinio įsitraukimo modelį visam VPS įgyvendinimo laikotarpiui. Siekiant užtikrinti stabilų VPS įgyvendinimą ir sumažinti riziką, kad projektų finansavimas priklausys nuo einamųjų politinių sprendimų, rekomenduojama naujuoju programavimo laikotarpiu savivaldybės finansinį prisidėjimą apibrėžti kaip vieną iš VPS finansavimo sąlygų. Savivaldybės finansinis įsipareigojimas turėtų būti nustatomas visam VPS įgyvendinimo	VRM

NR.	PROBLEMA	REKOMENDACIJA	ATSAKINGA INSTITUCIJA
	Vertinimo metu nustatyta atvejų, kai savivaldybės neprisidėjo prie VPS finansavimo arba, pasikeitus politiniams prioritetams, atsisakė tęsti anksčiau priimtus finansinius įsipareigojimus, įskaitant sprendimus nebefinansuoti jau suplanuotų projektų. Tai rodo, kad savivaldybių finansinis dalyvavimas nėra pakankamai atsietas nuo trumpalaikių politinių sprendimų, o ilgalaikio finansinio įsipareigojimo mechanizmas nėra aiškiai apibrėžtas nuo pat VPS įgyvendinimo pradžios.	laikotarpiui, aiškiai apibrėžiant jo dydį ar apskaičiavimo principus, o ne priimant atskirus sprendimus dėl kiekvieno vietos plėtros projekto. • Aiškiai atriboti savivaldybės finansinį įsipareigojimą nuo projektų atrankos proceso. Rekomenduojama užtikrinti, kad savivaldybės finansinis indėlis nesudarytų prielaidų daryti įtaką vietos plėtros projektų atrankai ar sprendimų priėmimui. Savivaldybės vaidmuo turėtų būti siejamas su dalyvavimu VVG partnerystėje, strateginiu bendradarbiavimu ir VPS įgyvendinimo palaikymu, išlaikant BIVP partnerystės, nepriklausomumo ir interesų pusiausvyros principus. • Teikti pagalbą standartizuojant savivaldybių dalyvavimo BIVP organizavimo praktiką. Rekomenduojama parengti pavyzdinius dokumentus, padedančius savivaldybėms nuosekliai organizuoti dalyvavimą BIVP įgyvendinimo procese, pavyzdžiui, pavyzdinį savivaldybės tarybos sprendimą dėl dalyvavimo VPS įgyvendinime, rekomendacijas dėl savivaldybės ir VVG bendradarbiavimo organizavimo. Tai padėtų sumažinti praktikos skirtumus tarp savivaldybių ir užtikrintų didesnę institucinių sprendimų nuoseklumą.	VRM, kartu su Lietuvos savivaldybių asociacija
17.	Savivaldybių dalyvavimas VVG partnerystėje ne visais atvejais užtikrina veiksmingą institucijų bendradarbiavimą. Nors savivaldybių administracijų atstovai dalyvauja VVG veikloje, grįžamosios informacijos perdavimas savivaldybių administracijoms ir politinio lygmens sprendimų priėmėjams dažnai nėra sistemingas. Tai apsunkina nuoseklų BIVP integravimą į savivaldybių strateginį planavimą, silpnina savivaldybių institucinius įsipareigojimus ir didina riziką, kad VPS įgyvendinimas priklausys nuo kintančių politinių prioritetų.	• Stiprinti savivaldybių įsitraukimą į BIVP įgyvendinimą ir atskaitomybę partnerystėje. Rekomenduojama sistemingai komunikuoti BIVP kuriamą pridėtinę vertę savivaldybėms, pabrėžiant jos indėlį į vietos paslaugų plėtrą, socialinę įtrauktį ir teritorinę sanglaudą. Kartu tikslinga stiprinti savivaldybių deleguotų atstovų atskaitomybės mechanizmus, užtikrinant reguliarią informacijos sklaidą tarp VVG ir savivaldybių administracijų bei politinio lygmens. Tai sudarytų prielaidas geresniam grįžtamajam ryšiui, nuoseklesniam BIVP integravimui į savivaldybių veiklą ir didesniam instituciniam įsipareigojimui įgyvendinant VPS.	Miestų VVG, VRM, kartu su Lietuvos savivaldybių asociacija

7. ATVEJO STUDIJOS

7.1. UŽSIENIO VALSTYBĖS ATVEJO STUDIJA: NYDERLANDAI

Hagos miesto Ševeningeno (ol. *Scheveningen*) bendruomenė 2014–2020 m. finansiniu laikotarpiu sėkmingai įgyvendino **36 BIVP projektus**. Ši Hagos miesto dalis, turinti apie 55 tūkst. gyventojų, pasižymi didesne socialine atskirtimi, nei likęs miestas (mažesnės vidutinės pajamos, didesnis narkotikų ir alkoholio vartojimas), tad strateginiame VVG dokumente (VPS) keltas tikslas apėmė būtent socialinės įtraukties skatinimą. Vis dėlto, šis tikslas apibrėžtas pakankamai plačiai, didžiausią dėmesį skiriant gyvenamosios aplinkos gerinimui bei įdarbinimo ir švietimo galimybėms, remiantis gyventojų įtraukimo į sprendimų priėmimą principu⁹⁸. Abstrakti siekiamo tikslo formuluotė pasirinkta neatsitiktinai – jau derinant regiono veiksmų programos (*Kansen voor West*) uždavinius, buvo nuspręsta skirti pakankamai interpretacinės erdvės vietos interesų įtraukimui į uždavinių įgyvendinimą, **BIVP metodui paskiriant atskirą investicijų prioritetą** „Investicijos bendruomenės inicijuotos vietos plėtros kontekste“ ir numatant tris Ševeningeno stiprinimo perspektyvas: kurorto išnaudojimas turizmui, uosto ekonomikos augimas bei gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimas. Investiciniam prioritetui buvo numatyta po vieną rezultato ir poveikio rodiklį, atitinkamai – „*Privačių, viešų ar socialinių suinteresuotųjų šalių dalyvavimas BIVP strategijose*“ (siektina reikšmė – 10) ir „*BIVP organizacijos įgyvendinti projektai*“ (siektina reikšmė – 27)⁹⁹. Tuo tarpu, rengiant VPS, nuspręsta nevertinti iniciatyvų pagal sukuriamų darbo vietų skaičių ar kt. griežtus kiekybinius rodiklius ir remtis tuo, kiek siūloma iniciatyva prisideda prie VPS tikslo skatinti socialinę įtrauktį. Tai leido **VVG turėti daugiau laisvės dirbti su platesnėmis sritimis** kaip kultūrinis identitetas, tradicijos, bendruomenės gyvybingumas ir pan. Tokiu būdu, atitikimas ES fondų sąlygoms buvo užtikrinamas veiksmų programos lygmeniu **papildomai neįtraukiant apribojimų ar suvaržymų investicijų prioriteto, VPS ar projektų lygmenimis**.

Kaip miesto VVG atitiktumu Ševeningene veikė *Stichting initiatief op Scheveningen* organizacija (toliau – *SIOS*), kuriai pavyko sutelkti reikšmingus žmogiškuosius ir finansinius resursus. Pirmiausia, į VVG valdybą buvo atrinkti 3 aktyvūs ir bendruomenėje ryšių turintys valdybos nariai (atstovaujantys vietos bendruomenių, uosto bei vietos verslo interesų grupes). Pažymėtina, jog VVG valdybos nariai nebuvo reprezentatyvi grupė vietos demografijai, tačiau dėl turimų ryšių bendruomenėje padėjo suburti skirtingas interesų grupes ir gauti palaikymą iniciatyvoms. Tai reiškia, jog efektyviam (aktyviam) bendruomenės įtraukimui **svarbus asmenų, turinčių pasitikėjimą bendruomenėje ir galinčių daryti teigiamą poveikį vietos lygiu, vaidmuo**.

VVG bendradarbiavimas su vietos valdžia vertintinas nevienareikšmiškai. Jau iki projektų įgyvendinimo, vietos bendruomenė nepasitikėjo Hagos miesto savivaldybe dėl nesėkmingų bendradarbiavimo patirčių praeityje. Dėl to, **BIVP metodo taikymas tapo savotišku pilotiniu bandymu pagerinti bendruomenės ir vietos valdžios santykius**. Tai atsispindi ne tik finansiniame savivaldybės indėlyje į projektus, bet ir kituose aspektuose. Planuojant VPS, **savivaldybė pasamdė profesionalų mediatorių, kuris užtikrino visų suinteresuotų pusių įtraukimą į procesą**. Nepaisant to, glaudūs ryšiai tarp VVG ir savivaldybės nebuvo užmegzti dėl poreikio tiesiogiai bendradarbiauti trūkumo vėlesniuose etapuose. Įdomu tai, jog **ties**

⁹⁸ Prieiga internete: https://iris.polito.it/retrieve/e384c430-6a55-d4b2-e053-9f05fe0a1d67/NL-CLLD-SIOS_edited.pdf

⁹⁹ Prieiga internete: <https://www.kansenvoorwest2.nl/files/operational-programme-kansen-voor-west-englse-versie.pdf>

pati VPS, tiek projektai nebuvo derinami su jokia strategine savivaldybės darbotvarke. Nors tai iš dalies galėjo lemti ir pilotinis BIVP metodo taikymas, vėliau atliktame VVG vertinime pateikiama išvada, jog **BIVP metodas nėra tinkamas ten, kur yra nustatyta viešojo (politinė) darbotvarkė**, nes tai gali sukelti daug trinčių tarp bendruomenės, administruojančių institucijų ir politinių veikėjų. Ten, kur valdžios institucijos nesuteikia pakankamai laiko, turinio ir darbotvarkės laisvės bendruomenei, reikia telktis kitas projektų įgyvendinimo praktikas ar metodus¹⁰⁰. SIOS bendradarbiavimas su projektų vykdytojais taip pat nebuvo glaudus, kadangi **organizacija į pačius projektus įsitraukė ribotai** (pvz. už projektų įgyvendinimo viešinimą buvo atsakingi patys vykdytojai).

Kaip minėta, VVG valdybos narių ryšiai padėjo sutelkti potencialius projektų vykdytojus ir jų idėjas. Visgi, SIOS kvietimus teikti projektų pasiūlymus viešino pakankamai įprastais būdais – vietinėje spaudoje, savo interneto svetainėje ir „iš lūpų į lūpas“. SIOS svetainėje patalpintas **itin paprastas klausimynas leido potencialiems projektų vykdytojams lengvai įsivertinti finansavimo galimybes**¹⁰¹. Tuo tarpu, vietos gyventojai už projektų idėjas galėjo balsuoti internetu, paštu bei tam skirtuose balsavimo punktuose (šiam tikslui, 5 vietinėse parduotuvėse buvo įkurtos balsadėžės)¹⁰². Pažymėtina, jog balsavimas nevyko be nesklandumų – pirminė idėja siųsti balsavimo biuletenius gyventojams tiesiai į namus nepasiteisino dėl duomenų apsaugos apribojimų. Be to, **gyventojų balsai lėmė ne pačius sprendimus skirti ar neskirti finansavimo projektams, o tik viešojo finansavimo dalį** – atitinkamai, 25 proc., 15 proc. ir 5 proc. papildomo finansavimo pirmą–trečią vietą užėmusiems projektams. Dėl to, gyventojams praktiškai nebuvo suteikta reali sprendimo galia, o verčiau galimybė išreikšti bendruomenės prioritetus.

Ševeningeno strategijai skirtas ERPF finansavimas siekė 430 tūkst. Eur (50 proc. SIOS gautų lėšų), o dar tiek pat finansiškai prisidėjo Hagos miesto savivaldybė. **Vienam projektui maksimali skiriama suma – 30 tūkst. Eur**¹⁰³. Patys projektų vykdytojai taip pat įnešė panašią sumą (apie 430 tūkst. Eur) dėl numatyto reikalavimo trečdalį projekto išlaidų dengti savomis lėšomis¹⁰⁴, tad galiausiai **visiems projektams įgyvendinti skirtas biudžetas sudarė apie 1,3 mln. Eur**¹⁰⁵.

Patys Ševeningene įgyvendinti projektai, nors ir buvo sutelkti į keletą pagrindinių sričių, tokių kaip socialinė įtrauktis, įdarbinimo galimybės ar aplinkosauga, pasižymėjo dideliu kūrybiškumu. Svarbu pabrėžti ir tai, jog **projektai buvo orientuoti į konkrečiai šiai miesto daliai aktualias problemas ir unikalius jų sprendimo būdus**. Kadangi Ševeningenas yra uostas, didelė dalis projektų buvo nukreipta į žvejybos sektoriaus stiprinimą, jūrines veiklas, uosto istoriją, paplūdimio švarą ir kt. Tai rodo stiprų vietos bendruomenės identiteto (kultūrinio kapitalo) stiprinimą. Žemiau pateikiami trumpi septynių Ševeningeno projektų (gerųjų pavyzdžių) aprašymai¹⁰⁶.

1. Nufilmuoti **7 reklaminiai filmukai apie įvairių mieste veikiančių organizacijų savanorių atliekamas veiklas**. Interviu metu, 21 savanoris pasakojo apie savo sėkmingas patirtis, motyvaciją savanoriauti, savanorystės suteikiamas naudas bei praktiškai parodė veiklas, kuriomis užsiima. Šiuose interviu kalbinti ir bendri pažįstami, savanoriaujantys skirtingose organizacijose, taip siekiant parodyti bendruomenės ryšių apsiungimą per įsitraukimą į skirtingų organizacijų veiklą ir paskatinti didesnę dalį gyventojų įsitraukti į savanorystės veiklas, greta darbo ar kitų užsiėmimų.

¹⁰⁰ Prieiga internete: <https://www.kansenvoorwest2.nl/files/eindrapportage-clld.pdf>

¹⁰¹ Prieiga internete: <https://web.archive.org/web/20230129032217/https://initiatiefopscheveningen.nl/start-een-aanvraag/quickscan/>

¹⁰² Prieiga internete: <https://web.archive.org/web/20230601131054/https://initiatiefopscheveningen.nl/de-stemmen-zijn-geteld-2/>

¹⁰³ Prieiga internete: <https://www.kansenvoorwest2.nl/en/nieuws/initiatief-op-scheveningen/>

¹⁰⁴ Prieiga internete: <https://web.archive.org/web/20230327163422/https://initiatiefopscheveningen.nl/zo-werkt-het/>

¹⁰⁵ Prieiga internete: <https://www.kansenvoorwest2.nl/nl/nieuws/scheveningers-aan-de-slag-dankzij-europees-en-haags-geld>. Tikslaus projektų vykdytojų finansinio indėlio nenurodoma.

¹⁰⁶ Prieiga internete: <https://www.kansenvoorwest2.nl/files/bijlage-beschrijving-clld-projecten.pdf>

2. **Advento kalendorius vienišiams senyvo amžiaus gyventojams.** 2017 m. gruodžio mėn. Ševeningene buvo viešai eksponuojamas didelis advento kalendorius, kurio kiekvienas langelis kasdien skelbė apie naujas veiklas tikslinei grupei. Advento laikotarpiu Ševeningeno senjorams buvo suteiktos tokios įtraukios patirtys kaip nemokamas apsilankymas ledo skulptūrų renginyje, vandens jogos užsiėmimai, pietūs su kitais bendruomenės nariais, senjorų futbolo rungtynės ir kt.¹⁰⁷

50 PAVEIKSLAS. ADVENTO KALENDORIUS VIENIŠIEMS SENYVO AMŽIAUS GYVENTOJAMS ŠEVENINGENE

Šaltinis: ADO Den Haag futbolo klubo skelbiamas naujienlaiškis¹⁰⁸

51 PAVEIKSLAS. DVIRAČIŲ TAISYKLA ŠEVENINGENE

Šaltinis: Den Haag Doet savanorių organizacija¹⁰⁹

3. Socialinė dviračių taisykla.

Bendruomenės centre buvo įkurta dviračių taisykla, į darbą pasitelkianti nedirbančius vietos jaunuolius ir suaugusius. Sutaisyti dviračiai už simbolinę kainą yra parduodami mažas pajamas turintiems gyventojams, taip suteikiant socialiai pažeidžiamoms grupėms tiek užimtumo ir socializacijos galimybes, tiek didesnę judėjimo laisvę. Be to, sutvarkomi seni dviračiai prisideda ir prie taršos mažinimo.

4. **Senų baldų perdirbimas socialinei kavinei.** Siekiant atnaujinti vietinio futbolo klubo Duindorp SV valgyklą / kavinę, projekto lėšos buvo skiriamos panaudotų baldų įsigijimui, kurių restauravimu užsiėmė patys bendruomenės nariai. Atnaujintos kėdės ir stalai buvo panaudoti rengti socialiniams vakarams (Bingo ar kortų žaidimams ir pan.), kuriuos po COVID-19 pandemijos toliau rengti buvo kilęs iššūkis dėl lėšų trūkumo.

5. **Naujų paplūdimio gelbėtojų parengimas.** Siekiant didinti saugumą jūroje (ypač banglenčių zonoje), Ševeningeno jaunuoliai patyrusių gelbėtojų buvo apmokomi ne tik teikti pirmąją pagalbą, atlikti dirbtinį kvėpavimą, ar kaip išgyvenimą jūroje, bet ir valdyti mažas motorines valtis (įgyjant tam skirtą licenciją).

¹⁰⁷ Prieiga internete:

<https://www.facebook.com/haagselukkig/posts/pfbid029MnbsmWHkAGtNGWjFYya8UenuSqyspvudGcZMKKtwVGXTxtEmmPG1UBjD9KYwPENI>

¹⁰⁸ Prieiga internete: <https://adodenhag.nl/nl/adogroen/nieuws/5686-haagse-lukjes-met-thema-vriendschap-en-ado-den-haag-oldstars>

¹⁰⁹ Prieiga internete: <https://www.denhaagdoet.nl/o/Vrijwilligerspunt-Scheveningen/activiteiten/-/Fietzenmaker-gezocht-voor-fietzenkeet/79105>

Tokiu būdu, jaunuoliai praktiškai įsitraukia į gelbėtojų darbą ir prisideda prie didesnių žmogiškųjų gelbėjimo tarnybos KNRM išteklių.

52 PAVEIKSLAS. ŠEVENINGENĖ NAUDOJAMOS GELBĖJIMO VALTYS

Šaltinis: Karališkoji Nyderlandų gelbėjimo valčių draugija KNRM¹¹⁰

6. **Ekologiniai narvai, skirti šviesti apie jūrinę ekologiją ir žuvininkystės sektorių.** 2021 m. Ševeningeno jūrinės mokyklos įgyvendinto projekto metu buvo įrengta 10 bio-talpyklų Ševeningeno uoste. Šių talpyklų (narvų) paskirtis yra kaupti austrių kriaukles ir taip pritraukti įvairių rūšių mažas žuvis, krabus bei kitus organizmus. Ši praktika suteikia galimybes mokyklos mokiniams susipažinti ir atrasti susidomėjimą jūrų ekologijos mokslu ar darbu žuvininkystės sektoriuje, kuris yra neatsiejama Ševeningeno ekonomikos dalis. Kaip antrinė ekologinių narvų nauda taip pat išskiriamas biologinės įvairovės didinimas dėl didesnio kiekio žuvų išplaukiančių į atvirą jūrą.

53 PAVEIKSLAS. POVANDENINĖS TALPYKLOS ŠEVENINGENO UOSTE

Šaltinis: Roterdamo regiono spauda¹¹¹

7. **Ševeningeno gyventojų karo atsiminimai.** BIVP metodu inicijuotas projektas, suteikęs galimybę vietos rašytojui Danny Verbaan tyrinėti bendruomenės atsiminimus apie Antrąjį pasaulinį karą peraugo į daugiau nei 400 puslapių knygą. Projekto metu buvo vykdomi susitikimai ir interviu su per karą gyvenusiais ir atsiminimais galinčiais pasidalinti Ševeningeno gyventojais, analizuojama archyvinė medžiaga, renkamos nuotraukos ir kt. Išleistoje knygoje galima susipažinti su Ševeningeno gyventojų patirtimis išgyvenant nacių okupaciją, evakuaciją iš miesto, žydų bendruomenės deportacijas, miesto bombardavimą, badą ir, svarbiausia, karo pabaigą ir išvadavimą.

54 PAVEIKSLAS. KNYGOS APIE ŠEVENINGENO GYVENTOJŲ KARO ATSIMINIMUS VIRŠELIS

Šaltinis: Knygos kūrimo istorijos internetinė svetainė¹¹²

¹¹⁰ Prieiga internete: <https://www.knrm.nl/werken-bij/word-vrijwilliger/opstapper-opleiding>

¹¹¹ Prieiga internete: <https://www.ad.nl/den-haag/biohutten-in-scheveningse-haven-bomvol-met-garnalen-krabben-zagers-harders-en-alen~a66fa081/>

¹¹² Prieiga internete: <https://hetverhaalvandeoorlog.nl/>

Taigi, Šeeningeno VVG sėkmei įtakos turėjo **žmogiškųjų išteklių** (ne kiekio, bet aktyvumo ir žinomumo bendruomenėje atžvilgiu) ir **finansinių išteklių pritraukimas** (nuosavo indėlio kartelė projektų vykdytojams), didelė **laisvė veikti atskirai nuo politinės darbotvarkės** dėl laisvai suformuotų ERPF ir VPS tikslų ar rodiklių bei **stiprus vietinis identitetas**, sukūręs bendrą atsakomybės jausmą už projektų sėkmę bei užtikrinęs pakankamą dėmesį vietos problemų sprendimui.

Lyginant šios Nyderlandų VVG patirtį su Lietuvoje taikomomis BIVP praktikomis, svarbu atsižvelgti į keletą aspektų. Pirmiausia, Šeeningenas, nors ir patiriantis didesnę socialinę atskirtį Hagos miesto kontekste, turi **pakankamai didelį gyventojų skaičių** (Lietuvos mastais tai būtų tarp 6 didžiausių šalies miestų) ir yra bendra Hagos miesto, turinčio apie 550 tūkst. gyventojų, dalis. Tai sukuria reikšmingai geresnę demografinę situaciją ir galimybes, lyginant su dauguma mažesnių Lietuvos miestų. Antra, **bendras regiono ir šalies pragyvenimo lygis**, tikėtina, turi reikšmingą vaidmenį formaliai suteikiamai projektų idėjų laisvei, vietos valdžios prioritetams bei savivaldybės ir bendruomenės santykiams. Tos vietovės, kuriose pragyvenimo lygis yra aukštesnis, didesnį dėmesį skiria ne įprastinėms socialinėms paslaugoms, bet inovatyvioms idėjomis, kurios mažesnių pajamų visuomenėse gali pasirodyti kaip ne prioritetinės ar per daug rizikingos. Tai aktualu ir vietos valdžios įsitraukimo atžvilgiu – esant labiau ribotiems ištekliams, kyla didesnių įtampų dėl jų naudojimo, ypač tuo atveju, kai vietos valdžios ir bendruomenės prioritetai išsiskiria.

Nepaisant to, iš praeito investicinio laikotarpio Nyderlandų BIVP patirties **Lietuvai ypač aktualu perimti veiklų planavimą ir įgyvendinimą, atsižvelgiant į vietos poreikius**. Nyderlandų pavyzdys rodo, jog projektinių veiklų įvairovė atsiranda iš itin specifinių poreikių konkrečioje teritorijoje (kaip netradiciniai mokymosi metodai, vyresnio amžiaus žmonių užimtumas ir pan.). Antra, **Lietuvai taip pat aktualu perimti geruosius BIVP metodo taikymo principus bei tvaresnių BIVP projektų rezultatų kūrimą**, jei toliau bus siekiama išlaikyti ir vystyti šio metodo taikymą šalies miestuose. Kaip galima matyti, nepaisant tam tikrų atskirčių ar bendradarbiavimo trūkumo tarp VVG ir vietos valdžios, Hagos miesto savivaldybė prisidėjo prie sėkmingo BIVP metodo taikymo tiek finansine, tiek metodine pagalba, išlaikant VVG nepriklausomumą o Šeeningeno VVG projektuose sukurtų projektų rezultatai didžiąja dalimi buvo ilgalaikiai (knygos ar filmų formatu įamžintos bendruomenės istorijos, gyventojams suteikti praktiniai įgūdžiai ir įsidarbinimo galimybės, įsigyta įranga ir kt.). Lietuvoje prie gerųjų BIVP metodo taikymo principų teigiamai galėtų prisidėti dažnesnis sėkmingo BIVP metodo taikymo ir VVG veiklų rezultatų viešinimas, dažnesnis bendradarbiavimas su savivaldybėmis (užtikrinant VVG veikloje dalyvaujančių savivaldybės atstovų veiksnumą ir komunikaciją su savivaldybės administracija ar taryba apie VVG veiklą) ir VRM įsitraukimas į VVG ir savivaldybių bendradarbiavimo užtikrinimą.

7.2. UŽSIENIO VALSTYBĖS ATVEJO STUDIJA: ČEKIJA

Čekija pateikiama kaip pavyzdinė BIVP metodą taikanti valstybė 2014–2020 m. investiciniu laikotarpiu: tarp kitų valstybių taikomų praktikų išsiskiria šalies prieiga derinant skirtingus ES paramos fondus. Nors šalies modelis išryškėjo dar 2014–2020 m. periode, jo tęstinumas, stiprinimas bei plėtra 2021–2027 m. laikotarpiu rodo ilgalaikį požiūrį į integruotą plėtrą, parodo pasirinkto modelio veiksmingumą.

Praktikoje, Čekijos VVG rengia vieną VPS, tačiau numatomos skirtingos veiksmų programos (angl. *Operational Programmes*), kuriose numatomi skirtingų fondų finansuojami projektai. Dėl skirtingų fondų naudojimo VPS apjungia socialinės atskirties ir nedarbo mažinimo, aplinkosaugos, regioninės plėtros bei inovacijų projektus į vieną VPS (žr. 55 pav.). Tokia prieiga lemia, kad 2021–2027 m. laikotarpiu iki šios suplanuota BIVP pagrindu skiriama paramos suma siekia 760 mln. eurų iš kurių: 200 mln. eurų skirta iš EŽŪKPF, 96,8 mln. eurų iš ESF+.

55 PAVEIKSLAS. ČEKIJOS VPS FINANSAVIMO MODELIS

Šaltinis: Europos Komisijos Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas

Čekijos BIVP modelis išsiskiria ir dėl bendradarbiavimo tarp skirtingų VVG. Šalyje veikiančios VVG ir valstybės institucijos kas mėnesį susitinka vienoje BIVP platformoje, diskutuoja apie VPS įgyvendinimo progresą, kilusius sunkumus, galimus sprendimo būdus. Šalies viduje vyksta gerųjų praktikų dalinimasis. Nors nėra prievolės numatyti kelių ES paramos fondų finansuojamus projektus VPS, tačiau nuo 2014 m. visos Čekijoje veikiančios VVG naudoja bent du skirtingus ES paramos fondus¹¹³.

¹¹³ *Integrated for impact: Czechia's multi-fund CLLD model shows the way*, Europe CAP Network, 2025 m. Prieiga internete: https://eu-cap-network.ec.europa.eu/news/integrated-impact-czechias-multi-fund-clld-model-shows-way_en.

VVG BENDRA METODOLOGIJA

VVG naudoja vieną **Čekijos Regioninės plėtros ministerijos, atsakingos už VVG veiklos ir VPS įgyvendinimo koordinavimą, parengtą metodologiją**. Joje aiškiai apibrėžiama, kokių tipų VVG gali būti steigiamos, kokie reikalavimai taikomi jų steigimui bei kokia argumentacija turi būti pateikiama pagrindžiant VVG poreikį ir veiklos teritoriją. Metodologijoje taip pat nustatyti reikalavimai VPS rengimui: nurodoma, kokios analizės turi būti atliekamos, kokie duomenys renkami ir kaip jie turi būti pateikiami. Be to, dokumente detalizuojamos projektų kvietimų organizavimo, paraiškų rengimo, projektų atrankos ir vertinimo procedūros. Taip sukurama aiški, nuosekli ir visoms VVG vienodai taikoma veiklos sistema.

Svarbu tai, kad **metodologijoje neapsiribojama vien formaliais reikalavimais** – joje pateikiamos ir praktinės gairės bei rekomendacijos, kaip šiuos reikalavimus įgyvendinti. Pavyzdžiui, VPS rengimo dalyje nuosekliai išdėstoma kiekvienos strategijos dalies struktūra ir turinys, pateikiami galimų analizių pavyzdžiai, rekomenduojamos duomenų pateikimo formos bei rodiklių pagrindimo principai. Analogiškai projektų atrankos ir vertinimo dalyse pateikiami metodiniai paaiškinimai, padedantys užtikrinti vienodesnę procedūrų taikymą skirtingose teritorijose.

Tokios vieningos metodologijos parengimas sudaro prielaidas didesniai sistemos skaidrumui, aiškumui ir administraciniam nuoseklumui nacionaliniu mastu. Viename dokumente konsoliduoti reikalavimai, procedūros ir praktiniai patarimai palengvina metodikos taikymą tiek pačioms VVG, tiek administruojančioms institucijoms, mažina interpretacijų riziką bei prisideda prie nuoseklesnės VPS kokybės visoje valstybėje¹¹⁴.

PROJEKTŲ VEIKLOS

Čekijos VVG inicijuojami projektai pasižymi platesne veiklų apimtimi ir didesniu lankstumu nei Lietuvoje. Skirtingai nei Lietuvoje, kur VVG veikla dažniausiai orientuojama į vadinamąsias „minkštąsias“ priemones – mokymus, konsultacijas ar bendruomenines iniciatyvas, Čekijoje VVG gali įgyvendinti ir infrastruktūrinius bei investicinius projektus. Pavyzdžiui, VVG inicijuoti projektai gali apimti viešosios infrastruktūros modernizavimą, prisidėti prie mokyklų ar kitų viešųjų objektų atnaujinimo¹¹⁵.

Verslumo skatinimo priemonės taip pat yra platesnės apimtys. Lietuvoje daugiausia dėmesio skiriama verslumo įgūdžių stiprinimui ar konsultacinėms veikloms, o Čekijoje papildomai sudaromos galimybės investuoti į esamų verslo subjektų materialinę bazę – įrangos atnaujinimą, technologinius sprendimus ar veiklos skaitmenizavimą¹¹⁶. Tai leidžia VVG veiklą labiau orientuoti į praktinę ekonominę poveikį teritorijose bei vietos verslo konkurencingumo stiprinimą.

PĮP TEIKIMAS, ADMINISTRAVIMAS IR KONTROLĖ

Kaip ir Lietuvoje, Čekijoje projektų kvietimus, atranką įgyvendina bei projektų vertinimą atlieka ne tik nacionalinės institucijos, bet ir VVG. Kvietimas teikti PĮP skelbiamas pačių VVG. Jos vykdo projektų vertinimą, skiria balus bei sudaro finansavimui rekomenduojamų projektų sąrašus pagal VPS.

VVG aktyviai konsultuoja pareiškėjus paraiškų rengimo klausimais, rengiamos konsultacijos, mokymai, padeda projektus pritaikyti VPS tikslams ir prioritetams. Pareiškėjas prieš įkeldamas paraišką į „ISKP21+“

¹¹⁴ *Metodický pokyn pro využití integrovaných nástrojů a regionálních akčních plánů*, DotaceEU, 2025 m. Prieiga internete: <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020/metodicke-dokumenty/metodicke-dokumenty-v-gesci-mmr-cr/metodicky-pokyn-pro-vyuziti-integrovaných-nástrojů>.

¹¹⁵ *IROP+: VZDĚLÁVÁNÍ IV, MAS „PŘÍDTE POBEJT!“ Z. S. vyhlašuje*, 2026 m. Prieiga internete: <https://www.maspridtepobejt.cz/dotace/aktualni-vyzvy/irop-vzdelavani-iv-860.html>.

¹¹⁶ *OP TAK: PODNIKÁNÍ V, MAS „PŘÍDTE POBEJT!“ Z. S. vyhlašuje*, 2026 m. Prieiga internete: <https://www.maspridtepobejt.cz/dotace/aktualni-vyzvy/op-tak-podnikani-v-861.html>.

(„INVESTIS“ ekvivalentas) derina su pačia VVG – vyksta projekto derinimas bei paraiškos klaidų tvarkymas. VVG atlieka projektų atranką – atmetami reikalavimų neatitinkantys projektai, atrenkami vietos poreikius labiausiai atitinkantys projektai. Atrinkti projektai kartu su VVG suteiktais balais bei rekomendacijomis pateikiamos „ISKP21+“ sistemoje formaliam žinybinių ministerijų atliekamam atitikties vertinimui. Galutinį projekto tinkamumą, finansinį atitikimą bei reikalavimų ir rodiklių atitikimą vertina valstybės institucijos (ministerijos arba kitos institucijos priklausomai nuo projekto finansavimo šaltinio). Šios institucijos per „MS2021“ sistemą (sistema susijusi su „ISKP21+“, „MS2021+“ naudoja valstybės institucijos) vykdo oficialų projektų administravimą, kontrolę, auditą, mokėjimus bei monitoringą¹¹⁷.

Toliau pateikiami konkretūs kvietimo teikti paraiškas, paraiškos dokumentų pateikimo pavyzdžiai.

VVG skelbiamame kvietime nurodomi skiriamo finansavimo rėžiai, projekto sritis, projekto veiklos. Šiuo konkrečiu atveju finansuojamas mokyklų atnaujinimas, įrangos pirkimas.

IROP+: EDUCATION IV.

16.04.2026

MAS "COME RUN" ZS announces

10. CALL for submission of project proposals that will seek support from IROP+.

area: EDUCATION

• Start date for receiving project proposals: April 20, 2026

• Closing date and time for receiving project proposals: May 22, 2026 12:00 PM

Financial allocation of the call (subsidy): CZK 12,422,452.06

Minimum subsidy amount for a project plan: CZK 332,500.00

Maximum subsidy amount for a project plan: CZK 3,105,610.00

Support rate: 95%

Types of supported activities:

• Infrastructure of primary schools in relation to vocational classrooms and classrooms of incomplete schools.

- construction, modernization and equipment of specialized elementary school classrooms related to natural sciences, polytechnic education, foreign languages, and work with digital technologies;
- internal connectivity of schools;
- school after-school clubs and clubs;
- classrooms of incomplete schools;

- accompanying part of the project: building and modernizing facilities:

• for school counselling centers and for working with students with special educational needs (e.g. quiet zones, reeducation classrooms);
• for teaching and non-teaching school staff leading to a higher quality of education in schools (e.g. offices);
• indoor and outdoor for community activities at elementary schools leading to social inclusion (e.g. publicly accessible spaces for sports activities, libraries, community rooms), serving as a center for education and community activities after school hours

→ detailed rules are provided in the Specific Rules for Applicants and Beneficiaries (48th call IROP+ – Education – SC 5.1 (CLLD))

56 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: VVG KVIETIMAS TEIKTI PĮP PROJEKTŲ VYKDYTOJAMS

Šaltinis: remiantis viešai prieinama informacija¹¹⁸

Pagrindinis VVG pateiktas kvietimo priedas – VVG vidinių procedūrų dokumentas. Jame apibrėžiama visa vertinimo procedūra, apeliacijos vertinimas, PĮP atitikimo VPS vertinimas, kitų vidinių procedūrų aprašymas. VVG kvietime pateikiami kiti priedai: informaciją apie PĮP pildymą, projekto tikslai, dokumentai apibrėžiantys projekto vertinimo gaires ir skiriamus balus. **Išskirtina, kad dalyje kvietimų pateikiama kontekstinė projekto informacija, šiuo konkrečiu atveju, pateikiamas priedas su mokinių statistika, ji reikalinga projekto pagrindimui, taipogi pateikia ir PĮP forma.**

Documents to download

📄 Presentation from the training on May 5, 2026 (PDF, 1.31 MB)

📄 Call text – 10th call of the MAS "Come and run" IROP+ – Education IV. (PDF, 423.38 Kb)

📄 Call Annex 1 – Project Proposal Form (DOCX, 204.76 Kb)

📄 Annex to call 2 – LAG internal procedures (PDF, 600.46 Kb)

📄 Annex to Call 3 – Criteria for review and evaluation (PDF, 279.73 Kb)

📄 Annex to call 4 – List of projects that were supported within the framework of MAS calls (XLSX, 29.54 Kb)

📄 Annex to call 5 – Number of pupils in schools and educational facilities as of 30 September 2025 (PDF, 188.73 Kb)

57 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: VVG KVIETIME PATEIKIAMAI PARAIŠKOS PRIEDAI

Šaltinis: remiantis viešai prieinama informacija¹¹⁹

¹¹⁷ Metodický pokyn pro využití integrovaných nástrojů a regionálních akčních plánů, DotaceEU, 2025 m. Prieiga internete: <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020/metodicke-dokumenty/metodicke-dokumenty-v-gesci-mmf-cr/metodicky-pokyn-pro-vyuziti-integrovanych-nastroju>.

¹¹⁸ Prieiga internete: <https://www.maspridtepobeit.cz/dotace/aktualni-vyzyv/irop-vzdelavani-iv-860.html>

¹¹⁹ Ten pat.

PĮP pirmajame puslapyje pildoma informaciją susijusi su pareiškėju, taip pat prašoma pasirinkti ar projektas atliepia VPS tikslus. Jeigu pažymima, kad projektas neatliepia VPS, išipareigojama, jog veiklos būtų įtrauktos arba projekto veiklos pakeistos į atitinkančias VPS. Po šios informacijos pildoma su projektu susijusi informacija. Pareiškėjas turi nurodyti projekto plano tikslus, apibūdinti projekto veiklų planą, argumentuoti projekto reikalingumą remiantis duomenimis, organizacijos pasiruošimą įgyvendinti projektą, įgyvendinimo vietą, tvarumo užtikrinimo priemonės, taip pat pateikti nuorodas į partnerių numatomas veiklas, paaiškinti kurios interesų grupės, be tikslinės grupės, dalyvaus projekto veiklose.

PROJECT PLAN

COMMUNITY-LED LOCAL DEVELOPMENT STRATEGY
FOR THE TERRITORY OF THE LAG „VVG PAVADINIMAS“ FOR THE PERIOD 2021 – 2027
SCLLD holder: „VVG padavinimas“

IDENTIFYING THE CHALLENGE

Number and name of the IROP 4.1.1 Development of education infrastructure
PR measure: 48th IROP Call - Education - SC 5.1 (CLLD)
Number and name of the call of the IROP MA: 5th call of the LAG "VVG padavinimas" IROP+ - Education II.
LAG call number and name:

NAME OF THE PROJECT PLAN

IDENTIFICATION OF THE APPLICANT

Full name of the applicant:
Registered office (street, no., village, postal code):
IČO/TIN:
Legal form:
Link to the website:

Statutory representative of the applicant
Name, surname:
Phone:
E-mail:

Contact Person / Authorised Person ☐
Name, surname:
Phone:
E-mail:

The project **IS INCLUDED** in the Strategic Framework of the Jilemnice Region Map YES NO ☐ ☐

The applicant confirms that the project **WILL BE INCLUDED** in the Strategic Framework of MAP Jilemnice IV by the date of submission of the full application to ISKP21+ YES ☐

Project name in the Strategic Framework of MAP Jilemnice: _____

58 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: PĮP FORMA (KAIRĖJE – BENDROJI INFORMACIJA, DEŠINĖJE – PASIŽADĖJIMAS ĮTRAUKTI PROJEKTĄ Į VPS)

Šaltinis: remiantis viešai prieinama informacija¹²⁰

Pažymėtina, kad Čekijoje neprašoma detaliai išskirstyti projekto išlaidų, nurodoma tik bendra projekto išlaidų suma. Tai palengvina PĮP pildymo procesą, taip pat suteikia galimybę lengviau skirstyti lėšas tarp veiklų, suteikia lankstumo projektų vykdytojams.

SCHEDULE

Expected date of submission of the application for support to the MA call Click and enter a date.
Estimated start date of physical implementation Click and enter a date.
Estimated date of completion of physical implementation Click and enter a date.

FINANCING

Direct costs of the project – (PN)	_____ CZK
Indirect project costs (flat rate 7% of direct costs) – (NN)	_____ CZK
Total eligible expenditure (PN + NN) – (CZV)	_____ CZK
Requested subsidy (= 95% CZV)	_____ CZK
Applicant's own share (= 5% of the CZV)	_____ CZK
Ineligible expenditure (WIP)	_____ CZK
Total project expenditure (CZV+WIP)	_____ CZK

59 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: PĮP FORMA (PROJEKTO TERMINAI BEI FINANSAVIMO IŠKLOTINĖ)

Šaltinis: remiantis viešai prieinama informacija¹²¹

¹²⁰ Ten pat.

¹²¹ Ten pat.

Toliau pareiškėjui reikalinga nurodyti projekto metu siektinus įgyvendinti rodiklius, bei PĮP priedus. Kiekviename PĮP pateikiami projektui aktualūs rodikliai, pareiškėjas gali nesunkiai pasirinkti reikalingą rodiklį.

INDICATORS		
Indicator code and name	Default value	Target value
Bicycle transport: 761 201 Number of users of specialized cycling infrastructure per year		
Bicycle transport: 761 101 Supported specialized cycling infrastructure (in km)		
Bicycle transport: 764 010 Bicycle parking spaces		
Firefighters: 437 501 Population benefiting from measures to strengthen the protection of the population against threats related to climate change and new threats		
Firefighters: 570 012 Number of new material assets of IRS units (unit of measure = set)		
Firefighters: 575 401 Number of new equipment of the IRS		
Education: 500 501 Number of users of new or upgraded educational facilities per year		
Education: 323 000 Reduction of final energy consumption of supported entities (GJ/year)		
Education: 500 002 Number of supported schools or educational facilities		
Education: 509 021 Capacity of new classrooms in supported educational facilities (units of measure = person)		
Education: 509 031 Capacity of reconstructed or modernized classrooms in supported educational facilities		
Education: 509 041 Number of modernised vocational classrooms		
Vzdělávání: 509 051 Počet nových odborných učeben		
Select all indicators that are related to the project intent.		
LIST OF ANNEXES TO THE PROJECT PLAN		
1.		
2.		
3.		
4.		
Alternatively, add additional lines		

60 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: PĮP FORMA (PROJEKTO RODIKLIAI IR PĮP PRIEDAI)

Šaltinis: remiantis viešai prieinama informacija¹²²

Submit a grant application

Project name *		Place of implementation *	
Total expenses *		Total eligible expenditure *	
- CZK		- CZK	
Amount of subsidy requested *		- CZK	
Entity name / Name of individual *		ID *	Data box number
Statutory representative			
Name *	Last name *	Phone *	Email *
		In the format: +420 XXX XXX XXX	
Attachments to the application			
Project plan *		Attachments	
Choose file No file chosen		Choose file No file chosen	
Choose file No file chosen		Choose file No file chosen	
Choose file No file chosen		Choose file No file chosen	
Choose file No file chosen		Choose file No file chosen	
☐ I'm not a robot		Send	

Pareiškėjas, užpildęs VVG pateiktą PĮP, VVG interneto puslapyje pateikia PĮP, prideda reikiamus papildomus dokumentus, pateikia projekto pavadinimą, veiklos vietą, išlaidas, valstybės ir fondo lėšomis galimas padengti išlaidas, prašomą sumą bei pildomą bendrą pareiškėjo informaciją. Ši forma reikalinga, nes pirmasis PĮP pateikiamas tik VVG, tik po sėkmingo VVG vertinimo jis pateikiamas į „ISKP21+“ sistemą, kurioje vykdomas formalus vertinimas, žinybinių ministerijų kontrolė¹²³.

61 PAVEIKSLAS. PAVYZDYS: PĮP PATEIKIMAS

Šaltinis: remiantis viešai prieinama informacija¹²⁴

ATVEJO ANALIZĖS APIBENDRINIMAS

Čekijoje VVG veikia labiau institucionalizuotu pagrindu, todėl turi daugiau administracinių pajėgumų savarankiškai vykdyti projektų atranką. Tai lemia ir mažesnę administracinę naštą pareiškėjams – kvietimuose teikti PĮP pateikiama tik esminė informacija, vengiant perteklinių reikalavimų ar sudėtingų procedūrinių paaiškinimų.

Palyginus, PĮP rengimo procesas Čekijoje yra gerokai mažiau biurokratiškas nei Lietuvoje: paraiškų formos yra paprastos, aiškos ir lengvai suprantamos, pareiškėjams nereikia pateikti itin detalių išlaidų pagrindimų.

¹²² Ten pat.

¹²³ Metodický pokyn pro využití integrovaných nástrojů a regionálních akčních plánů, DotaceEU, 2025 m. Prieiga internete: <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020/metodicke-dokumenty/metodicke-dokumenty-v-gesci-mmr-cr/metodicky-pokyn-pro-vyuziti-integrovaných-nástrojů>.

¹²⁴ Ten pat.

Svarbų vaidmenį šiame procese atlieka **VVG konsultacinė funkcija** – aktyvus bendradarbiavimas su pareiškėjais leidžia išvengti klaidų dar PĮP rengimo stadijoje ir užtikrina sklandesnį paraiškų parengimą.

Mažesnę administracinę naštą Čekijoje iš esmės užtikrina trys pagrindiniai aspektai. Pirmia, nacionaliniu lygmeniu taikoma vieninga, iš anksto parengta, aiški VVG, VPS ir BIVP metodologija¹²⁵. Bendra struktūra visoje šalyje leidžia standartizuoti procesus, sumažina administracinę naštą ministerijoms, atsakingoms už VPS tikrinimą ir tvirtinimą, taip pat palengvina pačių VVG darbą rengiant strategijas ir vidaus dokumentus. Čekijos patirtis rodo, kad standartizuotas metodinis reguliavimas gali reikšmingai sumažinti administracinę naštą ir užtikrinti nuoseklesnę VPS kokybę. Todėl Lietuvoje tikslinga svarstyti vieningesnės ir aiškesnės nacionalinės VPS rengimo metodikos, standartizuotų dokumentų šablonų ir aiškesnių metodinių gairių taikymą.

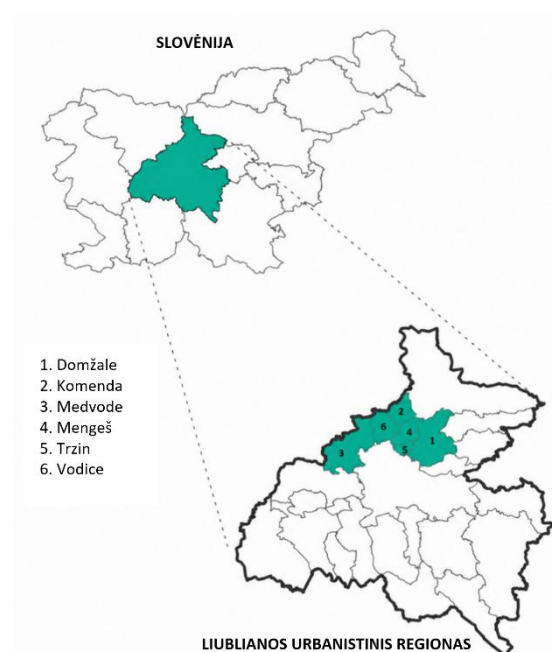
Antra, reikšmingą vaidmenį atlieka stiprios institucinės VVG kompetencijos bei jų vykdoma projektų atranka ir pagalba pareiškėjams. Čekijoje VVG veikia kaip registruotos organizacijos, kurių nariai moka narystės mokestį, todėl sudaromos prielaidos pritraukti nuolatinius specialistus ir stiprinti administracinius gebėjimus. Nuoseklus VVG bendradarbiavimas su pareiškėjais leidžia sumažinti klaidų skaičių paraiškų rengimo etape ir supaprastina PĮP rengimo procesą organizacijoms, o tai sudaro prielaidas greitesnei ir sklandesnei projektų atrankai. Tai leidžia daryti prielaidą, kad investicijos į VVG institucinių pajėgumų stiprinimą gali būti efektyvesnės nei papildomas procedūrų reglamentavimas. Stiprios VVG kompetencijos ir aktyvus konsultacinis vaidmuo sudaro prielaidas mažinti administracines sąnaudas visame projektų įgyvendinimo cikle.

Trečia, svarbus veiksnys yra aiški ir paprasta projektų kvietimų struktūra bei pareiškėjams teikiama metodinė pagalba. Čekijos VVG skelbiami kvietimai nėra perkrauti pertekliniu reguliavimu ar sudėtinga informacija – pareiškėjams pateikiama tik aktuali ir praktiniam paraiškos rengimui reikalinga informacija. Kartu teikiami PĮP šablonai ir kita kontekstinė medžiaga, padedanti organizacijoms lengviau orientuotis reikalavimuose. VVG konsultacijos paraiškų rengimo klausimais mažina klaidų tikimybę ir prisideda prie nuoseklesnio bei spartesnio projektų atrankos proceso. Ši praktika rodo, kad administracinę naštą galima mažinti ne atsisakant kontrolės mechanizmų, o stiprinant prevencinę metodinę pagalbą pareiškėjams.

¹²⁵ *Metodický pokyn pro využití integrovaných nástrojů a regionálních akčních plánů*, DotaceEU, 2025 m. Prieiga internete: <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020/metodicke-dokumenty/metodicke-dokumenty-v-gesci-mmr-cr/metodicky-pokyn-pro-vyuziti-integrovanych-nastroju>.

7.3. UŽSIENIO VALSTYBĖS ATVEJO STUDIJA: SLOVĖNIJA

Slovėnijoje taikomas integruotas EŽŪFKP ir ERPF finansavimo modelis leidžia VVG apjungti tiek urbanizuotas, tiek kaimo savivaldybes viename darinyje. Iš 212 šalies savivaldybių, 37 veikiančios VVG (2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu) dažnai apima mišrias – miestų ir kaimo – teritorijas.

Viena tokių VVG yra greta Slovėnijos sostinės Liublijanos sutelkta **VVG „Miestui ir kaimui“ (Za mesto in vas), sudaryta iš 6 savivaldybių, kurių bendra populiacija siekia iki 80 tūkst. gyventojų:**

- Domžale (38 tūkst. gyventojų);
- Komenda (6,7 tūkst. gyventojų);
- Medvode (17 tūkst. gyventojų);
- Mengeš (8,7 tūkst. gyventojų);
- Trzin (4 tūkst. gyventojų);
- Vodice (5,2 tūkst. gyventojų).

62 PAVEIKSLAS. VVG „MIESTUI IR KAIMUI“ SAVIVALDYBIŲ GEOGRAFINĖ PADĖTIS LIUBLIANOS URBANISTINIAME REGIONE

Šaltinis: Liublijanos urbanistinio regiono plėtros agentūra¹²⁶

2021–2027 m. laikotarpiu VVG keliama **tikslai apima gyvenimo kokybės gerinimą, aplinkosaugą ir tvarią kaimo plėtrą. Šių tikslų įgyvendinimui** pasirinkti uždaviniai apima socialinės įtraukties didinimą, kaimų ir urbanistinių centrų atgaivinimą įgyvendinant infrastruktūros vystymą, tvarų judumą, klimato kaitos padarinių švelninimą ir vietos bioįvairovės išlaikymą, verslumo ir papildomų įgūdžių skatinimą ūkiuose bei skirtingų verslo sektorių bendradarbiavimą kuriant nišinius produktus¹²⁷. Bendras **VVG biudžetas sudaro virš 2 mln. Eur** (iš kurių apie 1,1 mln. Eur EŽŪFKP lėšos ir apie 900 tūkst. Eur – ERPF lėšos). VVG vadovauja **prezidentas, vice-prezidentas ir valdyba, susidedanti iš 18 narių** – po 1 viešojo, verslo ir nevyriausybinių sektorių atstovą iš kiekvienos VVG savivaldybės. Apibendrinus, **VVG narių skaičius siekia 60**¹²⁸.

VVG geografiškai apima tiek **tankiai apgyvendintas vietas** (aplink pagrindinius šalies kelius), tiek **pavienes, rečiau apgyvendintas gyvenvietes**, tiek vien **tik žemės ūkio paskirčiai naudojamus plotus**. Dėl gerai išvystyto susisiekimo su Liubliana, ši VVG susiduria su dideliais transporto srautais bei augančia populiacija. Nors didžiąją dalį Lietuvos savivaldybių šie iššūkiai nėra aktualūs, analizuojamoje VVG, kaip

¹²⁶ Prieiga internete: <https://www.las-mestoinvas.si/media/uploads/Analiza%20SLR%20LAS%20ZMV%2014-20%20E2%80%93%20jan26.pdf>

¹²⁷ Prieiga internete: <https://www.las-mestoinvas.si/27/o-las>

¹²⁸ Prieiga internete: <https://www.las-mestoinvas.si/27/clani-las>. Pažymėtina, jog VVG nariais gali būti ir fiziniai asmenys (pvz. ūkininkai, norintys teikti projektų pasiūlymus EŽŪFKP finansavimui gauti).

ir Lietuvos atveju, pastebimas **spartus vyresnio amžiaus gyventojų santykio augimas**, lyginant su jaunimu, kas reikalauja vis didesnio dėmesio veikloms ir paslaugoms, skirtoms vyresniems gyventojams¹²⁹.

Pavyzdžiui, 2021–2027 m. laikotarpyje vienas pirmųjų įgyvendinamų projektų („LAS – Zapeljemo vas“) apima **pavežėjimo paslaugų tarp savivaldybių teikimą judėjimo sunkumų turintiems gyventojams**, siekiant užtikrinti geresnį sveikatos ar slaugos įstaigų, valdžios institucijų, prekybos centrų ar kt. vietų pasiekiamumą¹³⁰. Ankstesniame investiciniame laikotarpyje, Trzin savivaldybė iniciavo **sveikatingumo ir socialinio užimtumo centro steigimą** vyresnio amžiaus gyventojams, bendradarbiaujant su Mengeš savivaldybėje veikiančiais slaugos namais (projektas „Center modrosti in vitalnosti“)¹³¹.

Neapsiribojant senyvo amžiaus gyventojų tiksline grupe, 2014–2020 m. investiciniame laikotarpyje taip pat įgyvendinti visos VVG savivaldybės apjungę projektai, pvz.: **naujų turgaviečių ar maisto automatų plėtros projektai miestuose**, sukuriant geresnes vietos tiekėjų (iš kaimiškųjų vietovių) galimybes pardavinėti savo produktus lokaliai¹³². Kitas, visos VVG savivaldybės įtraukęs, projektas buvo skirtas regiono turizmo skatinimui, sukuriant **bendrą 6 savivaldybių interneto svetainę** vos už 7 tūkst. Eur su lankytinų vietų regione nuotraukomis ir aktualia informacija bei atspausdinant 6 tūkst. lankstinukų, skirtų svetainės viešinimui (projektas „Vzpodbujanje in podpora razvoju turizma“)¹³³.

Šie projektų pavyzdžiai rodo įvairias skirtingų dydžių savivaldybių bendradarbiavimo galimybes, priklausomai nuo jų turimų išteklių (fizinės infrastruktūros, žmogiškųjų kompetencijų, administracinių pajėgumų ar kt.) ar pagalbos poreikį iš kitų savivaldybių. Pažymėtina, jog analizuojamos VVG projektų dydis reikšmingai varijuoja, priklausomai nuo veiklų pobūdžio (infrastruktūra, socialinės veiklos, skaitmeniniai sprendimai ar pan.), tačiau **didžiausio VVG projekto dydis siekė net 280 tūkst. Eur**. Tokius didelius finansinius išteklius padeda užtikrinti bendras skirtingų fondų (EŽŪFKP ir ERPF) telkimas.

VVG „Miestui ir kaimui“ pavyzdys, pirmiausia, gali būti aktualus Lietuvai kaip **alternatyvus kaimo ir miesto VVG, o taip pat ir atskirų savivaldybių bendradarbiavimo mechanizmas, apjungiant finansavimą iš skirtingų fondų ir veikiant regioniniu (apskričių) lygmeniu**. Nors tai reikalauja didesnių subjektų steigimo (didelis pačios VVG ir valdybos narių skaičius), finansinių išteklių sutelkimas padeda įgyvendinti skirtingo pobūdžio ir platesnės apimties projektus, o bendras institucinis veikimas suteikia pagrindą glaudesniai savivaldybių ir įstaigų bendradarbiavimui, sprendžiant vietos problemas.

BIVP metodo įgyvendinimas regioniniu lygiu praktiškai apima regioninio subjekto įveiklinimą. Analizuojamos VVG atveju, už VVG (bet ne pačių ES fondų) finansų valdymą yra atsakinga Liublianos urbanistinio centro plėtros agentūra¹³⁴. Pastaroji, kaip ir RPT Lietuvos atveju, rengia regionų plėtros dokumentus. Slovėnijoje šie dokumentai (regionų plėtros programos) įtraukia BIVP metodo taikymą kaip vieną iš būdų, prisidedančių prie regiono strateginių tikslų įgyvendinimo. Pavyzdžiui, Liublianos urbanistinio regiono plėtros programoje¹³⁵, išskiriami tokie prioritetai kaip verslo galimybių plėtra (pritaikymas prie pramonės transformacijos), socialinis saugumas (užimtumas, švietimas, sveikata ir kt.) ir tvarumas (žalioji energetika, atliekų tvarkymas ir kt.), kas iš esmės atitinka visos ES lygiu keliamus strateginius siekius. Liublianos urbanistinio **regiono specializacija – inovacijų ir verslumo plėtra, o kaip vienas iš regiono uždavinių išskiriamas vietos iniciatyvų įgyvendinimas**, apimantis socialiai atsakingų veiklų ir tvaraus vystymosi išlaikymą miestų ir kaimų vietovėse. **Didžiausias BIVP metodo potencialas**

¹²⁹ Prieiga internete: <https://www.las-mestoinvas.si/media/uploads/Analiza%20SLR%20LAS%20ZMV%2014-20%20%20E2%80%93%20jan26.pdf>

¹³⁰ Prieiga internete: <https://www.las-mestoinvas.si/Razpisi/58/projekti-iz-1-javnega-poziva-las-v-letu-2024>

¹³¹ Prieiga internete: <https://www.las-mestoinvas.si/Razpisi/29/projekti-iz-3-javnega-poziva-las-v-letu-2019>

¹³² Prieiga internete: <https://www.las-mestoinvas.si/n402/lag-for-the-city-and-the-village-projects>

¹³³ Prieiga internete: <https://www.odmestadovasi.si/>

¹³⁴ Prieiga internete: <https://rralur.si/en/agency/about-us/>

¹³⁵ Prieiga internete: https://rralur.si/wp-content/uploads/2023/02/RRP-LUR-2021-2027_ENG.pdf

programoje matomas ties vietinių maisto tiekimo grandinių vystymu, kaimo turizmo plėtra, naujų verslų steigimu kaimiškose vietovėse, kartų bendradarbiavimu, naujų paslaugų teikimu senyvo amžiaus asmenims, mažos apimties infrastruktūros vystymu ir kt. Tai rodo **įgyvendinamų projektų susietumą su strateginiais regiono tikslais, paliekant pakankamai didelę interpretacijos laisvę apie tai, koks turėtų būti projektų pobūdis ar įgyvendinamos veiklos** iš dalies ir dėl itin abstrakčių regiono strateginiame dokumente iškeltų tikslų ir uždavinių. Tai padeda išlaikyti principą sprendimų priėmimą perkelti arčiau vietos gyventojų, siekiant jų idėjų įgyvendinimo bei poreikių atliepimo.

Galiausiai, vertinant išteklių pasiskirstymą ir administracinę naštą, regioninis koordinavimas prisideda prie tam tikrų iššūkių mažinimo. Pirmiausia, **centrinė regioninė institucija, koordinuojanti projektus keliose savivaldybėse, sumažina tiek administracines išlaidas, tiek reikiamų dokumentų skaičių**, lyginant su VPS rengimu, projektų atrankos kriterijų nustatymu, kvietimų skelbimu ar kitų dokumentų rengimu atskirai, kiekvienos savivaldybės (ar miestų ir kaimo VVG) atveju. Be to, **centrinė institucija dažniausiai turi stipresnius žmogiškuosius, finansinius ir administracinius pajėgumus** nei pavienės VVG, kas pastebėta ir Liubianos urbanistinio regiono atveju¹³⁶. Dėl to, atskirų fondų apjungimas efektyviau užtikrinamas regioniniu, o ne vienos VVG lygmeniu.

Apibendrinant, Slovėnijos atvejis Lietuvai pirmiausia aktualus kaip **alternatyvus BIVP metodo įgyvendinimo modelis** – per mišrias miesto ir kaimo VVG, veikiančias **regioniniu lygmeniu** ir apjungiančias **kelių savivaldybių bei skirtingų fondų (EŽŪFKP ir ERPF) finansavimą**. VVG „Miestui ir kaimui“ pavyzdys rodo, kad toks modelis leidžia sutelkti didesnius finansinius išteklius, tad ir įgyvendinti platesnės apimties bei įvairesnio pobūdžio projektus, nei būtų įmanoma atskiros savivaldybės ar vienos VVG lygmeniu. Lietuvoje toks principas galėtų prisidėti prie didesnio BIVP poveikio, nors, tikėtina, reikala būtų VVG struktūros (-ų) plėtros (didesnio pačių VVG, valdybos narių ir (ar) suinteresuotų grupių atstovų skaičiaus). Antra, atsižvelgiant į nepakankamas Lietuvos miestų VVG kompetencijas bei kylančią administracinę naštą projektų vykdytojams, **aktualu svarstyti regioninės institucijos išnaudojimą**. Slovėnijoje už VVG finansų valdymą atsakinga Liubianos urbanistinio regiono plėtros agentūra, pagal savo funkcijas artima Lietuvoje veikiančioms RPT. **Centrinė regioninė institucija, koordinuojanti kelių savivaldybių projektus, sumažina administracines išlaidas ir reikiamų dokumentų skaičių** (lyginant su VPS rengimu, atrankos kriterijų nustatymu ir kvietimų skelbimu atskirai kiekvienoje savivaldybėje), o kartu **įprastai turi stipresnius žmogiškuosius, finansinius ir administracinius pajėgumus** nei pavienės VVG. Dėl to, ir skirtingų fondų apjungimas efektyviau užtikrinamas regioniniu, o ne vienos VVG lygmeniu. Galiausiai, Slovėnijos atvejis rodo **BIVP susiejimo su regiono strateginiais tikslais galimybę, išlaikant laisvę projektų pobūdžiui** – regiono plėtros programoje BIVP įtraukiamas kaip vienas iš būdų prisidėti prie strateginių regiono tikslų, o abstrakčios jų formuluotės leidžia sprendimų priėmimą perkelti arčiau vietos gyventojų. Tokiu būdu išlaikomas projektų strateginis kryptingumas, neprarandant „iš apačios į viršų“ principo.

¹³⁶ Prieiga internete: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC130788>

8. PRIEDAI

PRIEDAS NR. 1. RENGINIO PROTOKOLAS

DISKUSIJA DĖL BENDRUOMENĖS INICIJUOTOS VIETOS PLĖTROS METODO TAIKymo, TOBULINIMO IR ATEITIES PERSPEKTYVŲ

PROTOKOLAS

2026 m. birželio 2 d., Klaipėda

Diskusija vyko projekto Nr. 11-005-P-0001 „Vietos veiklos grupių kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimas“ miestų vietos veiklos grupių bendradarbiavimo stiprinimo renginio metu.

Diskusijos tikslas: aptarti BIVP metodo taikymo Lietuvoje patirtį, tobulinimo galimybes bei miesto BIVP ir kaimo LEADER sąsajas.

Diskusijos forma: apskritojo stalo diskusijų (6 atskiros grupės) formatu. **Diskusijų protokole pateikiama informacija atspindi ne konkrečios suinteresuotos grupės ar konkretaus asmens, o bendrą grupės nuomonę. Atskiros grupės galėjo turėti skirtingas nuomones.**

Diskusijoje dalyvavo:

- miestų VVG atstovai;
- Centrinės projektų valdymo agentūros atstovai;
- LR vidaus reikalų ministerijos atstovai.

Diskusijos metu aptartos temos:

- Kas šiandien BIVP metode veikia gerai, o kas – ne;
- Kaip BIVP galėtų būti tobulinamas ateityje;
- Ar verta labiau susieti miestų BIVP su kaimo LEADER.

Diskusijos rezultatai:

1 tema. Kaip BIVP veikia šiandien? (pagrindiniai diskusiniai klausimai: kur BIVP sukuria didžiausią, kitų programų nesukuriamą vertę ir kokie iššūkiai labiausiai trukdo veikti bei kelia administracinę naštą).

Diskusijų dalyviai kaip svarbiausius BIVP metodo privalumus išskyrė:

- „iš apačios į viršų“ principo taikymą, sudarantį sąlygas vietos bendruomenėms identifikuoti aktualias problemas ir inicijuoti jų sprendimą;
- vietos bendruomenių įtraukimą į sprendimų priėmimo procesus ir veiklų planavimą;
- bendradarbiavimo tarp nevyriausybinų organizacijų, vietos bendruomenių, verslo ir savivaldos stiprinimą;

- pilietinio aktyvumo, savanorystės ir demokratinio dalyvavimo skatinimą;
- socialinės įtraukties didinimą ir galimybes taikyti bendruomenių poreikiams pritaikytus sprendimus, ypač dirbant su socialinę riziką patiriančiomis grupėmis.

Diskusijų metu identifikuoti šie pagrindiniai iššūkiai:

- didelė administracinė našta rengiant strateginius dokumentus, įgyvendinant projektus ir atsiskaitant už rezultatus (pvz.: *per didelis pagrindžiamųjų dokumentų ir reikalavimų kiekis; sudėtingas VPS rengimas; trūksta patvirtintų įkainių; nelankstus išlaidų pagrindimas (taikomas tik CPVA patvirtintas fiksuotas įkainis, nėra galimybės rinktis komercinių pasiūlymų)*);
- trumpi projektų planavimo ir įgyvendinimo terminai;
- nepakankama komunikacija apie BIVP metodą;
- ribotas pasitikėjimas pareiškėjais bei VVG;
- finansavimo tęstinumo užtikrinimo problemos pereinamuoju laikotarpiu;
- pareiškėjų patirties ir aktyvumo stoka;
- ribotas intervencijų sričių ir tikslinių grupių apibrėžimas;
- sudėtingas tikslinių grupių atitikties pagrindimas;
- teritorinio tinkamumo reikalavimai, ne visais atvejais atitinkantys faktinius bendruomenių ryšius (*kaimo ir miesto VVG teritorijų ribos ne visuomet atitinka susiformavusią bendruomenę (pvz., kaime gyvenantis, bet mieste besimokantis vaikas negali dalyvauti projekte)*);
- kai kuriose savivaldybėse pasitaikantis nepakankamas palaikymas patvirtintoms vietos plėtros strategijoms ir jų projektams.

2 tema. Kaip pakeisti BIVP? (pagrindiniai diskusiniai klausimai: kuriuos tris dalykus dalyviai keistų ir kaip; kokias veiklas tęsti, kokių naujų reikia, kokias tikslines grupes įtraukti; kiek laisvės ir atsakomybės turėtų turėti miesto VVG)

Diskusijų dalyviai siūlė svarstyti šias priemones:

- mažinti administracinio atsiskaitymo apimtį ir aiškiau apibrėžti VVG, CPVA ir pareiškėjų funkcijas bei atsakomybes;
- plėsti fiksuotųjų įkainių taikymą ir numatyti jų indeksavimo galimybes (įskaitant rezervo krepšelių infliacijai valdyti projekte (pvz., pabrangus kurui));
- peržiūrėti netiesioginių ir administravimo išlaidų finansavimo ribas (nuo dabartinių 7 proc. (netiesioginės) ir 20 proc. (administravimo) link didesnės dalies (netiesioginėms išlaidoms pasiūlyta didinti iki 9-24 proc., administravimui – iki 40 proc.));
- užtikrinti, kad strateginių dokumentų rengimas būtų pradedamas tik priėmus pagrindinius teisės aktus ir įgyvendinimo taisykles;
- svarstyti alternatyvius administravimo modelius, kurie leistų sumažinti administracinę naštą pareiškėjams (siūlymas VVG veikti kaip „mini agentūroms“ su savo valdybomis ir ištekliais rajono ar regiono lygmeniu, perimant administracinę naštą nuo pareiškėjų).

Diskusijose akcentuotas poreikis:

- plėsti tikslinių grupių apimtį, įtraukiant platesnį bendruomenės narių ratą (įtraukti ne tik socialiai pažeidžiamus asmenis; minėtos grupės „50+“ (dėl visuomenės senėjimo), jaunos šeimos, priemiesčių gyventojai);

- taikyti įtraukesnį modelį, skatinantį įvairių socialinių grupių bendrą dalyvavimą veiklose.
- plėsti finansuojamų veiklų spektrą, įtraukiant civilinės saugos, tvarumo ir kaimynystės iniciatyvas.
- supaprastinti tikslinės grupės atitikties pagrindimo procedūras.
- peržiūrėti finansavimo paskirstymo kriterijus, vertinant galimybę juos labiau sieti su socialiniais ir kitais teritorijų poreikių rodikliais

Dalyviai pabrėžė poreikį:

- tęsti pilietinio ugdymo, savanorystės, švietimo ir bendruomeninių paslaugų veiklas;
- naujoms veikloms: NVO kompetencijų ir lyderystės (ypač jaunų lyderių) ugdymas; senėjančios visuomenės įtraukimas ir skaitmeninių / DI technologijų įgūdžių ugdymas; bendruomenių ugdymas per tvarumą (pvz., stogų sodai, bendruomenės daržai); „teisė išlikti“ – infrastruktūra šeimoms, mažinanti emigraciją; paties BIVP metodo viešinimo veiklos.
- stambinti projektus pagal sritis – formuoti stambius projektus pagal veikimo sritis (socialinė, darbinė, verslumo ir kt.), o ne smulkinti.
- gyvam bendravimui – bent kartą per metus organizuoti tiesioginius pareiškėjų, VVG ir CPVA susitikimus; tai būtų veiksmingiau už elektronines žinutes.
- VVG laikyti lygiaverčiais socialiniais partneriais– įtraukti VVG į sprendimų priėmimą visuose lygmenyse ir į sutarties vykdymo stebėseną iki VPS įgyvendinimo pabaigos.
- sudaryti trišales sutartis – pareiškėjas + CPVA + VVG, suteikiant VVG didesnę atsakomybę ir geresnes projektų stebėsenos galimybes.
- įtraukti neformalias grupes– sudaryti galimybę stiprioms neformalioms (neturinčioms juridinio statuso) grupėms dalyvauti projektuose kaip partneriams.
- išlaikyti finansavimo bei veiklų tęstinumą ir augančias VVG kompetencijas, vengiant esamą sistemą išardančių reformų.

3 tema. BIVP ir LEADER (pagrindiniai diskusiniai klausimai: kokios problemos nesibaigia miesto ar kaimo riba; kur bendros miestų ir kaimo strategijos sukurtų realią naudą, o kur – tik daugiau sudėtingumo; koks bendradarbiavimo modelis būtų realistiškiausias savivaldybėse)

Diskusijų dalyviai pažymėjo, kad socialinės įtraukties, švietimo, civilinės saugos, sveikatos paslaugų ir susisiekties klausimai dažnai nėra apriboti administracinėmis miesto ir kaimo teritorijų ribomis.

Pabrėžta, kad gyventojams svarbiausias yra paslaugų prieinamumas ir jų kokybė, nepriklausomai nuo konkrečios teritorinės priklausomybės.

Pastebėta, kad miesto ir kaimo VVG veiklos ir stiprybės natūraliai tolsta (divergencija), o ne artėja.

Kaip galimos bendradarbiavimo naudos įvardytos:

- didesnis paslaugų prieinamumas gyventojams;
- mažesnė teritorinė atskirtis;
- administracinio masto ekonomija;
- platesnės galimybės įvairiems pareiškėjams dalyvauti įgyvendinant vietos plėtros iniciatyvas.

Tuo pačiu atkreiptas dėmesys į galimas rizikas:

- skirtingų finansavimo šaltinių ir reikalavimų derinimo sudėtingumą;
- funkcijų ir atsakomybių pasiskirstymo neapibrėžtumą;
- galimą administracinės naštos didėjimą;
- netolygų teritorijų atstovavimą;
- riziką silpninti „iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimą (stiprėjanti savivaldybių įtaka, jei BIVP siejamas su politine darbotvarke).

Diskusijų dalyviai daugiausia palaikė bendradarbiavimo, o ne institucinio sujungimo modelį. Pasiūlytos šios kryptys:

- **Sprendimas – „iš apačios į viršų“** – integracijos kelią turėtų pasirinkti pati VVG ar savivaldybė, remiantis praktine situacija ir bendruomenių poreikiais; pritariama didesnei VRM lyderystei brėžiant kelrodį.
- **Ne sujungimas, o bendradarbiavimas** – jungtinės veiklos sutartys atskiriems projektams; bendros strategijos ar veiksmų planai, derinami konkrečiose veiklose; subjektų atskirtis (du atskiri subjektai) išlieka, o bendradarbiavimas vyksta per veiklas.
- **Veiklų pasidalijimas** – miestų VVG perima socialinę įtrauktį ir socialinį verslą, kaimo VVG – kitas veiklas, kuriose jos stiprios (tradicinis verslas, infrastruktūra).
- **Dalyvaujamojo biudžeto integracija į BIVP** – kad bendruomenės pačios svarstyty biudžeto klausimus ir mažėtų savivaldybės ar VVG įtakos finansų nukreipimui rizika.
- **Atsiejimas nuo politinės darbotvarkės** – BIVP metodas neturėtų būti siejamas su strateginiais savivaldybių planais; BIVP gali prisidėti prie strateginių tikslų, tačiau iniciatyvos ir prioritetai ateina „iš apačios“.
- **Pilotiniai projektai** – naują laikotarpį pradėti ne nauja sistema, o pilotuojant ir stebint, kas veikia; svarstyti papildomas finansines paskatas už sinergiją.

Apibendrinimas ir tolesni veiksmai

- Diskusijų dalyviai pabrėžė BIVP metodo kuriamą pridėtinę vertę, ypač įgyvendinant „iš apačios į viršų“ principą ir stiprinant vietos bendruomenių įsitraukimą.
- Svarbiausiomis tobulinimo kryptimis įvardyti administracinės naštos mažinimas, lankstesnis finansavimo administravimas, savalaikis strateginis planavimas bei tikslinių grupių ir finansuojamų veiklų plėtra.
- Vertinant miesto BIVP ir kaimo LEADER sąsajas, vyrauja pozicija, kad prioritetą turėtų būti teikiamas bendradarbiavimo modeliams, išlaikant savarankišką VVG veiklą ir užtikrinant „iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimą.
- Diskusijos metu pažymėta, kad galimi BIVP ir LEADER bendradarbiavimo modeliai turėtų būti grindžiami vietos poreikiais, savanorišku dalyvavimu ir praktinių rezultatų vertinimu.
- VRM atstovai informavo, kad galimi bendradarbiavimo modeliai ir tolesni sprendimai šiuo metu yra svarstomi, o diskusijų metu pateikti pasiūlymai bus vertinami rengiant tolesnius sprendimus dėl metodo plėtros.